

IN DUAS
CELEBERRIMAS EPISTOLAS
SS.^M FIRMLIANI,
ET

CYPRIANI

ADVERSUS DECRETUM

S. STEPHANI PAPÆ I.

De non iterando Hæreticorum Baptismo.

DISPUTATIONES
CRITICÆ,

*Quibus unam, & alteram a Donatistis fuisse
confictam nunc primo demonstrat*

FRATER RAYMUNDUS MISSORIUS

FRANCISCANUS CONVENTUALIS

Pro Serenissima Veneta Republica Revisor Publicus;
Romanique Cœnobii S. Dorotheæ trans Tiberim
Alumnus.

*Quamquam non desint qui hoc Cyprianum prorsus non
sensisse contendant, sed sub ejus nomine a præsumto-
ribus, atque mendacibus fuisse confictum. S. Augu-
stinus Epist. XCII. Ad Vincent. Rogat. al. XLVIII.*

VENETIIS, MDCCCXXXIII.

Apud FRANCISCUM PITTERIUM Bibliopolam ad Signum
Fortunæ Triumphantis.

SUPERIORUM FACULTATE.

IN DUAS
CENTURMAS EPISTOLAS
SS. FIR. MILLAN.

CYPR. I. A. M. I.
ADVERSUS DECRETUM

EP. STEPHANI PAP. I.

DISPUTATIONES
GR. T. C. E.

THEOLOGICAE
ET HISTORICAE
FRANCISCO CORNELIO

PROFESSORE
THEOLOGICAE
IN ACADEMIA

PAULINA
L. P. I.

PAULINA
L. P. I.

PAULINA
L. P. I.

PAULINA
L. P. I.

ILLUSTRISS.^{mo}, AC REVERENDISS.^{mo}

DOMINO

D. DOMINICO PASSIONEO

ARCHIEPISCOPO EPHESINO

SS. D. N.

CLEMENTIS XII.

PONT. OPT. MAX.

Prælato Domestico, & Assistenti, Eiusdemque, ac Sedis
Apostolicæ nomine apud S.C.C.M. Carolum VI.
Romanorum Imperatorem, atque Hispaniarum
Regem, & per universam Romani Imperii
ditionem cum facultate Legati de
Latere Nuntio.

FRATER RAYMUNDUS MISSORIUS

F.

QUæcunque iustis, gratisque Scripto-
ribus causæ unquam fuerunt multæ,
ac permagnæ, cur lucubrationes
suas Viris Principibus nuncuparent, his ego pror-
sus adducor, ut Criticas hasce Dissertationes in
SS.^m Cypriani, ac Firmiliani Epistolas tibi inscri-
bam

bam Viro Clarissimo juxta ac Rev.^{mo} Sive enim spectes observantiam erga te meam; sive benevolentiam erga me tuam; sive argumenti novitatem, magnitudinem, atque utilitatem, respondent isthæc humanitati, sapientiæ, atque amplitudini tuæ. Enimvero cohærerent omnia probe, ni unum deesset, quod tibi maxime inest, nimirum doctrina; quamquam ne hanc quidem defuturam confido, si quæ a me implexe, atque imperite sunt disputata, facundia tua illustraveris, eruditione confirmaveris, divinoque ingenio tuo pene ad vitam revocaveris. Ea quoque me spes magna recreat, quod expertus noverim, quantum suavissimo Cypriano delecteris, cujus adeo & eloquentiam prædicas, & admiraris doctrinam, & recolis sanctitatem. Ex quo illud spero consore, ut mea hæc vestigatio, si nihil aliud consequatur, nisi dubitationem tuam irritet, stimulosque Tibi ad suspicandum adjiciat, & SS.^m Cypriani, ac Firmiliani vendicias per te ipse dicas, tunc enim vero serio triumphabit. De me interim ita existimes velim Vir Rev.^{me}, nil mihi optatius contingere posse, quam ut Deus Immortalis, qui te summo Ecclesiæ bono vocavit in Evangelium suum, diutissime sospitem servet, atque felicem.

*Venetis ex Ædibus Magnæ Domus
Kalendaris Martii Anno Æræ Christianæ
CICCCXXIII.*

P R Æ F A T I O.

DUram cepi provinciam, alexque plenam,
vendicias SS.^m Cypriani, ac Firmiliani
in quorum nomine Rebaptizantium
macula penitus jam insedit, atque inveteravit.
Nondum nostræ excusæ erant dissertationes,
quum homines, neque oscitantes, neque impe-
riti, susceptum, vulgatumque argumentum
nunc mordere clanculum, nunc etiam palam
improbare. Sed causa erat ejusmodi, ut & be-
nevolos objurgatores placare, & invidos vitu-
peratores confutare possem; ut alteros reprehen-
disse pœniteret, alteri se didicisse gauderent.
Rebaptismum Cypriani, ac Firmiliani SS.^{is} Ec-
clesiæ Patribus græcis, latinisque compertum:
novam eorumdem defensionem Majoribus nostris
per sæcula XIV. inexpertam, ac desperatam:
subitam, inauditamque controversiam Criticis
melioris notæ intentatam identidem objiciebant.
Ego vero quum minime videbar, tum maxime
reponebam; nam quod à viris doctis, atque
eruditis talia jactari persentiscerem, acutiores id
mihi quidem stimulos adjecit ad causam jam
tum inceptam accuratius pertractandam; quod

an reapse præstiterim iidem ipsi nunc videant, qui antea præpostere judicabant. Neque enim me tanti amo, ut sententiam meam sapientum iudicio anteferri velim, quandoquidem non rixandi libidine, sed veri inquirendi studio ad hanc disputationem accessi. Sed si in eo disputo, argumenti novitatem non eam mihi visam fuisse, quæ me ab incœpto revocaret, nemini sim injurius; siquidem ex Tullio jampridem didiceram, apud animos anteceptos *tantum opinionem præjudicatam potuisse, ut etiam sine ratione valeret auctoritas* ... Non enim [proxime prædixerat] *tam auctoritatis in disputando quam rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui se docere profitentur; desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident*: Tametsi non video ecquam mihi auctoritatem firmam, ratamque objicere possint ad confirmandam Cypriani, ac Firmiliani jactatam de Anabaptismo sententiam Augustinus enimvero dubitat, qui, quum affirmat, in hypothesis hoc agit Donatistarum: Eusebius imponit: Reliqui vero, qui Eusebium, atque Donatum sunt consecuti, tum græci, tum latini Scriptores, Basilus, Hieronymus, ac Vincentius Lirinensis, alique bene multi, illi ab Eusebio decepti sunt, hi vero à Donatistis.

Qui autem requirunt, ecquæ mihi oblata sit occasio ad hanc suspicionem concipiendam, maturandamque, curiosius id faciunt, quam necesse

se

se est. Sed tamen libet eorum obsequi voluntati. Ante annos sex, quam hæc dissertationes elucubravi, Diatribam paravi, in quæ S. Cypriani mentem de Romani Pontificis primatu expendendam susceperam, quam in Acroases distributam in frequenti literatorum hominum cœtu statis Academie temporibus Ventiis pronunciavi. Jamque illam in lucem prodere cogitanti, visum est accomodatum hominem mihi amicissimum, atque ut si quis alius, eruditissimum sciscitari: an quispiam alter ante me hoc ipsum super Cypriano sibi sumsisset? Negavit vir rei librariæ peritissimus, is erat Thomas Maria Minorellus Ord. Præd. Bibliothecæ Casanatensis primarius Custos, quem ego pietatis, & honoris causa nomino. Placuit responsum; sed magis profecto displicuit, quod inter percurrendum Pamellii notas ad Epist. LXXI. offendi. Didici namque ex Pamelio, exactissime hac de re scripsisse Remundum Ruffum contra Molinæum. Sub hæc hyeme ineunte in periculosum, gravissimumque morbum incidi, quo in dies ingravescente, omnique salutis significatione sublata, Medici vitæ meæ desperarunt. Quod ut ego intellexi, veritus, ne posthumam Diatribam, jam tum a nonnullis expetitam, fraternus amor evulgaret; neve eruditi homines me actum egisse jure contenderent, sodalem mihi carissimum, qui mihi semper aderat, rogavi, ut illam quantocius posset ex scripturis compluribus secerneret, ac flammis traderet. At ille

ho.

hominem Theologum mei amantissimum convenit, eique rem aperuit. Hic illico ad me accurrit: quid hoc sit? rogat. Ego contra ut morienti morem gereret maximopere postulare. Spondit Vir humanissimus: ne multa, combussit. Verumtamen Dei Immortalis beneficio, qui non appendit peccata mea, nec misericordiam suam abstulit a me, & præcipua BB.^m Johannis Nepomuceni, & Andreæ de Comitibus ope, servatus sum. Convalui: quum primum, viribus utcumque instauratis, licuit, instructiores Venetas Bibliothecas excussi, Ruffumque diu, cupideque conquistum deprehendere non valui. Si tum consilii mei valde me pertæsum dicam, non mentiar. Multa animo obversabantur, quæ me facti pœnitere obstringebant, quæ ipse jam morti proximus, nec reputavi, nec si reputassem discernere potuissem. Recudendum erat opus; neque enim quicquam aliud supererat præterquam notæ marginales per me appositæ ad codicem Editionis Parisiensis ex recensione Erasmi. Sed nec aliud succurrebat exemplum; confusum saltem, tritum, incompositum. Ita enim factus, comparatusque sum, ut semel scripta nunquam exscribam. Mens erat Diatribam iterum adornare; sed quæ mihi demandata fuerat a Viris Amplissimis Nobilissimorum Adolescentum institutio, non distrahebat modo, verumetiam distinebat; atque adeo, ut de Cypriano cogitare ne quidem sineret: tantum erat in exiguo opere & laboris improbi, & maximæ
fol-

sollicitudinis; sed Deo favente multo maxima ex parte remissus est labor. Quamobrem in tempore ad Cyprianum meum reversus sum, & quidquid ex publicis, privatisque officiis temporis superfuit, BB.^{mo} Magistro meo lucubentissimus litavi. Tum demum intellexi, nodum plane herculeum, quo adeo involuta est Cypriani mens de Romani Pontificis primatu in quatuor potissimum locis situm esse. In duabus primum Epistolis, quæ extant inter Cyprianicas, nimirum in Epistola ad Pompejum, nec non in Epistola S. Firmiliani ad Cyprianum: deinde in conclusione Epistolæ ad Jubajanum, & in præfatione ad Concilium Carthaginiense. Quorum ego confictionem ut pridem olfeceram, ita rem pernecessariam, & Catholicæ Ecclesiæ salutarem me facturum existimavi, si eorum confictionem medullitus primo introspicerem, deinde compertam in medium asserrem; an etiam sim consecutus? judicium esto eorum qui sapiunt. Dissertationem in Epistolam Firmilianicam, quæ ordine posterior est, præpostere sed consulto in priorem collocavi, tum quod ab ea, quæ minus difficilis visa est, initium excipiendum fuit, tum quod viam sternat ad alteram, que sub SS.^{mi} Cypriani nomine incredibili calliditate a Donatistis conficta fuit. Alteram in Epistolam ad Pompejum methodo plane mathematica adornavi, quod universam, quæ agebatur causa, complecteretur, quæ propterea severiori stilo pertractanda fuit. Neque vero id mihi tantum

constitueram, ut ea subverterem, quæ Romani Pontificis Primatui quoquo modo adversabantur, vcrum & illud insuper erat propositum, ut BB.^m Carthaginensem Episcopum, eximiumque Doctorem, turpi, qua ille Donatistarum fraude Rebaptizantis macula notabatur, in tempore liberarem. At istuc neutiquam consequi poteram, si reliquas adversus baptismum hæreticorum Epistolas, quæ Cypriano adjudicantur, omnino præteriissem, quas iccirco percurri universas, verius quam expendi, quod longiori disquisitione opus non esset, quippe quæ eadem sanie inficiantur ac duæ superiores.

Itaque simul atque ad Cypriani vendicias animum adjeci, ipso in limine intellexi, magnam hujuscemodi inquisitionis partem duos enim vero fuisse Sanctos Ecclesiæ Patres, Opatum Milevitanum, & Augustinum, qui ut sapientissime, ita & fusc, atque ex instituto Ecclesiæ causam adversus Donatistas dixerunt. Jam tum audieram Veronæ Typis Tumarminianis Historiam Donatianam excudi, opus posthumum Em.^{mi} Norisii, multis & sane præclaris additionibus Fratrum Ballarini, quam paullo post acceptam cupidius, ac sedulo evolvi; sed nihil admodum ex ea lectione subsidii sum consecutus, quod Auctor doctissimus historici fines non prætervehatur; nec hypotheticum S. Augustini systema ab absoluto secernat, quemadmodum ipse ex repetita S. Augustini lectione aperissime deprehenderam. Quamobrem potius
quam

quam rivulos confectari, certum fuit ad fontem reverti, quem ego non ingurgitavi, sed forbilavi; innumeris propemodum SS.^m Optati, atque Augustini præsertim testimoniis hac illac labore improbo comparatis, quibus Donatistarum, eorundemque Patrum systemata in ea ipsa causa me assecutum fuisse non diffido. Eorum pleraque si in Donatiano systemate explanando ad verbum adduxissem, tricipiti locutione Lectores meos obtudissem, ejusdemque Theorematis intellectum vehementer perturbassem. nam identidem in una eademque sententia struenda, alterum ab Augustino verbum sumendum erat, alterum ab Optato; mihi vero, qui perspicuitati, quantum potui, perpetuo studuerim, consultius visum est historię quidem sanctissime subservire, sed institutam locutionem, quoad licuit, non abrumpere. Reliquum erat, ut loca illa, unde hæc excerpseram ad hoc ipsum Theorema confirmandum, adducerem, at res in idem recidebat; sive enim in ipsum Propositionum contextum infererentur, mira lectoribus gignebatur perturbatio, quod singulis pene verbis apponenda fuissent; sive ad marginem, sed neque id fieri potuit, tam multa erant, tamque densa. Propterea nec infra paginam collocare libuit [veluti non semel egi in Theoremate de Augustini systemate, ne orationem Augustinianis verbis continuatam locorum indicatione interturbarem;] tum quod expertus didicerim vix unum, aut alterum id sibi sume-

re , ut ea conferat quæ comperta sunt ; Tum quod puerilem quamdam referat ostentationem id confirmare , de quo nihil quicquam dubitatur ; Tum etiam quod nemo unus ignoret hujusmodi incuriam positam esse in more , institutoque historicorum. Ad hæc non diffiteor, multa me de meo adjecisse , quæ historiam fugiunt ; nam quid aliud agendum succurrebat homini non tam historicum , quam polemicum agenti? nisi illud erueret , quod susceptam causam spectabat , quodve necessario ex rerum gestarum narratione , & collatione consequeretur.

Jam prior in Epistolam Firmiliani excusa erat Dissertatio, quum eam sic excusam recensens, duo offendi , quorum alterum retractare libet, alterum explanare . Primum quod dixerim ad Not. XVI. Cap. II. ad Provinciam Ponti utpote proconsularem , non Præsidem , sed Proconsulem legari consuevissime , quemadmodum & Prætores ad Prætorias, retracto , & expungo ; siquidem non uno confirmari potest exemplo Præsidis nomen Proconsulibus , ac Prætoribus nullo discrimine attribui . Deinde, quod pseudo-Firmiliani in Stephanum maledicta summam colligens, affirmaverin: Stephanum a pseudo-Firmiliano nedum hæreticis pejorem, sed & hæreticum appellatum; distingui oportet . Non quidem directe , atque expresse hæreticum appellari , sed per necessariam dumtaxat consecutionem, colligo ex postrema ejusdem Epistolæ sententia . Et tamen *non pudet Stephanum.... Cy-*

pria-

prianum pseudo-Christum, & pseudo-Apostolum, & dolosum operarium dicere? Qui omnia in se esse conscius prævenit; ut alteri ea per mendacium objiceret, quæ ipse ex merito audire deberet. Pseudo-Christi & pseudo-Apostoli appellatio synonyma est cum hæreticorum appellatione ex usu loquendi SS.^m Patrum, Cypriani præsertim. Atqui pseudo-Firmilianus per summam injuriam pronunciavit: Stephanum hæc ipsa ex merito audire debere; affirmavit igitur: Stephanum jure meritoque pseudo-Christum, & pseudo-Apostolum appellari potuisse, ac perinde hæreticum etiam ex consequenti appellavit.

Videar fortasse nonnullis nec satis cautus, nec satis accuratus, qui doctrinam de Divina, & Apostolica Traditione, quæ Epistola ad Pompejum continetur, Catholicæ non prorsus consonam, ad trutinam non revocarim. At ego compertum habeo consilium Viri doctissimi, mei-que tum Ordinis, tum studiorum carissimi Sodalis Paulli Antonii Agellii adversus hæreticam pravitatem Inquisitoris, qui præclarum opus de Traditionibus molitur, cui iccirco uberrimam hanc, latissimamque Provinciam officiose, lubenterque concedo.

Quotiens veras aut suppositas S. Cypriani Epistolas adducere oportuit, secutus sum, non nuperum, sed Pamelianum ordinem; quod mihi non tam vehemens causa subesset, aut illum servandi, aut hunc invertendi.

Quocunque res evaserit, satis mihi fecisse arbi-
 b 3 tror,

tror, fatis quoque rerum Ecclesiasticarum indagatoribus, si quum novum, & languide, jejunique a me pertractatum argumentum probare non poterunt, & meam erga BB.^m Cyprianum singularem pietatem, & firmam erga Sedem Apostolicam Religionem, & gratam atque impensam in literariam Remp. voluntatem probaverint quidem certe. Si quid vero sive per inscientiam, sive per inconsiderantiam e calamo exciderit, quod Romanæ Ecclesiæ fidei refragetur, nunc irritum, infectumque esse jubeo, & cum suavissimo, eodemque SS.^{mo} Bernardo Epist. CLXXIV. ad Canon. Lugdun. sic profiteor. *Quæ dixi absque præjudicio sane dicta sint sanius sapientis, Romanæ Ecclesiæ præsertim auctoritati, atque examini totum hoc, sicut & cetera, quæ hujusmodi sunt, universa reservo, ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.*

SYNOPSIS

DISSERTATIONIS I.

CAPUT. I.

Argumenta continet, quibus generatim Firmiliani Epistola excutitur, & falsitatis arguitur.

- I. **N**Upera per Morellium hujusce Epistolæ promulgatio, Latino non probata. Hanc Erasmus ignoravit. pag. 2
- II. Obest magnæ, quæ de Firmiliano extat sanctitatis fama. 3
- III. Firmiliani Fidem commaculat. 10
- IV. Desunt literæ S. Cypriani missiciæ, quibus hac Epistola a Firmiliano responsum fuisse censetur. 13
- V. Deest & græcum exemplum Epistolæ Firmilianicæ. Multum derogat Cypriani caritati, si Firmiliani responsum in vulgus prodidit, multo etiam magis, si in latinum vertit. 14
- VI. Supposita demonstratur ex summo, perpetuoque scriptorum silentio, tum Cypriano coævorum, tum sequiorum, sed tamen antiquissimorum; Ac primum S. Dionysii Alexandrini. 18
- VII. Deinde Eusebii Cæsariensis. 22

VIII.

- VIII. *Tum Sancti Augustini.* ibid.
- IX. *Post Donatistarum.* 24
- X. *Tum ipsius S. Cypriani.* 25
- XI. *Postremo Concilii Carthaginensis III;*
quod post acceptam Firmiliani epistolam
celebratum ostenditur triplici argumen-
to. 26
- XII. *Primum ex Epistola Synodica ad Step-*
hanum. 28
- XIII. *Secundo ex Epistola S. Cypriani ad Ju-*
bajanum. 30
- XIV. *Tertium ex Concilio III. Carthaginien-*
si. 32
- XV. *Ab hypotheticis argumentis proceditur ad*
absoluta, atque illud statuitur, nullam fuisse
apud Orientales Patres disceptationem su-
per baptismo, qui cum SS.^{ma} Trinitatis in-
vocatione ministrabatur. 37
- XVI. *Nullamque Stephano cum Orientalibus*
Episcopis super ejusmodi baptismo conten-
tionem. 39
- XVII. *Occasione hæresis Cataphrygum, & Paul-*
lianistarum historia de Orientalium, atque
Afrorum Anabaptismo ab Eusebio Cæsarien-
si conficta. Eusebius ante, & post Nicænum
Concilium I. Arianorum signifiet. 40
- XVIII. *Quid sibi Eusebius proposuerit in hujusce*
historiæ confictione reſeratur. 43
- XIX. *Aperitur & altera caussa peræque gravis,*
quæ Eusebium adducere potuit, ut hanc hi-
storiam confingeret. 44
- XX.

- XX. Concilium Nicænum I. Canone VIII, & XIX. nihil directe & expresse de Novatianensium, illisque affinium Hæreticorum baptismo decrevit. 46
- XXI. Per Nicænum Concilium Donatiano schismati nihil provisum. 47
- XXII. Insignis Augustini locus pro Nicæni Concilii contra Anabaptismum sanctione adducitur, sed ad I. Arelatense multis, magnisque momentis refertur. 49
- XXIII. Qui Augustini locum de Nicæno Concilio interpretantur, ejusdem eximii Doctoris auctoritatem, & doctrinam enervant. 50
- XXIV. Qui Concilium plenarium ab Augustino enunciatum ad Nicænum traducunt, neque Augustini mentem, neque Arelatensis Concilii finem assequuntur. Cardinalis Norisii effugia præcluduntur. 54
- XXV. Arelatense I. plenarium fuisse affirmatur. 62
- XXVI. Pergit Arelatense I. plenarium, & æcumenicum demonstrare. 67
- XXVII. Arelatense I. non non minus plenarium quam Nicænum. I. 78
- XXVIII. Arelatense I. non minus plenarium quam CP. num I. 80
- XXIX. Arelatense I. magis plenarium quam C. P. num I. 82
- XXX. Idque potiori jure. 84
- XXXI. Ex Conciliarium sanctionum ordine cruitur numerus, ac tempus controversiarum

*super baptismo hæreticorum ; nullamque in
sensu Donatiano in Oriente ante Nicænum
habitam fuisse concluditur.* 86

XXXII. *Difficultati ex S. Basilii auctoritate pe-
titæ satisf.* 88

C A P U T II.

Exemplum Epistolæ ad Cyprianum. 90

Notæ in hanc Epistolam Criticæ.

Not. I. *Epistolæ exordium inhumanum* 112

Not. II. *S. Stephani cum Juda horrenda com-
paratio.* 113

Not. III. *Conjungit ex Veteri Testamento, quæ
ab hoc non traduntur.* ibid.

Not. IV. *Repugnantia sententiarum.* 114

Not. V. *Inanis Repetitio.* ibid.

Not. VI. *Nuntii festinatio furias avertit.* 115

Not. VII. *Novi Testamenti supina inscientia.* ibid.

Not. VIII. *Affectata eruditio. Cerebrosa conje-
ctura. Anacronismus.* 117

Not. IX. *Romanæ Ecclesiæ Traditionem calu-
mniatur, damnatam hæresim tuetur. Falsa
narratio.* 118

Not. X. *Confidentius negat quod non solum gra-
vibus conjecturis affirmatur, verum etiam
longe probabilius verum est.* 121

Not. XI. *Mendacium de pace a Stephano cum
Afris intercepta.* 123

Not. XII. *Crimen suum alteri affingit.* 125

Not. XIII. *Anacronismus. Pagii responsum exsuf-
flatur.* 126

Not.

- Not. XIV. *Absurda argumentatio.* 133
- Not. XV. *Ex Cypriano mutuata animadversio.* 134
- Not. XVI. *Suspecta eruditio.* ibid.
- Not. XVII. *Aut sententiæ falsitas, aut verborum repugnantia.* 135
- Not. XVIII. *Nimum philosophatur.* 136
- Not. XIX. *Suspecta nominatio.* 137
- Not. XX. *Ridicula exprobratio.* ibid.
- Not. XXI. *Injusta indignatio omnino Christiano homine indigna.* 138
- Not. XXII. *Schismaticus contemptus.* 139
- Not. XXIII. *Vera impudentia in falsa exprobratione.* 140
- Not. XXIV. *Atrocissima debacchatio.* ibid.
- Not. XXV. *Locus ex græco textu non probat hanc epistolam e greco translata.* 141
- Not. XXVI. *Pergit debacchari.* ibid.
- Not. XXVII. *Assumptio falsa.* 142
- Not. XXVIII. *Contumelia in Stephanum eo insignior, quo iniquior.* ibid.
- Not. XXIX. *Ironia ad iracundiam composita.* 143
- Not. XXX. *Impudens mendacii repetitio.* ibid.
- Not. XXXI. *Mendacium ampliatum.* ibid.
- Not. XXXII. *Ridicula occupatio.* 144
- Not. XXXIII. *Ignotum crimen Stephano improperatur.* 145
- Not. XXXIV. *Mendacissime Stephanus in Cyprianum contumeliosus perhibetur.* 146
- Not. XXXV. *Epiphonema christianæ caritatis præceptis repugnans.* 147

CAPUT III.

Argumenta adducuntur, quibus Firmiliani auctoritas huic Epistolæ vendicari possit, & singillatim confutantur.

- I. *Argumentum, quod ex Augustino desumi posset lib. 3.º Cont. Crescon. cap. I. occupatur, & convellitur.* 148
- II. *Argumentum eo vergit, ut Firmilianum maledici labe absolvit, tum excandescentiæ obtentu, tum Sanctorum Virorum dictis, & exemplis Hieronymi præsertim, Basilii, ac Bernardi.* 150
- III. *Argumentum ex Baluzio, neminem dubitasse, an hæc Epistola sit vera.* 165
- IV. *Argumentum ex summa consensione omnium Adnotatorum, atque Illustratorum operum S. Cypriani.* 167
- V. *Ex Baluzio, non esse tenebris damnandum tam illustre Antiquitatis monumentum.* 168
- VI. *Origenis, ac Tertulliani sententia in suspicionem vocat Anabaptismi Firmilianum ex Orientalibus, & Cyprianum ex Afris.* 771
- VII. *Ex XXVI. codicibus. M.S.* 174

SYNOPSIS

DISPUTATIONIS II.

Exemplum Epistolæ ad Pompejum 178

Ad Systema Donatistarum.

Axioma I. *Disputantes ob pertinacem opinionem omnia invertunt.* 188

Axioma II. *Ob pertinacem opinionem disputantes unum, eundemque Auctorem in una eademque re damnant, ac probant.* 190

Ad S. Augustini Systema.

Axioma I. *Nemo unus Scriptorum est, cujus Systema ad Hypothesin non deflectat.* 191

Axioma II. *Principes Theologicæ scholæ Magistri magnam partem sunt hypothetici.* 195

Axioma III. *Historici ipsi ad Hypothesin quandoque confugiunt.* 197

Ad S. Cyprianum.

Axioma I. *Quicquid præcipuæ cujuspiam Scriptoris virtuti repugnat, suppositum habendum est.* 199

Axioma II. *SS. Scriptorum stilus non tam ex locutionis caractere, quam ex caractere personæ ducendus est.* 202

Axioma III. *Si quidpiam in Scriptoribus occurrat, quod illorum sententiæ pluries, ac serio propositæ adversetur, supposititium est.* 204

Ad S. Optati Milevitani systema.

Axioma I. *Argumentum ab Auctoritate negan-*

ganti in quaestione facti, nisi obstet locus affirmans aequae auctoritatis plurimum probat. 205

Axioma II. *Si duo Scriptores aequae dignitatis unam eandemque causam pertractent, alter absolute, alter vero in hypothesis, praefertendus est is qui absolute ei, qui in hypothesis.* 206

T H E O R E M A I.

Ex Donatistarum systemate Cypriani ad Pompejum Epistolae confictionem referare. 210

Propositio I. *Calumnia donatianae sectae firmitas.* ibid.

Prop. II. *Donatistae calumnias suas ad systema redegerunt.* 212

Prop. III. *Nihil magis Donatistae affectabant quam morum Sanctitatem.* 215

Prop. IV. *Nihil tam alienum a Donatistis quam morum sanctitas.* 217

Prop. V. *Donatistarum falsa doctrina, & modica scientia.* 219

Prop. VI. *Donatianum Systema Impenetrabile.* 221

Prop. VII. *Incomprehensum Donatistarum Systema reseratur.* 224

Prop. VIII. *Donatiani systematis ordo admirabilis.* 239

Prop. IX. *Loci ratio explicatur.* ibid.

Prop. X. *Temporum ordo recluditur.* 241

Prop.

- Prop. XI. *Rerum series expenditur.* 243
 Prop. XII. *Personarum dispositio proponitur.* 244
 Prop. XIII. *Donatiani Systematis fastus, progressus, ac pernicies recensentur.* 245
 Prop. XIV. *Donatistarum pertinacia incredibilis.* 246
 Prop. XV. *Terribilis Donatistarum astutia, & fallaciloquentia.* 248
 Prop. XVI. *Donatistæ antiqua depravant monumenta.* 250
 Corollarium. *Ex XVI. adductis, probatisque propositionibus assertum Theorema concluditur.* 252

T H E O R E M A II.

Ex vero S. Augustini adversus Donatistas Systemate Epistolæ ad Pompejum falsitatem demonstrare.

- Prop. I. *Augustinus refugit facti quæstionem, perstat in quæstione juris.* 264
 Prop. II. *Augustini systema in facti quæstionibus contra Donatistas hypotheticum est, non absolutum.* 267
 Prop. III. *Augustini sententia de mente Cypriani hypothetica est, non absoluta.* 268
 Prop. IV. *Epistola ad Pompejum utrique systemati repugnant.* 270
 Prop. V. *Augustinus de mente Cypriani agens, hypotheticum systema profitetur.* 271
 Prop.

Prop. VI. *Augustinus dubitat de literis, & facto Cypriani.* 272

Prop. VII. *Antilogia Cyprianica per Augustinum demonstrata Augustini systema in hypothese affirmans transfert ad absolutum negans.* 280

Corollarium. *Ex hypothetico S. Augustini systemate Epistola ad Pompejum confecta concluditur.* 282

THEOREMA III.

Ex libris S. Optati Milevitani assertæ confictionis suspicionem confirmare.

Prop. I. *Summum, atque perpetuum S. Optati de Cypriano silentium in questione de Re-baptizatione.* 287

Prop. II. *S. Optati historia de rebus Donatianis in magna apud ipsos Donatistas estimatione.* 290

Prop. III. *Optatus ipse in facti, & juris questione suas habet hypotheses.* 292

Corollarium. *Ex tribus adductis, confirmatisve propositionibus S. Cypriani innocentia, in jure, atque in facto concluditur.* 293

THEOREMA IV.

Ex nonnullis aliis vetustissimis Scriptoribus S.
Cyprianum Rebaptismi macula liberare.

Prop. I. *Profundum Pontii de Cypriani Rebaptismo silentium.* 296

Prop. II. *Anonymi Tractatus adversus Rebaptizantes sententiam de Cyprianico Rebaptismo commentitiam demonstrat.* 300

Prop. III. *Eusebii narratio de Cyprianico Rebaptismo repugnat cum Afrorum Traditione.* 311

Prop. IV. *Ruffinus in factis Cypriani discrepat ab Eusebio.* 318

Prop. V. *Summum, ac diuturnum Donatistarum, & Catholicorum ante S. Augustinum de SS. Cypriano, ac Stephano silentium.* 320

Corollarium. *Ex hactenus adductis Scriptoribus Cyprianus Rebaptismi macula liberatur.* 322

THEOREMA V.

Concilii Carthaginensis III. confictionem demonstrare.

Prop. I. *Hujusce Concilii absurditas generatim attingitur.* 323

Prop. II. *S. Augustini vehemens de hujus Concilii veritate dubitatio.* 326

d

Prop.

Prop. III. *Concilium Carthaginense III. non
concurrit cum Epocha Pontificatus S. Ste-
phani Papæ.* 328

Prop. IV. *Præfationis ad Concilium Carthagi-
niense, aliis III; nobis IV. octo loca exscri-
buntur, totidemque criticis notis singulatim
oppugnantur.* 357

Prop. V. *Conclusio Epistolæ ad Jubajanum ex-
penditur, & confictionis arguitur.* 369

T H E O R E M A VI.

*Epistolam ad Pompejum, ceterasque super ba-
ptismo hæreticorum, ex earundem con-
textu confictas probare.*

Prop. I. *Communia hujusce Epistolæ absurda
generatim attinguntur.* 383

Prop. II. *Epistolæ ad Pompejum absurda spe-
ciatim referantur, & ad certa capita re-
diguntur.* 384

Prop. III. *Stephani Decretum expenditur, con-
fictumque demonstratur.* 385

Prop. IV. *Pseudo-Cypriani secum, & cum vero
Cypriano Antilogia proponitur:* 391

Prop. V. *Reliquæ de Hæreticis baptizandis
Epistolæ strictim, cursimque expenduntur,
& confictionis postulantur.* 405

THEOREMA VII.

Momentorum, quæ adversantur explosione,
sententiam nunc demonstratam confirmare,
& concludere.

Prop. Unica. *Pro Epistola ad Pompejum ceterisque Cypriano adjudicandis, septem adducuntur argumenta, & singulatim refelluntur.*

I.	<i>Ex libello ad Novatianum.</i>	413
ibid.
II.	<i>Ex Canone VIII. Synodi Arelatensis I.</i>	416
III.	<i>Ex Tractatu Anonymi adversus Rebaptizantes.</i>	419
IV.	<i>Ex illustri Exemplo S. Columbani.</i>	421
V.	<i>Ex Epistola LXXVII. S. Cypriani ad Martyres in metallo.</i>	427
VI.	<i>Ex lib. 5. S. Augustini cont. Donatistas cap. I.</i>	428
VII.	<i>Ex præcipuo, quod per hasce literas summæ Romani Pontificis potestati in universam Christi Ecclesiam offertur præsidium.</i>	429

Quum Auctor consultius existimaverit, si per se ipse hæc opuscula in prælo corrigeret, id quidem præstitit gravioribus causis; verum hoc ipsum in causa fuit, cur nonnulla irreperint errata, quæ [ut fit] illius fugerunt observationem. Horum præcipua sic.

CORRIGE.

Pag. 4 resista, *res ista*. 20 pugnanti, *pugnandi*. 22 plenu, *penus*. 24 saltim, *saltem*. 25 quid, *quidem*. 27 ritæ, *rite*. 38 est, *est*. 48 Africa, *Africam*. 50 auxin, *auxim*. ibi pacicos, *paucos*. 51 ajebunt illis, *ajebant illi*. 69 interererat, *intererat*. 71 posteria, *posteriora*. ibid. cmmmorantem, *commorantem*. 83 gerumus, *geramus*. 84 fuerat, *fuerat*. 94 damnatas, *damnatos*. 109 fatis, *fatis*. 121 ce, *ce*-ibid. Luciferanis, *Luciferianis*. 129 potuisse, *posuisse*. 130 hætesis, *hæresis*. ibi κατὰ φύσιν, *κατὰ φύσιν* ibid. pejores, *pejor es*. 142 cium, *enim*. ibid. unitate, *unitatis*. 145 Pontifici, *Pontificis*. 152 decreto, *decretum*. 163 Dominatium, *Dominantium*. 164 abepti, *abrepti*. 167 fore, *foret*. 170 Epistolam? *Epistolam*. ibid. Combrobata *Comprobat a*. 198 tantique, *tantisque*. 199 judicio, *judico*. ibid. haendum, *habendum*. 202 collequentem, *colloquentem*. 209 schismaticis, *schismatici*. 217 nequissimos, *nequissimos*. 227 Milerita nos, *Milevitano*. 237 Virunt, *Vivunt*. ibid. pertinentiam, *pertinaciam*. ibid. explicuri, *explicui*. ibid. anima, *animo*. ibid. credendam, *credendum*. ibid. exciperentur, *exciperentur*. 255 commentititiam, *commentitiam*. 257 ut, *ut* 280 in signis, *insignis*. 292 nullam, *nullum*. 294 & facto, *& facti*. 295 & jam, *etiam*. 307 reddidisse, *reddidisse*. 308 ad Apostolis, *ab Apostolis* 313 omnium, *omnium*. ibid. quic, *qui*. 314 reccerit, *rejecerit*. 317 syliæ, *syrie*. ibid. nostrum, *nostrorum*. 348 Hierononimi, *Hieronimi*. 349 Glabrioris, *Glabrionis*. ibid. injura, *injuria*. 355 habetes, *hebetes*. 357 unium, *unum*. 360 pugnanti, *pugnandi* 366 exprobare, *exprobrare*. 367 Opinior, *opinor*. 376 patienriæ, *patientia*. 380 asservarii, *asservari*. 381 frigide, *frigide*. 384 traditas, *tarditas*. ibid. vendictæ, *vindicta*. 400 recta? *recta*, 404 in quam, *inquam*. 407 meum, *meum*.

IN EPISTOLAM.
AD POMPEJUM
INTER
CYPRIANICAS LXXIV.

ADVERSUS DECRETUM
S. STEPHANI PAPÆ I.
De non iterando Hæreticorum Baptismo.

DISSERTATIO
CRITICA,

Qua illam una cum aliis quinque, & Concilio Carthaginensi III. hætenus pro Cyprianicis habitis, Cypriano nunc primo abjudicat, ac Donatistis attribuit.

FRATER RAYMUNDUS MISSORIUS
FRANCISCANUS CONVENTUALIS

Pro Serenissima Veneta Republica Revisor Publicus,
Romanique Cœnobii S. Dorotheæ trans Tiberim
Alumnus.

Quamquam non desint qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant, sed sub ejus nomine a præsumtoribus, atque mendacibus fuisse confictum. S. Augustinus Epist. xcii. Ad Vincent. Rogat. al. xlviii.

VENETIIS. MDCCCXXXIII.

Apud FRANCISCUM PITTERIUM Bibliopolam ad Signum
Fortunæ Triumphantis.

SUPERIORUM FACULTATE.

VENETIAN CHOCOLATE
AND FRAGRANCE PATENTED IN BRITAIN AND FOREIGN COUNTRIES
HARVEY THOMPSON
34 RAILWAY PLACE

IN EPISTOLAM
S. FIRMILIANI
CÆSAREÆ CAPPADOCUM EPISCOPI

A D

S. CYPRIANUM
EPISCOPUM CARTHAGINIENSEM
SUPER DECRETO STEPHANI PAPÆ.

De non iterando Hæreticorum Baptismo.

DISSERTATIO.

Epistolam Sancti Firmiliani ex universis, quæ extant inter Cyprianicas omnium celeberrimam, atque notissimam expendere aggredior. Hanc igitur ita expendam, ut eam & ab homine petulantissimo, Donatista sane quidem, confictam fuisse, & summa injuria sanctissimo Firmiliano tributam, solide non minus, quam aperte demonstrem. Disputationem autem eo ordine instituo, qui & ad præsentem controversiam accomodatior, & ad illius intellectum visus est expeditior. Quamobrem in tria capita dispertio, in quorum primo eas conjecturas adduco, quæ universam Firmiliani Epistolam afficiant, inficiantque. In secundo præcipua ejusdem Epistolæ loca exscribo, quibus criticas notas subji-

A

cio.

cio . In tertio demum omnia congero argumenta , quibus ex aduerso fides antiqua ipsi eidem Epistolæ conciliari possit , quæ per me mihi objecta pro mea virili retundo . Sit igitur .

C A P U T P R I M U M .

Argumenta continet , quibus generatim Firmilianæ Epistola excutitur , & falsitatis arguitur.

I. **M**Orellius omnium princeps hanc Epistolam protulit , quam Paullus Manutius in Romana editione Latino suatore omiserat ; ait namque Latinius : se auctorem fuisse , ne hæc epistola proderetur , tum Majorum exempla sequutum , tum hominis petulantiam detestatum . Pamelius post Morellium in sex antiquis Codicibus deprehensam eam recudit , ingenue de se ipso fassus , se illam prætermisurum fuisse , nisi Morellii diligentia editum fuisset quod latebat . At Baluzio , & Latini prudentia , & Pamelii moderatio minus arrisit . Qua de re multa congeffit , quibus & illius utilitatem , & debitam lucem vendicaret , nec diutius latere potuisse , etsi Morellius illam non vulgasset , sibi omnino persuasit . Verum ut multiplex , & versatile ingenium est hominum , donemus Baluzio rem non potuisse longius delitescere , non iccirco nobis deneget sine injuria Baluzius tam diutinam hujus Epistolæ oblivionem magno esse argumento , Majoribus nostris aut falsam , aut perniciosam visam fuisse , quorum alterutrum ipsis in causa fuit , quod Juris publici
non

non fecerint . Quos inter , illud animadvertendum maxime : Erasmus, ut si quis alius emunctæ naris, & Criticorum omnium , qui censoriam artem in res ecclesiasticas invexerunt facile principem , in sua Frobeniana editione hanc Epistolam prætermisisse . At fortasse hæc ipsa Epistola Erasmus latuerit ? Mirum si quod Manutium , quod Morellium , quod Pamelium , quod Rigaltium , quod Baluzium , quod Fellum non latuit , Erasmus latuerit diligentissimum antiquitatis vestigatorem , tum maxime, cum ipse idem nobis affirmet : se in Cypriani editione vetustissimis Codicibus usum , in quorum nullo eam comperiisse vix credibile est , presertim cum multa protulerit Cyprianica , quæ antea ignorabantur , veluti duas Epistolas , ad Jubajanum unam , ad Pompejum alteram , quæ in hoc ipso de quo nunc agimus , versantur argumento . Quin illud potius suspicandum , ab Erasmo repertam , eo consilio prætermisissam , quod in Epistola nuncupatoria ad Cardinalem Puccium probe adverterit . *Id fuisse Cypriano cum cæteris Scriptoribus commune , quod ipsius lucubrationibus multa sint aliorum admixta .* At enim Erasmus multa Cyprianicis lucubrationibus adjunxit , quæ vel ipso iudice notha sunt ; & Cypriani ad Pompejum literas omnium primus prodidit , tametsi nihilo minus in Stephanum amarulentæ sint , atque illæ Firmiliani . Verum facile duplex isthæc conjectura de Erasmo dilui potest , quod longe plura , ac majora occurrerent Erasmo prò adjudicanda ad Pompejum epistola Cypriano , quam ad Cyprianum Firmiliano . Ex quo ut am-

prior hallucinandi occasio, ita planior sese purgandi via daretur Erasmo super Cypriano, quam super Firmiliano. Utcunque resista se habeat, quæ non magno certe argumento esse potest, jam ad graviora descendamus.

II. Quid autem gravius afferri potest, quam vehemens juxta ac indigna, quæ de Firmiliani Sanctitate inde oritur dubitatio? Ecquis contra tam vecors, qui de illa dubitet? At sane planissimus relinquitur dubitandi locus, si vere hanc, de qua nunc agimus, Epistolam ad Cyprianum miserit. Tanta siquidem dicacitate Summum Pontificem Stephanum impetit, tanta petulantia confectatur, tanta acerbitate conscindit, tot inquinat contumeliis, tot vexat probris, & maledictis, tot falsis criminibus cumulat, ut amarulentius nihil, nihilque flagitiosius ab nequissimo Hæretico sit expectandum. Enimvero Novatianus princeps schismatis Artifex, alio sed longe peiori discordiæ genere in Cornelium, & in Stephanum affectus, etsi vi, & copia dicendi Firmiliano non minor, quod innuit Cyprianus epist: LII. ad Antonianum, & si rem suam, & quidem gravissimam ageret, ejusmodi tamen conviciis abstinuit, aut certe his acerbiora non protulit. *Nec vulnus suum miser curat* [Cyprianus inquit in epistola ad Cornelium modo laudata] *Sed adhuc gravius, & se, & suos vulnerat, in perniciem fratrum lingua sua perstrepens, & facundiæ venenatæ jacula contorquens, magis durus sæcularis philosophiæ pravitate, quam sophiæ dominicæ lenitate pacificus, desertor Ecclesiæ, misericordiæ hostis,*
in-

5

interfeſtor pœnitentiæ , doſtor ſuperbiæ , veritatis corruptor , perditor caritatis . Graphice hic Cyprianus Novatianum effingit ; ceterum maledictorum in Stephanum acrimoniam omnino reticuit . Quod enim illum *in perniciem fratrum lingua ſua perſtrepere , & facundiæ venenatæ jacula contorquere* dixerit , hoc ad illud eſt referendum , quod Novatianus argumentationibus in ſpeciem validis , & fallaciloquentia circumductis incautos deciperet , ſuaſque partes confirmaret . Dein *miſericordiæ hoſtem* , nominavit , ob denegatam lapſis *omnem ſpem pacis , & miſericordiæ* , quos nec ad pœnitentiam admittendos eſſe præſumebat ex illa Domini pronuntiatione , qua ait : *Qui me negaverit coram hominibus , negabo eum coram Patre meo , qui in Cœlis eſt* , uti fuſe refert , refutatque Auctor libri ad Novatianum , quem Gravius , & Pamelius Cypriano adjudicant , fortasſe minus vere . Eodem pertinent & duæ poſteriores notæ *interfeſtor pœnitentiæ , perditor caritatis .* Novi , & probe novi , Novatiani legatos ad Africanam Synodum expeditos libellum famoſum adverſus Cornelium ſecum Carthaginem attuliſſe , quarum criminationum ea erat omnium graviffima , Cornelium Trophimo , aliſque thurificatis communicasſe ex Cypriano hæc ad Antonianum ſcribente . Cætera vero eo tendebant , ut Cornelium inſuetæ in lapſos conniventia convincerent , & eccleſiaſtica diſciplinæ remiſſorem inſcientibus Eccleſiis pervulgarent , quo facilius Cornelij ordinatio irrita fieret . Contra Novatianus , ut odium Cornelio , ſibiſque miſericordiam , & exiſtimationem crearet , ſummam

& in lapsos severitatem , & in adversis tollerantiam adsimulavit . Quæ omnia eo tandem spectabant , ut Cornelium Apostolica Sede deiceret , ac sese intruderet ; Sed maledicum hoc ingenium , sed animum hunc contumeliosum , quantum ex Cypriano sum expiscatus , fateor , me deprehendere non potuisse , in quo si vere Novatianus peccasset , certo certius Cyprianus , qui Novatiani speciem nativis coloribus efformavit , ejusdem dicacitatem tanquam ceterorum criminum caput , & summam , & animi corruptissimi maximum argumentum , vere non minus quam opportune delineasset . Nunc ne quis me a proposito digressum existimet , hanc argumentationem conficio . Duo fuerunt sub Stephano , fortassis etiam sub Cornelio præcipua dissidia , Schisma Novatianum , & Anabaptismus . Illud Ecclesiæ unitatem , hic Apostolorum traditionem commaculabat . Illud ab homine primum schismatico , post etiam hæretico , ob negatam lapsis spem salutis , conflatum est : hic a Catholicis , & Sanctissimis Episcopis fidei , atque unitatis studiosissimis propugnatus est , qui ipsum rebaptismi nomen refugiabant ; neque enim se denuo baptizare , sed simpliciter baptizare contendebant , quippe quibus ratus non esset Baptismus ab hæreticis collatus . Una erat plerumque Afrorum Antistitum , & quorundam Orientalium mens . Hos inter Firmilianus , ut si quis alius Sanctitate , ac doctrina iis temporibus percelebris , cujus Sanctitatis , ac sapientiæ insignia extant monumenta tum in Synodo Antiochena , tum apud Basilium in epistola ad Amphilochem , tum

tan-

7

tandem in græco Menologio, hæreticorum Baptisma repudiavit. Communem causam, per me licet adversus Stephanum defenderit; At quod Vir Catholicus, Episcopus primæ Sedis, hæresum non osor modo, sed & profligator, qui Novatianum in prima Antiochena Synodo damnavit, qui Paulum Samosatenum confutavit; at quod vir sanctissimus, & integerrimus tanta temperantia, tanta mansuetudine, tanta humanitate, in quo summa erant omnia ob solam perspectam Stephani sententiam, mutato consilio, omnique anteactæ Vitæ humanitate exuta, subito, insperato, importune, addo etiam injuria ad probra, & convicia descendit, non in hominem flagitiosum, non in schismaticum, non in hæreticum, sed in virum honestissimum, innoxium, atque adeo in Sacerdotem Dei, fidei studio, disciplinæ custodia, cathedræ dignitate, satis probatum, nemini secundum, omnium principem, & quod magis mirere tanta non dicam ira, sed furore; non vi, sed rabie, quantam in sordidæ conditionis homine vix deprehendas, quantam nec in antiquioribus hæreticis invenias parem; nec in Luthero ipso, ceterisque, qui Lutherum sunt consecuti invenias majorem; Hæc qui fecerit, si probum, si sapientem, si orthodoxum, si memoria, si imitatione, si commendatione dignum, si Sanctum denique putem, amens sim. Lutherum præ cæteris nominavi, qui cum plurima, eaque immania, ac nefaria, & ante ipsum inaudita in Romanum Pontificem maledicta contulisset, illud omnium teterrimum, planeque diabolicum

au.

ausus est non tam comminisci, quam confirmare: Romanum Pontificem esse Antichristum. Quæ quidem blasphemia adeo detestabilis visa est Hugoni Grotio tametsi etherodoxo, summo, & principi juris publici Magistro, ut in Append: ad Comment. de Anti-christo libere non minus, quam aperte pronunciarit. *Unde ista virulentia, & tot conviciorum seges? Nimirum eorum, qui schisma esse perpetuum volunt, qui ad ipsum unitatis Ecclesiæ, ac concordie nomen contremiscunt, interest Papam credi Anti-christum, ac non posse esse talem usque ad Domini adventum. Nisi schisma esset, non haberent multi, unde viverent; & cum ipsi sine spe mercedis de Sacris literis ne cogitaturi quidem fuerint, alios de se metiuntur. Aurea quidem profecto, & digna Grotio sententia. Nec absimilis, nec minori laude digna fuisset altera Calvinii lib. 4. instit. cap. 7. §. 25. Videmur nonnullis nimis maledici, ac petulantes, cum Romanum Pontificem vocamus Anti-christum; nisi e vestigio illam correxisset; & jure optimo maledici, ac petulantes nedum videntur, sed sunt, atque vocantur. Si quis vero hanc ipsam virulentiam doctioribus hæreticis invisam in hac Firmiliani epistola desideret, nec difficile, nec longum est invenire si bene introspiciat. Perhibetur hic Stephanus Schismaticus, Hæreticus, hæreticis pejor, Pseudo-Christus; Antichristi autem nomine Hæreticos designari locutio est Cypriano familiaris. En quo tandem Firmilianum conjiciunt, qui hanc epistolam Firmiliani esse confirmant, non eum improbis hominibus comparant, sed Hæreticorum ante-*

te-

resignanis simillimum judicant . Quibus gratiam, &
 quidem merito referre debet Novatianus, quod per
 illorum credulitatem, ne dicam oscitantiam, tan-
 to lenior, ac temperantior habitus sit Firmiliano,
 quanto tollerabilior esse debuit is, qui Cornelio,
 adde etiam Stephano, est conviciatus, si tamen est
 conviciatus, quos legitimos Apostolicæ Sedis Epi-
 scopos esse negabat; quam Firmilianus, qui omni-
 genas contumelias sciens, ac prudens evomit in Ste-
 phanum verum, atque perspectum in Petri Cathe-
 dra successorem; nisi forte velit quis Firmilianum
 de schismate criminari, ut liberet impudentia . E
 contrario graviter queri potest Cyprianus de preci-
 piti ista, & periculosa fide, quæ literis Firmiliani
 nomen præferentibus adhibetur; propensior siqui-
 dem in Novatianum, quam in Firmilianum Cy-
 prianus fuisset, quod melius illius famæ consuluis-
 set, cujus libellum in Cornelium in Africana Syno-
 do recitari vetuit, quam istius, cujus epistolam ad
 se missam non modo non discerpserit, non combussit,
 non suppressit, sed ut placet iis, qui hisce literis
 præter modum delectantur, & posteris consignavit,
 & e græcis latinas fecit; sicque una earundem lite-
 rarum probatione convellunt, & Cypriani pruden-
 tiam, & Firmiliani probitatem . Postremo, ut
 ad summam hæc omnia redigam, illud mihi non
 uno experimento omnino compertum est, si ad Sa-
 cræ Rituum Congregationis examen deferatur con-
 similis epistola, alterius cujuscumque servi Dei, ce-
 teroquin christianis virtutibus præclari, nunquam
 in Beatorum fastis descriptum iri . Sentio quid No-

vatores hic reponant. Quid tu nos provocas ad tuas partes? Ad meas scilicet; quin etiam ad vestras. Quis enim vestrum hujusmodi descriptionem non ludificaretur, quandoquidem severas, legitimasque per summam injuriam ludificamini?

III. Magna proinde res est, si hæc epistola Firmiliano adimat Sanctitatem, sed majus quicquam si adimat fidem. Satis ut puto demonstravi, has de quibus agimus Literas Firmiliani nomine haud posse consistere salva illius Sanctitate; jam vero contendo nec posse consistere salva ejusdem catholica fide. Ac primum magno illud est argumento, hujusce epistole Auctorem Quartadecimanorum hæresi non obscure adhærescere, quam multo ante Firmilianum tum a Victore Papa, tum ab Orientalibus Conciliis prope *infinitis*, ut ait Eusebius lib. 5. Hist. Eccles. cap. 22. damnatam accepimus, quod fusius per nos præstabitur in peculiaribus animadversionibus ad hanc ipsam epistolam capite sequenti. Deinde quis in Catholicæ Ecclesiæ unitate eum hominem permansisse censeat, qui Romani Pontificis Decreto ex Cathedra interposito tam audacter, & confidenter sit refragatus? qui certissimum ejusdem, & in fidei causis judicium, & in universa Ecclesia primatum multimodis pessunderit, tantum abest, ut sit veneratus. Quod quidem hæc Firmiliani larva tam aperte commenta est, ut nihil magis hæretici usurpent ad utrumque subvertendum. Ex Anglis Fellus in notis ad hanc epistolam inter ceteras ejusdem furfuris hanc adjecit. *Hunc certe Firmilianus minime opinatus est, fuisse universalem Ecclesiæ*
Pa-

Pastorem, & controversiarum infallibilem Judicem; cujus personam, & definitionem tam incivilter traxavit. Oxoniensis quidem mala mens, malus animus, sed proba conjectura, quam nos serio, & luculenter posteriore capite explanabimus. Jam nunc intelligo quantum mihi succenseant nonnulli, qui Orthodoxorum nomine gloriantur, quod ea in hujusce epistolæ Auctorem videar torquere, quæ Stephanum recta feriunt, ejusque successores. At erubescant miseri, & si sapiunt contristentur, sed contristentur ad pœnitentiam. Pudeat illos nedum Majorum suorum sapientiæ labem inferre, & exempla despiciere, sed & Christi perduellibus arma præbere. Pudeat sciolis, & ignaris tot tenebras offundere. Pudeat tandem aliquando tot cavillationes, & argumentula, aut satis convulsa, aut facile convellenda iterum perfricare, simulque noverint, idque ex Sanctissimo Cypriano addiscant, unam hanc fuisse viam apertam, tritam, & directam, qua ad hæresim, proh dolor! tot ad Occidentem Solem regna novissimis sæculis contenderunt, contemptum videlicet Apostolicæ potestatis, & Romani Sacerdotii. Neque enim aliunde [Cyprianus ait in epistola ad Cornelium LV.] hæreses obortæ sunt, aut nata schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperetur nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Judex Vice Christi cogitetur, cui si secundum Magisteria Divina obtemperaret fraternitas universa, nemo adversum Sacerdotum Collegium quicquam moveret. Mihi quidem si tantum ocii esset quantum promptæ pronæque voluntatis, non

difficillimum foret [aut ego fallor] hoc zizania eradicare; atque illud potissimum, quod nuperrime doctissimi juxta, ac integerrimi Meldensis Antistitis nomine superfeminavit inimicus homo. Id enim factu facilius, quam quisquam putet. Sed iter quo expeditius, eo magis impervium. Intellego quid loquar. Nec vero quisquam censeat, me ad gratiam aucupandam, aut auribus indulgendum sermonem accomodare, liberi enim sumus, justique animi, ac minime ambitiosi. Quod attinet ad firmandum Romani Pontificis in Christi Ecclesia primatum a Cypriano assertum suo loco præstabimus. Pone vero cum IV. Articulo Cleri Gallicani *Summi Pontificis judicium irreformabile non esse, nisi Ecclesie consensus accesserit*, num iccirco impune Firmilianus refragari potuit Stephani Decreto? quod eam sententiam vendicabat, quæ Augustino teste lib. 2. contra Cresc. cap. 3. *quinquaginta Episcopis Orientalium, & septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus probabatur contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto Orbe displicuit*. Nunc satis illud mihi superque sit Firmilianum [ut certissimam illius præteream sanctitatem] schismaticum non fuisse, neque e Catholicis Episcopis id temporis fuisse pejorem, quominus hanc epistolam scriptam judicem a Firmiliano. Fuisset autem Ecclesie injurius, si Principi populi sui maledixisset contra Domini præceptum Deut. 22. 28. quem locum de Sacerdotibus, quin & de Summo Sacerdote exposuit Cyprianus in Epist. LV. ad Cornelium. Et Auctor Problematum, quæ vulgo Aristoteli tribuuntur.

buuntur sect. 11. *Qui Reſtori maledicit , in Civitate eſt injurius .* Quæ ex literis conſimilibus Cypriani ad Pompejum , & Hieronymi contra Rufinum objici poſſunt , poſtremo capite diluentur .

IV. Inſiſtamus etiam paulum hujus epiſtolæ ſcriptioni . Summum quæro . Cur Firmilianus has literas ad Cyprianum miſit ? Facilis eſt , inquiunt , & prompta reſponſio . Reſponſum reddidit Cypriano . Ubi nam extat Cypriani ad Firmilianum epiſtola ? *Fortaſſe* , inquit Baluzius , *eadem retexebat , quæ ad Jubajanum .* Quid poſtea ? debuit iccirco occultari ? At ſane non occultavit Cyprianus Baluzio Judice epiſtolam ad Pompejum , quamvis eadem retexat , quæ in epiſtola ad Jubajanum . Eadem fere concoquit in cauſſa Novatiani , eadem perfricat in cauſſa lapſorum ; ſed Vir eloquentiſſimus , ſi centies eadem retractaſſet , centies meliora , & jucundiora effeciſſet . Quod pluries ab illo factum , in hac certe controverſia maxime faciendum fuerat , quod ad Episcopum Orientalem ſcriberet ſummi nominis , ſuarumque partium ſtudioſum ; quod inſperato Stephani Decreto , & acerbisſimis objurgationibus laceſſitus ; quod perſpecta Stephani mente diffidendum foret prioribus a ſe allatis argumentationibus , hinc aut novæ , æque validiores cudendæ ; aut ex inſtituto traditio ſibi a Stephano objecta pluribus verbis refutanda ; quæ quidem commode præſtare potuit , & opportune præſtare debuit Cyprianus , ut ſi quis alius & ad inve-niendum acutiſſimus , & ad ornandum uberrimus . Potuit & Firmiliani exemplo confirmari , qui ple-

raque ab Cypriano scripta retexuit, quod crederet : *Non obesse utilitati salutari, aut eadem retexere ad confirmandam veritatem, aut quædam addere ad cumulandam probationem.* Equidem sic existimo, si vere Cyprianus has ad Firmilianum literas dedisset, tot, tantisque positis scribendi rationibus, omnium absolutissimas futuras fuisse, quæ tamen nullæ sunt; quia ut videtur Baluzius tacito innuere, indignæ, quæ ob otiosam argumentorum repetitionem ab Cypriano proderentur. At enim, inquiunt, ut mitius agant, deperditæ sunt. O factum male! Non deperduntur responsivæ [liceat mihi verbo uti minus latino, sed satis apto] deperduntur missiciæ. Verum quid dixi non deperduntur? e græco in latinum vertuntur.

V. Sed priusquam ad latinam versionem accedo alterum quæro. Ubi nam extat græcum exemplar? Nullibi. Num hoc item deperditum? Quidni? Ita ne vero casus tanta ratione id efficere potuit, quod erat maxime optandum, ei qui epistolam aut confinxisset, aut confingere voluisset? Nunc illud exquiro: A quo fuit latine versa? Vertisse, inquiunt, Cyprianum stylus arguit. Arguat plane stylus; quem quispiam alter potuit æmulari, at finis, at prudentia, at pacis, & unitatis amor non arguit. Quam apposite inverti potest illud Terentianum. Ex græcis malis fecit latinas pessimas. Quid namque causæ fuit, cur græcas Firmiliani literas latine verteret Cyprianus? cum satis abunde per se causam suam accurate, eleganterque dixisset, ac tam copiose, ut non modo Firmilianus Cyprianicis ar-

argumentis vehementer sit delectatus , verum etiam ex abundanti paucissima addiderit ad cumulandam probationem . Hinc & Pearsonius , qui cum ceteris Adnotatoribus a Cypriano translatam coniecit , negat Cyprianum opus habuisse auctoritate Firmiliani ad conciliandos sibi Africanorum animos . At si latinam fecit , si evulgavit , certe tanto patrocinio carere noluit . Sin vero Cyprianus in sui patrocinium advocavit , quanto satius fuisset græcam , quam latinam prodere ad certam , & indubiam fidem aucupandam ; aut columnis duabus distinctam græce , & latine promulgare ; nam si tantum latine versam prodiderit , potuit , atque adeo debuit a nonnullis , qui ei contradicebant , in dubium vocari , & respui veluti conficta , vel ut adulterina quidem certe , eo etiam justius , quo apertius Cyprianicum stylum redolebat , quem servare fidum interpretem omnino fieri non poterat ; cui ex Horatiano præcepto est verbum verbo reddendum , quod si in ceteris facultatibus sit tenendum de Religione quum agitur , inviolatum sit oportet . Nulla igitur Cypriano fuit hujus epistolæ transferendæ proposita ratio , proinde nulla vulgandæ ; nam ejusmodi epistolæ promulgatio , quum novas turbas cingere , & unitatem conscindere posset , aliena prorsus erat a prudentia , & caritate Cypriani ; tum maxime cum Africana Ecclesia , & commendatissimi Cypriani doctrina , & Agrippini exemplo , & Afrorum Antistitum suffragatione , & pluribus Carthaginiensibus Conciliis celebratis , hanc de Anabaptismo sententiam alte imbibisset . Quod si innatæ suarum

rum gentium opinioni quantumvis præjudicatæ; exterorum hominum, doctissimorum præsertim, sententia accederet; Si Orientalis Ecclesiæ, ut Firmiliani epistola portendit, confirmatio; si confirmationi irrisiones, & ludibria in adversam partem accedant, jam tum serio triumphant, per famam, & populum circumfertur, & quod fieri assolet, plauditur, illustratur, fovetur, augetur. Ecquæ uberior schismatis seges? præsertim si illud sedulo animadvertas, Firmiliani contumelias recta pergere ad pacem, unitatemque scindendam, quemadmodum numero III. notavi. Quonam vero pacto cum tanto schismatis periculo, quod ex Firmiliani epistolæ promulgatione Africanæ Ecclesiæ imminabat, conciliari potest summum illud, ac pene singulare unitatis studium, quo adeo enituit, atque etiam num enitet Cyprianus? Cujus in hac ipsa re-baptismi causa insignis illa extat in epist. ad Jubajanum protestatio. *Nos quantum in nobis est propter hæreticos cum Collegis, & Coepiscopis nostris non contendimus, cum quibus divinam concordiam, & dominicam pacem tenemus, maxime cum Apostolus dicat. Si quis autem putatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Servatur a nobis patienter, & firmiter caritas animi, Collegij honor, vinculum fidei, & concordia Sacerdotii. Annon contentiosus fuisset Cyprianus, si Firmiliani literas juris publici fecisset? contra Dei præceptum. Audisti verbum adversus fratrem tuum, commoriatur in te, fidens quod non te dirumpet. Num patienter, & firmiter servasset animi caritatem?*
 quæ

quæ ex I. Cor. 3. *patiens est, benigna est, non æmulatur . . . non irritatur . . . non gaudet super iniquitate . . . omnia suffert . . . omnia sustinet*. Num Collegii honorem, vinculum fidei, & concordiam Sacerdotii fervalset? *qui non honore fraternitatis invicem prævenit*, ut Apostolus præcipit ad Rom. 12. 10. sed tot probra, & maledicta in principem Ecclesiæ Pastorem, Patrem, atque Magistrum conjecta, suæ fidei, ac taciturnitati commissa, cuivis enunciavit, perinde ac si plenus rimarum fuisset? Quod si Domino perhibente Matth. 5. 22. *Qui dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gebennæ ignis*. Ad quem locum apposite Cyprianus ipse in epist. LV. ad Cornelium. *Quomodo possunt censuram Domini ultoris evadere, qui talia inferunt, non solum Fratribus, sed & Sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quisquis Sacerdoti ejus, & ad tempus hic judicanti non obtemperaret, statim necaretur*. Quomodo potuit ipse censuram Domini ultoris evadere? qui tot, tantaque non solum in fratrem, sed & in Summum Sacerdotem Dei, convicia, a Firmiliano, ut isti perhibent, vomita, minime suppresserit, sed in lucem prodiderit, deinceps ejusdem criminis cum Firmiliano confors; eademque pœna dignus effectus sit ex Apostolico oraculo. *Qui talia agunt digni sunt morte, & non solum qui hæc agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*. Facienti autem consentit, qui non vetans vetare cum possit, jubet. Annon eam epistolam evulgare pejus quiddam, ac

pestilentius fuisset, quam Anabaptismum tueri? Quid dicam latine vertere? Ibi enim de schismate, hic de disciplina agebatur. *Ibi si quid in eo fuerat emendandum* [inquit August. epist. 93. ad Vincent. Donatist.] *tanquam sarmentum fructuosissimum purgavit Pater falce passionis*. Hic schismatis reatus Martyrio non expungitur, sed mulctatur vel ipso Cypriano teste epist. LVII. ad Cornelium, in qua de Novatiano schismatis Auctore agens, ejusque Sectatoribus ita pronunciavit: *Quanquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur, cum constet, si occisi ejusmodi extra Ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ*. Ubi Chrysostomus hom. 1. ad Ephes. *Quid est hoc? Nec martyrii sanguine deleri posse hoc peccatum dividendi Ecclesiam per schismata, vel hæreses*. Et August. epist. 173. *Foris ab Ecclesia constitutus, & separatus a compage unitatis, & vinculo caritatis, æterno supplicio punireris, etiamsi pro Christi nomine vivus incendereris*. En quo tandem evadit sollicita hæc criticorum ceteroquin doctissimorum animadversio, ut stylum salvent, sanctitatem, & fidem inficiunt; sed de hoc plura, & majora in discussione Cyprianicæ ad Pompejum epistolæ.

VI. Jam vero ad id, quod est Criticis usitatus, accedamus, ad summum inquam, perpetuumque silentium eorum Scriptorum qui proxime Cypriano, ac Firmiliano res in causâ rebaptizantium gestas recensuerunt; Dionysij inquam Alexandrini,
Eu-

Eusebii Cæsariensis, Sancti Augustini, nec non Donatistarum, quin & ipsiusmet Cypriani, & omnium maxime Concilii Carthaginensis III. Principio igitur Dionysius Alexandrinus Romanæ primum Ecclesiæ Presbyter, post Alexandrinorum Episcopus, obnixe, ac perpetuo studuit unitatem inter Occidentalem & Orientalem Ecclesiam servare. Is literas misit ad Xistum Stephani successorem pro Græcis rebaptizantibus. Scripserat & dudum pluribus verbis Stephano superstiti ad Dionysium, & Philemonem Romanos Præsbyteros, non quod ipse Rebaptizantibus novissime adhæserit, ut turpiter conjicit Launojus, quod & Pearsonius mira licentia tanquam rem non dubiam affirmat, quibus merito Tillemontius, & Dupinus repugnant, tum literæ ipsæ Dionysij, tum res ipsa; qui enim Dionysius pro aliis intercederet, qui & ipse erat ejusdem criminis confors? sed quod id operam dabat, ut Stephanum mitiorem redderet Heleno, & Firmiliano, in quos, veluti & in reliquos Orientales Episcopos, verebatur Dionysius, ne Stephanus, qui Decreto suo causam finitam esse volebat, quid gravius statueret. Helenum quidem, ac Firmilianum nominat, quippe qui fuerint præter ceteros maximi nominis Antistites. Ceterum de hac Firmiliani epistola verbum ne quidem unum proloquitur. Quæ si tot tantasque turbas hoc tempore excitat, quanto putas majores debuisse excitare in maximo disputationis æstu? Profecto si ad Stephani manus pervenisset, Dionysius nihil profecisset, quominus a Stephano Firmilia-

nus , ceterique abstinerentur . At si epistola Firmiliani fuit a Cypriano vulgata , si a Cypriano latine reddita , quis non probe conjiciat ad Stephani manus , aut si mavis ad Xisti venire aliquando potuisse ; quippe quod perdifficile usque fuerit ea occultare , quæ seditiosa sunt , ac tumultuosa , quæ plurimorum manibus teruntur , atque ea præcipue , de quibus maxima inter viros gravissimos exorta est dimicatio ; tum maxime quum ibidem aliqui in pugnanti sententia perstiterint , quod & Concilij Carthaginienfis III. indicio , & nonnullorum Antistitum suffragatio apertissime indigitant ; cum aliqui item fuerint in suos male animati , veluti Florentius Pupianus , Episcopus plane Afer^{us} in Cyprianum , ut ceteros prætermittam , qui ab Urbe mercaturæ causa crebrius in Africam contendebant , utque eos item , qui cum Proconsule eodem mittebantur ; atque illos tandem , qui militiæ nomen dederant , ex quibus magnum numerum vel in ipsis Romanis Legionibus Christianam Religionem professos fuisse perspicuum fecit Tertullianus , & Romano Pontifici , potius , ac justius quam Afris addictos fuisse , ratio ipsa suadet . In eo autem disputare , tot tantisque conjecturis Firmiliani epistolam omnino Stephanum latuisse , divinare est . Nam quemadmodum hoc tempore rerum gestarum ephemerides conscribuntur , & in longinquas , ultimasque terras eo perferuntur ; quo plerique omnes curiosi homines eas perlegant , vel ad animum relaxandum , vel ad rem suam bene gerendam ; ita & prioribus Ecclesiæ Sæculis gratissimum Christianis

nis erat ea rescire, quæ procul a suis finibus apud
 exteras gentes super Religione eveniebant, hære-
 ses potissimum, ac persecutiones. Hinc illud effi-
 citur, quod est ratione consequens: non paucos
 pariter fuisse, qui quæ in dies fiebant absentibus
 Fratribus per literas opportune nunciarent. Quod
 si in tempore ad Pontum usque fieri potuit a Cy-
 priano, quidni commodius ad Urbem fieri potuit,
 quo tot negociorum causa Carthagine potissimum
 confluebant, Romanusque Pontifex de acrius re-
 crudecentibus Rebaptizantium diffidiis fieri cer-
 tior? Quod si Stephanum non latuerit, ut certe
 non latuisset, jam tum Dionysio Alexandrino spe-
 ciatim, ac nominatim, idque pluribus verbis ex-
 cusandus erat, utcumque poterat, Firmilianus, cui
 jure meritoque iratior fuisset Xistus, quam He-
 leno, utpote ei, qui sui Decessoris decretum, ac
 Personam acerbissime fuisset insectatus, & Ro-
 manæ Cathedræ Auctoritatem minimi fecisset.
 Quo enim alio pacto Dionysius Xisto confideret,
 præsertim omnia scienti, multa suspicanti, magna
 metuenti, nulla speranti? Atqui Dionysius has
 literas tam tacitus præterivit, quam si nullæ fuif-
 sent; fuerunt igitur nullæ. Profunda hæc Dio-
 nysii Alexandrini taciturnitas intelligi potest in suis
 iisdem literis apud Eusebium lib. 7. Hist. cap. 5.
 Qui Eusebius quinque tantum numerat Dionysii
 epistolas, sed septem numerare poterat, si alte-
 ra quæ ad Dionysium Romanum, ac Philemo-
 nem, & altera, quæ Alexandrinæ Ecclesiæ no-
 mine data est, computentur.

VII. Quod vero idem Eusebius, qui optima quæque Veterum Patrum monimenta, quæ ad historiam pertinent, ac præsertim ad hanc de Rebaptismo disceptationem coegit, hoc Firmiliani ad Cyprianum responsum ne leviter quidem attigerit, plurimus relictus est dubitandi locus; confictum fuisse multo post Eusebium ab aliquo Donatista, qui obtentu hujus dissidii inter Stephanum, & Firmilianum jampridem constituti, ad suam hæresim fulciendam nedum Magni, & Sanctissimi Orientalis Episcopi exemplo est abusus, verum etiam sub ficto ejusdem nomine suffragium conflavit, quod multum verosimile foret, Cyprianum accepto Stephani decreto, continuo illius decreti exemplum ad Firmilianum per Rogatianum misisse, quod commentum, ut majorem veritatis speciem ei appingeret, multis hinc, atque illinc e Cypriano quæsitis rationibus, utcumque farfit; ac ne plagiarius proderetur, aliqua e suo plenu conglutinavit, partim frigida, partim falsa; postremo ut duplicem suspicionem removeret utramque occupavit, namque ista subtexuit. *Neque obest utilitati salutari aut eadem retexere ad confirmandam veritatem, aut quædam addere ad cumulandam probationem.*

VIII. Dixi multo post Eusebium hoc Firmiliani ad Cyprianum responsum confictum fuisse, quod nec Augustinus, qui ex instituto quamplurimis libris contra Donatistas conscriptis, ac fere cunctis rebus sub Stephano, & Cypriano gestis commemoratis, de hac Firmiliani Epistola ullum
ser-

sermonem habuerit, quæ præter ceteras minoris certe ponderis, quas aut memoravit, aut expendit, omnium maxime expendenda fuerat, quippe quæ non modo asperum græci hominis ingenium, sed totum pene causæ statum patefaceret. Immo quo jure bene opinatus est Augustinus epistola superius adducta: Cyprianum sententiam suam retractasse, pari item judicio ad stabilendam Magni Episcopi Cæsariensis Sanctitatem conjicere potuerat, & hunc a pristina sententia recessisse. Quis enim istuc sibi persuadeat? Si Firmiliani literæ Augustino innotuissent, tam acerbæ, tam contentiosæ, unde sibi firmum præsidium Donatistæ adsciscere potuissent, non fuisse illas oppugnaturum, aut purgaturum quidem certe; quod censorium Augustini judicium quam sincerum fuerit, & subtile, inde potissimum argumentandum: epistolam Cypriani ad Jubajanum, etsi longe mitiorem altera ejusdem Cypriani ad Pompejum, atque etiam hac Firmiliani ad Cyprianum, nihilominus sibi Cyprianicam visam non fuisse, uti ex lib. 2. contra Cresconium cap. 33. Neutrum vero præstitit Augustinus, non igitur ei innotuerunt. At enim inquit Augustinus lib. 2. de Baptismo contra Donatistas. *Neque enim omnia, quæ in illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriæ, literisque mandare potuerunt, aut omnia, quæ mandata sunt novimus.* Equidem hoc nil miror: Augustinum non omnia novisse, quæ super rebaptizatione memoriæ, literisque mandata sunt; sed in eo maxime admiror, planeque stupeo, id quod

Au-

Augustinus non novit, summus idemque accuratissimus ejus rei Scriptor, multis tandem post Sæculis nostris hominibus notum fuisse. Annon istud serio opinari idem prorsus est, ac suæ causæ desperare?

IX. At saltim Donatistis innotuerit. Nihilo magis. Enim vero Donatistæ Augustino teste in celebri illa Collatione Carthaginensi omnem lapidem verterunt in hac de rebaptismo disceptatione. Proinde multo mihi vehementior injicitur confictionis suspicio ex hoc perpetuo Donatistarum silentio, qui certissime tanto patrocinio carere nolissent. Quid enim opportunius, quid etiam validius ad eam, quam sibi susceperant Anabaptismi instaurationem, quam epistolam hanc in rem suam adducere, quippe quæ non modo Cæsariensis Antistitis firmissimam sententiam; sed & omnis Orientalis Ecclesiæ consensionem, & Concilii Iconiensis auctoritatem portenderet. Quid? quod Donatistæ ad Synodum Carthaginensem III. sibi repugnantes provocabant. Quid? quod Augustinus lib. 2. *Retract.* cap. 18. ita protestatus est. *Contra Donatistas auctoritate Beatissimi Episcopi, & Martyris Cypriani se defendere molientes, septem libros de Baptismo scripsi, in quibus docui, nihil sic valere ad refellendos Donatistas, & ad eorum prorsus ora claudenda, quomodo literas, factumque Cypriani.* Nisi id est quod ratio ipsa suadet: Donatistæ unde, & utcumque poterant sibi auxilium expetebant, & quo minus Ecclesiæ unitatem scindere viderentur, ad eos potissimum confugiebant, de quibus vel ob insignem

gnem

gnem in primis doctrinam, vel ob bene gestum Episcopatum, vel ob Sanctitatis nomen, vel etiam ob Martyrii laudem, optime Ecclesia audiebat, & loquebatur. Ad Cyprianum præcipue confugerunt, quippe in quo summa omnia fuissent. Quid ni etiam ob eam ipsam rationem ad Firmilianum confugerent? Episcopum primæ Sedis, famæ apud Græcos celebratissimæ, & quod maxime interest, Strenuum Beatissimi Cypriani, & Africanæ Ecclesiæ vindicem, ac propugnatorem. Agnoscunt ne tandem istius epistolæ assertores quibus anfractibus sibi sit decurrendum? & contra quam recta ipse pergam? Qui pseudo Firmiliani illam esse hæcenus probavi, & deinceps probabo.

X. Supereſt, ut quid Cyprianus ipse de Firmiliano, ac de Firmiliani literis senſerit excutiamus. Multa ſcilicet, & præclara Cyprianus memorat tum de Firmiliano, tum de illius ſuper hac re ſententia. Quid tandem memorat? Nihil quicquam, ne nomen quid. Indignum facinus! ne quidem nominasse eum, ad quem in longiſſimas regiones, ut Firmillianus ait, epistolam miſerit, & quidem de re graviſſima, a quo literas acceperit plenas amoris, & benevolentię, qui ſibi in ſummo diſcrimine mature fuerit opitulatus. Indignum facinus! non gratiam modo, non beneficium, ſed nec memoriam referre ei, qui in te talia, ac tanta contulerit beneficia. Sit plane facinus indignum, ſed Cypriano indignum tamen, qui quod nunquam Firmiliani meminert, magno argumento eſſe debet nullam ſibi cum Cæſarienſi Episcopo

necessitudinem intercessisse. Solemne quippe fuit Cypriano plerasque omnes a se missas vel acceptas literas, in posterioribus epistolis commemorare, quod non in hac solum controversia, sed & in reliquis perspicui potest. Etsi maxime donemus Cypriani ad Firmilianum literas amissas fuisse, quemadmodum & græcas Firmiliani, tamen una hæc conjectura, omnino id a Cypriano fuisse prætermisum, quod erat minime prætermittendum, ita me persuasum habet, ut serio putem nullas fuisse latinas literas, græcasque nullas. Etenim Cyprianus modesto non minus, quam liberali, ingenuoque animo præditus, nunquam laudes sibi a Firmiliano tributas, suamque ab ipso eodem confirmatam sententiam reticisset, qui revelationes ipsas sibi a Deo factas non reticuit, sed in epistola ad Florentium Pupianum libere patefecit. Gratissimum item fuit Cypriano epistolas suas ab omnibus legi, atque exscribi; quam voluntatem prodidit in epistola ad Clerum suum XXXII. sin minus, vel acceptæ a Firmiliano epistolæ exemplum pro more suo ad quem Fratrum misisset; vel saltem illius meminisset; non misit autem, non meminit; ergo ne accepit quidem.

XI. Atque ut semel finiam, & novissimum, idemque maximum tanti silentii proferam argumentum, ad Concilium Carthaginiense III. confugiendum est. In eo siquidem Cypriani ad Jubajanum literæ, nec non Jubajani ad Cyprianum perlectæ sunt, non item Firmiliani ad Cyprianum,

num, quæ si quidem extitissent opportunius fuerant legendæ quam illæ Jubajani, quandoquidem Jubajanus Afrorum sententiæ aut numquam adhæserit, aut fero, aut frigide. Contra Firmilianus tam alte illam animo imbiberit, ut ad Xisti usque tempora in ea opinione perstiterit. Quocirca eo tota res spectat, ut inquiratur: an Papæ Stephani decretum ante, vel post hujus Synodi celebrationem sancitum fuerit, & ad Africanam Ecclesiam expeditum, quo explanato reliquum est in proclivi. Chronologus Cyprianicus, & Oxoniensis, quos secuti sunt Baluzius, & Cyprianicæ vitæ illustrator, ac fere plerique omnes, qui nec sedulo, nec per se rem expendunt, firmum illud, ratumque habent Stephanum hoc Concilio, ejusdemque pronuntiatione laceffitum decretum de non iterando hæreticorum Baptismo interposuisse, & ad Cyprianum misisse. Secus Lombertus, qui ad annum CCLVI. hanc Synodum retulit, sensit Responsum Firmiliani ad manus Cypriani sub finem æstatis pervenisse, & Cyprianum hac epistola munitum Concilium convocasse, quod Kalendis Septembribus convenisse legitur. Prioris sententiæ Auctores hanc eruunt supputationem ex epocha, quam præfert eadem Firmiliani epistola, quæ scripta fuit anno post Alexandrum Severum vicesimo secundo, qui calculus quanti sit faciendus, videant Viri docti, præsertim cum ex epistolæ textu oppositum potius sit conjiciendum, ita enim legitur. *Ante viginti, & duos fere an-*

nos, temporibus post Alexandrum Imperatorem. FERRE dixit, quæ particula quinque integros Menses subtrahere potest, quo temporis intervallo potuit Cyprianus Firmiliani epistolam accipere, & ineunte Autumno Concilium celebrare. TEMPORIBUS *post Alexandrum Imperatorem.* Quis Latinorum affirmet To *Temporibus* ritæ usurpari ad designandum postridie ejus diei, quo mortem obiit Alexander? Quis vero neget tantundem dici potuisse, & quidem recte, post anni dimidium ab Alexandri morte? Quod si solum anni dimidium totam hanc epocham invertere potest, quid amplius huic Epochæ confidimus? Præsertim cum Pagius nedum postremum annum, sed & primum incompletum fuisse ita affirmet, *Annos illos viginti duos utcumque incompletos pro integris numerat Firmilianus, qui nullo modo de anno sequenti intelligi potest, quum eo anno persecutio orta sit, & Stephanus decesserit, & Cyprianus exilio multatus sit.* Ego omnino assentior Lomberto opinanti Firmiliani literas ante Concilium III. Carthaginienſe scriptas fuisse (si tamen fuerunt scriptæ.) Quod autem Lombertus prudenter est opinatus, Ego enim vero affirmo, & firmissimis argumentis demonſtro.

XII. Primum petere libet ex epistola Synodica a Cypriano ad Stephanum missa post Concilium Carthaginienſe II., qua illum & de celebrato Concilio, & de duplici ejusdem Concilii Sanctione certioſorem facit. Primo: *Eos qui sint foris extra Ecclesiam tincti, & apud He-*

reticos, & schismaticos profanae aquae labe maculati, quando ad nos, atque ad Ecclesiam quae una est venerint; baptizari oportere. Deinde: Ut etiam si qui Præsbyteri, aut Diaconi, qui vel in Ecclesia Catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi, ac rebelles contra Ecclesiam steterint, vel apud hæreticos a pseudo episcopis, & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra Altare unum, atque divinum sacrificia foris falsa, ac sacrilega offerre conati sint, eos quoque hac conditione suscipi cum revertuntur, ut communificent laici. Qui canones ad Carthaginienſe III. neutiquam traduci possunt, in quo unica de repudiando hæreticorum baptismo sententia, uno ore ab octoginta, & septem Episcopis confirmata est. Quo tandem fine Carthagine Synodum hanc III. coactam putamus? nisi ut Stephani decreto de non iterando hæreticorum lavacro, ampliori Episcoporum suffragatione, qui ex Numidia, & Mauritania convenerant, fortius repugnarent. Nil autem interest nullam in Stephani responſo de Præsbyteris, aut ad hæreticos dilapsis, aut ab hæreticis ordinatis, mentionem fieri, cum fieri quidem potuerit, & a Cypriano, utpote Africanæ menti conformis, merito prætermitti, nec opus erat Cypriano ea, circumferre, quæ fuerant a Stephano confirmata, & septem ad summum ante annos a Concilio Romano statuta. Viguit namque ritus ille de Præsbyteris usque ad Nicænum I., a quo Can. 8. antiqua severitas temperata fuit, ut

amplior ad salutem aditus, & facilior ad Ecclesiam reditus lapsis præberetur.

XIII. Alterum argumentum epistola Cypriani ad Jubajanum suppeditat, quam certissimum est ante Carthaginienſe III. scriptam fuisse, in quo lecta fuit una cum Jubajani responſo. In ea vero Cyprianus non modo de epistola a ſe ad Stephanum ſcripta, ſed & meminit de Stephani responſo, immo conjicit Pamelius, & quidem probe, Stephani responſum non alia via ad Cyprianum perveniſſe, quam per manus Jubajani, ad quem a Stephano miſſæ fuerant. Pamelio Tillemontius adverſatur ea ductus ratione, quod & officio repugnaret, Stephanum non Cypriano, a quo litteras Synodicas acceperat, ſed Jubajano reſcribere, quodve non unus Stephanus Cypriani, ceterorumque Afrorum ſententiæ repugnaret. Verum ut prima illa animadverſio nimium redolet gallicam officioſitatem, ita altera hæc non multum abeſt a divinatione. Verosimilius enim multa concurrere potuerunt, quæ Stephano in cauſſa eſſent, cur litteras Jubajano inſcriberet potius, quam Cypriano; ſive quod Jubajanus, quandoquidem ipſius locus ac provincia ignoratur, cuiſpiam inferi maris inſulanæ Eccleſiæ præeſſet, qui propterea, aut Romanæ, & Africanæ Eccleſiæ ſequeſter eſſet, aut litteras utrinque miſſas ſedulo, & commode accuraret; ſive quod vereretur Stephanus, ne ſi litteras minaces, & permoleſtas una cum decreto recta ad Cyprianum mitteret, aut interire, aut aperiri, aut intercipi poſſent; quod ſi in fa-
mi-

miliaribus, & jocosis epistolis plerumque metuitur, in severis porro, & gravibus est usque extimescendum. Qua de re præstabat Stephano duplex earundem literarum exemplum conficere, alterum ad Jubajanum, ad Cyprianum alterum. Ut illud quod in proclivi est, prætermittam, quod tametsi Sanctissimo Cypriano omnino indignum sit, Afris enimvero non est indignum. Unde vulgatum illud *Pæni fædi fragi*, & illud. *Punica fides*. Quis enim non vereretur, ne, si in Afrorum manus Stephani epistola incideret aut suppressa, aut adulterata fuisset. Ut ut ista se habeant [namque in sola versamur conjectura] illud in tanta rerum ignoratione perspectum nobis, exploratumque est, Cyprianum post datas ad Stephanum Synodicas literas, responsionem ab ipso eodem expectare, ab aliis non item. Sed jam propius ad epistolam accedamus. Sic itaque Cyprianus in epistola ad Jubajanum. *Plane quoniam inveni in epistola, cujus exemplum ad me transmisisti, scriptum esse, quod quærendum non sit quis baptizaverit, quando is, qui baptizatus sit, accipere remissam peccatorum potuerit secundum quod credit.* Addo etiam quæ ibidem prope medium sequuntur. *Nec quisquam dicat, quod accepimus ab Apostolis, hoc sequimur.* Quam traditionem apostolicam non fuisse fuse e vestigio probare nititur. Qui locus respondet alteri ex epistola ad Pompejum, ubi Stephani rescriptum sibi objiciens, ita inquit. *Nihil innovetur, inquit, nisi quod traditum est.* Unde est ista traditio: *utrum ne de*
do-

*dominica , & evangelica auctoritate descendens , an de Apostolorum mandatis , atque epistolis veniens ? Et pergit Apostolorum traditionem inficiari iisdem fere argumentis , ac in superiori epistola . Addo , tandem exemplum superiorum literarum quemadmodum & ceterarum , quæ super hoc baptismo fuerunt a Cypriano conscriptæ , transmissum fuisse ad Pompejum , fatente , atque ita exordiente Cypriano . Quanquam plene ea , quæ de hæreticis baptizandis dicenda sunt , complexi sumus in epistolis , quarum ad te exempla transmisi-
mus . Ad quæ apposite Pamelius loquitur de epistolis præcedentibus ad Episcopos Numidas , ad Quintum , & ad Jubajanum , atque adeo patet post illas omnes scriptam hanc esse .* Profecto Cyprianus literis suis ad Jubajanum datis tam vehementer est delectatus , ut illas recitari jusserit , & pro suffragio attulerit in III. Concilio Carthaginiensi . Hinc verisimile fit Cyprianum & literas ad Jubajanum , & Stephani decretum , veluti & reliquas , quæ ad hanc causam pertinebant , iccirco ad Pompejum misisse , quod Pompejus , aut senio confectus , aut morbo præpeditus nequivisset per se indicto Concilio Carthaginiensi interesse , pro quo , sicut & pro Dioga Leptimagnensi , Natalis ab Oea est suffragatus , uti sub finem ejusdem Concilii perspicitur .

XIV. Tertium argumentum apertius quam tria priora Stephani decretum post II. Carthaginense in Africam delatum demonstrat , & ante III. celebrationem , indeque petitur , quod non pauci ex
Epi-

Episcopis suffragatoribus in suis ferendis sententiis Stephano, ejusque decreto in sequenti Carthaginiensi III. succensuerint. Cyprianus ipse sic præfatus est: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut Tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit.* Quibus verbis tacite a Cypriano Stephanum innui, atque morderi, censuit Baronius, & post Baronium omnes qui hunc locum adnotarunt, præsertim Rigaltius, Baluzius, & Pearsonius, quos omnes hallucinatos esse inferius demonstrabimus. Interea satis sit, ostendisse: Baluzium, ac Pearsonium, nec non Fellium, qui vafro semper animo Cypriani dicta in Romanum Pontificem contorquent, secum pugnantia loqui, dum & Stephanum eo loco designatum affirmant, & Stephani decretum post III. Carthaginiense traducunt. Nihilo secius placuit & Cypriani verba in hoc Concilio habita, adducere, ut ipsos suis iisdem armis confoderem. Quæ sequuntur ad rem magis, & clariora. Cæcilius a Bilta primus post Cyprianum suffragator post aliqua hæc subtexuit. *Ad hæc omnia accedit & illud malum, ut Antistites Diaboli audeant Eucharistiam facere, aut qui illis assistunt dicant: hæc omnia falsa esse de hæreticis. Ecce ad qualia cogitur Ecclesia, & sine Baptismo, ac venia delictorum communicare compellitur.* Potuit ne clarius ad Stephani decretum alludi? Hæc Cæciliæ sententia respondet alteri Cyprianicæ contra eundem Stephanum in epistola ad Pompejum. *Ad hoc enim malorum devoluta est Ecclesia Dei, & Sponsa Christi, ut*

E hæ-

hæreticorum exempla secl̃etur. Item alteri : Dat bonorem Deo, qui hæreticorum amicus, & inimicus Christianorum, Sacerdotes Dei veritatem Christi, & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat? Dat bonorem Deo, qui unitatem, & veritatem de divina lege venientem non tenens, hæreses contra Ecclesiam vendicat? Sed omnium clarissime Crescens a Cirta. In tanto cætu Sanctorum Consacerdotum lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Jubajanum, itemque ad Stephanum. Quocirca literæ Cypriani ad Stephanum datæ fuerunt ante hoc Concilium, & Stephani responsum occasionem præbuit III. Synodi convocandæ, & epistolæ ad Firmilianum missæ. Quid ad hæc Pearsonius? Non opus habuit Cyprianus auctoritatis Firmiliani ad conciliandos sibi Africanorum animos. At huic Pearsonii opinationi repugnat factum. Advocavit enim Jubajanum ad conciliandos sibi Africanorum animos, ejusque literas palam in Concilio recitari voluit. Audiamus tandem Labbæum ad Concilium Carthaginienſe II. Hæc cum Episcoporum prædictorum LXXI. sententia constituta essent ad Stephanum Romanum epistola quadam Synodica perscribuntur. Ille vero Synodica epistola accepta per literas redditas Concilium hoc reprobavit, & simul etiam sanctissime mandavit, ne a traditione apostolica, de non iterando baptismo hæreticorum eorum &c. Consentit Labbæo Tillemontius in notis ad III. Conc. Carth. Qui vero acutiores stimuli admoveri potuerint Cypriano ad III. hanc Synodum convocandam præter Stephani decretum plane

ne non video. Sed illud probe video, plerosque
 Episcopos in Synodo III. Carthaginensi duo potis-
 simum conari. Primum ut objectæ consuetudini
 veritatem præponant, veluti præposuerunt Castus
 a Sicca, Felix a Buslacenis, & clarius quam reliqui
 forte etiam ridiculosius Libofus ab Agria. *In E-
 vangelio Dominus ego sum inquit veritas; non di-
 xit: ego sum consuetudo.* Deinde quod intelligerent
 quosdam hæreticis baptizantibus patrocinari, hic
 doleat, ille miretur, alius irascatur veluti Cæcilius
 a Bilita, Faustus a Timida regia, & Marcus a Ba-
 ctari. Quæ quidem duo ad unum Stephanum al-
 ludere non modo literæ Synodicæ ab Afris ad Ste-
 phanum missæ, non modo Stephani decretum,
 quod hæc tantum duo complectitur, nobis indigi-
 tant, sed Zosimus a Tharassa appposito quidem
 exemplo in dispari satis causâ declarat, ita enim
 inquit. *Revelatione facta veritatis, cedat error
 veritati, quia & Petrus, qui prius circumcidebatur
 cessit Paulo veritatem prædicanti.* Hoc tamen
 exemplum ei solum objicere poterat Zosimus, qui
 sibi in Ecclesia Primatum non secus ac Petrus ob-
 trudere potuisset. Hoc ipsum argumentum a Pe-
 tri, & Pauli disceptatione super Circumcisione
 ductum, fusius tractat Cyprianus in epistola ad
 Quintum in causâ de Baptismo, in qua hæc in-
 ter cætera. *Non est autem consuetudine præscriben-
 dum, sed ratione vincendum. Nam nec Petrus
 quem primum Dominus elegit, & super quem ædifi-
 cavit Ecclesiam suam, cum secum Paullus de Cir-
 cumcisione postmodum disceptaret, sibi aliquid insolent-*
 E 2 ter,

ter, aut arroganter assumpsit; ut diceret se primatum tenere, & obtemperari a novellis, & posteris sibi potius oportere. Utrobique idem factum proponitur, quod singulare omnino sit ad obsistendum primatui Romani Pontificis, quem clanculum mordebant, quod consuetudini serviret, quod Collegis præscriberet, quod Hæreticis faveret. Hoc vero a me iccirco pluribus verbis præstitum est, quod in tempore intellexi, plurimum interesse Firmilianicæ epistolæ Assertorum post III. celebratum Concilium Carthaginienſe eandem reponi. Videbant utique solertes, acutique homines quæ gravissima falsitatis præsumptio inde oriretur, si hæc literæ III. hoc Concilium præcessissent, in quo tamen nulla illarum facta est mentio, ususque nullus. Verum enim vero quanto aptius, quanto congruentius, quanto etiam utilius perlectæ fuissent Firmiliani, quam Jubajani literæ? quippe quod ageretur de Episcopo primæ Sedis, maximæ inter Græcos existimationis, qui Paullum Samosatenum damnaverat, & confutaverat, qui Sanctitatis fama in primis prædicabatur, qui tot tantisque nominibus reliquos suæ gentis, atque ætatis Antistites superabat, aut æquabat quidem certe. Agere-
tur insuper de explorata Orientis sententia ab Ico-
nienſi Synodo pridem confirmata. Quæ vero causa subesse potuit Cypriano, cur tale, tantumque suffragium supprimeret? Quid amplius ex Jubajani literis sibi pollicebatur? Instet forte quis, & dicat: etiamsi Firmiliani suffragium plurimum prodesse potuerit africanæ sententiæ; jure tamen fuisse

se illud a Cypriano suppressum, quod nimia scateret acrimonia, magnisque foret contumeliis confusum. Sed qui hoc reponit jam denegat: fuisse & a Cypriano translata, & a Cypriano vulgata; præterea epistolam ad Pompejum Cypriani non esse. Cum vero satis perspectum sit Firmilianæ literas non modo a Cypriano in III. Synodo proditas non fuisse, sed ne quidem nominatas, jam inde ratione consequitur, & ex hujusce Concilii silentio confictas demonstrari.

XV. Quæ hæcenus adduximus argumenta ex positione hypothetica verius quam ex absoluta proficiuntur; multa siquidem admisi, quæ nisi ex argumentationes, quas ad hominem vocitant, mihi conficiendæ fuissent, aperte, & libere denegassem. Id enim propemodum egi in præsentī dissertatione cum Firmilianicæ epistolæ Assertoribus, quod cum Donatistis plerumque egisse Augustinum deinceps demonstrabo. Nunc ut a suppositione ad positionem absolutam ratiocinationem traducam, id mihi probandum sumo: Firmiliani temporibus aut nullam fuisse inter Episcopos Asiaticos super baptisma hæreticorum disceptationem, aut longe aliam, atque ea, quæ perhibetur ab Eusebio Cæsariensi. Enimvero quis, vel mediocriter in Ecclesiastica Historia eruditus ignorat, duabus, potissimum hæresibus Orientalem Ecclesiam id temporis exagitata fuisse, nimirum Cataphrygum, & Pauli Samosatēni. Adversus illos coacta fuit Iconiensis Synodus Tillemontio fatente, cui Firmilianum per se interfuisse hæc epistola præfert, quemadmo-

dum, & adversus alterum non una Synodus Antiochena celebrata est, Firmiliano ipso contra Paulum, in priori Synodo sentiente, & disceptante. Utrique hæretici baptismi aut formam aut significationem adeo depravabant, ut nullo pacto aut hic ratus ab Orthodoxis haberi posset; aut ille omnem depellere suspicionem quod Catephrygibus non alius esset Spiritus Sanctus, quam Montanus illorum signifer; nec Paullianistæ in alterius nomine baptizarent, quam Paulli Samosatani. Quum una, est altera istiusmodi hæresis toto Oriente grassaretur, vero non absimile est nonnullos Episcopos Montani præstigiis, & Paulli Sophismatis abreptos his adhæsisse, multo item plures, eosdemque doctiores, & in fide fortiores repugnasse. Concilium Nicenum I. a quo illius baptismus uti sacrilegus proscribitur, atque iterari jubetur, non obscure indigitat, disceptationem hanc ad Nicænam usque Synodum perdurasse; quæ propterea peculiaribus canonibus litera de Paulli Samosatani baptismo jandiu jactatam dirimere debuit, quam reapse dirimit. Quod si Cataphrygum baptismum certo canone non exsufflavit assignandum est honori, & quidem maximo in quo Patres Nicæni evangelicam formam continenter habuerunt verum quod reliquorum hæreticorum baptismi, veluti enchratitarum Hydroparistarum, Novatianensium, & his similium ne generatim quidem meminerit Nicæna Synodus, magno est argumento, aliarum hæresum baptismi orientalis Ecclesiæ Patribus fuisse probatum. Quod si aliquando iisdem improbatum no-

vis

visset Nicæna Synodus, Firmiliano præsertim, atque Heleno, ceterisque Iconiensis, & Synnadenſis Concilii Patribus, nec satis, nec leviter tanto huic fidei discrimini consuluiſſet, quandoquidem tot, tantorumque hominum auctoritate, & opinionis firmitate, quæ Orientem, atque Occidentem pervaserat, tandem aliquando reviviscere poſſet. Contra non incongruenter exiſtimandum; rebaptizantium hæreſim neutiquam fuiſſe revicturam, ſi plenario Nicænæ Synodi judicio damnata fuiſſet, veluti judicavit de Cypriano Auguſtinus. Hoc vero uſque adeo ſimile eſt, ut etiamſi id verum eſſet, quod Baronius contendit de pace Eccleſiæ reddita ab Anabaptiſmi aſſertoribus, Dionyſii ad Xiſtum literis non bene perceptis, quibuſque eruditioribus, ipſoque literarum contextu repugnantibus; nihilo minus recenti admodum, & periculoso errori peculiari cautione occurrere debuifſet, quod quidem commode illo ipſo canone contra Paullianiſtas exceptione una pauciſſimis verbis præſtare potuiſſet; id vero non præſtitit; nulla igitur fuit id præſtandi neceſſitas.

XVI. Hoc itaque jacto fundamento, quæ demum contentio Stephano cum Firmiliano eſſe potuit? ſi controverſia, quæ de baptiſmo in Oriente Firmiliani temporibus agebatur, quæve ab œcumenica Nicæna Synodo I. judicata eſt, non Novatianenſium, illiſque ſimilium baptiſma ſpectabat, ſed Paullianiſtarum. Qui tandem Stephanus tam dubio decreto, ac tam late patienti jubere poterat *a quacunque hæreſi revertentes non fore rebaptizandos?*

dos? Quo enim pacto Basilius Firmilianum, & Cyprianum perstringit, quod istorum baptismatum discrimen non introspexerint, quod erat maxime introspiciendum, eodem profus Stephanus perstringi posset, quod a quacunque hæresi revertentes indiscriminatim rebaptizari vetuerit. Siqui vero Stephanum de solo baptismo, qui cum invocatione SS. Trinitatis præstabatur intelligendum esse contendant, ut plane contendunt, jam stolidum, & malevolum Cyprianum notant, quippe qui non hæsitans scripserit in Epistola ad Pompejum. *A quacunque hæresi venientem baptizari in Ecclesia vetuit, idest omnium hæreticorum baptismata justa esse, & legitima judicavit. Et quum singula hæreses singula baptismata habeant, hic cum omnium baptismo communicans, universorum delicta in sinum suum Coacervata congeffit.* In tanta hac monumentorum perturbatione nil congruentius judicandum occurrit, nil etiam verosimilius, quam ut Orientalium contentionem de anabaptismo in Eusebianas fabellas rejiciamus.

XVII. Eusebius inquam Cæsariensis Episcopus, quo non antiquior alter, sed nec eruditior super hac disceptatione scriptor existit, universam de Orientalium atque Afrorum anabaptismo historiam confinxisse, atque occasione hæresis Cataphrygum, & Paullianistarum omnia miscuisse mihi non injuria videntur. Hic opportune in memoriam revocanda est magna illa, & justissima suspicio, quæ de Eusebii historia non modo nostrorum temporum doctissimis viris, sed & Sanctis Ecclesiæ Patribus, sed
&

& Conciliis œcumenicis , sed & summis Pontificibus injecta est; quæ quidem suspicio notior est, quam ut possit nostris argumentationibus comprobari. Id potius inquirendum videtur : quid sibi tandem Eusebius proposuerit in hisce commentis effingendis? Causa enimvero , quæ Eusebium impulit , ut tot tantaque de Anabaptismo mentiretur , tam magna est quam quæ maxima , quam causam antequam aperio, illud strictim cursimque animadvertendum est : Eusebium nedum Arianum fuisse , sed & uti Hieronymus illum vocitat lib. primo Apologiæ adversus Ruffinum *Arianæ quondam signiferum factionis* , & ut Nicephorus Patriarcha C. P. in duodecim Capitulis cap. 2. *Arianæ insanie Principem* , qui plura , & pejora quam omnes Ariani in Filium Dei , e D. N. J. C. , & Deum contumeliose , & impie protulit , atque ita Principem , ut una cum altero Eusebio Nicomediensium Antistite Eusebianorum nomen Arianis dederit . Utque alia bene multa veterum Patrum testimonia de Eusebii Arianismo præteream , illud Satis mirari non possum : Hankium in lib. de Bizant. Rer. script. Græc. par. pr. cap. pr. id pronunciare potuisse : *Esse prorsus incertum an Arianis, vel Orthodoxis annumerandus sit... & via tutissima illos incedere , qui post Synodum Nicænam Eusebium Arianum fuisse neque negantibus , neque affirmantibus accedentes , iudicium suum suspendunt* ; sed nec minus miror , doctissimum Pagium tam precipiti Hankii iudicio acquievisse ; nisi id est quod suspicor . Hankius plus æquo Eusebio studebat , & Pagius Hankio , sed Hankius meo

quidem iudicio excusabilior quam Pagius, quippe qui falso id sibi persuaderet: historicos Eusebii libros ante Nicæni I. celebrationem fuisse conscriptos, a qua sententia refugit Pagius, & quidem merito; cum Arianus error in libris universis, post Nicænam Synodum ab Eusebio descriptis, quin & in sui ipsius factis nullo negocio, tametsi cetera ignorarentur, possit aut aperte deprehendi, aut tacito dignosci; quemadmodum, & aperte deprehenderunt, ut Recentiores omittam, & Hieronymus; & duo Patriarchæ C. P.ⁿⁱ Photius, & Nicephorus; & tacito Verbo, & scripto ab eodem ipso vindicatam dignoverunt Athanasius, rursusque Photius. Illud etiam minimum valet: Eusebium Nicænae fidei subscripsisse; & aliquando post Nicænum Orthodoxam fidem præsetulisse; nam ut Epiphanius Diaconus in Synodo 6. œcumenica act. 6. præfatus est: *subscripsit labiis, non corde, quemadmodum, & omnes epistolæ illius, & commentaria ostendunt. Quod si alias aliquando* [pergit idem Epiphanius] *pro temporis, & rei conditione mutatus apparuit, nunc hos laudans, qui stabant a partibus Arii, nunc vero veritatem simulans, profecto ob id secundum Jacobum Fratrem Domini, homo duplicis animi, & inconstans in omnibus viis suis dicetur.* Idipsum eadem plane sententia Magnus Athanasius prædixerat de eodem Eusebio lib. de Syn. Nic. decr.; quæ si satis Hankio non fuissent ad Eusebium arianæ hæreseos culpandum post celebratam Nicænam Synodum, & illud meminisse debuerat: Eusebium Cæsariensium Antistitem Tyrio Arianorum Concilia-

liabulo præfuisse, & contra eximium Athanasium tam indigne stantem, ut judicem sedisse.

XVIII. His adnotatis, nunc illud sedulo inquirendum: quid sibi Eusebius proposuerit in ejusmodi historiae confictione? Verum, & istud assequi minime poterimus, nisi alterum præmittamus, quod caput est, & summa Eusebianæ versutiæ. Ad rem igitur mature animadvertendum est; Paulum Samosatensem fundamenta jecisse arianæ impietatis, & Arium contra veluti expolitorem, & perfectorem fuisse paullianæ blasphemiae. Aiebat Paullus: Christum Dominum purum, putumque hominem fuisse. Affirmavit Arius: Verbum Dei meram esse Creaturam, omnium principem, tum perfectione, tum etiam tempore. Quod vero adjicitur inanimatum tantum corpus hominis assumpsisse, id non Ario, sed ejus sectatoribus per Marium Mercatorem adjudicatur. Cujus tam execrandæ blasphemiae summam, adversus Christi Divinitatem, tametsi ab Ebione, Arthemio, ac Theodoto Arius accepisse videri possit; Paullus tamen Samosatenus perniciosissimi erroris instaurator potissimus tum Episcopatus dignitate, tum temporum vicinitate erat, & habebatur. Hinc plurimum intererat Eusebii, ut disceptationem, quæ pridem apud Orientales exarserat de baptismo; [si quidem exarsit], suppresso Paulli Samosateni nomine de industria misceret, ac perturbaret. Etenim cum generatim scripsisset hæreticorum baptismum fuisse a Græcis Patribus proscriptum, & a Romanis Pontificibus vendicatum, jam illud consequeba-

tur Paulli baptisma ea injuria fuisse a Græcis oppugnatum, quo jure a Romana Sede fuit assertum. Ex quo item altera ducebatur consecutio; nimirum: non magnopere curandam Paulliani baptismi damnationem per Nicænum Conventum sancitam; quandoquidem in Iconiensi, ac Synnadeni Synodo Kataphrygum ac Paulli Samosatani, tum reliquorum hæreticorum baptisma fuerat eliminatum; quod tamen Stephanus Summus Pontifex nullo hæreticorum discrimine; nulla baptismalis formæ ratione habita, strenue, ut Romanum Pontificem decebat, contra doctissimos, ac SS. Græcorum Antistitum vendicaverat. Inde etiam major suspicandi præbetur occasio, quod quum Eusebius Cæsariensis minutiora non pauca de anabaptismo tradiderit, de audacissima tamen, atque impiissima paulliana formula ne verbum quidem egerit, perinde ac si Orientalibus Patribus æque irritum fuisset quod a mitioribus hæreticis in nomine Trinitatis præstaretur lavacrum, atque illud, quod in nomine Paulli; quod nemo sibi persuadeat, nisi qui omnem prudentiam, doctrinam, & æquitatem iisdem inficietur.

XIX. Subest & altera causa, & quidem gravior modo explicata, quæ certe majorem cum argumento, de quo nunc agimus, conjunctionem habet. Nimirum Arianorum conniventia pro Donatianis, quibuscum ut fædus inirent manibus pedibusque contenderunt. Videbant siquidem Ariani quantum rebus suis consulerent, si Donatianorum rationibus inservirent. Non uno in loco quæsi hujusce

fæderis meminit Augustinus, præsertim in colloquio habito cum Fortunio Donatista quod enarrat epist. 45. *Sane quoniam nescio quomodo audieramus Arianos cum a communione catholica discrepassent, Donatistas in Africa sibi sociare tentasse, ad aurem mihi hoc ipsum Frater Alipius suggessit. Quandam vero societatem Donatistas inter atque Arianos initam fuisse diserte tradit Augustinus Epist. ad Bonifa. 185 quæ de correctione Donatistarum inscribitur, in qua discrimen statuit inter sententiam Donatistarum, atque Arianorum circa Verbi naturam. De illis meminit: eorum aliquos minorem Filium Patre esse affirmare, non item negasse ejusdem esse substantiæ. Plurimi oppositum credebant; quæ novissima verba satis innuunt turbolentiores dumtaxat Donatistarum, eosque fortasse primarios, aliquanto arianæ hæresi adhæsisse, non quo Donato Magistro suo adhærescerent; neque enim usque eo ausus est Donatus, sed quo Arianis morem gererent, sibi que vicissim præsidium quærerent; acerbiusque catholicam conjunctis viribus divexarent. Quid igitur mirum si Eusebius *Arianæ factionis signifer* qua re cumque potuit Donatianis vicem rependere studuerit? quod cum in multis, quæ ignorantur, tum maxime prestare potuit, atque adeo debuit in ecclesiastica, quam conscripsit, historia, in qua multa confinxit, multa permiscuit, longe plura obscuravit; & quæ maxime conscribenda erant, omnino reticuit; contra vero quæ sibi ad Donatianum Schisma confirmandum idonea visa sunt, præcipue in causa anabaptismi dolose, atque adeo perfide confinxit.*

XX. Eusebii itaque Cæsariensis versutia, & Nicæni Concilii silentio de reliquorum Hæreticorum baptismo hætenus expensis; superest ut propius rem inspiciamus; quod mihi diligenter non minus præstandum est, quod nonnullos nec mediocri notæ Auctores hallucinatos animadverterim, nimium sibi blandientes de Canonica ejusdem Concilii Sanctione contra Anabaptistas. Enim vero si de Canone XIX. agatur, tantummodo de Paullianistis sermonem habet; si autem de VIII. agit quidem de Novatianensibus, at non de Novatianensium baptismo, sed de illorum ad Catholicam reditu; immo ne de Novatianensibus quidem omnibus sed de Clericis tantum, de quibus sancivit: *ut impositionem manus accipientes in Clero permaneant*. Jam vero si Eusebium ipsum consulamus maxima, quæ pro rebaptizandis hæreticis in Oriente juxta ac in meridie mota erat contentio, ex hæresi Novatianensi occasionem habuit. Quis vero satis miretur temporibus Concilii Nicæni vigente adhuc, & insolente hæresi Novatianensi, ne verbum quidem unum de Novatianensium baptismo a Nicænis Patribus fuisse prolatum? Nisi id est, quod fit ratione consequens: Nicænis Patribus id fuisse compertum, neminem unum inter Episcopos Orthodoxos in Oriente fuisse, qui anabaptismo favisset. Quod si secus, atque ego conjicio, res se haberet, quid necessarium magis, quid etiam expeditius, quam errorem jam vetustate firmatum, duobus Conciliis Iconiensi, & Synnadeni a suæ gentis Episcopis acriter propugnatum, ac propterea, ut si quis

quis alius, periculofissimum, ac demum per idem tempus Africanæ Ecclesiæ permolestum tandem aliquando convellere, & errandi occasionem credulis, ac simplicioribus avertere? non convulsit autem errorem, occasionem non avertit; igitur nec fuit convellendi, nec avertendi necessitas.

XXI. Dicat quis: potuisse quidem anabaptismum a Nicænis Patribus proscribi, quin & debuisse, & proscriptum enimvero fuisse; sed hisce temporibus ignorari; quod acta Nicænæ Synodi pene omnia interciderunt. Nugæ. Quid igitur causæ fuit, cur Constantinus Imperator, ejusque Catholici successores Donatistas identidem turbas excitantes ad Nicænos Canones non provocaverint? Quid quod Catholici in tot cum Donatistis collationibus nunquam magnæ Synodi sanctionem proposuerunt, nec aliquando Donatistæ ab illius auctoritate se tuiti sunt?

Urgeat adhuc, & subdat: ante Nicæni Concilii celebrationem annos circiter viginti Donatianum schisma prodiisse, & in judicio Episcoporum Romæ primum sub Miltiade post annos septem, deinde Arelate anno posteriori fuisse damnatum, atque uno eodemque anno Donatistas ab Arelatensi Concilio ad Imperatorem provocasse, cui mens erat: dissidentium Episcoporum lites componere, pacemque Africanæ Provinciæ restituere. Constantinum vero id perficere adortum fuisse quod animo complectebatur, inde licet argumentari, quod Cæcilianus Carthaginensis Episcopus, quem unum impetebant & Donati rabies, & Donatistarum in-

vidia, Nicæno Concilio interfuisse. Cur autem interesset, nisi ob Donatianum negocium? Probabilius itaque videtur affirmandum: sententiam de anabaptismo occasione schismatis Donatiani certo aliquo canone, tametsi temporum injuria deperdito, a magna Synodo fuisse improbatam.

Verum istiusmodi conjecturas fieri vetat Arianae causæ magnitudo. Verendum quippe fuerat piissimo Imperatori, ne dum alienis rebus consulere suas exturbaret, nimirum ut ait Tillemontius: *Animadvertit Orientem graviori morbo, quam Africa, laborare, neque tum eum esse, qui graviter egrotans, alienis posset vulneribus medelam prestare.*

Verissime dictum ab Horatio de Art. Poet.

Segnius irritant animos demissa per aures.

Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.

Præterea: Qui fieri potuit, ut uno Cæciliano præsentem, ceteris omnibus absentibus, atque inauditis, dissidium gravissimum sedaretur? Pone vero, non Cæcilianum tantum, sed & complures Afro- rum Antistites convenisse, qui tandem fieri potuit; ut latini Patres serio, fructuose, atque expedite coram, & cum Græcis disceptarent? Ecquid tandem boni sibi Constantinus pollicebatur ab hominibus pertinacissimis? qui dudum duo Concilia adversum se celebrata irrita fecerunt. Quam vero spem conciliaris expeditionis conciperet? Si Arianorum causam cum involuta, ac turbulentissima Donatistarum contentione conjunxisset?

set ? Cur autem Cæcilianus ad Nicænum confes-
sum accesserit , seu accitus , seu sponte sua , sive
religionis studio , sive sese purgandi , sive Cæsareæ
gratiæ aucupandæ causa , omnino ignoratur. Illud
perspicuum est : de Donatiano errore nedum actum
non fuisse , sed nec agi potuisse , atque adeo non
debuisse .

XXII. Sentio quod habeant ad Augustinum con-
fugium , qui ut Cyprianum eximat ab obstinatio-
nis culpa ita de illo conjicit lib. 2. de Bapt. cap. 7.
*Quum enim secutum se dicat sententiam dicti Con-
cilii , hac adtestatione satis ostendit , multo magis se
fuisse commemoraturum , si quod de hac re transma-
rinum , vel universale Concilium factum esset & sub-
dit , e vestigio : Postea vero dum inter multos ex utra-
que parte tractatur , & quæritur , non solum inven-
ta est veritas , sed etiam ad plenarii Concilii aucto-
ritatem , roburque deducta ; post Cypriani quidem pas-
sionem , sed antequam nos nati essemus . Plenarium
vero judicium , quod Augustinus commemorat re-
ferri nequit ad Arelatense ; non enim fuit plenarium ;
non ad C. P. I. quod vicesimo septimo anno post
Augustinum natum coactum est . Igitur id unum
superest , ut ad Nicænum I. referatur ; ergo &
baptismi hæreticorum rati habitio ad Nicænum est
referenda .*

Vereor , ne meis Lectoribus audacior videar , &
confidentior quam ceteri ; si in difficillimi Augusti-
niani hujusce loci explicatione , post tot , tantasque
doctissimorum virorum disceptationes , liberius
quam par sit sensum meum aperiam . Enimvero

talia mihi, ac tanta animo obversantur, ut quam liberrime pronunciare auxin: me satis mirari non posse, non pacicos extitisse melioris notæ Auctores, qui Augustini effatum de Concilio Plenario, Nicæno potius quam Arelatenſi adjudicaverint. Quæ vero me adducunt ut *Concilium Plenarium*, de quo loquitur Augustinus vindicem Arelatenſi, hæc sunt.

XXIII. Primum. Qui ſtant pro Nicæno, non intelligunt quantum Augustini auctoritatem, ejusque Sapientiæ laudem extenuent. Quis enim credat Augustino provocanti ad Nicænum? in quo nil tale ſancitum fuit. At enim ſi non directe ſancitum, ſaltem per acceſſionem; Qui ſic reponunt lædunt, quod eſt præcipuum in Augustino, nimirum Dialecticam; non enim eſt probi Dialectici perſequi conſectaria, cum poſſit principalia. Non diſſiteor, ita Augustinum contra Donatianos argumentari potuiſſe: Nicæna Synodus Paulli tantummodo Samofateni baptiſmum abdicavit propter depravatam baptiſmi formam; non item Novatianenſium, qui SS. Trinitatis invocationem cum Catholicis in baptizando communem habebant; igitur Anabaptiſmus damnatus fuit a Synodo Nicæna. Sed quanto directius, quanto etiam verius urgerentur Donatiani hac altera poſitione. Cauſſa finita eſt: Concilium Arelatenſe I. can. 8. ita ſancivit. *Placuit, ut ſi ad Eccleſiam aliquis de quacunque hæreſi venerit, interrogent eum ſymbolum, & ſi perviderint eum in Patre, Filio, & Spiritu Sancto eſſe baptizatum, manus ei tantum imponantur,*

ut accipiat Spiritum Sanctum. Nec mihi reponant: potuisse Cyprianum non acquiescere Canonì Arelatensi, quemadmodum Donatistæ non acquieverunt; quandoquidem hæc responsio contumeliosa est in lenissimum Cyprianum, cui Donatianam perviciam ascribere impium esset, ac sacrilegum; præsertim cum Donatistæ ab Arelatensi judicio provocaverint ad Imperatorem potius ob absolutum Cæcilianum, quam ob suam damnatam hæresim; quam si obstinatius post Episcopale judicium propugnarunt, non eo demum obstinatio evadebat, ut hæc illis hæresis plurimum placeret; sed placebat tamen, quod viderent homines vafri, & veteratores, unum hunc errorem firmamentum esse schismatis sui, præterea nullum. Agebatur siquidem de exturbando Cæciliano a Sede Carthaginien- si, quippe qui ordinatus fuisset [ajebunt illis] a Traditoribus, qui quum fidem abdicassent, contendebant Donatiani jam non posse fidem præbere eum, qui fidem amiserat. Ob eam ipsam rationem, non ordinationem tantum, sed & baptismum ab fidei experti collatum irritum judicarunt; cujus obtentu quosque fideles ad Donati partem adsciscerent, ut verum baptismum consequerentur. Hæc summa erat hæresis Donatianæ, quam antehac homines alioqui perspicaces, & eruditi minus perspexerunt. Sed de hoc fusius in dissertatione posteriori. Nunc ut ad Augustinum revertar de Cypriani docilitate prudentissime conjicientem, est & alterum expendendum, an Cyprianus acquievisset Decreto Nicæno? Equidem ipse non injurius ero mi-

tissimo Cypriano, si contendam impune Cyprianum
 obfistere potuisse Nicænorum Patrum Decreto ,
 propterea quod in communi hypothefi Cyprianum
 existimantem , eam controversiam disciplinæ esse
 non juris, ita scripsisse autumant ad Stephanum Ro-
 manum Pontificem nomine Synodi Africanæ. *Qua
 in re nec nos cuiquam vim facimus, aut legem da-
 mus, quum habeat in Ecclesiæ administratione vo-
 luntatis suæ arbitrium liberum unusquisque Præposi-
 tus, rationem actus sui Domino redditurus.* Iccir-
 co id ratum erat Cypriano, unumquemque gen-
 tis suæ consuetudinem servare posse, *nemini præ-
 scribens, quo minus statuat quod putat unusquisque.*
 Reposuisset igitur Cyprianus: Quid mea si secus
 sentiant Orientales? Servent illi suæ gentis institu-
 tum; ego id custodio quod a majoribus nostris
 traditum est. Anne id ipsum reponere potuisset
 Arelatensium Antistitum, pronuntiationi? Neu-
 tiquam; nam plurimi Africani Episcopi ad Syno-
 dum Arelatensem convenere, eodemque & præ-
 cipuam totius Africæ consuetudinem de non ite-
 rando hæreticorum baptismo adduxerunt, & ge-
 neralem totius Occidentis comprobarunt. At ad
 Nicænum unus convenit Cæcilianus; Quod enim
 triginta sex Africæ Episcopos ab Athanasio in apo-
 logia enumeratos Nicænæ adjudicat Norisius part.
 pr. Hist. Donat. cap. 10. merito illius dictum Bal-
 lerinii Fratres in nupera, & posthuma Norisianæ
 Historiæ editione, correxerunt, & Sardicensi Sy-
 nodo, non Nicænæ ab Athanasio assignatos adno-
 tarunt; ex illustri monumento Concilii V. collat.

5. , in quo Benignus Heracleæ Pelagoniæ Episcopus ita effatus est . *Et hæc dicebat Augustinus de Cæciliano Episcopo Carthagini , qui solus ex tota Africa pervenit ad Nicænum Sanctum Concilium .* Proinde illud vero simillimum est , Cyprianum cessurum fuisse Arelatensi sententiæ , Nicænæ non item . Illud etiam necessario consequitur : Augustinum utpote acutissimum , & Dialecticis præceptionibus optime imbutum in ea *Concilii Plenarii* appellatione ad solum Arelatense Concilium mentem , animumque adjecisse . Profecto hæc ratio tanti apud me est , ut affirmare non dubitem , eos omnino falli , qui implexum istud Augustini dictum ad Nicænum Concilium traducere conati sunt . Quid quod Augustinus Cresconio Orientalium literas objicienti Nicænos Canones non opposuit ? quæ promptior responsio ? quæ accommodatior ? quæ expeditior ? quam suspectis Orientalium literis certissima Orientalium statuta objectare ? Non objectavit tamen , igitur nec potuit ; nisi velimus magnum Augustinum oscitantia insimulare . Quid etiam quod Augustinus in celebri illo colloquio cum Fortunio Donatistarum Episcopo epist. 45. objectum sibi Sardicense Concilium , [quod verius aut Philippopolitanum , aut Nicænum ex Thracia Arianorum Conventiculum dicendum erat] , hæsit , nec quo se verteret habebat , ac proinde & ad famæ rumorem , & ad Alipii occultum suggestum , & ad forenses cautiones sese convertit ? Quidni Canones Nicænos Sardicensibus opposuit ? Quid enim factu facilius ? quid notius ?

quid in causa efficacius? Præterea Donatistæ male sibi consulissent si Orientalis Concilii pro Anabaptismo Decretum adversus notissimum Magnæ Synodi Canonem proposuissent. Illi enim tametsi audacissimi, callidi tamen, rebusque suis sedulo prospicientes, nunquam pro se tuendis aut Romani, aut Arelatensis Concilii iudicium supposuere. Nec secus illorum causæ obfuisse Sardicensis Concilii propositio, quandoquidem perspectissimo Nicæni Decreto convinci possent. Neque tam simplices Donatistæ, qui crabrones irritarent; neque tam incautus Augustinus, qui quum sibi propositam difficultatem risu excipere posset, per tot diverticula subterfugeret.

XXIV. Nunc placet argumentum ab Launojo petere, & retractare. Augustinus Epist. 43 al. 162. hæc ad Eleusium scribit. *Ecce putemus illos Episcopos, qui Romæ judicarunt non bonos Judices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis Judicibus causa posset agitari, ubi si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur. Quod utrum fecerint probent: nos enim non factum esse facile probamus; ex eo quod totus Orbis non eis communicat: aut si factum est, etiam ibi sunt victi; quod ipsa eorum separatio manifestat, & paucis interjectis. Dedit ille aliud Arelatense iudicium &c.* Quibus recensitis Launojus exclamat: *Potuit clarius? potuit expressius?* Addens. Quod restabat universæ Ecclesiæ iudicium, idem ipsum paucis interpositis verbis Augustinus vocat iudicium Arelatense, id est Concilium Arelatense, in quo de
non

non iterando hæreticorum baptismo Canon statuitur octavus.

Respondet Cardinalis Norisius ex Augustini verbis oppositum aperte constare ; nam si Augustinus plenarium Ecclesiæ Universæ Concilium Arelatensem Synodum fuisse docuit , non scripsisset : *Nos enim non factum esse facile probamus , ex eo quod totus Orbis non eis communicat* . Si autem in plenario Concilio Melchiadis sententia confirmata fuisset, id Augustinus, non ex secuta communione Orbis, sed ex sententia plenarii Concilii ipso facto, ut ajunt, ostendisset. Nec dixisset : Si factum est etiam ibi victi sunt. Cur enim dubitasset, an factum fuerit plenarium Concilium, quod statim si Launojo credimus, Arelati celebratum fuit ? Præterea Augustinus loquitur *de plenario Ecclesiæ universæ Concilio*, ubi etiam cum ipsis Judicibus causa posset agitari. At Romani Pontificis sententia non potest judicari a Synodo ex parte tamen sui Patriarchatus coacta. Et alibi Launojus eo testimonio utitur, ut ostendat Romanum Pontificem vel invitum subdi Synodo generali. At ex Augustino ex eadem Epistola certum est Episcopos *in potestate acta Synodi non habere*, contradicente Primate. Quare cum supra omnes, qui Arelati convenere, Primas fuerit Romanus Pontifex, ipso contradicente, nulla acta Synodi fuissent. Hæc Norisius.

At meo quidem judicio Launojus ex parte probandus, ex parte rejiciendus. Probandus est, quod loco tam insigni perspicuam fecerit Augusti-
ni

ni mentem de Concilio Arelatenſi ; at rejiciendus ; quod inde argumentum ducat , quo probet Romanum Pontificem vel invitum ſubdi plenario Concilio . Hujus profecto erroris cauſſam communem habuit cum Noriſio , qui tametſi Auguſtinianæ Doctrinæ veſtigator ſolertiſſimus habeatur jure meritoque , Auguſtini tamen contra Donatianos ſyſtema non penitus eſt aſſecutus , multo etiam minus Launojus . Neuter ſiquidem advertit duplex ab Auguſtino contra Donatianos ſyſtema perpetuo ſervatum ; abſolutum , & hypotheticum , uti vocitant ; utramque hanc agendi rationem in diſquiſitione Cyprianicæ ad Pompejum epiſtolæ Theorem. II. poſterioris Diſſertationis aperiemus . Quod attinet ad diſputatum Auguſtini locum , non erat , quod Scriptor Eminentiſſimus parvipenderet Launoji argumentationem ; qui ſi non modo *ingentes clamores excitat* , *verum etiam pene triumphum ſibi canit* , ut ait Noriſius , enimvero ajo potuiſſe in eo Launojum ſerio triumphare , nec triumphandi cauſſam Noriſium tam frivolis reſponſionibus Launojo ademiſſe . Cardinalis namque Noriſius aperte hallucinatus eſt in explanatione Auguſtinianæ ſententiæ , quæ epiſtola ad Eleuſium continetur ; quæ mihi per partes explicanda eſt , quo dilucidius Auguſtini mens introſpiciatur . Sic itaque Auguſtinus : *Ecce putemus illos Epiſcopos , qui Romæ judicarunt non bonos Judices fuiſſe* . Loquitur hic per conſeſſionem , conſeſſarie in ſyſtemate hypothetico , non in abſoluto . *Reſtabat adbuc plenarium Eccleſia univerſæ Concilium , ubi etiam cum*
ipſis

ipsis Judicibus causa posset agitari. Agit hic quoque in hypothefi, & quidem Donatistarum, qui Schismaticorum, atque Hæreticorum more, Romani Pontificis ſententiæ non acquieverunt. Hinc illud confequens fiebat, ad Concilium Plenarium rem perducendam, ut Donatianæ pertinaciæ fieret ſatis; quid enim aliud agendum ſuccurrebat cum hominibus Romanæ Sedi infenſiſſimis, niſi ad plenarium Eccleſiæ Concilium provocare? Sed alteram hanc hypothefim Launojus ut ſi quis alius in Romanam Sedem acerbus, non perſpexit, ſed abreptus eſt nudo verborum ſono; & quod magis mirere, nec Noriſius poſtერიorem hypothefim animadvertit, quam ſi animadvertiſſet, proſecto non quæſiſſet diverticula, nec ad jus Romani Pontificis Primatiale confugiſſet, perinde ac ſi Romani Antiſtitis ex Cathedra pronunciata ſententia tum demum judicari nequeat, quum ad Concilium ex ſuo Patriarchatu coactum adducitur, ſecus ſi ad plenarium Eccleſiæ univerſæ, quæ eſt ſeditioſorum hominum nova prorfus, & contorta ſententia, cui nunquam Noriſius adhæſit; at ſi verba Noriſii ſpectes, eodem recidunt. Sed pace dixerim tanti Viri, præterivit ipſum peræque ac Launojum ſecunda Auguſtini hypothefis; hinc quum quid Launojo reponere non haberet ad alterum ejusdem epistolæ locum ſe convertit, quo illud Launojo oſtenderet: Episcopos in poteſtate acta Synodi non habere contradicente Primate, unde illud erueret, quo Launojum urgeret; non ab Occidentalibus Episcopis Romani Pontificis Decretum

rescindi posse ob jus Primatiale, quod Summus Pontifex obtinet in Occidente; sed a plenariodumtaxat totius Orbis iudicio. Sed hic aperte Norisius Romani Pontificis jura permiscet. Hunc etenim Occidenti præesse affirmamus non jure Primatiali, sed jure Patriarchico; jure autem Primatiali universæ Christi Ecclesiæ, quæ sub sole est, præesse dicimus. Consultius itaque Pagius, sed non verius, Arelatense Concilium Patriarchicum totius Occidentis appellavit, ne plenarium diceret. Quid plura? Augustinus ipse per se ipso eodem ejusdem epistolæ loco apertissime indigitat, se quodcumque aliud præter Romanum Concilium supervacaneum putare pro ratihabitione absolutionis Cæciliani, nam e vestigio hæc subdit: *Dedit ille aliud Arelatense Judicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia jam necesse erat, sed eorum perversitatibus cedens: & omni modo cupiens tantam impudentiam cohibere.* Sinat jam Norisius me hic saltem exclamare. *Potuit clarius? Potuit expressius?* Anne videt Norisius quæ fuerit Augustini mens in provocatione ad Concilium plenarium? nempe eadem atque Constantini Augusti: connivere voluit Donatianæ impudentiæ; ceterum Cæciliani innocentia satis superque declarata fuerat in Romano Concilio, præsidente Summo Pontifice, ac proinde *non necesse erat Arelatense judicium.* Quæ quidem sententia respondet alteri satis insigni Augustini loco cont. duas Epist. Pelag. ad Bonif. lib. 4. cap. ultimo; quem si rixosi homines accuratius ponderarent, profecto tot, tantasque turbas minime excitarent in vendi-

can-

canda Plenarii Concilii necessitate post pronunciatam a Romano Pontifice sententiam.

Sed pergamus Augustiniani loci alteram partem expendere : *Quod utrum fecerint probent : nos enim non factum esse facile probamus : aut si factum est , etiam ibi sunt victi.* Quæ verba ita per Norisium reddenda forent . Quod Concilium plenarium utrum celebratum sit , probent Donatistæ ; nos enim non factum esse hoc plenarium Concilium facile probamus ; aut si factum est etiam in eo Concilio sunt victi . Et sane si ita interpretemur , egregie ab Norisio Launojo responsum . At instituta ab Augustino argumentatio interpretationem hanc veluti absurdam explodit : atque aliam appositioem desiderat . Quoniam illud erat Augustino propositum , ut ostenderet : si Romani Concilii sententia a Donatistis de injuria postularetur , non ab alio dignoscendam esse quam a plenario Conventu , quem penes arbitrium erat rescindendi acta Synodorum Provincialium , si comperiantur male judicasse . An autem Romanorum Judicum sententias plenarium Concilium [quodcumque tandem illud fuerit] resciderit , probent Donatistæ ; nos enim non fuisse rescissas facile probamus , ex eo quod post Romanum , & Deinceps celebratum Concilium totus Orbis Donatistis non communicat : aut si prior Concilii Romani sententia in plenario Concilio rescissa , aut retractata est ; etiam in eo Concilio , damnatione Romanæ Synodi seposita , velint nolint convicti sunt ; quod ipsa eorum separatio , quæ est post plenarium judicium

obstinatio visa est, manifestat. Quodnam autem fuerit hoc plenarium Concilium sic explicat: *Dedit ille aliud Arelatense iudicium*. Quid hic absurdi reperit Norisius? Verum enim vero magnum ipse, atque inexcusabile absurdum deprehendo in Norisiana interpretatione. Fac etenim ita prope-modum interpretandum veluti Norisius interpretatur: *Pro bent Donatistæ plenarium hoc Concilium factum fuisse; Nos enim Catholici non factum esse facile probamus*. Num hæc digna sunt Augustino? Quid intererat Donatistarum Concilium plenarium vindicare? quid Catholicorum pernegare? Equidem si sanus sum existimo, omnino oppositum ab Augustino dicendum fuisse, nisi maximum illud absurdum probare velimus, quod est ratione consequens: Donatistas nimium suæ causæ confidere, Catholicos contra pene desperare; nam Donatistæ ad Plenarium Concilium confugiebant, a quo Catholici abhorrebant. Ingenue fateor me diu multumque in huiusce Augustiniani loci vestigatione versatum omnino percipere non potuisse, qua demum ratione adductus affirmaverit Norisius ex Augustino: Concilium hoc plenarium factum non fuisse, quum hoc ipso in capite, in quo hæc autumat, id sibi negotii det, ut ostendat plenarium illud Concilium ante Augustini ortum celebratum, non Arelatense, sed Nicænum I. fuisse; fuit igitur celebratum; sive Arelatense putes, sive Nicænum ad rem non attinet. Norisius ut negaret Arelatense, omne Concilium negavit; ut Nicænum astrueret pugnantia scripsit. Equidem sic existimo

Car-

Cardinalem Norisium ejusmodi explicationem a Summo Confarcatore, ab Natali inquam Alexandro mutuatum fuisse; cujus pro Nicæno argumentationes in portu impingunt; propterea quod duplex Augustini contra Donatianos systema nec ipse discrevit; forte etiam ceteris miserabilius permiscuit, quemadmodum in probatione assumptionis II. argumenti ad hanc ipsam quæstionem, in qua quum id sibi demonstrandum suscepisset: Cæciliani causam Orbì Terrarum non innotuisse, ut inde Concilii Arelatensis plenitudinem inficietur, Augustini loco in lib. ad Donat. post Collat. cap. 18. intollerabiliter abusus est. Sic autem habet Augustinus: *Hæc verba per orbem Terræ universa personat Ecclesia: Testimonium Dei novi; negocium Cæciliani non novi.* Quæ verba si ad literam sumantur, & illud a vero absonum consequens fit, non Orientalem modo, sed & Occidentalem Ecclesiam Cæciliani negocium ignorasse. Sed Augustinus more suo refugit quæstionem facti pertractare, & perstat in quæstione juris. Ob id fatetur identidem, se Ecclesiam, non Personam defendere; quod ut rite præstet historias contemnit; suimet defensionem præterit; multa item apertissime falsa Donatistis concedit. Quum vero a suppositione progreditur ad positionem absolutam, secus sentit, atque profatur. Verum de hoc fusius, & opportunius in posteriori dissertatione. Quod adjicit ex eodem Augustino lib. 4. Conc. Cresc. cap. 25. de tot Orientalium Provinciis, *ubi Cæciliani non dico falsum crimen, sed forte nec verum nomen auditum est; ni-*

hilo plus valet ad Arelatenfis plenitudinem dene-
gandam , ut infra demonstro, ubi & postremum
Alexandri argumentum ex plenarii Concilii defini-
tione petitum diluitur. Ceterum non modo Cæci-
liani verum nomen, sed & eximiam virtutem præ-
clare testatur Magnus Athanasius orat.pr. in Aria-
nos, & satis perspecta fuerunt Nicænæ Synodo uni-
versæ , cui Cæcilianus unus ex omnibus Afris in-
terfuit.

XXV. Jam vero commune, utque illis placet
firmissimum Nicæni Assertorum perfugium est
dejiciendum. Illi vero ita ratiocinantur: enimvero
Augustinus non quodcunque Concilium respexit
tum quum appellavit *plenarii Judicii auctoritatem*,
& *robur*, sed Concilium dumtaxat œcumenicum,
cujusmodi omnium maxime Nicænum est, atque
vocatur. Contra Arelatense nunquam pro œcume-
nico Concilio ab Ecclesia habitum est. Tutius er-
go, ac verius, & catholicæ sententiæ conformius
Augustinum de Nicæno, non de Arelatenfi loqu-
tum existimandum est: qui hanc argumentationem
instituunt vident in Augustino, quod ipse non vi-
deo: atque e contrario non vident in Arelatenfi,
quod mihi [nisi me valde amo] videre videor.
Vident illi in Augustini Concilio œcumenicitatem;
equidem ipse video plenitudinem, œcumenicity-
tem non video [liceat mihi hac voce uti græco fon-
te cadenti, & parce detorta.] Contra non vident
in Arelatenfi Concilio œcumenicitatem, quam si me
probe videre affirmem, jam tum me hallucinatum
dicent; at si etiam demonstrem, jam non amplius
hal-

hallucinatus fuero. Num Augustinus quum conjicit de illius Concilii robore, & auctoritate statim de generali Concilio, non de plenario intelligendus erit? aut si de plenario, num etiam œcumenico? quis hoc dicat nisi verborum proprietatis, & Augustiniani loquendi moris ignarus? Nam si *Plenarium* Concilium eatenus accipias, quatenus ad *Generale* traducas, jam tum nimium mihi rigidus eris interpret; nam *Plenarium* severe acceptum neminem excludit; atque ita duo consequuntur minime consentanea, & satis inepta. Alterum: nullum Concilium in Ecclesia fuisse plenarium; alterum: Augustinum neque Arelatense, neque Nicænum Concilium respexisse, sed tantum imaginarium. Vides ergo *plenarii* notionem eam esse, quæ & Metropolitico, & Patriarchico, & Œcumenico Concilio peræque aptari possit; quod si Generali attribuas, non alia plane ratione tribuere potes quam analogiæ, seu proportionis; & *geometrice*, ut ajunt, non *arithmetice*; nam si arithmetice sumas, in idem recidis absurdum modo propositum; nimirum nullum Concilium fuisse plenarium. Quod si *plenarium* geometrice accipias, ut plane accipiendum, quid obstat cur Concilium ex universo Occidente coactum, quin & quodvis Provinciale Concilium *Plenarium* geometrice non dicatur. Quo sensu Augustinus ad magnum Donatistarum Episcoporum numerum, qui ad Bagajense Concilium convenere animum advertens, vocat illud *plenarium*. At *plenarium Donatistarum* reponit Natalis Alexander. Ita sane fuerit, ut Alexander ominatur,

tur, per me licet; ergo potiori jure Arelatenſe Concilium dici potuit *plenarium Catholicorum*. Dixi potiori jure, quod Arelatem non Catholici modo, ſed & Schiſmatici cum Catholicis una convenire. Sed Auguſtinus, obſervat Alexander, Concilium dixit plenarium *Eccleſiæ univerſæ: Totius Orbis: cunctarum Gentium*. O lepidam animadverſionem? quaſi ad Nicænum, quin & ad ipſum Lateranenſe IV., quod fuit omnium Conciliorum frequentiſſimum, *eccleſia univerſa, Totus Orbis, cunctæque Gentes* arithmetice, non geometricè convenirent; quaſi novum fuerit: ampliffimam hanc nobiliſſimamque plagam, quæ eſt ad Occidentem ſolem, Terrarum Orbis nomine Auguſtini temporibus nuncupari, ut probe animadvertit Sirmondus in notis poſthumis ad Concilium Arelatenſe I. Quis igitur vetat adducta ex Auguſtino ab Alexandro loca, Alexandri exemplo explicare de Concilio plenario Totius Orbis Occidentalis, Eccleſiæ univerſæ Occidentalis, cunctarum Gentium Occidentalium. Quis Auguſtinum vetare potuit ita cunctas gentes, totumque Orbem uſurpare quemadmodum frequentiffime Cicero eadem nomina uſurpavit, quoties quidpiam cum laude, & gloria geſtum commemorandum fuit, aut populi multitudo appellanda; utrobique enim univerſum Terrarum Orbem, cunctasque gentes exaggerando paſſim advocat, ſed neque ob id ad Indos, & Garamantes, quin nec intra Europæ fines ad Germanos maxima ex parte id temporis ignotos, & ad populos qui ſunt ſub Septentrionibus mentem ap-

pu.

pulisse arbitror. Haud aliter Augustinus Arelatensem Synodum plenarium universæ Ecclesiæ, totius Orbis, cunctarumque Gentium iudicium per excessum appellavit, in rebus enim gravissimis commemorandis non tam modus attenditur, quam finis. At finis Augustino propositus in plenarii illius Concilii mentione, non alius sane fuit, nec esse potuit, quam Donatianæ litis cessatio, ac terminus. Clarissime vero Augustinus lib. 2. in lit. Petil. cap. 92. ait Constantinum Cæsarem in Arelatensi Civitate Synodum indixisse, ut a Donatistis mota quæstio *multorum interventu finem posset accipere*. Annon mathematicè demonstravi Arelatensis Concilii plenitudinem?

XXVI. Nunc alterum aggredior, ejusdemque Synodi œcumenicitatem pene sub oculis ponere confidentius polliceor. Equidem satis mirari non possum, viros ceteroquin doctissimos, & emundæ naris, perperam, ne dicam temere, id tutissime docere extra omnem controversiam, neminem unum Orientalium Episcoporum ad Arelatensem Synodum accessisse. Bone Deus! Quibusnam affirmantibus documentis istud conjiciunt? Porro sex extant monumenta, unde Arelatensium Patrum numerus, & Provinciæ, erui possint. I. Augustini locus lib. pr. cont. Epist. Parmen. cap. 1. II. inscriptio Epistolæ Synodicæ missa a Patribus Arelatensibus ad Silvestrum R. P. III. Subscriptiones Patrum. IV. Epistola Constantini Imperatoris ad Chrestum Syracusanum Episcopum. V. Testimonium Concilii Arelatensis Secundi can. 18. VI. De-

nique vetustissimi ejusdem Concilii Arelatensis primi Codices. Quæ breviter, & singulatim sunt expendenda.

Primum itaque Augustini textus loco citato sic habet: *Usque adeo dementes sunt homines, ut ducentos Judices, apud quos victi sunt victis litigatoribus credant postponendos?* Sed hunc numerum CC. temere ab Amanuensibus affixum observat doctissimus Valesius; siquidem ibi Augustinus agit non de Arelatensi, sed de Romano Concilio, cui Optato Milevitano Auctore quindecim dumtaxat Itali, ac tres Galli interfuerunt. Neque tanti est Pagii conjectura ex Augustini contextu pro Arelatensi, ut quod hic explicat de condemnatis Donatistis ab Hispanis & Gallis per judicii Synodici dictionem, affirmari nequeat de communione ab iisdem cum Catholicis Afris servata invisis Donatistis. Codex Vaticanus non habet *To ducentos Judices*, sed *ut contra Judices*, quam lectionem secuti sunt Editores Maurini. Præterea suspicatur Cardinalis Norisius Arelatensem hanc Synodum nomine tenus Augustino cognitam fuisse; quam suspicionem tamen confirmamus, non statim concluditur non potuisse Augustinum ad hanc Synodum mentem adjungere, etenim ob eam ipsam conjecturam nec ad Nicænum, cujus acta Augustinum latuerunt, mentem adjicere potuisset.

Secundum ac Tertium monumentum, inscriptio nimirum Synodicæ Epistolæ, & Patrum subscriptiones, non magnum plerumque momentum afferunt. In hac vero Synodo omnino nullum, secum

cum enim pugnat ; quandoquidem in inscriptione Synodicae numerantur XXXIII. in subscriptionibus vero XLIV. non est itaque tribus hisce prioribus monumentis nimis confidendum. Tria posteriora mihi supersunt expendenda : quibus fides longe major habenda erit propter auctoritatem , & scientiam eorum , qui hæc tradunt .

Fides vero non dubia , & maxima tribuenda est testimonio Constantini Imperatoris in Epistola ad Chrestum Siracusanorum Episcopum , quem invitat ad Synodum Arelatensem , quo convenisse scribit *Episcopos e diversis Provinciis prope infinitis* . Ecquis verius Constantino tantam hanc , & innumerabilem Episcoporum multitudinem testari potuit ? quippe qui non modo summam rerum omnium potestatem haberet , sed & Religionis studio ad hanc Synodum conficiendam stimulos Episcopis addiderit , & commeatum suppeditaverit . Quid autem magis vero consonum , & Constantini prudentiæ accomodatius ? quam aliquot saltem Orientales Episcopos Arelatem expedire , tum ut quotidianam inquietorum hominum querimoniam generali Episcoporum suffragatione tandem aliquando interciperet ; tum etiam ut de rebus in Concilio gestis certior fieret . Sentio quid huic sententiæ repugnantes mihi insusurret : Heus tu qui paullo ante tot mendaciorum Eusebium postulasti . Annon hanc Epistolam Constantini unus tradit Eusebius lib. 10. Hist. Eccl. cap. 5. ? Eusebium enimvero calumniæ postulavi , fortassis etiam convici ; at si in hac Epistola Eusebium

falsitatis arguerem injurius ipse forem & calumnians. Eusebium falsum dixi, callidum, vafum, dolosum, veteratorem, atque adeo perfidum; sed stolidum, sed sui, suorumque immemorem, sed amentem tandem dixi nunquam. Sed sane stolidus fuisset Eusebius, quin & amens, si Imperatoris literas etiam tum inter vivos agentis, aut supposuisset, aut adulterasset. Sui item, suorumque omnino immemor fuisset, si tot tantorumque Episcoporum numero foederatorum Donatistarum causam infirmasset. Quin etiam quod Eusebius Arianæ factionis Signifer, & Donatianæ Patronus tam amplum Arelatensium Patrum numerum tametsi generatim proposuerit, magno est argumento; adeo perspectum eum numerum toto Oriente fuisse, ut nulla foret aut in reticendo utilitas, aut minuendi facultas. Quid ad hæc Alexander? Reponit secus a Sirmondo verti; qui pro *infinitis compluribus* substituit. Quid mea si Sirmondus secus vertit atque Valesius celeberrimus Eusebii Interpres, græcarumque literarum peritissimus? tametsi ejus epistolæ versionem, quæ ex Apographo P. Sirmondi eruta est, Sirmondi esse non probet; Qui autem probet, cum Sirmondus stet contra Alexandrum pro Arelatensi? cui si tale ac tantum documentum defuisset, ob contortam vocis ἀμυθνητων significationem, ab judicio ferendo vir prudentissimus temperasset. Neque vero hic agendum: quomodo Sirmondus verterit, sed quomodo vertendum fuerat. Fortasse vir modestus, & cautus quum eam epistolam latine redderet [si
ta-

tamen reddidit] receptissimam intuens eorum sententiam, qui Synodum Arelatensem plenariam esse inficiabantur a vera ejusdem vocis significatione abstinuit, amplissimamque temperavit, quæ jam occupatas hominum mentes turbare posset, fidemque retardare. Quod si maturius vir solertissimus rem expendisset, ut ex notis posthumis ad Arelatense Concilium videtur deinceps expendisse, non dubito quin pro *compluribus infinitis* cum Valesio reposuisset. Ceterum adjectum illud ἀμυδντων numerum innumerabilem significare, sive *infinitum* per Valesium, sive *indicibile* per Nicolajum, [cujus plurimum intererant, ut numerum, quam poterat, arctissimum præferret] non alio teste utar, quam Natali ipso Alexandro, qui aut sui immemor, aut re accuratius expensa, & quod ad Sæcul: III. scripserat, ad IV. expungens, Dissert. IV. Quæst. II. tres adhibet ad Nicolaji versionem responsiones. Sunt autem istæ. „ At primo cur „ reddere debuit Interpres *indicibilibus? potius quam* „ *innumerabilibus?* cum vox græca ἀμυδντων utrumque æquo jure significet, ut vel ipsa vocabularia græca evolventi perspicuum esse potest, quæ vocem illam utroque significatu a Demosthene usurpatam notant?

„ Secundo: qua ratione indicibilia loca illa dici „ possunt, nisi quia sunt innumera? An quia parum nota? Id sibi fingat quisquis potest &c. Tercio. Loca illa parum nota non sunt omnes mundi partes, & regiones prope infinitæ: at Concilium II. Arelatense convocatum ait istam Syno-

„ dum ex omnibus mundi partibus ; ergo non ea
 „ ratione *indicibilia* scribit Eusebius , quod essent
 „ parum nota , sed quod essent prope innumera .
 Hæc Alexander , & ad rem plane ; sed sibi ipse
 reponat , an P. Nicolajo non facile dixerim .

Quintum documentum pro Arelatensis I.æcumenicitate suggerit Arelatense II. can. 18. in quo Primum recensens in eodem Arelatensi oppido coactum sic habet : *ad eam urbem ex omnibus Mundi partibus sub S. Marini tempore legimus celebratum fuisse Concilium, atque Conventum*. Quibus in verbis non tantum admirabilem Episcoporum multitudinem observare lubet , sed & testimonii firmitatem , & certitudinem ; testantur enim se *legisse*. Testificantur autem auctoritate synodica jure jurando devincta , nam ea testificatio Canoni inserta est , ex consequenti non ob unius , aut alterius lectionem , sed ob lectionem publicam , & generalem , quæ , ut fidem Synodicam nancisceretur , esse debuit firmissimi alicujus documenti , nec sane alterius , quam Codicis auctographi ejusdem Concilii , quem simillimum vero est ad perpetuum ac summum Arelatensis Ecclesiæ , & Civitatis ornamentum , post annos 131. diligentissime , ut par erat , ab Arelatensibus asservatum fuisse . Annon hæc Arelatensis Synodi testificatio *ex omnibus Mundi partibus* respondet alteri Constantinianæ epistolæ *e diversis Provinciis prope infinitis* ? Annon utrobique duo præcipua adjuncta indicantur ? mira Provinciarum diversitas , & innumerabilis Episcoporum multitudo . At inquirunt ; Sententia isthæc de innumerabili Arelaten-

tenſium Patrum multitudine nova eſt, & perpau-
corum. Riſum teneam? Qui demum nova puta-
ri poteſt quæ vetuſtiſſimis monumentis innititur?
Quid ſi perpauca permultos convincerent? non an-
tiqua, non communia dicenda ſunt, ſed vera;
nec dicenda ſolum, ſed & probanda. Ipi ſi vero
ecquam aſſerunt probationem numeri longe mino-
ris, & Provinciarum tantummodo Occidentalium?
Hoc ego fatiſ imputo: viros ceteroquin oculatiſſimos,
Norſium præſertim, Pagium, & Nicolajum e ſex
monimentis, quæ Arelatenſium Patrum numerum
reſpiciunt, tria priora jam adducta, & expenſa,
quæ nihil momenti habent, ad Cælum evehere;
tria vero poſteria, quæ firmiſſima, & inconcuſſa
ſunt, ſtoccifacere.

Denique ſextum, idemque noviſſimum monu-
mentum e pulvere, ac tenebris eruamus, codices
inquam antiquiores Concilii Arelatenſis I. quorum
tres extant MS. unus Corbejenſis, alter Morba-
cenſis Cænobii, tertius Pariſienſis S. I., in quibus
ſexcenti Episcopi ad Arelatenſem Synodum con-
venire dicuntur. Primus itaque ſic habet in indi-
ce teſtimonio Petri Conſtantii Tom. pr. Epist. Ro-
man. Pontif. pag. 341. *Epistola ſexcentorum Episco-
porum ad Silveſtrum Papam de diverſis ordinationi-
bus*. Et ad calcem epistolæ expliciunt *Canones*,
quos fecerunt DC. Episcopi in Civitate Arelatenſi.
Deinde in altero Synodica epistola ſic inſcribitur:
*Domino SS. Fratri Silveſtro cætus Episcoporum Sex-
centorum, qui adunati fuerunt in Oppido Arela-
tenſi*. In Pariſienſi vero: *Concilium Arelatenſe I.*
ſex-

sexcentorum Episcoporum, in quo statuti sunt Canones XXII., quorum auctor maxime Silvester Urbis Romæ Papa per Legatos, & S. Marinus Arelatensis Episcopus extiterunt. Adstipulatur huic numero Ado Viennensis in Chronico. Forsitan quispiam dixerit: Quanti faciendos putas tres tantum Codices præ tot millibus, in quibus sexcentessimus iste numerus non deprehenditur? enimvero tanti, quanti tres homines loquela præditos, & prudentia, præ infinita multorum hominum multitudine; nec fane pluri quam tres athomi quæ sunt in hac rerum universitate præ altero Mundo qui non existit. At isti Augustinianæ mentis contortores quanti sibi faciendum putant depravatum Augustini locum obscurum & ambiguum, præ indubitatis & perspectissimis testimoniis Imperatoris piissimi, & Gallicani receptique Concilii? nempe tanti, quanti faciendus esset homo suspectæ fidei præ duobus viris ornatissimis, & probatissimis, in quibus sit eximia virtus cum summa auctoritate conjuncta. Anne sentiunt omnes sibi dialecticas, & criticas, quin & ethicas præceptiones invertendas esse, atque miscendas? ut unicum quod illis superest in Augustino perfugium non tutum, non firmum, sed collabens, seu jam collapsum, quo jure, quare injuria propugnent.

Cardinalis Norisius in Histor. Donat. mense superiori Veronæ excusa Typis Tumarmanianis part. pr. cap. 10. ægerrime tulit, Launojum Adonem secutum sexcentos Episcopos Arelatensi Synodo adjudicasse; pluribus iccirco verbis, multaque eru-
di-

ditione ex Collatione Carthaginensi quæsitâ conatus est Arelatensis Concilii amplitudinem imminuere. In magna [inquit] collatione Carthaginensi tertiæ diei cap. 347. hæc habentur: *Offerunt Donatistæ conditum a Patribus suis de Cæciliani damnatione Decretum, & hoc iubente Iudice recitatur.* Et cap. 368. dixere Donatistæ: *Si de sententiis dictis nemo dubitat, Cæcilianus jure damnatus est.* Quid tum pro Cæciliano Catholici egere? non Arelatense illud Launoji plenarium universæ Ecclesiæ Concilium Synodo Donatistarum opposuere, sed Synodum Romæ a Melchiade celebratam, in qua Cæciliano purgato, Synodi Donatianæ acta rescissa sunt. Et cap. 456. hæc leguntur. *Alia documenta Imperatorii judicati super absolutione Cæciliani.* Quod si Arelatensis Synodus fuisset plenarium universæ Ecclesiæ Concilium, grandi imprudentia Catholici in propria causa prævaricati fuissent, qui Synodo LXX. Episcoporum novendecim Patrum sub Melchiade conventum opposuere, non vero Concilium, cui *transmarini omnes Episcopi interfuerunt* ut ait Launojus pag. 21. cap. 3. in Appendice, nempe quæ habuit Episcopos *plures quam trecentos decem* pag. 16. ibidem. Ita Norisius. Sed hæc Scriptoris præstantissimi animadversio multimodis peccat.

Primum in eo peccat, quod latius progrediatur quam velit Auctor, cui tantum illud propositum erat, ut numerum Arelatensium Patrum longe minorem suaderet atque Launojus jactitabat. At si Norisianæ conjecturæ fidem adhibeamus, jam

inde consequitur, Concilii Romani Judices sub Miltiade non modo suppare, verum etiam numerosiores fuisse Arelatensibus. Repugnat autem Constantini cautioni in epistola ad Chrestum, in qua monet ex Valesii versione, Donatistas *prolate jam sententiæ acquiescere noluisse, asserentes paucos admodum Episcopos sententiam tulisse*. Itaque Norisii conjectura non inficit Arelatensis Concilii numerum, sed auctoritatem, quam tamen inficere non redolet Norisianam sapientiam.

Secundo. Norisiano postulato alterum oppono: quærit ille: cur Catholici in Cæciliani purgatione Concilii Arelatensis Acta non protulerint, sed Romani? Quæro & ipse. Cur Catholici in dissidio super Anabaptismo, quod erat alterum, & potissimum Collationis caput, Nicænum Canonem non produxerunt? An altum in collatione Carthaginensi de hoc Canone silentium derogat auctoritati, & existimationi Nicenæ Synodi? qui ergo deroget Arelatensi? Addo & alterum postulat. Cur Augustinus in Collatione habita cum Fortunio Donatista, cum ipsi a Fortunio Sardicenses Canones objicerentur, Nicænum Canonem non opposuit? sinat jam Norisius me verbis suis eum referire. Quod si Nicæna Synodus omnium hæreticorum baptisma præter Paullianum ratum habuisset, grandi imprudentia Augustinus in propria causa prævaricatus fuisset, qui pseudo-Synodo Philippopolitanæ Nicænum plenarium, totius Orbis, universæ Ecclesiæ, cunctarum Gentium non opposuit. Norisius difficultatem non adimit, sed
au-

auget. Verumtamen si hanc spectes collationem, inter Nicænam Synodum, & Arelatensem illud interest, quod Nicæni mentionem omnino omiserit; Arelatense autem meminerit, ut ex Augustino in Breviculo Collationis diei tertiæ; neque *casu*, ut Norisius autumat sibi prospiciens, difficultatemque declinans, sed ad rem plane, & de industria, Augustino recensente. *Et recitatum est iudicium Constantini, quemadmodum se inter partes causam cognovisse ad Eumalium Vicarium Africæ scripsisset, quod remotis omnibus Arbitris Cæcilianum innocentem, illos calumniosissimos cognovisse testatus est, commemorans etiam in Arelatensi Oppido pro Cæciliano factum Episcopale iudicium, cui iudicio jam plurimi ex dissensione consenserant, reliquis adhuc desilientibus, & discordantibus; unde ipse de re tota coactus est judicare.* Nec multum refert in gestis collationis ampliorem non fieri mentionem, immo nullam Synodi Arelatensis; etenim gesta majori ex parte interciderunt; in indiculo vero Capitulorum plurima indicantur capitula, in quibus opportune, & ad rem satis Arelatensis Concilii iudicium recitari, & pertractari potuit. Recitatum vero, & pertractatum fuisse Augustinus tradit, cujus Breviculum Collationis III. diei merito pro supplemento actorum Collationis appositum est a Labbæo. Quod autem Augustinus videatur Norisio Arelatensem Synodum nomine tenus attigisse, atque obiter, non multum habet momenti: Tum quod tametsi ita foret, ut Norisius ominatur, id non esset

præter Augustini institutum in hoc Breviculo, in quo compendio excipit ea, quæ in Collatione fufe gesta, & pertractata sunt. Tum etiam quod si res quæpiam gesta compendio excipiatur, satis enarrari censetur, si principalia ejusdem rei adjuncta percurrantur verius quam recenseantur; quo pacto Augustinus præcipuas, tametsi summam, Arelatensis Concilii circumstantias retexuit; commemorat siquidem efficientem causam, finem, locum, & effectus. Hanc porro Epistolam Constantini ad Eumalium tanti fecit Augustinus, ut illius meminerit in fine libri ad Donat. post Collat. & lib. 3. Cont. Cresconium cap. 71.

Instet quis cum Norisio; sed tamen casu perlesta est. Sit plene ut Norisius observat, secus semper erit ac Norisius concludit. Nam ex fortuita Imperatoriæ epistolæ lectione id colligit Norisius: Afris vel Catholicis Arelatense Concilium non magno in pretio fuisse. Profecto si de quopiam alio ab Norisio Scriptore ageretur, liberius reponerem id non esse divinare, sed mentiri: sed eximii Scriptoris amplitudo, & sapientia vetant; ne quid gravius proloquar. Profecto si Auctor dignitate, ac scientia Eminentissimus laudatum Augustini locum, a se contra Launojum, seu verius contra Arelatense Concilium adductum, medullitus introspectisset, non dubito, quin vir Clarissimus omnino abstinuisset tum ab eo judicio, quod de modica apud Afros Arelatensis Concilii existimatione pronunciavit: tum ab ea postulatione: cur Catholici Romanum potius sub Miltiade Concilium, quam Arelatense
in

in magna collatione proposuerint? nam duplius huiusce conjecturæ alteram iniquam, ineptam alteram arguit Augustinus i psis ejusdem verbis ab Norisio citatis, non recitatis. Primum namque relevat Augustinus ex Concilio Arelatensi, quamquam obiter citato, brevissime quidem, sed tamen relevat, quicquid Catholicorum causæ emolumento esse poterat; cumque de Cæciliani purgatione ageretur maxime, ita monet: *Commemorans etiam in Arelatensi Oppido pro Cæciliano factum Episcopale iudicium; cui iudicio jam plurimi ex dissensione consenserant.* Deinde e vestigio causam innuit, cur Catholici in ea Collatione, Arelatensi iudicio non nimium confisi fuerint? quod nimirum Donatistæ ab Arelatensium Patrum sententia ad Imperatorem impudentissime provocaverint. Quam provocationem, tametsi Constantinus exhorruerit, recipere tamen coactus est, ac remotis arbitris per se iudicare. En Augustinus *Reliquis adhuc episcopali iudicio facto in Arelatensi Oppido dissilientibus, & discordantibus, unde ipse de re tota coactus est iudicare.* Quo demum coactus? nisi impudentia, pervicacia, susurrationibus, & obrectationibus Donatistarum: prudenter itaque Catholici Acta Arelatensia in magna Collatione non exhibuerunt, non quod exigua foret, ut Norisio placet, Synodi Arelatensis auctoritas, & existimatio; sed quod maxima, & hæreditaria dignosceretur Donatistarum temeritas, atque audacia. Quid enim proficeret ejus Concilii propositio, a quo Majores Donatistarum impie appellaverant?

Protulerunt autem Romanum sub Miltiade, a quo Donatistas non appellasse egregie docet Norisius ipse contra Baronium cap. 9. part. 1., & quidem ex Augustino, nec Tillemontius omnino dissentit. Sin autem Catholici ad Arelatense iudicium confugissent, jam tum a suscepto Consilio descivissent; id enim sibi animo proposuerant; ut Donatarum moras, ac tergiversationes interciperent, qui ut Collationem eluderent *quæstiones interponebant morarum plenissimas* ut ait Aug. in Collat. III. diei cap. 17. *quia nihil aliud nisi moræ quærebantur.* cap. 16. iccirco factorum disquisitionem sedulo, atque adeo prudentissime declinabant, eorum præcipue quæ contentiosa forent, causæque dictionem remorarentur. Hinc etiam magis ac magis necessitas elucet duo illa systemata Catholicorum, Augustini præsertim, contra Donatistas discernendi, quæ nisi quis dividat, in re Donatiana identidem labatur oportet.

XXVII. Pagius ad An. Ch. 314. id habet cum Norisio commune quod Episcopos CC. ex Augustini loco, nondum a PP. Benedictinis correcto, Arelateni assignat; id vero præcipuum, quod Concilium hoc non plenarium, non provinciale, velut in collectione Conciliorum inscribitur, sed Patriarchale Concilium Occidentis appellat. At Pagii iudicium speciosius est Norisiano, non firmitus. Nam pace tanti viri dixerim, eum neque Augusti mentem affecutum, neque tam sedulo ut solet, Concilii Arelatensis finem perpendisse. Mens quippe Augustini eo in loco non alia fuit, quam tale
Con-

Concilium proponere , cui placidissimus Cyprianus facile acquievisset : *Quum enim secutum se dicat sententiam dicti Concilii, hac adtestatione satis ostendit, multo magis se fuisse commemoraturum, si quod de hac re Transmarinum, vel universale Concilium factum esset.* Sane si dixisset *vel transmarinum, vel universale* sub ea duplici disjunctione dubio procul *Transmarinum*, seu *Occidentale* ab *universali* secrevisset ; quum vero sub unica disjunctione pronunciaverit : *Transmarinum, vel Universale* , quis vetat ita Augustinum interpretari, ut ea particula *vel* semel posita sit potius explicans quam disjungens ? Neque illud obest, quominus universale Arelatense Concilium vocitetur, non ex omnibus Terræ plagis, ab Oriente præsertim Episcopos eo convenisse ; [etsi hoc maxime donemus Pagio]; nam iis demum conveniendum fuerat, qui ad præcipuum ejusdem Conventus finem conducere possent. Potissima autem Arelatenfis Synodi convocandæ ratio, retractatio certe fuit causæ Cæciliani, ac propterea quæstio facti primario loco agebatur, secundo vero fidei causâ. Quid, proinde causæ subesse poterat Orientalibus Patribus, ut ad Arelatense Concilium accederent ? Qui enim eam facti causam judicarent, quam omnino ignorabant ? Ac proinde quis jure inficietur Arelatense Concilium fuisse *totius Orbis judicium*, quum ex universo Terrarum Orbe ii demum Episcopi convenerint, qui juridice causam cognoscere poterant, quam sibi compertam habebant. Quin si Orientales Episcopi convenissent una cum Occiden-

dentalibus, jam tum Silvester R. P. & Constantinus Imperator operam lusissent; agendum quippe erat cum Donatistis hominibus callidissimis, ac turbulentissimis, qui non re, sed verbo ad Episcoporum judicium provocabant, qui si damnerentur ab altero Episcopali judicio, jam tum parati erant ad causandum in Judicibus vel partium studium, vel facti nescientiam, vel judiciarias formulas; ita namque Romani Concilii sententiam causati sunt. Quid enim optatius contingere poterat Donatistis, qui nodum in scirpo quærebant, quam ut Orientales Episcopi Arelatem ad ipsos judicandos accederent, quo confidentius ab Arelatensium judicio provocarent? Fuiſſet igitur non modo prudentis œconomix, sed & necessitatis, ne nova frustrandæ operæ occasio Donatistis præberetur, Orientales Ecclesiæ Patres Arelatenſi Concilio prohibere.

XXVIII. Itaque si nominationem Arelatenſi Concilio a Pagio attributam confirmemus, consequens est; neminem unum Orientalium Patrum ei Synodo interfuisse. Sit ita sane. Quid postea? Annon amplius plenaria sit? Voces illam quam libet Patriarchalem, per me licet, ego plenariam, & generalem vocitare non cesso: quod ut faciam Auctorem habeo Cardinalem Jacobatium de Conciliis lib. 2. quæst. 11. in apparatu ad Concilia Labbæi. Profecto qui ad plenarii œcumenicique appellationem omnium Episcoporum ex Universo Terrarum Orbe convocationem desiderant, non animadvertunt, quorsum hæc evadat illorum seve-
ri-

ritas; nimirum ut nova nominatio Concilio ipsi Nicæno adscribenda sit, nec amplius Plenarium, & Œcumenicum, sed Patriarchale totius Orientis sit vocitandum. Quin & si illius denominatio a præcipuo jure, quod obtinet Summus Pontifex super Orientalem Ecclesiam sumenda sit, non amplius Patriarchale, sed Archiepiscopale totius Orientis sit plane dicendum; has enim peculiare denominationes Episcopo Universali, omnium primo, ac summo tribui video; quam apposite, & prudenter non video. Neque est quod Pagius, & Pagio affines Nicolajus & Norisius, Nicænorum Patrum numerum mihi obtrudant, & ex Orbe universo convocationem, & congregationem; nemo siquidem mortalium hoc mihi persuadebit ad Nicænam Synodum ex toto Terrarum Orbe fuisse Episcopos convocatos, multo etiam minus congregatos, ad quam vix dimidium Græcorum Patrum, & Orientalis ipsius Ecclesiæ convenit. Ex Occidentalibus vero, tametsi Patrum subscriptionibus fidem accomodemus, demptis Apostolicæ Sedis Legatis, unum Nicasium ex Gallia Episcopum reperio, fortasse ob peculiaria suæ Ecclesiæ negocia ad Imperatorem profectum, vel Constantini ex Gallia in Orientem reducis Comitem, eaque de causa tum, quum indictum Concilium est in Oriente commemorantem. Unumque ex Afris Cæcilianum, fortasse & ipsum ob Donatistarum injurias vitandas, ac sese five apud Cæsarem, five apud magnam Synodum magis magisque purgandum in Orientem profectum. Egregie pronun-

ciavit Cicero de Pythagoreis lib.pr. de Nat. Deor. *Tantum* apud Pythagoreos opinio prejudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas. Enimvero, ut cetera prætermittam, quæ ad rem non pertinent, video notiones tam præjudicatas a Vulgo Theologorum de Concilio Generali efformari, ut homines ceteroquin Doctissimi, quos ego honoris causa reticeo, hac præventionē abrepti, cito, ne dicam oscitanter, eas receperint; & quod magis mirere, si factū opus fuerit, secus judicarunt, sibi que contraria sunt prolocuti. Audi Pagium ad An. 381. de Synodo Constantinopolitana I. hæc exarantem: *Porro hæc Synodus a Theodosio Magno convocata. Quam* convocationem multis probat, dein subdit: *Denique si Theodosius Damasum consulisset, is procul dubio Legatos ad hanc Synodum misisset, & ad eam Episcopos Occidentis convocasset. Quare vi convocationis solius Orientis Synodus fuit, & tantum ex postfacto œcumenica Synodus extitit, Damaso, totaque Occidentali Ecclesia hanc illi suo consensu dignitatem, & auctoritatem tribuentibus.*

XXIX. Nunc ad hominem, ut ajunt, libet contra Pagium argumentari. Concilium Constantinopolitanum I. celebratum fuit a CL. Orientalibus, insciente S. Damaso Papa, ac propterea nec ipsius Legatis pro eo ibidem præsidentibus; sed aliquo Orientali Patriarcha, seu Meletio Patriarcha Antiocheno, seu Timotheo Patriarcha Alexandrino, seu tandem Nectario Episcopo C. P. no Nemo unus Occidentalium Episcoporum ei Synodo interfuit, attamen ex postfacto Œcumenica

extitit Damaso, totaque Occidentali Ecclesia consentientibus [largiamur Pagio hanc Damasi & Occidentalis Ecclesiae consensionem, quam ipse ingenio suo divinavit, repugnantibus duobus Romanis Pontificibus; iisdemque Magnis, ac Sanctissimis] Atqui Synodus Arelatensis celebrata fuit ab innumeris Episcopis, [Occidentalibus omnibus an etiam Orientalibus, habeo ipse quo affirmem, non habet Pagius quo neget] sive a CC. tantum Episcopis [ut morem Pagio omnino geramus] consensu Summi Pontificis [ut ex literis Synodicis.] Presidentibus ejusdem Legatis [ut ex Actis Conciliaribus.] Ab ipso eodem Pontifice confirmata, & ab universa Orientali Ecclesia recepta fuit. Ergo tametsi nemo unus Orientalium Episcoporum interfuisset, nihil vetat quo minus & Arelatensis Synodus generalis, & œcumenica nuncupetur. Thesis est Pagii, omniumque Criticorum, qui verius Baronio de C. P. I. Synodo conjiciunt. Difficultas cubat in postrema assumpti particula, videlicet, an Synodus Arelatensis ab universa Orientali Ecclesia recepta fuerit? Hoc vero tam proclivum est probare quam duo meminisse. Alterum: Arelatensem Synodum primario loco convocatam fuisse pro dijudicanda Cæciliani ordinatione, secundo vero pro Anabaptismo damnando. Alterum: Cæcilianum, de quo liserat in Arelatensi, quive ab ejusdem Patribus innocens, & rite ordinatus pronunciatus est, Nicæno Concilio interfuisse. Concilium igitur Nicænum primum confirmavit Cæciliani ordinationem, quem ad suf-

fragandum in Concilio recepit. Cavendum quippe fuit, & quidem diligentissime tum Episcopis Orthodoxis, tum etiam Constantino Augusto, ne obtentu illegitimæ suffragationis ansa daretur Ariani captiosissimis criminandi Concilii statuta, ab eoque ad aliud provocandi. Secundo ratum habuit [Pagio cæterisque fatentibus] omnium hæreticorum baptismum, præter Paullianum, quæ altera fuisset Arelatensis Synodi controversia. Recepit itaque Nicæna Synodus tum quoad jus, tum quoad factum Concilium Arelatense: ergo potiori jure quam Synodus Constantinopolitana I. Concilium Arelatense I. Plenarium, Generale, & Œcumenicum esse, ac dici potuit.

XXX. Dixi potiori jure, non modo quoad majorem Episcoporum numerum, & quoad formulas convocationis, & celebrationis; verum etiam quoad promptiorem, amplioremque acceptionem, quam videre est apud Magnum Leonem in Epistola ad Anatholium Ecclesiæ C. P.^{næ} jura ex eadem Synodo, & ex nova Chalcedonenfi vendicantem, adversum quam C. P.^{nam} ita se exerit Pontifex eximius: *Persuasioni enim tuæ in nullo penitus suffragatur quorundam Episcoporum ante septuaginta, ut jactas annos, facta subscriptio.* Et apud Magnum item Gregorium lib. 6. epist. 31. *Romana Ecclesia eosdem Canones, vel gesta Synodi illius [subde C. P.^{næ} I.] hætenus non habet, nec accipit. In hoc autem eandem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum.* Satis denique perspectum est C. P.^{nos} Canones non nisi

nisi post sæcula fere octo in Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. ab Occidentali Eccleſia recepta fuiſſe. Hinc duo conſequuntur. Primum: ſi rem circumſtantia conſideres, potiori jure quam C.P.^{no} I. Concilii Plenarii, & Œcumenici notionem Arelatenſi I. congruere. Alterum: verum Concilii Generalis, & Œcumenici ideam ex duobus potiffimum efformandam eſſe: ex numero Episcoporum congruenti, qui ex variis nationibus acciti ſint; & ex Romani Pontificis confirmatione. Quæ ab nuperrimo Defenſore declarationis Gallicanæ de Synodo Nicæna I. a Romano Pontifice non confirmata jactantur, frivola ſunt, cavilloſa, & falſa, quæ non eſt hic refutandi locus. Nunc illud attigiſſe ſufficiat: Gallicanum Apologiſtam, quicumque tandem ille ſit, muſcas omnino venari, quandoquidem non erubeſcit ad novam, atque iſtis Gal- lis ante turbulentiffimum ſæculum XIV. inauditam ſententiam firmandam, locum ex Eusebio lib. 3. de Vita Conſtantini, atque alium ex ejuſdem Conſtantini Episto- la ad Alexandrinam Eccleſiam in rem ſuam adducere, in quibus recenſetur Conſtantini teſtimonium de ineluctabili Trecentorum Episcoporum judicio, quod Dei ſententiam vocitat; perinde ac ſi tanti eſſet Neophyti hominis pronunciatio, quæ robuſtiſſimam ſententiam de neceſſaria per Romanum Pontificem Concilii Œcumenici confirmatione, confringere poſſet; equidem non improbo Conſtantini judicium, quod veriſſimum uſquequaque fuiſſe enimvero ajo, ſed ineptam Gallicani ſcriptoris argumentationem. Fortaſ-

se non desit , qui me pluribus verbis quam par esset in Augustini mente explananda immoratum existimet . At si propositæ quæstionis gravitatem , ejusque solvendæ necessitatem sagaciter pervestigaverint , me sibi purgatum fore confido . Multum quippe intererat ad susceptæ disceptationis institutum rem plane novam , sed veram tamen referare : nimirum nullam in sensu Donatiano super baptismo hæreticorum controversiam a Græcis Patribus ante Nicænum fuisse constitutam , nullamque per Nicænum in ipso eodem sensu diremtam . Multum etiam oberat ad novam assertionem confirmandam notissimus Augustini locus , quem utpote generalibus verbis conceptum , ac proinde explicatu difficilem , magis etiam implexum , & involutum crebræ , & eruditæ Doctissimorum Hominum concertationes effecerant , Launoji præsertim , qui pro Arelatensi , & Nicolaji , qui pro Nicæno disceptavit .

XXXI. Antequam hoc caput absolvo novissimum argumentum subjicio , quo ex Conciliarium sanctionum ordine , contentionum Epochas de Anabaptismo , numerumque constituo . Quod ut clarius , præstem , multiplices de baptismo controversias post Nicænum subortas breviter attingam . S. Athanasius paullo post Nicænum celebratum de Arianorum baptismo dubitavit , quod rescisset , Arianos baptismum ministrare : *In nomine Patris majoris , & Filii minoris* : occasionem nactus ex damnato per Nicænum Paullianistarum baptismo , a quorum signifero Paulo Samosatensi suæ hæreseos

seos summam Ariani mutuati fuerant . Exemplo S. Athanasii, ipso e vivis sublato dubitari coëptu in est de Novatienſium Baptiſmo, quod illius nec expreſſa rejeſtio, nec confirmatio expreſſa in Nicæno deprehenderetur, ſed per neceſſariam dumtaxat conſecutionem, quapropter complures Aſiæ Episcopos Laodicæam conveniſſe oportuit, quibus ratum fuit Novatianenſium baptiſma. Hinc non pauci Orientalium Patrum, ac præcipue Magnus Baſilius, animadvertentes, Novatianenſium Lavacrum acceptius feliciuſque fuiſſe pauliano, de baptiſmo reliquarum ſectarum, quæ fidem de Trinitate commaculabant, ambigere cæperunt. Hæc item dubitatio a Concilio C. P. I. paullo poſt Baſilii mortem ſublata eſt; ab eo ſiquidem Eunomianorum, Sabellianorum, & Cataphrygum baptiſmus repudiatus eſt; normaſque recipiendi Novatianenſes, reliquosque Hæreticos Evangelicam formulam cuſtodientes definiſta .

Nunc ordine præpoſtero ex Conciliaribus damnationibus contentionum ordinem ita conjicio. Synodus C. P.^{na} I. ejuravit Eunomianorum, ac Sabellianorum baptiſmum; quod hic in quæſtionem a Magno Baſilio vocatus fuiſſet . Concilium Laodicænum abdicavit Cataphrygum, ac Photinianorum baptiſmum, de quo lis mota erat poſt Nicænum. Ac demum Nicænum irritum fecit Paulianistarum baptiſmum, quod ante illius celebrationem in Oriente in contentionem venerat. Ex hac gradatione perſpicue ſatis colligitur, Novatianenſium, aliorumque his affinium hæreticorum baptiſmum

ptissimum ante Concilii Nicæni tempora non fuisse a Catholicis Episcopis oppugnatum; neque prius de eo dubitatum, quam Nicæni Patres de cuiuspiam baptismi virtute dubitassent.

XXXII. Sed obsistere videtur Magnus Basilius Epist. pr. ad Amphilochoium cap. I., in quo sic scribit. *Verum enimvero Antiquis visum est Cypriano dico, & nostro Firmiliano eos omnes uno calculo subicere.*

Respondeo multa deprehendi apud Basilium de baptismo hæreticorum minus idonea, & secum pugnantia, quæ depravationem aliquam textus non obscure indigitant. Utcumque res se habeat, dico S. Basilium abreptum, deceptumque fuisse Eusebii Cæsariensis historia, cujus auctoritas plurima erat apud Orientales, idque ex supposita tum Eusebii, tum Donatistarum traditione sibi persuasum habuisse, inde potissimum conijcere licet, quod æqualem Cypriani, ac Firmiliani mentionem fecerit, quam tamen Græcus homo de Latino Scriptore, perinde ac de Græco sibi in Cæsariensi Sede Decessore, haud facere potuit. Deinde quod ibi affirmet S. Dionysium Alexandrinum Firmiliano, atque Heleno nunquam non repugnasse, fraterne tamen, & veluti Firmiliani, atque Heleni apud Romanam Sedem sequestrum fuisse; id aperte ex Eusebio exscripsit. Quis autem serio credat Paulianistarum; & Cataphrygum baptismum ab eximio Dionysio fuisse receptum? adeo ut si fides Basilio habenda sit, omnino sit credendum, Stephanum Papam, & Xistum Stephani successorem

rem Montanistarum, & Paullianistarum baptisma
approbasse; Firmilianum contra, atque Helenum
Novatianensium baptismum juxta ac Montani, &
Paulli Samosatani respuisse; quod ne ipsi quidem
Basilio eadem epistola probatur.

CAPUT II.
FIRMILIANI
EPISTOLA SIGILLATIM,

Et per suas partes discutitur, variisque conjecturis
confictionis arguitur.

EXEMPLUM EPISTOLÆ
S. FIRMILIANI
A D
S. CYPRIANUM.

*Firmilianus Cypriano Fratri in Domino
salutem.*

Accipimus per Rogatianum caris-
simum nostrum Diaconum a vo-
bis missum, literas, quas ad nos
fecisti frater dilectissime, & gra-
tias propter hoc domino maxi-
mas egimus: quod contigerit, ut
qui corpore ab invicem separamur, sic spiritu adu-
nemur; quasi non unam tantum regionem tenen-
tes,

tes , sed in ipsa atque in eadem domo simul inhabitantes. Quod & decet dicere , quia & spiritalis domus Dei una est . Erit enim in novissimis, ait propheta , diebus , manifestus mons domini , & domus dei super vertices montium . In quam convenientes cum jucunditate adunantur , secundum quod & in psalmo hoc postulatur a domino inhabitare in domo Dei per omnes dies vitæ. Unde & in alio loco manifestatum est, esse apud Sanctos magnam voluntatis caritatem , in unum convenire . Ecce, inquit, quam bonum, & voluptabile est , ut habitent fratres in unum . Adunatio enim, & pax, & concordia, non solum hominibus fidelibus , & cognoscentibus veritatem , sed & Angelis ipsis cælestibus voluptatem maximam præstat: quibus dicit sermo divinus, esse gaudium in uno peccatore pœnitentiam agente, & ad unitatis vinculum revertente . Quod utique non diceretur de Angelis , conversationem in cœlis habentibus , nisi ipsi quoque essent nobis adunati , qui nostra adunatione lætantur : sicut e contrario utique contristantur, quando vident diversas quorundam mentes , & scissas voluntates , quasi non tantum unum , & eundem Dominum simul invocent, sed separatis , & divisis ab invicem nec confabulatio jam possit esse , aut sermo communis . Nisi quod nos gratiam referre Stephano in isto possumus: quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei, & sapientiæ vestræ experimentum caperemus. Sed non, si nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam cœpimus , statim Stephanus bene-

ficio, & gratia digna commisit. Neque enim & Judas perfidia sua, & proditione, qua scelerate circa Salvatorem operatus est, dignus videri potest, quasi causam bonorum tantorum ipse præstiterit, ut per illum mundus, & gentium populus liberaretur. Sed hæc interim quæ ab Stephano gesta sunt, prætereantur, nedum audaciæ & insolentiæ ejus meminimus, de rebus ab eo improbe gestis longiorem mæstitiam nobis inferamus. De vobis autem cognoscentes, quod secundum regulam veritatis, & sapientiam Christi, hoc de quo nunc quæritur disposueritis? cum magna lætitia exultavimus, & Deo gratias egimus, quia invenimus in fratribus tam longe positis tantam nobiscum fidei, & veritatis unanimi-
tatem. Potens est enim gratia Dei copulare, & conjungere caritatis, atque unitatis vinculo, etiam ea, quæ videntur longiore terrarum spacio esse divisa. Secundum quod & olim intervallo temporum separatos ab Job & Noe qui in primis fuerant, Ezechielem, & Danielelem, posteriores ætate ad unanimi-
tatis vinculum virtus divina conjunxit; ut quamvis temporibus longis discreti essent, eadem tamen divina inspiratione sentirent. Quod & nunc in vobis animadvertimus, ut qui longissimis regionibus a nobis separati estis, sensu tamen, & spiritu copulatos vos esse nobiscum probaretis. Quod totum hoc fit divina unitate. Nam cum Dominus unus atque idem sit qui habitat in nobis, conjungit ubique, & copulat suos vinculo unitatis. Unde in universam terram exivit sonus eorum,
qui

qui a Domino missi sunt unitatis spiritu velociter
currentes. Sicut e contrario nihil prodest, aliquos
proximos & junctos sibi esse corporibus, si animo,
& mente dissideant; quando adunari animæ omni-
no non possint, quæ se a Dei unitate diviserint:
Ecce enim, inquit, qui longinquant se abs te,
peribunt; sed tales judicium Domini pro merito
suo subibunt, recedentes a verbis ejus qui Patrem
pro unitate deprecatur, & dicit: Pater da ut quo-
modo ego & Tu unum sumus, sic & hi in nobis
unum sint, Nos vero ea, quæ a vobis scripta
sunt, quasi nostra propria suscipimus, nec in tran-
scursu legimus, sed sæpe repetita memoriæ man-
davimus: neque obest utilitati salutari aut eadem
retexere ad confirmandam veritatem, aut & quæ-
dam addere ad cumulandam probationem. Si quid
autem a nobis additum fuerit, non sic additur,
quasi a vobis aliquid minus dictum sit; sed quoniam
sermo divinus humanam naturam supergreditur,
nec potest totum, & perfectum anima concipere.
Iccirco & tantus est numerus prophetarum, ut
multiplex divina sapientia per multos distribuatur.
Unde & tacere præcipitur, primo in prophetia lo-
quenti, si secundo fuerit revelatum. Qua ex cau-
sa necessario apud nos fit, ut per singulos annos
seniores, & præpositi in unum conveniamus ad
disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt:
Ut si qua graviora sunt, communi consilio diri-
gantur; lapsis quoque fratribus, & post lavacrum
salutare a diabolo vulneratis per poenitentiam me-
dela quæratur; non quasi a nobis remissionem pec-

catorum consequantur, sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur, & Domino plenius satisfacere cogantur. Quoniam vero legatus iste a vobis missus regredi ad vos festinabat, & hibernum tempus urgebat; quantum potuimus ad scripta vestra rescripsimus. Et quidem quantum ad id pertineat quod Stephanus dixit, quasi Apostolicos, qui ab hæresi veniant baptizari prohibuerint, & hoc custodiendum posteris tradiderint, plenissime vos respondistis: neminem tam stultum esse qui hoc credat Apostolos tradidisse, quando etiam ipsas hæreses constet execrabiles, ac detestandas postea extitisse. Cum & Marcion Cerdonis discipulus invenitur sero post Apostolos, & post longa ab eis tempora, sacrilegam adversus Deum traditionem induxisse. Apelles quoque blasphemiam ejus consentiens, multa alia nova, & graviora fidei, ac veritati inimica addiderit. Sed & Valentini, & Basilidis tempus manifestum est, quod & ipsi post Apostolos, & post longam ætatem, adversus Ecclesiam Dei sceleratis mendaciis suis rebellaverint. Ceteros quoque hæreticos constat pravas suas sectas, & inventiones perversas, prout quisque errore ductus est, postea induxisse; quos omnes manifestum est a semetipsis damnatas esse, & ante diem judicii inexcusabilem sententiam adversus semetipsos dixisse: quorum baptisma qui confirmat, quid aliud quam cum ipsis se adjudicat, & se ipse participem talibus faciendo condemnat? Eos autem qui Romæ sunt non ea in omnibus observare quæ sint ab origine tradita, & frustra Apostolorum auctoritatem præten-

de-

dere : scire quis etiam inde potest , quod circa celebrandos dies paschæ , & circa multa alia divinæ rei sacramenta, videat esse apud illas aliquas diversitates , nec observari illic omnia æqualiter , quæ Hierosolymis observantur. Secundum quod in ceteris quoque plurimis provinciis , multa pro locorum, & hominum diversitate variantur ; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est. Quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversum vos pacem , quam semper antecessores ejus vobiscum amore , & honore mutuo custodierunt : adhuc etiam infamans Petrum , & Paullum beatos Apostolos , quasi hoc ipsi tradiderint ; qui in epistolis suis hæreticos execrati sunt, & ut eos evitemus , monuerunt . Unde apparet, traditionem hanc humanam esse, quæ hæreticos asserit, & baptisma quod non nisi solius Ecclesiæ est , eos habere defendit . Sed & ad illam partem bene a vobis responsum est , ubi Stephanus in epistola sua dixit [*Hæreticos quoque ipsos in Baptismo convenire , & quod ad alterutrum ad se venientes non baptizent , sed communicent tantum*] quasi & nos hoc facere debeamus. Quo in loco , & si vos jam probastis: satis ridiculum esse , ut quis sequatur errantes , illud tamen ex abundanti addimus : non esse mirum si sic hæretici agant , qui, & si in quibusdam minoribus discrepant , in eo tamen quod est maximum, unum & eundem consensum tenent , ut blasphement creatorem, quædam somnia sibi, & phantasmata ignoti Dei confingentes : quos utique consequens est, sic consentire in baptis-

mi

mi sui vanitate , ut consentiunt in repudianda divinitatis veritate . De quibus quoniam longum est ad singula eorum vel scelesti , vel supervacua respondere ; satis est breviter illud in compendio dicere , eos qui non teneant verum Dominum Patrem , tenere non posse , nec Filii , nec Spiritus Sancti veritatem . Secundum etiam illi qui *καταφρυγας* appellantur , & novas prophetias usurpare conantur , nec Patrem possunt habere , nec Filium , nec Spiritum Sanctum ; a quibus si quæramus : quem Christum prædicent , respondebunt : eum se prædicare qui miserit Spiritum , per Montanum , & Priscam locutum . In quibus cum animadvertamus non veritatis Spiritum , sed erroris fuisse ; cognoscimus : eos qui falsam illorum prophetiam contra Christi fidem vindicant , Christum habere non posse . Sed & ceteri quique hæretici , si se ab Ecclesia Dei sciderint , nihil habere potestatis , aut gratiæ possunt ; quando omnis potestas , & gratia in Ecclesia constituta sit , ubi præsident majores natu , qui & baptizandi , & manum imponendi , & ordinandi possident potestatem . Hæretico enim sicut ordinare non licet , nec manum imponere , ita nec baptizare , nec quicquam sancte , nec spiritaliter gerere , quando alienus sit a spiritali & deifica Sanctitate . Quod totum nos jam pridem in Iconio , qui Phrygiæ locus est , collecti in unum , convenientibus ex Galatia , & Cilicia , & cæteris proximis regionibus confirmavimus , tenendum contra hæreticos firmiter , & vindicandum , cum a quibusdam de ista re dubitare-

taretur . Et quoniam Stephanus & qui illi consentiunt , contendunt dimissionem peccatorum , & secundam nativitatem in hæreticorum baptisma posse procedere , apud quos etiam ipsi confitentur Spiritum Sanctum non esse ; considerent , & intelligant , spiritalem nativitatem sine spiritu esse non posse : secundum quod & beatus Paullus Apostolus , eos qui ab Joanne baptizati fuerant , priusquam missus esset a Domino Spiritus Sanctus , baptizavit denuo spiritali baptismo , & sic eis manum imposuit , ut acciperent Spiritum Sanctum . Quale est autem , ut cum Paullum post Johannis baptisma iterato discipulos suos baptizasse videamus ; nos eos qui ab hæresi ad Ecclesiam veniunt , post illicitam , & prophanam eorum tinctionem baptizare dubitemus ? Nisi si his Episcopis , de quibus nunc , minor fuit Paulus ; ut hi quidem possint per solam manus impositionem venientibus hæreticis dare Spiritum Sanctum . Paullus autem idoneus non fuerit , qui ab Johanne baptizatis Spiritum Sanctum per manus impositionem daret , nisi eos prius etiam Ecclesiæ baptismo baptizasset . Illud quoque absurdum , quod non putant quærendum esse , quis sit ille qui baptizaverit , eo quod qui baptizatus sit , gratiam consequi poterit invocata Trinitate nominum Patris & Filii & Spiritus Sancti . Deinde hæc erit sapientia quam scribit Paullus esse in his qui perfecti sunt . At quis est in Ecclesia perfectus & sapiens , qui hoc aut defendat , aut credat , quod invocatio hæc nominum nuda sufficiat ad remissionem peccatorum ,

N

&

& baptismi sanctificationem! cum hæc tunc utique proficiant, quando & qui baptizat habet Spiritum Sanctum, & baptisma quoque ipsum non sit sine Spiritu constitutum. Sed dicunt, eum qui quomodocunque foris baptizatur, mente, & fide sua, baptismi gratiam consequi posse: quod & ipsum sine dubio ridiculum est, quasi de cælo adducere ad se possit, aut mens prava justorum sanctificationem, aut fides falsa credentium veritatem. Non omnes autem qui nomen Christi invocant, audiri, & invocationem suam consequi aliquid gratiæ posse, Dominus ipse manifestat dicens: Multi venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos fallent. Nulla quippe differentia est inter pseudo, prophetam, & hæreticum. Nam ut ille in nomine Dei, aut Christi, ita iste in Sacramento baptismi fallit. Mendacio uterque nititur, ad decipiendas hominum voluntates. Volo autem vobis & de historia quæ apud nos facta est, exponere ad hoc ipsum pertinente. Ante viginti enim & duos fere annos, temporibus post Alexandrum Imperatorem, multæ istic conflictationes, & prefuræ acciderunt, vel in commune omnibus hominibus, vel privatim Christianis; terræ etiam motus plurimi, & frequentes extiterunt, ut per Capadociam, & per Pontum multa subruerent, quædam etiam civitates in profundum receptæ disrupti soli hiatu devorarentur, ut ex hoc persecutio quoque gravis adversum nos Christiani nominis fieret. Quæ post longam retro ætatis pacem repente oborta, de inopinato & insueto malo ad-

tur-

turbandum populum nostrum terribilior effecta est. Serenianus tunc fuit in nostra provincia Præses, acerbus & dirus persecutor. In hac autem perturbatione constitutis fidelibus, & huc atque illuc persecutionis metu fugientibus, & patrias suas relinquentibus, atque in alias partes regionum transeuntibus (erat enim transeundi facultas, eo quod persecutio illa, non per totum mundum, sed localis fuisset) emerfit istic subito quædam mulier, quæ in extasi constituta, prophetem se præferret, & quasi Sancto Spiritu plena sic ageret. Ita autem principalium dæmoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus sollicitaret, & deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam, & portentosa perficiens, & facere se terram moveri polliceretur. Non quod dæmoni tanta esset potestas, ut terram movere, aut elementum iussu valeret; sed quod nonnunquam Spiritus nequam præsciens, & intelligens terræ motum futurum, id se facturum esse simularet, quod futurum videret. Quibus mendaciis, & jactationibus subegerat mentes singulorum, ut sibi obedirent, & quocunque preciperet, & duceret sequerentur: faceret quoque mulierem illam cruda hyeme nudis pedibus per asperas nives ire, nec vexari in aliquo, aut lædi illa discursione: diceret etiam se in Judæam, & Hierosolymam festinare fingens tanquam inde venisset. Hic & unum de præbyteris Rusticum; item & alium Diaconum fefellit, ut eidem mulieri commiscerentur, quod paullo post detectum est. Nam subito apparuit

illis unus de exorcistis vir probatus, & circa religiosam disciplinam bene semper conversatus, qui exhortatione quoque fratrum plurimorum, qui & ipsi fortes, ac laudabiles in fide aderant excitatus, erexit se contra illum spiritum nequam revincendum: qui subtili fallacia etiam hoc Paulo ante prædixerat, venturum quendam aversum, & tentatorem infidelem. Tamen ille exorcista inspiratus Dei gratia fortiter restitit, & esse illum nequissimum Spiritum, qui prius Sanctus putabatur ostendit. Atqui illa mulier; quæ prius per præstigias, & fallacias dæmonis, multa ad deceptionem fidelium moliebatur, inter cetera quibus plurimos deceperat, etiam hoc frequenter ausa est; ut & invocatione non contemptibili sanctificare se panem, & eucharistiam facere simularet, & sacrificium Domino sine Sacramento solitæ prædicationis offerret; baptizaret quoque multos usitata, & legitima verba interrogationis usurpans, ut nil discrepare ab ecclesiastica regula videretur. Quid igitur de hujus baptismo dicemus, quo nequissimus dæmon per mulierem baptizavit? Nunquid & hoc Stephanus, & qui illi consentiunt comprobant? maxime cui nec Symbolum Trinitatis, nec interrogatio legitima, & Ecclesiastica defuit? Potest credi aut remissio peccatorum data, aut lavacri salutaris regeneratio rite perfecta, ubi omnia quamvis ad imaginem veritatis tamen per dæmonem gesta sunt? Nisi si & dæmonem in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti gratiam baptismi dedisse contendunt, qui

qui hæreticorum baptisma defendunt . Apud quos
 sine dubio idem error est, dæmonum fallacia ipsa
 est; quando apud illos omnino Spiritus Sanctus
 non est. Illud etiam quale est; quod vult Stepha-
 nus, his qui apud hæreticos baptizantur, adesse
 præsentiam, & Sanctimoniam Christi? Nam si
 non mentitur Apostolus dicens Quotquot in Chri-
 sto tincti estis, Christum induistis: utique qui il-
 lic in Christo baptizatus est, induit Christum:
 si autem induit Christum, accipere potuit &
 Spiritum Sanctum, qui a Christo missus est, &
 frustra illi venienti ad accipiendum Spiritum ma-
 nus imponitur: nisi si a Christo Spiritum induit,
 ut apud hæreticos sit quidem Christus, non sit
 autem illic Spiritus Sanctus. Decurramus vero
 breviter, & cetera, quæ a vobis copiose, & ple-
 nissime dicta sunt, festinante vel maxime ad vos
 Rogatiano Diacono charissimo nostro. Sequitur
 enim illud, quod interrogandi sunt a nobis qui
 hæreticos defendunt, utrum carnale sit eorum ba-
 ptisma, an Spirituale. Si enim carnale est, nihil
 differunt a Judæorum Baptismo, quo sic illi utun-
 tur, ut eo tanquam communi, & vulgari lava-
 cro tantum sordes laventur. Sin autem Spiritale
 est: quomodo apud illos esse baptisma Spiritale po-
 test, apud quos Spiritus Sanctus non est? Ac per
 hoc aqua qua tinguntur, lavacrum est illis carna-
 le tantum, non baptismi Sacramentum. Quod si
 baptisma hæreticorum habere potest regeneratio-
 nem secundæ nativitatis; non hæretici, sed Filii
 Dei computandi sunt, qui apud illos baptizan-

tur. Secunda enim nativitas, quæ est in baptismo, Filios Dei generat. Si autem sponsa Christi una est, quæ est Ecclesia Catholica; ipsa est quæ sola generat Dei filios. Neque enim multæ sponsæ Christi; cum dicat Apostolus: Despondi vos uni viro virginem castam assignare Christo, & : Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populi tui: quia desideravit rex speciem tuam, & Veni sponsa de Libano, advenies, & pertransibis a principio fidei, & : Ingressus sum in hortum meum soror mea, sponsa: videmus unam personam ubique proponi, quia & sponsa est una. Non est autem una nobiscum hæreticorum synagoga, quia nec sponsa est adultera & fornicaria; unde nec potest filios Dei parere. Nisi si secundum quod Stephano videtur, hæresis quidem parit, & exponit: expositos autem Ecclesia suscipit: & quos non ipsa pepererit pro suis nutrit, cum filiorum alienorum mater esse non possit. Et ideo Christus Dominus noster unam esse manifestans sponsam suam, & unitatis ejus Sacramentum declarans, ait: Qui non est mecum, adversus me est, & qui non mecum colligit, spargit. Si enim nobiscum est Christus, hæretici autem non sunt nobiscum; pro certo adversus Christum sunt hæretici. Et si non colligimus cum Christo, non colligunt autem nobiscum hæretici, sine dubio spargunt. Sed nec illud prætereundum est a nobis, quod a vobis necessario dictum est, quod Ecclesia secundum Canticum Canticorum, hortus sit conclusus, & fons signatus,

tus, paradifus cum fructu pomorum. Qui autem nunquam in hunc hortum introjerunt, neque paradifum a Deo plantatum viderunt, quo modo de fonte qui intus inclufus eft, & divino figillo fignatus eft, aquam vivam lavacri falutaris præbere alicui poterunt? Cum vero & archa Noe nihil aliud fuerit quam Sacramentum Ecclefie Chrifti, quæ tunc omnibus foris pereuntibus eos folos fervavit, qui intra archam fuerunt; manifefte inftituimur ad Ecclefie unitatem perfpiciendam, quemadmodum & Apoftolus Petrus pofuit dicens: Sic & vos fimiliter falvos faciet baptifma, oftendens, quoniam quomodo qui cum Noe in archa non fuerunt, non tantum purgati & falvati per aquam non funt, fed ftatim diluvio illo perierunt: fic & nunc quicumque in Ecclefia cum Chrifto non funt, foris peribunt, nifi ad unicum & falutare Ecclefie lavacrum per pœnitentiam convertantur. Qualis vero error fit, & quanta fit cœcitas ejus, qui remiffionem peccatorum dicit apud Synagogas hæreticorum dari poffe, nec permanet in fundamento unius Ecclefie, quæ femel a Chrifto fupra petram folidata eft; hinc intelligi poteft, quod foli Petro Chriftus dixerit. Quæcumque ligaveris fuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque folveris fuper terram, erunt foluta & in cœlis: & iterum in Evangelio quando in folos Apoftolos infufflavit Chriftus dicens: Accipite Spiritum Sanctum: fi cujus remiferitis peccata remittentur illi: & fi cujus tenueritis, tenebuntur. Potestas ergo peccatorum remittendo.

dorum Apostolis data est, & Ecclesiis quas illi a Christo missi constituerunt, & Episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt. Hostes autem unius Catholicæ Ecclesiæ in qua nos sumus, & adversarii nostri qui Apostolis successimus, sacerdotia sibi illicita contra nos vindicantes, & altaria prophana ponentes; quid aliud sunt, quam Chore, & Dathan, & Abiron, pari scelere sacrilegi, & easdem quas & illi pœnas daturi cum his qui sibi consentiunt; secundum quod etiam tunc illorum participes, & fautores pariter, cum eis perierunt. Atque ego in hac parte iuste indignor ad hanc tam apertam, & manifestam Stephani stultitiam, quod qui sic de Episcopatus sui loco gloriatur, & se successionem Petri tenere contendit, super quem fundamenta Ecclesiæ collocata sunt, multas alias petras inducat, & Ecclesiarum multarum nova ædificia constituat, dum esse illic baptisma sua auctoritate defendit. Nam qui baptizantur, complent sine dubio Ecclesiæ numerum. Qui autem baptisma eorum probat de baptizatis, & Ecclesiam illic esse confirmat. Nec intelligit obfuscarî a se, & quodammodo aboleri Christianæ petrae veritatem, qui sic prodit, & deserit unitatem. Judæos tamen quamvis ignorantia cæcos, & gravissimo facinore constrictos, zelum Dei Apostolus habere profectur; Stephanus qui per successionem cathedram Petri habere se predicat, nullo adversus hæreticos zelo excitatur: concedens illis non modicam sed maximam gratiæ potestatem, ut dicat eos & asse-

asseveret per baptismi Sacramentum sordes veteris
 hominis abluere, antiqua mortis peccata donare,
 regeneratione cœlesti filios Dei facere, ad æter-
 nam vitam divini lavacri sanctificatione reparare.
 Qui sic magna, & cœlestia Ecclesiæ munera hæ-
 reticis concedit, & tribuit; quid aliud quam
 communicat eis, quibus tantum gratiæ defen-
 dit, ac vindicat? Et frustra jam dubitat in ce-
 teris quoque consentire eis, & particeps esse,
 ut & simul cum eis conveniat, & orationes pari-
 ter cum eisdem misceat, & altare, ac sacrificium
 commune constituat. Sed in multum, inquit, pro-
 ficat nomen Christi ad fidem, & baptismi sancti-
 ficationem, ut quicumque, & ubicunque in no-
 mine Christi baptizatus fuerit consequatur statim
 gratiam Christi; quando huic loco breviter occur-
 ri possit, & dici, quoniam si in nomine Christi
 valuit foris baptisma ad hominem purgandum,
 in ejusdem Christi nomine valere illic potuit, &
 manus impositio ad accipiendum Spiritum San-
 ctum. Et incipient cetera quoque quæ apud hæ-
 reticos aguntur, iusta, & legitima videri, quan-
 do in nomine Christi gerantur; secundum quod
 vos in Epistola vestra exsecuti estis: non nisi in
 Ecclesia sola valere posse nomen Christi, cui uni
 concesserit Christus cœlestis gratiæ potestatem.
 Quod autem pertinet ad consuetudinem refutan-
 dam, quam videntur opponere veritati; quis tam
 vanus sit ut veritati consuetudinem præferat? aut
 qui perspecta luce tenebras non derelinquat? Ni-
 si si, & Judæos Christo adventante, idest, veri-
 tate,

tate, adjuvat in aliquo antiquissima consuetudo; quod relicta nova veritatis via in vetustate permanerint. Quod quidem adversus Stephanum vos dicere Afri potestis, cognita veritate errorem vos reliquisse. Ceterum nos veritati, & consuetudinem jungimus, & consuetudini Romanorum, consuetudinem, sed veritatis opponimus; ab initio hoc tenentes, quod a Christo, & ab Apostolo traditum est. Nec meminimus, hoc apud nos aliquando coepisse, cum semper istic observatum sit, ut non nisi unam Dei Ecclesiam nossemus, & sanctum baptisma non nisi sanctæ Ecclesiæ computaremus. Plane quoniam quidam de eorum baptismo dubitabant, qui etsi novos prophetas recipiunt, eosdem tamen Patrem, & Filium nosse nobiscum videntur; plurimi simul convenientes in Iconio diligentissime tractavimus, & confirmavimus repudiandum esse omne omnino baptisma, quod sit extra Ecclesiam constitutum. Ad Illud autem quod pro hæreticis ponunt, & ajunt Apostolum dixisse. Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur, ut respondeamus, ineptum est; quando manifestum sit, Apostolum in Epistola sua qua hoc dixit, neque hæreticorum, neque baptismi eorum mentionem fecisse, sed locutum esse de fratribus tantum, sive perfide secum loquentibus, sive in fide sincera perseverantibus: nec oporteat hoc longo tractatu excutere, sed ipsam satis sit Epistolam legere, & quid Apostolus dixerit, de ipso Apostolo recognoscere. Quid ergo inquiunt, fiet de his qui ab hæ-

re

reticis venientes sine Ecclesiæ baptismo admissi sunt? Si de sæculo excefferunt, in eorum numero qui apud nos catechisati quidem sunt, sed priusquam baptizarentur obierunt, habentur. Non modo dicunt emolumentum veritatis, & fidei, ad quam relicto errore pervenerant, & si consummationem gratiæ consecuti non sunt, morte præventi. Qui autem adhuc in sæculo permanent, baptizentur Ecclesiæ baptismo, ut remissionem peccatorum consequi possint; ne per alienam præsumptionem in pristino errore manentes, sine gratiæ consummatione moriantur. Ceterum quale delictum est, vel illorum qui admittuntur, vel illorum qui admittunt; ut non ablutis per Ecclesiæ lavacrum foribus, nec peccatis expositis, usurpata temere communicatione contingant Corpus, & Sanguinem Domini: cum scriptum sit; quicumque ederit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis, & Sanguinis Domini? Nos etiam illos quos hi qui prius in Ecclesia Catholica Episcopi fuerant, & post modum sibi potestatem clericæ ordinationis assumentes baptizaverant, pro non baptizatis habendos judicavimus. Et hoc apud nos observatur, ut quicumque ab illis tincti ad nos veniunt, tanquam alieni, & nihil consecuti, unico, & vero Ecclesiæ Catholicæ baptismo apud nos baptizentur, & lavacri vitalis regenerationem consequantur. Et tamen multum interest inter eum, qui invitatus, & necessitate persecutionis coactus succubuit, & illum qui sacrilega voluntate audax contra Ecclesiam rebellat, vel in patrem, & Deum

Christi, & totius mundi conditorem impia voce blasphemat. Et non pudet Stephanum hoc asserere, ut per eos qui ipsi in omnibus peccatis sunt constituti, dicat posse remissionem peccatorum dari? Quasi possit esse in domo mortis lavacrum salutis. Ubi ergo erit quod scriptum est: Ab aqua aliena abstine te, & a fonte alieno ne bibe-
 ris? Si relicto Ecclesiae fonte signato, alienam aquam pro tua suscipis, & prophanis fontibus Ecclesiam polluis? Quando enim baptismo hæreticorum communicas; quid aliud quam de voragine, & cæno illorum bibis, & ipse Ecclesiae sanctificatione purgatus, alienarum sordium contactibus inquinaris? Nec metuis iudicium Dei, hæreticis testimonium contra Ecclesiam perhibens, cum scriptum sit: Falsus testis, non erit impunitus. Quinimmo tu hæreticis omnibus peior es. Nam cum inde multi cognito errore suo ad te veniant, ut Ecclesiae verum lumen accipiant; tu venientium errores adjuvas, & obscurato lumine Ecclesiasticæ veritatis, tenebras hæreticæ noctis accumulas. Cumque se illi in peccatis esse, & nil gratiæ habere se, ac propterea ad Ecclesiam venire fateantur; tu eis remissionem peccatorum subtrahis quæ in baptismo datur, dum dicis, eos jam baptizatos, & extra Ecclesiam, Ecclesiae gratiam consecutos. Nec intelligis animas eorum de manu tua exquiri, cum iudicii dies advenerit; qui sitientibus Ecclesiae potum negasti: & volentibus vivere, causa mortis fuisti. Et insuper indignaris. Vide qua imperitia repre-
 hen.

hendere audeas eos, qui contra mendacium pro veritate nituntur: Quis enim iustius indignari contra alterum debuit? Utrumne qui hostes Dei asserit, an vero qui adversus eum qui hostes Dei asserit, pro Ecclesiae veritate consentit? Nisi quod imperitos etiam animosos atque iracundos esse manifestum est, dum per inopiam consilii, & sermonis ad iracundiam facile vertuntur, ut de nullo alio magis quam de te dicat scriptura divina; Homo animosus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata. Lites enim, & dissensiones quantas parasti per Ecclesias totius mundi? Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te a tot gregibus scidisti? Excidisti enim te ipsum: noli te fallere. Siquidem ille est vere schismaticus, qui se a communione Ecclesiasticae unitatis apostatam fecerit. Dum enim putas omnes a te abstinere posse; solum te ab omnibus abstinuisti. Nec te informare ad regulam veritatis, & pacis vel Apostoli praecepta potuerunt, monentis, & dicentis; Obsecro ergo vos ego vinctus in Domino digne ambulare vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate sensus, & lenitate, cum patientia, sustinentes invicem in dilectione, fatis agentes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis. Unum Corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus dominus, una fides, unum baptisma: unus Deus, & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Hæc Apostoli mandata, & monita salutaria, quam diligenter. Ste-

phanus implevit, humilitatem sensus primo in loco servans? Quid enim humilior aut lenior quam cum tot Episcopis per totum mundum dissensisse, pacem cum singulis vario discordiæ genere ruptam, modo cum orientalibus (quod nec vos latere confidimus) modo vobiscum, qui in meridie estis? A quibus legatos Episcopos patienter satis, & leniter suscepit; ut eos nec ad sermonem saltem colloquii communis admitteret: adhuc insuper dilectionis, & caritatis memor, præciperet fraternitati universæ, ne quis eos in domum suam reciperet; ut venientibus non solum pax, & communio, sed & tectum, & hospitium negaretur. Hoc est servasse unitatem Spiritus in conjunctione pacis, abscindere se a charitatis unitate, & alienum se per omnia fratribus facere, & contra Sacramentum, & fidem, contumacis furore discordiæ rebellare. Apud talem potest esse unum corpus, & unus Spiritus, apud quem fortasse ipsa anima una non est, sic lubrica, & mobilis, & incerta. Sed quantum ad illum pertinet, relinquamus: excutiamus potius id, de quo maxima quæstio est. Qui contendunt ab hæreticis baptizatos sic recipi oportere, tanquam legitimi baptismi gratiam consecutos; unum nobis atque illis baptismum dicunt esse, & in nullo discrepare. Sed quid ait Apostolus Paulus? Unus dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus. Si unum atque idem est cum nostro baptismum hæreticorum; sine dubio, & fides una est: si autem fides una est utique, & Dominus unus: si Do-
mi-

minus unus est , consequens est dicere , quia unus est . Si autem hæc unitas , quæ separari omnino , & dividi non potest , etiam apud hæreticos ipsa est ; quid ultra contendimus ? Ut quid illos hæreticos , & non Christianos vocamus ? Porro cum nobis , & hæreticis nec Deus unus sit , nec Dominus unus , nec una Ecclesia , nec fides una , sed nec unus Spiritus , nec corpus unum ; manifestum est , nec baptisma nobis , & hæreticis commune esse posse , quibus nihil est omnino commune . Et tamen non pudet , Stephanum talibus adversus Ecclesiam patrociniū præstare , & propter hæreticos asserendos , fraternitatem scindere : insuper , & Cyprianum , pseudo-Christum , & pseudo-Apostolum , & dolosum operarium dicere ? Qui omnia in se esse conscius prævenit ; ut alteri ea per mendacium adjiceret , quæ ipse ex merito audire deberet . Bene te valere omnibus nobis , cum universis qui in Africa sunt Episcopis , & cunctis Clericis , & omni fraternitate universi optamus ; ut perpetuo unanimes , & unum sentientes , habeamus nobiscum etiam de longinquo adunatos .

NOTÆ

IN HANC EPISTOLAM

CRITICÆ.

I.

EPIST. *Nisi quod gratiam referre Stephano possumus, quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei, & sapientiæ vestræ experimentum caperemus.*

Nos quoque gratiam hujus Epistolæ Auctori referre possumus, quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei, sapientiæ, & patientiæ tum Cypriani, tum Firmiliani, de quibus tanta olim erat dubitandi occasio, experimentum caperemus ex tot mendaciorum detectione. Bone Deus, quæ hæc est Episcopi Catholici, & Sanctitate percelebris præfatio, ut quum primum Stephanum nominare contingit, *inhumanum* vocet? Uno verbo acrius in Stephanum, quam in Serenianum Cappadociæ, & Ponti Præsidem, de quo infra nota XVI. inventus est, quem utpote christianæ fidei persecutorem vocat *acerbum*, & *dirum*. At Stephanum inhumanum dixit, quod sane idem fuit ac dixisse omnis humanitatis expertem, certe quiddam amplius, quam *acerbum*, & *dirum*. Mirum quantum

tum

tum Rigaltius, & Fellus hoc loco abutantur, & quam temere torqueant in Stephanum, quem vere inhumanum fuisse contendunt, secus Firmilianum æquanimem, & quidem fuit; non fuisset vero, si ita scripsisset.

II.

Neque enim, & Judas perfidia sua, & proditione, qua scelerate circa Salvatorem operatus est, dignus videri potest, quasi causam bonorum tantorum ipse præstiterit, ut per illum Mundus, & gentium populus liberaretur.

Proh superum, atque hominum fidem! usque adeo ne debacchatur, ut Stephanus in Petri Cathedra Successor, fidei satis probatæ, Christianæ Religionis studiosissimus, cum Juda Christi proditore conferatur? Quæ item comparatio compertæ fidei, & sapientiæ Africanorum Antistitum cum Mundi redemptione? Annon est ex furfure Donatiano? En Augustinus lib. 2. Cont. lit. Petil. cap. 8. *Invidiosissimis verbis, velut captiosus inventor, Judæ nos proditori comparasti.*

III.

Secundum quod, & olim intervallo temporis separatos ab Job, & Noe, qui in primis fuerant Ezechielem, & Daniele posteriores ætate ad unanimatis vinculum virtus divina conjunxit.

Ad Rem Pamelius. *Qua in re idem senserint Noe, & Daniel non potui invenire. Job au-*
P
tem,

tem, & Ezechiel de resurrectione carnis idem prophetarunt, ille cap. 10. hic vero 37.

IV.

Nos vero ea, quæ a vobis scripta sunt, quasi nostra propria suscipimus, nec in transcurso legimus, sed sæpe repetita memoriæ mandavimus.

Si non in transcurso legit Cypriani literas, si sæpius lectionem repetiit, si memoriæ mandavit, quomodo subtexit? *Quoniam vero Legatus iste a vobis missus regredi ad vos festinabat, & hiernum tempus urgebat, quantum potuimus ad scripta vestra, rescripsimus.* Nisi tantum temporis ei vacabat, ut commode ad Cyprianum rescribere posset, cur non distulit a Cypriano scripta memoriæ mandare post Rogatiani discessum? Ea siquidem utpote latina, nec tam cito, nec tam facile memoriter addisci potuerunt ab homine græco, sene præsertim, proinde nonnihil temporis in eo infumendum fuit, qui labor si non plane irritus, certe non necessarius.

V.

Neque obest utilitati salutaris aut eadem retexere ad confirmandam veritatem, aut & quædam addere ad cumulandam probationem.

Neque obest, neque prodest eadem argumenta, quæ quis ad te miserit, illi remittere. *Labor irritus, & nullus effectus,* inquit Cyprianus
nus

nus ad Demetrianum. Quædam vero addere ad cumulandam probationem, quæ minora sint, vel æqualia, nec probare possum, nec improbare aulam.

VI.

Quoniam vero Legatus iste a vobis missus, regredi ad vos festinabat, & hibernum tempus urgebat, quantum potuimus ad scripta vestra rescripsimus.

Quid si Legatus non festinasset? quid si hibernum tempus non urgeret? Quid si quantum vellet rescribere potuisset? Profecto haberemus egregium Luciani imitatore. Quis dubitet ita factum fuisse? Partiat Lector Epistolam in duas partes, in altera inanem depræhendet argumentorum Cypriani repetitionem: in altera reprehensionem, ut si qua alia, in Stephanum amarulentissimam.

VII.

Et quidem quantum ad id pertineat, quod Stephanus dixit, quasi Apostoli eos, qui ab hæresi veniunt baptizari prohibuerint, & hoc custodiendum posteris tradiderint, plenissime vos respondistis, neminem tam stultum esse, qui hoc credat Apostolos tradidisse, quando etiam ipsas hæreses constat execrabiles, ac detestandas postea extitisse.

Nec plene, nec bene, si ita responsum sit, quod quidem non est eruditissimo Cypria-

no affingendum . Nemo enim tam imperitus est , qui ignoret Apostolorum tempore Simonem Magum, ejusque discipulos Menandrum, Saturninum, & Basilidem extitisse, de quibus Irenæus lib. pr. cap. 20. Nemo item tam stolidus , qui diffiteatur potuisse ab his Ethnicos , aut Judæos baptizari , quibus Spiritus Sanctus pretio promittebatur . Quanquam ab his baptizatos rebaptizandos fuisse existimo , quod baptismi forma , tametsi cum invocatione Trinitatis, nulla videretur ; propterea quod Simon Magus sese totam Trinitatem locis, ac temporibus diversis , esse predicaret . Erant & Nicolaitæ , de quibus Apoc. cap. 2. Erant Phigelus , & Hermogenes , quos meminit Apostolus 2. ad Timot. cap. 1. Erant Hymenæus , & Philetus ib. 2. Erat & Alexander ib. 4. Erant Cherintus , & Ebion , de quibus Irenæus lib. pr. cap. 23. & 26. & lib. 3. cap. 3. contra quos perhibetur Johannes Evangelium suum scripsisse . Qui omnes, qui mos est Hæreticorum , vecordes , suarumque partium propagatores , quis dubitet , quin plurimos in illorum sectam concedentes , baptizarent ? quæ tamen Apostolis inscientibus facta fuisse non est verisimile . Quapropter si ab Apostolis hanc traditionem profectam Stephanus cum Romanis affirmabat , non utique insipiebat , ut petulanter satis innuit Epistolæ locus . Annon hæreses istæ execrabiles sunt , ac detestandæ ? Fateor me nullo pacto percipere potuisse , quo consilio hujus Epistolæ Auctori hæc verba tanta cum licentia exciderint . Miror tamen , Pamelium meo quidem ju-

judicio adnotatorem omnium accuratissimum ,
tam supinum errorem non animadvertisse. Con-
tra , sum plane stomachatus, Rigaltium nil præ-
termittere , quo hujus Epistolæ sententias indete-
riorem partem utcumque potest , invertat ; veluti
hanc , de qua agimus , ad traditionem debilitan-
dam clanculum detorquet.

VIII.

*Cum & Marcion Cerdonis Discipulus inveniatur se-
ro post Apostolos, & post longa ab eis tempora sa-
crilegam adversus Deum traditionem induxisse .
Appelles quoque blasphemiam ejus consentiens mul-
ta alia nova , & graviora fidei , ac veritati ini-
mica addiderit . Sed & Valentini , & Basilidis
tempus manifestum est , quod & ipsi post Aposto-
los , & post longam ætatem , adversus Ecclesiam
Dei sceleratis mendaciis suis rebellaverint . Ce-
teros quoque hæreticos constat , pravas suas Se-
ctas , & inventiones perversas , prout quisque er-
rore ductus est , postea induxisse .*

Quorsum hæc tanta eruditio cum tanta novi
testamenti ignoratione ? Qui negant ignoratum , di-
cant cur prætermisum . Ex animo iterum fateor ,
me diu multumque vestigasse , cur Apostoli , qui
hujus Scriptoris judicio suorum temporum hæresi-
bus baptismum concesserunt , posterioribus vetas-
sent , nec introspicere potuisse .

Quod ad Basilidem spectat , quem post longam

ætatem ab Apostolorum tempore vixisse tradit, merito Baronius Auctorem hunc mendacii infimulat. Basilidem quippe Ignatii testimonio epist. 5. ad Tral., & epist. 10. ad Smyrnen. constat eodem cum Apostolis tempore vixisse.

IX.

Eos autem, qui Romæ sunt non ea in omnibus observare, quæ sint ab origine tradita, & frustra Apostolorum auctoritatem prætere, scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies Paschæ, & circa alia multa divinæ rei Sacramenta, videant esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur.

Vere frustra hic Auctor præterdit Romæ non observari, quæ sint ab origine tradita, scribente ante ipsum Irenæo. *In qua semper conservata est ea, quæ ab Apostolis est traditio.* Et ante hoc ipsum jurgium Clerus Romanus ab Cypriano consultus ita respondit. *Sed antiqua fides disciplina legitur antiqua, quoniam nec tantas de nobis laudes Apostolus protulisset dicendo: Quia fides vestra prædicatur in toto Mundo, nisi jam exinde vigor iste radices fidei de temporibus illis mutuatus fuisset, quacum laudum, & gloriæ degenerem fuisse maximum crimen est.* Sed neque tum, neque antea, neque post, neque tandem in posterum degeneres deprehensi sunt, aut deprehendentur ob severitatem di-

disciplinæ. *Quid enim, antedixerat, aut in pace tam aptum, aut in bello persecutionis tam necessarium, quam debitam severitatem divini rigoris tenere?* Exemplum de Paschæ celebratione, quod subdit, detrahit fidei, & sapientiæ Firmiliani, probat namque, ne dicam præfert Romano mori hæresim Quartadecimanorum jampridem ante Nicænum Concilium a duobus Romanis, ab uno Gallo, a quatuor Orientalibus damnatam; unico dempto Asiatico Concilio, seu verius Ephesino secundum Baluzium per Episcopum Polycratem coacto. Verum quid dixi a quatuor fere ab infinitis, teste Eusebio lib. 1. cap. 22. ubi agens de Conciliis pro recta Paschæ celebratione convocatis hæc scripsit. *Aliud porro Ecclesiarum [subde Concilium] Osthoenum, & reliquas in eo loco civitates incolebant. Aliud separatim Bacchilli Ecclesiæ Corinthiorum Episcopi, & alia denique aliorum prope infinitorum, qui uno consensu, iudicioque uno eandem de illius Festi observatione tulere sententiam.* Nil etiam huic Artifici suffragatur, quominus vel erroris, vel mendacii insimuletur, quod tempore Firmiliani Paschaitarum error non fuisset plenario Ecclesiæ iudicio proscriptus, quandoquidem quod fuerit postmodum a I. Nicæna, & celeberrima Synodo damnatus, magno est argumento jam tum disputatione de anabaptismo æstuante, per totum Orientem repudiatum fuisse morem illum celebrandi Pascha quartadecima Luna mensis primi.

Quod aperte designatur in epistola Constantini
Ma.

Magni ad Ecclesias, de iis, quæ in Concilio Niceno gesta erant ex Euseb. lib. 3. cap. 16. 17. 18., in qua hæc quarto loco adducitur ratio. Consensio omnium Ecclesiarum. *Ipse etiam* [scribit] *in me recepi vestram sapientiam facile assensuram, & quod in Urbe Roma, in Italia, in tota Africa, in Ægypto, Hispania, Gallia, & Britannia, in Lybia, & universa Græcia, in Diœcesi Asiatica, & Pontica, in Cilicia denique una, & consentiente sententia conservatur, hoc a Vobis quoque lubentibus animis approbaretur.*

Nemo unus Græcorum Patrum id ausus est affirmare, paschalem Hierosolymorum ritum alium fuisse, atque Romanorum, ne Polycrates quidem ipse in Asiatica illa Synodo, tametsi obtruderet Hieropolitanæ, & Ephesinæ Ecclesiæ morem SS. Philippi, & Johannis Apostolorum institutis conformatum. Quin Narcisus Hierosolymorum Episcopus in Synodo Hierosolymitana. *Super mystico Pascha secundum S. Anicetum, & Victorem pronuntiavit*, ex libello Synodico. Tillemontius excusationem affert, sed minus idoneam. Ait namque hanc rituum varietatem, quam Firmilianus opponit, non quidem de Paschate, sed de multis aliis divinæ rei Sacramentis ad Epistolæ textum esse intelligendum. Equidem nihil miror Scriptorem oculatissimum, quæ offendit hujusce Epistolæ errata, utcunque potest, excusare. Abreptus est Vir Cl. ea opinione, quæ jandiu Doctorum omnium mentibus penitus infederat: Firmilianum scilicet, non quem Sycophantam auctorem fuisse.

se . Ceterum si verborum sensum introspeciamus, id primo objecit, quod gravissimum judicavit, nimirum . *Quod circa celebrandos dies Paschæ, & circa multa alia videant esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur.* En in quo demum sita est Hierosolymitanæ, & Romanæ Ecclesiæ dissimilitudo . Primum in Paschatis celebratione; dein in multis aliis . Non enim ait, *quod circa celebrandos dies Paschæ videat esse apud nos, sive Orientales aliquas diversitates, nec observari omnia æqualiter in Occidente, quæ Hierosolymis observantur.* Ita enim fuerat dicendum, ut locus daretur Tillemontii interpretationi, sed quæ sequuntur apertius innuunt Romanam Ecclesiam conferri eo loco cum Hierosolymitana, quemadmodum in sequenti Hierosolymitana cum aliis ab Romana confertur. *Secundum quod in ceteris quoque plurimis Provinciis multa pro locorum, & hominum diversitate variantur.*

X.

Nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace, atque unitate discessum est.

Si non est discessum, parum abfuit, quin discederetur . Nihilo enim magis iratus fuit Stephanus Rebaptizantibus in Oriente, quam Quartadecimanis Victor Papa . Ille minitatus est se non amplius iis communicaturum ex Euseb. lib. 7. cap. 3.

Q

Hunc

Hunc item minas non prætervectum Critici melioris notæ affirmant, merito observantes: eundem fuisse Dionysium Alexandrinum cum Stephano pro Rebaptizantibus, atque olim fuerat Irenæus pro Quartadecimanis cum Papa Victore. Quamquam literæ S. Irenæi verius Concilio Lugdunensi, cui Irenæus præerat, sint tribuendæ, ut optime advertit V. C. Henricus Valesius ad lib. 5. Hist. Eccles. Eusebii cap. 24. Quam Synodicam ad Victorem epistolam in eodem Eusebii libro, & capite videre est.

An vero plerique omnes Gallicani Scriptores Victorem inter atque Asiaticos iccirco pacem servatam fuisse ominentur, quo Ecclesiæ tranquillitatem Gallicano sive Episcopo, sive Concilio adjudicent, non est hic inquirendi locus. Certe nil apertius tradere poterat Eusebius lib. 5. cap. 24. Tamen Vir Cl. Henricus Valesius Eusebium corrigit, cui etiam Eusebio repugnant Tillemontius, & Alexander, quorum posterior eo potissimum adductus fuit, quod in hac Firmiliani epistola secus tradatur, & sane non erat, quod sibi in Eusebio tantopere blandiretur, vel ipso Valesio Auctore, præsertim quum ea, quæ contra facit, facile usurpari possint pro pace non servata, sed restituta. Consultius ergo, & verius pronuntiavit Pagius: Asiaticos a Victore fuisse communione privatos. Idipsum prædixerat Epiphanius Hæres. 70. cap. 9.

Quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversum vos pacem, quam semper Antecessores ejus vobiscum amore, & honore mutuo custodierunt.

Id quidem Stephanus non ausus est facere, sed ipse omnium primus ausus est dicere. Jure namque Baronius negat Stephanum aliquando pacem cum Cypriano, & Afris fregisse. Et sane quamvis ægre tulerit Decretum secundum Concilii Carthaginienfis, graviterque commotus fuerit, ex Eusebio lib. 7. cap. 3, quamvis ut ait Augustinus lib. 5. cont. Donat. cap. 23. *præceperit* ne nihil innovaretur, & anathema illis minitatus fuerit; attamen nil quicquam seu a Cypriano, seu a Patribus Concilii III. Carthaginienfis scriptum reperio, judicari unde possit, ipsos a Stephano abstentos fuisse. Iccirco Hieronymus adversus Luciferianos hæc ait de Cypriano: *Sciens illum* [subde Stephanum] *hæc non cum anathemate eorum, qui se sequi noluerant edidisse, siquidem in communione eorum permansit, qui sententiæ suæ contrairerent.* Quid ad hæc Pearsonius? Hieronymum adhuc juvenem eum Tractatum scripsisse. Equidem sic existimo. Si in eo ipso Tractatu, quem Pearsonius ob minus firmam eximii Doctoris ætatem parvipendit, pacem a Stephano fractam fuisse, scriberet Hieronymus, pari ingenio longe aliud fuisse dicturum, quo Hieronymi tametsi junioris dictum magis, magis-

que stabiliret. Diceret fortasse præproperam ætatem præpropere studio compensari : Res gestas, quas quis junior ennaret, eo credibiliores esse, quo recentiores : Hieronymum eo loco ad hominem, ut ajunt, argumentari contra Luciferianos, qui Luciferi Calaritani Episcopi exemplo confirmati eos Episcopos Sede orbandos existimabant, qui in Ariminensi Concilio Ario consensissent, quamvis errore detecto resipuissent; nec sane potius, neque accomodatius exemplum succurrere potuisse, quam pax a Stephano cum Cypriano, ceterisque Afris custodita. Diceret tandem non eum fuisse id ætatis Hieronymum, qui non animadverteret, nil se profecturum, si factum minime exploratum, neque, ab Ecclesia receptum Luciferanis objiceret. Quid nunc obstat, cur non eadem prorsus ego Pearsonio reponam? Hieronymo juniore consensit aliquanto post Augustinus jam senex rerum illarum Scriptor diligens juxta, ac veridicus, qui lib. 5. de Bapt. contra Donat. cap. 25. de Stephano, & Cypriano hæc diserte perhibuit. *Ita quamvis commotius, fraterne tamen indignarentur, vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut nullum inter eos schismatis malum oriretur.* Quod Hieronymi, & Augustini dictum ita me persuasum habet, ut verear, ne in duo maxima Ecclesiæ lumina injuriosus sim, si quidpiam addam aliud ad tam magnum atque impudens mendacium refellendum. Qui rationum momenta exquirat adeat Natalem Alexandrum Hist. Eccles. Secul. 3. Dissert. 2 art. pr. Maurinum in Vita Cypriani cap. 32. Pagium, Ba-

ronium, Pamelium, & Schelestratum. Nec probare possum Tillemontii conjecturam opinantis Augustinum secus fuisse dicturum, si Firmiliani Epistolam novisset. Nam quod eximius Doctor ignoraverit, non Augustinum inscientiæ, sed Epistolam confictionis accusat. Præterea Augustinus pluribi docet: iccirco a Deo permissum, ut Cyprianus in eum laberetur errorem; quo facilius tanto exemplo ceteros erudiret ad disceptandum in quaestionibus, quæ ad fidem pertinent, non in contentione, & æmulatione, sed in caritate, & in vinculo pacis, ita lib. 4. de Bapt. cap. 6. lib. 6. cap. 2. lib. 2. cap. 8. Quæ tamen nec toties, nec tam constanter, nec ad rem Christianorum dixisset, nisi de pace utrinque servata certior fuisset. Nec tam patiens fuisset Cyprianus [ut placet iis, qui Epistolam ad Pompejum Cyprianicam faciunt] ut excommunicationis pœnam susque, deque egisset, egisset autem in tot Epistolis, ni semel saltem sese purgasset; non autem se purgavit; igitur nec subiit.

XII.

Adbuc etiam infamans Petrum, & Paullum Beatos Apostolos, quasi hoc ipsi tradiderint:

Petrum, & Paullum Beatissimos Apostolos nunquam a Stephano infamatos fuisse post annos LXV. Arelatensis, aut si mavis post LXXVI. Nicæna Synodus I. declaravit. At te insignem, atrocemque labem Firmiliani sapientiæ, & sanctitati

asperfisse, post XV. Sæcula Viri docti sunt suspicati, atque ego omnium primus a te illum sacrilege infamatum fuisse demonstravi; atque adeo infamatum, ut multo laboriosius sit iis, qui a te conficta non animadvertunt, Firmilianum a furore, & schismate, quam ab hæresi Rebaptizantium tueri.

XIII.

Quod totum nos in Iconio, qui Phrygiæ locus est, collecti in unum, convenientibus ex Galatia, & Cilicia, & ceteris proximis Regionibus confirmavimus, tenendum contra Hæreticos firmiter, & judicandum, cum a quibusdam de ista re dubitaretur. Et multo post; Plurimi simul convenientes in Iconio diligentissime tractavimus, & confirmavimus: repudiandum esse omnino baptismum, quod sit extra Ecclesiam constitutum.

Jam vero ad anachronismum ventum est. Qui tandem fieri potuit, ut Firmilianus Iconiensi Concilio interfuerit, cum Dionysius Alexandrinus Firmiliano coævus de hac ipsa Baptismi controversia ad Philemonem scribens, sub initium Pontificatus Xisti clarissime indigitet, Synodum Iconiensem: *longe tempore ante Episcoporum memoria, qui antegressi sunt celebratam fuisse?* apud Eusebium lib. 7. cap. 6. Nec Pagio acquiesco ad annum Christi 255. num. 15. & 16. existimanti, pro nomine illud Nos non de ipsius Firmiliani persona, sed

po-

potius de ejus Decessoribus accipiendum. Quamvis enim aliter non sit accipiendum, aperte semel, atque iterum prædicat se convenisse; Neque cum ad turpem errorem devenitur, statim benigne est interpretandum, id namque tum demum temperate usque est agendum, quum alia nulla suboritur erroris suspicio, quamvis ne tum quidem a Nostratibus Criticis, a Pagio præsertim factum comperio, si de anachronismo agatur. Meminerit itaque Pagius pluralem numerum primæ personæ pro singulari frequenter, & quidem latine usurpari, quin & in hac ipsa Epistola, de qua disputamus, usitatum iterum, ac tertio. Non est igitur remissius agendum, quum major errandi præbetur occasio, velut hic perspicue præbetur; Nam si plurali numero pronomen illud *Nos* explicetur, pene sit judicandum, non modo Firmilianum, sed & plerosque Asiæ Episcopos etiam tum superstites Iconium convenisse, quod tamen latere Dionysium non potuit. Quod vero non de ejus Decessoribus, sed de ipsius Firmiliani persona sit accipiendum, nullum arbitror relictum esse ambigendi locum, si duo hujusce Epistolæ contextus, alter qui præit, alter qui sequitur cum hoc textu conferantur. *De vobis autem cognoscentes* (superius dixerat) *quod secundum regulam veritatis, & sapientiam Christi, hoc, de quo nunc quæritur, disposueritis, cum magna lætitia exultavimus, & Deo gratias egimus, quia invenimus in Fratribus tam longe positis tantam nobiscum fidei, & veritatis unitatem.* Sin vero res ita evenisset, uti Pagius

con-

conjecit dicendum sane fuerat. *Quia invenimus in*
Fratribus tam longe positis tantam cum Majori-
bus nostris fidei, & veritatis unanimi-tem. Dein-
 ceps subdidit. *Plurimi simul convenientes in Ico-*
nio diligentissime tractavimus, & confirmavimus
 &c. Vide quale adjunctum enumeret: *diligentissi-*
mam tractationem, quæ tamen ab eo solum nar-
 rari poterat, qui, aut vere per se ei Concilio inter-
 fuisset, aut alteri imponere voluisset; atqui illud
 facto repugnat, hoc Firmiliano. Tollerabilius
 quam Pagius censuit doctissimus Valesius in notis
 Eusebianis ad cap. 7. lib. 7. hanc Synodum celebra-
 tam fuisse sub extrema Alexandri Severi tempora,
 quibus Firmilianus ad Cæsariensem Ecclesiam re-
 cens promotus fuerat, ut docet Eusebius lib. 6. Sub-
 scribit Valesio Tillemontius, qui Concilium istud
 refert ad tempora Alexandri, & Firmilianum
 ipsum illi interfuisse ex hac Epistola affirmat. At
 non vidit Valesius se, cum noxium defendere co-
 netur, innoxium accusare; Dionysium, inquam,
 Alexandrinum libere scribentem: *longo tempore*
ante Episcoporum memoria qui antegressi sunt Ico-
nien- se, ac Synnaden- se Concilium fuisse coactum.
 Quid vero illi opus fuerat Episcoporum memo-
 riam, qui jampridem vivere desierant, appella-
 re? cum Cæsariensem Episcopum, qui adhuc in
 vivis erat, in rem suam adducere potuisset; quin
 adducendus fuerat, ut ejus errorem Xisto Roma-
 no Pontifici, ad quem pro Firmiliano, & Hele-
 no præsertim deprecatus, literas dedit, opportu-
 ne verbis extenuaret. Diceret: Firmilianum præ-
 ce-

ceteris venia dignum esse, quippe qui eam tuetur sententiam, quæ ab Iconiensi Conventu jampridem statuta fuerat; cui ipse interfuerat, cui subscripserat. Equidem existimo, si Pagius, si Valesius naso magis adunco, quo adeo pollebant, hanc Epistolam olfecissent, non fuisse tam levis conjecturis locum hunc anachronismi culpa exempturos.

Postremo nihil difficile est, Pagium, ceterosque in angustum redigere si res ad complexionem adducatur; scilicet aut vera sunt, quæ de Iconiensi Concilio prædicat hæc Epistola, aut falsa. Si vera jam corruunt, & Epistolæ Dionysii Alexandrini, & Stephani Papæ decretum; si falsa, jam ipsa corruit Epistola, quæ falsitatis convincitur.

Nunc quod ad rem chronologicam maxime pertinet, Concilii Iconiensis tempus propius est inspicendum. Miror Labbæum, ac Petavium, ceteroquin oculatissimos, Concilium istud potuisse ad An. CCLVIII; uno scilicet, eodemque anno, ad quem referunt, & Carthaginense III. sub Sancto Cypriano. Fortassis adverbium illud *jampri-*
dem aut non deprehenderunt in aliquibus M.S. aut adjectum censuerunt. Contra Harduinus ad ann. CCXXXI. Iconiense Concilium amandat, quod & ipse cum Valesio Epocham illam respexerit, quæ est apud Eusebium de initio Sacerdotii Firmiliani in Ecclesia Cæsariensi sub imperium Alexandri Severi. Verum quod Labbæum, Petaviumque permovit, ut in eo anno Synodum Iconiensem collocarent, quo rebaptizantium hæresim

recruduisse existimarunt , me propemodum movet , ut ad Pontificatum Sancti Soteris Papæ , & ad Imperium Marci Aurelii , & Commodi , vel aliquanto post Iconiensis Concilii convocationem traducam , quo tempore emerfit Montani hæresis , cujus assleclæ *Kαραθρηνας* , quod Phrygius Montanus foret , appellati sunt , & non serpere modo , sed , & grassari tota Asia cepisse , jam inde conjectare licet , quod tenebrarum potestas , novo , & inaudito fraudis genere , multos utriusque sexus pervaserit , tum virilis , ut Montanum ipsum , Alcibiadem , ac Theodotum ex Euseb. lib. 5. cap. 3. tum muliebris , ut Priscillam , & Maximillam , de quibus idem Eusebius lib. 5. cap. 16, quos omnes tanto ciebat furore , ut prophetico , quin & ipso Sancto Spiritu plenos , & afflatos incautis , & insipientibus obtruderet . Quæ quidem Secta eo periculiosior fuit , quo austeriorem , gravioremque vitam præseferebat . Quam vero longe , lateque Montani hæresis pervagata sit perspicere est in Epistola Synodica Sancti Serapionis Antiocheni apud Eusebium lib. 5. cap. 19. in qua testatur universum pene Terrarum Orbem pervasisse . Quid plura ? Idem S. Victor Papa eorum verbis abreptus , atque illorum testimoniis , qui Montanistarum partibus studebant , deceptus , pacem Montanistis concessit , quam mox ademit suafore S. Martyre Praxeas , qui ejusmodi Sectæ fraudes , dolosque referavit . Quod quidem ægre tulit Tertullianus , qui se Montanistam factum ex sola [sed obreptitia] Papæ Victoris approbatione testatur . Nunc

vero quis credat talem, tantamque hæresim, quæ non Orientem modo, sed Meridiem, atque Occidentem pervaserat, non fuisse a SS. illis Orientalibus Episcopis publico Ecclesiarum judicio damnandam? aut illius damnationem ad Alexandrum usque Severum protrahendam? & quidem plura Concilia Asiatica, & Græca in Montanistas habita fuisse, quorum acta, & nomina ignorantur, perhibet Eusebius lib. 5. c. 16. quibus cur Iconiense annumerari non possit, nulla me abstrahit ratio; quin contra urget Dionysii Alexandrini dictum. *Longo tempore ante Episcoporum memoria, qui antegressi sunt; quin, & ipsa, quæ Firmiliano adscribitur Epistola, in qua priusquam agit de Concilio Iconiensi hæc proxime prædixerat. Plane quoniam quidam de eorum baptismo dubitabant, qui & si novos prophetas recipiunt, eosdem tamen Patrem, & Filium nosse nobiscum videntur, pluri- mi simul convenientes in Iconio &c.* qui locus de Cataphrygibus aperte differit, qui novas prophetias ostentabant, eundemque Patrem, & Filium cum Catholicis noscebant, sed non eundem Spiritum Sanctum, quippe qui crederent: Montanum esse Paracletum a Christo promissum. Deinde quæ de Femina præstigiatrice præmittuntur, satis commode ad Maximillam atque Priscillam referri possunt, quarum utram sub Alexandro vixisse, & pene octuagenariam Præsbyterum Rusticum, & alium Diaconum fallere potuisse, iisdemque commisceri, paralogismum sapit. Tum quod Blondellus de Sibyl. lib. 2. sibyllinos libros

Montano adjudicavit , confectarie multo ante annum CXLI. Tum tandem quod Apollonius , qui omnium elegantissime , ac solidissime Eusebio, ac Hieronymo testibus , Montanistarum commenta refutavit , scripserit apud Eusebium lib. 5. cap. 18. Montanum adhuc in vivis fuisse , cum Maximilla dum de illis , ac in illos scriberet , quod evenit anno circiter CCXI. qui fuit Caracallæ primus. De Priscilla vero ita loquitur ac si jam obiisset. Ceterum alia fuisse sequentibus temporibus , & sub Alexandro Mulier , quæ eadem ipsa præstiterit , quæ hæc Epistola perhibet , nullo alio testimonio probatur. Hinc Tillemontius fatetur , magnum quiddam esse tam insignem historiam fuisse ab Augustino ignoratam . Denique Firmilianus ipse consuetudini Romanorum consuetudinem Orientalium opponit , & e vestigio subdit Concilium Iconiense , ex quo initium fumsit ritus rebaptizandi Cataphrygas, quum aliud nullum exemplum prius suppetat , unde hæc processerit consuetudo. Quod autem subtexuit: *Nec meminimus hoc apud nos aliquando cepisse , cum semper istic observatum sit* , meum non est explicare , sed ejus , cujus mentita est iniquitas sibi. Nam si rebaptismi consuetudo ea erat , cujus memoria non extabat , quorsum Concilii Iconiensis convocatio ? Quorsum diligentissima tractatio ? Si quarumcunque vel levium , longeque minorum hæresum baptisma ex immemorabili consuetudine repudiabatur , qui tandem fieri potuit , ut talis ac tanta oriretur quæstio de eo baptismo qui forma corrupta , & Spiritui Sancto

Et o inimica ministrabatur? Annon res eodem recidit, si undique cribretur, anachronismum committi? quo hunc pseudo-Firmilianum nemo purget, qui antiquitatis consulat monumenta.

XIV.

Quale est autem, ut cum Paullus post Johannis baptismum iterato discipulos suos baptizasse videamus, nos eos, qui ab hæresi ad Ecclesiam veniunt, post illicitam, & profanam illorum tinctionem baptizare dubitemus.

Ista ex numero eorum sunt quæ addidit ad cumulandam probationem. Egregia sane argumentatio. Baptizavit Paullus a Johanne baptizatos, qui neque si Spiritus Sanctus est audierant; igitur & rebaptizandi ii sunt, qui cum invocatione SS. Trinitatis ab hæreticis sunt baptizati. Multum quidem interest Iohannem inter atque Hæreticos si Sanctitatem spectes; multo etiam magis si baptismi formam. Illam non probamus modo, sed colimus, hanc post Christi baptismum in figuras, & umbras rejicimus. Argumentum istuc ex Johannis exemplo mutuatus est ex Epistola Cypriani ad Jubajanum prope finem, quod exemplum Cyprianico stilo expolitur. Sed an hæc Epistola ad Jubajanum Cyprianica sit, dubitavit Augustinus lib. 2. Con. Crescon. cap. 33. Videat prudens Lector, an ejusmodi argumentatio digna sit sapien-

tia, & doctrina, cum Firmiliani, tum Cypriani? & an respondeat sententiæ Tertulliani lib. de Bapt. quin, & Concilii Trid. sess. 7. can. 1. sancito contra Lutherum, ejusque asseclas Bucerum, ac Melancthonem, nec non contra Calvinum, & Zuinglium.

XV.

Ut ex hoc persecutio quoque gravis adversum nos Christiani nominis fieret.

Videtur hoc ex eodem argumento Cypriani sumtum contra Demetrianum contendentem, ærumnas omnes quibus id temporis Terrarum Orbis divexabatur Christianis esse imputandas.

XVI.

Serenianus tunc fuit in nostra Provincia Præses.

Provinciam Ponticam reperio in laterculo Provinciarum Proconsularium, ad quas non Præsides, sed Proconsules legabantur, quemadmodum & Proprætores ad Prætorias.

XVII.

In hac autem perturbatione constitutis Fidelibus, & hic, atque illuc persecutionis metu fugientibus, & Patrias suas relinquentibus, atque in alias partes Regionum transeuntibus, erat enim transeundi facultas, eo quod persecutio illa non per totum Mundum, sed localis fuisset.

Narrat quidem Severus Sulpicius lib. 2. Hist. Sacrae fuisse & Maximini tempore aliquam persecutionem, quam tamen inter septem numerandam non putat, quod triennium dumtaxat perduraverit, teste Eusebio lib. 6. cap. 20.. qui tamen sextam illam facit. Sed ita narrat Sulpitius, ut tantum quorundam Ecclesiarum Clericos scribat a Maximino vexatos. Verum si Sulpicii testimonio tres annos duravit, Maximini vitam æquavit. Ex quo plurimus est opinandi locus, persecutionem illam veram, & generalem fuisse; quod ut credam, eo maxime adducor, quod tum temporis extiterit hæresis Helcheseitarum, docentium, licitum esse fidem ore negare, modo in corde retineretur ex Euseb. lib. 6. Hist. cap. 28. Hinc alterutrum sit oportet. Aut enim ea persecutio generalis fuit, sicque mentitur Epistola, quæ illam localem tantum fuisse tradit; aut vere ita evenit, ut Sulpicius enarrat, neque tum fuit tam acerba, & dira. Pamelius merito de hac persecutione dubitasse videtur, quod dispares de illa sententias retulerit, ac dein modum innuerit mendacii recludendi,

di, nimirum; ut reperiatur alicubi in Martyrologiis Sereniani mentio, sed in re tam ancipiti nobis non præstat labore improbo rem non magnam inquirere, quam Pamelius non inquisivit; neque enim ad id præstandum tantum mihi otii suppetit, ut valeam, neque tantum patientiæ, ut velim.

XVIII.

Emersit istic subito quædam mulier, quæ &c. mirabilia quædam, & portentosa perficiens, & facere se Terram movere polliceretur. Non quod Dæmoni tanta esset potestas, ut Terram movere, aut elementum concutere jussu valeret, sed quod nonnunquam spiritus nequam præsciens, & intelligens terræmotum futurum, id se facturum esse simularet, quod futurum videret.

Perdifficilis, & per obscura quæstio: an Dæmones ex causarum naturalium coitione Terræmotum prospicere possit? quod si donetur, jam altera suboritur: an possit ipse per se Terræmotus causas ciere, atque conjungere. Quæ de Astrorum tactibus prædicantur, si qua vis Astrorum tactibus inest, aut si quis Astris tactus, neutiquam posse humanæ mentis acie præsentiri, ex desperato conjunctionum calculo V.Cl. Montanarius apertissime collegit. Idipsum porro non ausim de Dæmone affirmare. Sed si quæstio in Terræmotum recidat, potius erat Christiani Philosophi id inficiari, & quidem sanctis literis perhibentibus.

XIX.

Hic , & unum de Præbyteris Rusticum :

Nomen latinum homini græco , si non novum, certe suspectum , tum maxime , cum plures subsunt suspicandi causæ .

XX.

Sine Sacramento solitæ prædicationis offerret .

Risus abstineam ? Perdita , venefica , & sacrilega femina exprobratur inde magis , quod Eucharistiam conficeret sine Sacramento solitæ prædicationis . Qui *precationis* legunt cum Gauchio omnino falluntur , tum quod *prædicationis* legant MS. omnes Codices , tum quod Verbi Dei prædicationis fieri olim consueverit in Sacrificio Missæ . Addo etiam , non posse *precationis* substitui , quod jam superius præmiserit : *invocatione non contemptibili sanctificare se panem , & Eucharistiam facere simularet* , iccirco si e vestigio subdidisset : *sine Sacramento solitæ precationis* , jam sibi contrarius esset . Exprobari autem quempiam , quod crimen crimini non adjecerit ineptissimum est . Crimen vero crimini adjecisset Femina præstigiatrix , quæ ausa esset & Verbum Dei ministrare contra Apostoli præceptum . *Mulieres in Ecclesiis taceant* . Tillemontius legit *non sine* , sed nullo Codice suffragante .

Atque ego in hac parte juste indignor ad hanc tam apertam, & manifestam Stephani stultitiam.

Tu quidem injuste, fortassis etiam fecte. At ego juste, & serio indignor ad hanc tuam tam apertam, & manifestam audaciam, & nequitiam. *Qui dixerit Fratri suo Raca* (inquit Dominus Matt. 1.22) *reus erit gehennæ ignis.* Ad quem locum apposite Cyprianus ipse in Epist. ad Cornel. LV. *Quomodo possunt censuram Domini ultoris evadere, qui talia ingerunt non solum Fratribus, sed & Sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quisquis Sacerdoti ejus, & ad tempus hic judicanti non obtemperaret, statim necaretur.* Quam causam nisi ineptam, falsam, iniquam adducent qui huic Epistolæ patrocinantur ad ejus Auctorem concilio, & gehenna liberandum? At enim concitator scripsit, nec minus asperis Stephani literis incensus. Nugæ: manibus, pedibusque quam volunt conentur, nisi ad furorem confugiunt, laterem lavant. Quas a Majoribus nostris immo, & a Christo Jesu de patientia exercenda accepimus præceptiones, efficiunt, ne Auctor tam contumeliosus, ob quamvis obtrektorum irritationem, purgatus Deo esse queat. Sed ad posterioris capitis institutum hæc magis pertinent.

Qui sic de Episcopatus sui loco gloriatur, & se successionem Petri tenere contendit Qui per successionem, Cathedram Petri habere se prædicat.

Quid est hoc monstri? *gloriatur, contendit, prædicat*. Ego ne tam demens, ut hæc a Firmiliano scripta existimem, & a Cypriano translata? Mihi hercle non fit verisimile, Episcopum Catholicum, & summi nominis hæc scribere potuisse. Ad quem tandem ista scribuntur? Ad Cyprianum scilicet, qui in Epistola ad Cornelium de Felicissimo agens Fortunati partes fovente, ac ejusdem legatione Romam navigante hæc ait. *Post ista adhuc insuper pseudo-Episcopo sibi ab hæreticis constituto, navigare audent, & ad Petri Cathedram atque Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est, a Schismaticis, & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante laudata est.* A quo scriptæ perhibentur? Nimirum a Firmiliano, pro quo non minus quam pro Heleno, ceterisque Orientis Episcopis S. Dionysius Alexandrinus Xistum Stephani Successorem obtestatus est, ne quid gravius in eos statueret, quod rebaptizari putarent. Videntur ne & Cypriani verba, & Firmiliani formido, Stephani in Petri Cathedra successionem in contentionem, & vanam prædicationem adducere? Adducunt autem verba illa livida, & subdola: *prædicat, gloriatur, contendit.* Qui ad oppositum con-

firmandum hæc dicta traducunt , nec falsum scribentis animum , nec verum verborum sensum percipiunt.

XXIII.

Et non pudet Stephanum hæc asserere ? &c.

Quin te potius pudeat tot dira , tamque atrocitas in Sanctissimum ac Summum Dei Sacerdotem effutire . Me sane pudet acerbissimam quam hic subdis in Stephanum actionem exscribere , adeo amarulenta est , ut nec impune recitari queat . Et quisquam erit , qui Beatissimo Cæsariensi Episcopo hanc adjudicet , quam ne referre quidem quis audeat sine injuria Christianæ humilitatis , & Catholicæ communionis ?

XXIV.

Quando enim baptismo hæreticorum communicas &c. tu hæreticis ipsis peiores.

Ecquis tam ferreus , ut teneat se ? Parum illi fuit stultum , imperitum , jactatorem , animum , schismaticum , hæreticum appellasse Stephanum , ni hæreticis etiam pejorem prædicasset . Annon quæstio de baptismo Cypriani quidem iudicio erat de disciplina ? Annon præfatus est Cyprianus in Carthaginiensi III. ? *Neminem condemnantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum sensu-*
se.

serit, amoventes. Cur hic Stephanum Firmilianus condemnat? Cur a communione amovet? Quid dixi amovet a communione? Hæreticis pejo-rem vociferat.

XXV.

Ab aqua aliena abstine te, & de fonte alieno ne biberis.

Oxonienſis, quo facilius hæc Epistola ex græco translata ducatur, observat, frustra hunc textum alibi requiri, quam in versione græca, & abesse a codicibus Hebræis, & vulgato latino. Quod etsi lubenter permittimus, jam conjecturam græcæ translationis elidimus, quod non solum a Tertulliano lib. pr. adversus Marcionem afferatur; verum etiam Nemefianus a Thubunis hunc inter ceteros textum attulerit in Carthaginienſi III. *Ab aqua aliena abstine te, & de fonte alieno ne biberis.*

XXVI.

Nisi quod imperitos, & animosos &c.

Pergit debacchari, sed multo acerbiora efficiunt, ut hæc prætermittamus; quæ hoc tempore satis essent ad aliquam Catholici, & modesti Scriptoris Epistolam confictionis insimulandam.

XXVII.

Lites enim, & dissensiones quantas parasti per Ecclesias totius Mundi?

An Ecclesiæ Africanæ, quarum non omnes Cypriano consentiebant; an Ecclesiæ Orientales, quarum fere omnes Firmiliano repugnabant, tot Synodis contra Anabaptismum celebratis, afficiant Ecclesias totius Mundi, norint qui sapiunt. Præstat audire Augustinum lib. 2. contra Donatistas cap. 8. hæc de Cypriano tradentem. *Ubique intuens universalem, robustamque consuetudinem, & cap. 7. saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia.* Sic iterum cap. 9. *Consuetudinis robore tenebatur Orbis Terrarum,* & lib. 4. c. 6. affirmat Cyprianum egisse adversus totius Orbis morem. Sed clarissime, & plane ad rem lib. 3. cont. Cresconium cap. 3. *Jam si omnino credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium id esse visum, quod septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto Orbe displicuit.*

XXVIII.

Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti quando te a tot Gregibus scidisti. Excidisti cum te ipsum, noli e fallere. Siquidem ille vere Schismaticus, qui se a communione Ecclesiasticæ unitate apostatam fecerit.

Hic schismaticum, & apostatam Stephanum appellat, quo jure, quave injuria, ipse viderit.

XXIX.

XXIX.

*Quid enim humilior, aut lenior, quam cum tot
Episcopis per totum Mundum dissensisse?*

Hoc unum deerat ad lenitatem, ac temperantiam pacifici Scriptoris, ut pro ira evomenda ad exquisitiores objurgandi formulas abiret, nimirum ad Ironiam. Post in idem recidit, quod modo imposuerat: Stephanum per totum Mundum cum tot Episcopis dissensisse. Scilicet si vere hæc Epistola est Firmiliani, conficta sunt omnia Concilia in Oriente adversus Rebaptizantes celebrata.

XXX.

Pacem cum singulis ... rumpentem.

Is, quem cum nemine pacem fregisse liquet, qua fronte affirmatur fregisse cum singulis?

XXXI.

Vario discordiæ genere.

Ignoravit sane Cyprianus, ignoravit Eusebius, ignoravit Augustinus, & nos etiamnum ignoramus, quæ contentio præter hanc de Baptismo, Stephano fuerit cum singulis Episcopis, ob quam pacem semper cum illis fregerit, quin etiam vario discordiæ genere.

Lom-

Lombertus in vita Cyprianica varium hoc discordiæ genus explicat de Novatianismo, cui subscribere videtur Tillemontius, qui talibus tricis sese minime expedit. Quonam vero pacto se expediat, qui probe sciat, Novatianismum sub Cornelio initium coepisse, & a Sanctissimis Episcopis Cypriano, & Firmiliano fuisse damnatum, ab uno quidem, & compluribus literis, & Synodo Carthaginiensi. Ab altero vero in Synodo Antiochena, uti ex Eusebio lib.6.cap.46: Quid vero iniquum magis, quam si alteri id objicias, in quo primus pecces. Quid etiam absurdus, quam si quempiam Schismaticum ideo appelles, quod Schisma detestetur? atque illud præsertim, quod tu prior es detestatus? Quod non sui causa sed alterius, qui jam objerit, tibi que amicissimus fuerit, conflatum sit?

XXXII.

Modo cum Orientalibus, quod nec vos latere confidimus.

Συνοψάμεν. Si quæ predixit vera sunt, quonam tandem modo Cyprianum laterent? Cur Cyprianus ad eum Rogatianum in longissimas Regiones expediret, de cujus sententia dubitaret? Quod si non dubitavit; quod si per Clerum Romanum, qui cum maxima illi intercedebat necessitudo, tam commode rescire potuit, quænam aptior, atque expeditior insinuationis via? quam id dicere, se

se iccirco ad eum scribere , quod sciret illum in eadem esse sententia . Quis sibi persuadeat rem secus evenisse atque ego conjicio , ut rei fert natura .

XXXIII.

A quibus Legatos Episcopos patienter satis , & leniter suscepit , ut eos nec ad sermonem saltem colloquii communis admitteret: &c.

Baronius contendit Legatos istos non fuisse Africanæ , sed Orientalis Ecclesiæ , quod ægre tulit Pearsonius , veritus ; ne Baronius hac explicatione innuere voluerit primatum Romani Pontifici ob Legatos ab Oriente missos , & a Stephano non receptos , quos ex dictionis structura Africanos fuisse autumat . Et certe si de Orientalibus non explicetur , non est locus huic legationi . Quare alterutrum sit oportet , aut fuisse Orientales , aut nullos omnino Legatos fuisse . De Africanis namque Legatis sic a Stephano male acceptis , uti perhibet hæc Epistola , ne verbum quidem sit in literis Cyprianicis , quod maxime faciendum fuerat in Epistola ad Pompejum , in qua nihil prætermisit , quod Stephano odium conflare posset . Quæ illiberalis , seu verius inhumana , Legatorum exceptio erat sane omnium minime prætermittenda .

Insuper, & Cyprianum pseudo-Christum, & pseudo-Apostolum, & dolosum operarium dicere.

Baronius libere pronunciavit : Firmilianum mentitum esse. Pearsonius detestatus est miram hanc Baronii licentiam. Quibus tandem conjecturis Baronius mendacii Firmilianum evicit? quia Cyprianus de his ne leviter quidem conquestus est. Dein, & argumento ab Augustino petito, qui cuncta, quæ eodem tempore contigerunt ab eodem scripta exacte pervidit. Pearsonius contra. *Non erat certe Firmilianus in hunc modum tractandus, qui Dionysio Alexandrino, & Nicephoro, Baronio teste, Doctrina, & Sanctitate morum nulli propemodum illorum temporum credebatur secundus.* Ego vero media via incedens, nec Baronii conjecturas improbo, nec Pearsonii reprehensionem vitupero. Incredibile siquidem prorsus videtur, Stephanum potuisse hæc in Sanctissimum Cyprianum in mera disciplinæ controversia effutire, tum quod Cypriani nomen maximi in Ecclesia Romana fieret, tum quod Cyprianus in Epistola ad Pompejum ab ejusmodi Stephani delationibus se se purgare debuisset, tum quod nil tale penes Augustinum harum contentionum Scriptorem accuratissimum deprehendatur. Alia ex parte non erat tam aperte mendacii arguendus Episcopus Sanctimoniam percelebris. Consultius dicendum erat cum Christiano Lupo loco superius citato. *Propter hæc sola*

sola verba dubitandum esse, an hæc Epistola Firmiliani sit vera. Quid reponit Pearsonius ad Cypriani silentium? Hæc (inquit) quæ Firmilianus prodidit , scripta sunt ad Orientales Episcopos, nec ea novit Cyprianus antequam a Firmiliano accepit, post cuius literas acceptas ipse de Stephano nil scripsit. At Pearsonius Hydram fecat. Unde enim conjicit. Stephanum prius ad Orientales, quam ad Afros Episcopos, hæc de Cypriano scripsisse? Quis hæc paralogismo absolvat? cum nullo documento a Pearsonio affirmantur. Quis non videt, Pearsonium merum esse contortorem? quo fatius hanc Epistolam vendicet, quam vendicare multum certe illius intererat, ut negotium crearet in Summum Pontificatum, cui ipse infensissimus esset.

XXXV.

Quæ ipse ex merito deberet audire.

Si injurius fuit & contumeliosus Stephanus, quod hæc scripserit de Cypriano; quidni injurius, & contumeliosus haberetur Firmilianus si par pari retulisset? contra Apostoli præceptum: *non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto.*

CAPUT III.

Argumenta adducuntur, quibus Firmiliani auctoritas huic Epistolæ vendicari possit, & singillatim confutantur.

QUam ingenue non minus quam libere Epistolam hanc de confictione postulaverim, noverit quicumque legerit; an etiam evicerim, doctorum hominum judicium esto. Jam vero quo magis nostra ingenuitas perspicua fiat, argumenta profero, non quæ afferuntur, nemo siquidem etiam nunc attulit, sed quæ possent afferri. Certe nullum eorum reticebimus, quod nostra nobis suggererit investigatio, simulque ita diluemus, ut clarissime perspiciatur, nullo argumento hanc Epistolam Firmiliano adjudicari posse; propterea alicui potius Donatistæ esse tribuendam.

Primum itaque argumentum iis, qui Epistolam Firmilianicam putant, suppeditat Augustinus lib. 3. cont. Crescon. cap. pr. in quo sic præfatur. *Quidquid de Cypriani Venerabilis Martyris, & de quorundam Orientalium literis inserendum putasti, quod eis placuerit apud Hæreticos, & Schismaticos datum improbare Baptismi Sacramentum, nihil impedit causam nostram.* Ex quo Augustini loco non obscure conjicitur, inter quorundam Orientalium literas Augustino a Cresconio pro-

fi-

fitas , & hanc Firmiliani adductam fuisse , quippe quæ Donatistis maximopere obsecundaret . Locum hunc ita adnotant Maurini . *De literis forte Firmiliani Cæsareæ Cappadociæ Episcopi Cypriano inscriptis , & inter Cyprianicas vulgatis .*

Sed hanc opinionem ex instituto diluit Tillemontius cujus sensum lubet hic referre , & verba transferre . *Innuunt (inquit) verba isthæc Augustinum quidpiam aliud a Firmiliani Epistola intelligere , quæ quidem Epistola unius tantum Episcopi nomine inscripta est . Videtur præterea hæc Epistola præteruisse Augustinum ; nunquam enim reponit Augustinus immemorabili consuetudini , quam hæc Epistola portendit , quod quidem ab Augustini ingenuitate . Ille siquidem si hoc rescisset , nullo modo dissimulasset . Nec aliud rescivit Fæminæ præstigiatrix exemplum , quod fuse persequitur Firmilianus in Epistola .* Hæc Tillemontius . Enim vero nemo unus est , qui Donatistarum audaciam , & Augustini indisceptando institutum pernoverit , & id sibi persuadeat , & illos tantum patrociniū prætermitturos fuisse , & hunc tantam difficultatem declinaturum . Qua vero conjectura Maurini Adnotatores suspicati fuerint ejusmodi Orientalium literas ad Firmiliani Epistolam referri posse , plane non video . Repugnat siquidem Augustini responsum adductum cap. 3. ejusdem libri ad eam ipsam Cresconii objectionem . Proinde , (inquit) , si omnino jam credendum sit L. Episcopis Orientalium id esse visum , quod LXX. Afris , vel aliquanto etiam pluribus , contra tot millia Episcoporum , qui-

bus hic error in toto Orbe displicuit. Hic aperte Augustinus disserit de aliquo Orientali Concilio ex L. Episcopis conflato, ut probe advertit doctissimus Valesius, fortasse de Iconiensi, aut Synnadeni. De quocunque demum sit explicandus, certe Augustinus de veritate hujus Concilii dubitavit, quod tantummodo in Donatistarum hypothesis recepit, non absolute, uti liquet ex iis verbis: si omnino credendum sit L. Episcopis Orientalium id esse visum quod LXX. Afris.

Alterum porro argumentum, quo fides Firmiliani literis videtur statui posse, eo vergit, ut Firmilianum maledici labe absolvat. Quis enim non absolveret hominem vel Sanctissimum a Stephano lacesitum, de quo Pamelius suspicatur: Ea potissimum de causa, quod ad Firmilianum, Helenum, & ceteros illarum partium Episcopos Stephanus aliam quoque Epistolam scripserat, se illis non communicaturum, quandiu in ea sententia de baptizandis hæreticis persisterent, uti ex Epistola Dionysii Alexandrini ad Xistum Stephani successorem docet Eusebius Hist. Eccles. lib. 7. cap. 4.

Ne quis objiciat Christianam patientiam, qua Firmiliano perferenda erant quæcunque a Stephano sibi illata fuissent convicia; est namque patientia quædam minime laudanda ex Augustino Epist. 185. al. 50. ad Bonifacium, in qua exempla affert Paulli suam vitam tuentis, & Cæsarem appellantis; item Absalom interfecti contra Davidis jussu præter voluntatem, ad purgandum Maximianum Episcopum Bagajensem, *qui auxilium pe-*
ti-

tivit ab Imperatore Christiano, non tam sui ulciscendi causa, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ; quod si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Id ipsum de Firmiliano Hæreticis infenso affirmandum est, qui si paullo commotior, ac vehementior in Stephanum scripsit, in causa fuit quod fidei dogma sese tueri arbitrabatur. Adde ex Sancto Prospero lib. 3. de Vita contemplat. plurimum referre non quid, sed propter quid patiamur, & paullo post: patientiam veram non facit pœna, sed causa. Quæ vero causa dissimulandi, vel mitius agendi suberat Firmiliano, qui bona fide Religionis asserendæ gratia agebat. At enim parcendum erat tum, cum ageretur de Petri successore. Quid postea. Annon cum ipso Petro agebat Paullus ad Gal. 2. C. 14., tum cum illi exprobrans, & in faciem resistens, inquit: *Quomodo gentes cogis judaizare?* Succurrit & Hieronymi juxta sanctissimi, ac sapientissimi exemplum, qui a Clericis ob nimiam carpendi mores, maxime Ecclesiasticorum, libertatem, vociferatus fuit *Omnium lacerator*. Demum & ipsius Cypriani in Epist. ad Pompejum, in qua non secus ac Firmilianus acerbè Stephano insultat ob eam ipsam causam baptismi hæreticorum.

Ad istud objectum puto satis, superque responsum fuisse superius num. 2. cap. 1. Verum, quo magis, magisque per singula fiat satis, reponere juvat: nos quidem longe plus, quam reliquis Cypriani Adnotatoribus Pamelio deferre, quippe homi-

mini iusto æque ac sapienti . Sed Pamelius tantummodo suspicatus est , rem ita evenisse , non serio affirmavit . Et plane fuerat suspicandum de Stephani literis ad Orientales ei , qui de Firmiliani Epistola ne leviter quidem fuerat suspicatus ; quod si fuisset , confidimus , Pameliū non secus atque nos fuisse illam rejecturum . Quæ extant apud Eusebium Dionysii Alexandrini ad Xistum literæ , nil tale continent , quo Orientales Episcopi a Stephano abstenti , & Stephanus Firmiliano speciatim iratior fuisse dicantur . Sed minas tantum habent , quas Dionysius avertit , intercessoribus Philemone , & Dionysio Romanis præsbyteris . Ceterum Firmilianus adeo excanduit ob solum ad se transmissum a Cypriano Stephani decreto ; at de acrioribus Stephani literis ad Orientales Episcopos ne verbum quidem . Firmilianus quidem Pamelio teste vehementius , & acerbius quam Episcopum deceat , ad Cyprianum rescripsit , quo in rescripto Christiana patientia plurimum desideratur , quod si aliquando necessaria sit , tum maxime cum agendum sit cum Romano Pontifice , ex Cathedra præsertim universam Ecclesiam docente . Nec refert : Firmilianum non acquievisse Stephani iudicio ; primo enim contendo fuisse omnino acquiescendum ; deinde , si non acquieverit , mitius , ac temperatius agendum usque esse cum Summo Pontifice , exemplo Christi , & Pauli ; quæ Cyprianus affert in rem suam contra Florentium Pupianum in Epist. 69. ita enim inquit .
Et Dominus in Evangelio cum ei dictum esset : sic
re.

respondes Pontifici? custodiens, & docens Sacerdotalem honorem servari oportere, contra Pontificem nihil dixit, sed innocentiam suam tantummodo purgans responderit, dicens: si male locutus sum, exprobra de malo; si autem bene, quid me cædis? Item Beatus Apostolus, cum ei dictum esset: Sic in filiis in Sacerdotem Dei maledicendo? nihil contumeliose locutus sit adversus Sacerdotem: quando, & potuerit se constanter referere adversus eos qui Dominum crucifixissent, & qui jam Deum, & Christum, & Templum, & Sacerdotium perdidissent. Sed quamvis in falsis, & spoliatis Sacerdotibus, umbram tamen ipsam inanem Sacerdotalis nominis cogitans, dixerit: Nesciebam Fratres, quia Pontifex est, scriptum est enim Principem Populi tui non maledices. Ex qua Cypriani doctrina illud in primis, sed obiter, atque iterum intelligitur, nunquam Cyprianum Firmiliani Epistolam fuisse vulgaturum, multo etiam minus in latinum translaturum: tum alterum, quod nostra omnino interest, inexcusabilem utique fuisse Firmilianum, si tam dira vomisset in Summum Dei Sacerdotem. Quæ de Episcopo Bagajensi ex Augustino adducta sunt, non improbamus; potuisse enim, & posse etiamnum Christianos apertam injustamque vim utcunque propulsare, fuse, diserte, ac solide Grotius demonstrat de Jure Belli, ac pacis lib. pr. cap. 3., & id quidem non gentium modo, sed & divino, & naturali jure permitti. Ceterum quod Augustinus ad publicas Ecclesiæ illatas injurias vendicandas Maximiano concessit, ad privatas tamen ulciscen-

das Christianis quibuslibet apertissime denegavit, atque adeo, ut ne vitæ quidem tuendæ reliquerit facultatem. Namque ita præcepit Doctor eximius lib. pr. de lib. arbit. cap. 5. *Legem quidem non reprehendo, quæ tales (subde Latrones, & alios invasores violentos) permittit interfici, sed quomodo istos, qui interficiunt, defendam non invenio, & Epist. 47. al. 154. ad Publicolam. De occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, accepta legitima potestate.* Cohæret Ambrosius lib. 3. de offic. cap. 3. *Christianus etiamsi in latronem armatum incidat, ferientem referre non potest; ne dum salutem defendit, pietatem contaminet.* Jam porro dicant qui sapiunt, an hæc Firmiliani iracundia Ambrosio, atque Augustino probari potuisset? Verum non idem forte fuerit græcis Patribus de Christiana patientia iudicium, quod Latinis fuit. Enim vero nihilo minus quam Latinis; ut etiamsi ad vitam tuendam quæstio referatur, non difficile sit quempiam ex Orientalibus reperire, qui longe ante Ambrosium, & Augustinum idem prorsus præceperit. Nec procul a Firmiliani sede tota Asia vagari opus est, ut unum aliquem depræhendam. Quin, & in ipsa Cæsariensi Ecclesia, cui Firmilianus præerat, & in qua nunc sum, lubenter consisto. Existat igitur Magnus Basilius, Firmiliani Summus Admirator, ac Firmiliani in Cæsariensi Archiepiscopatu Successor in secunda ad Amphilochem Epistola can.

can: 43. & 55. & quisquam dubitabit an vetemur maledicentibus maledicere? quibus ne vitam quidem nostram defendere permissum est. Ut ut sententia ista se habeat, quam ego nec laudo, nec vitupero, tamen reapse aptissima, & expedita ab iis, quæ majora sunt ad minora inde oritur argumentatio.

Quæ auctoritate S. Prosperi de patientia non semper laudanda afferuntur Firmiliano non suffragantur, fuco Religionis vendicandæ; cogitandum namque illi fuerat, in hoc fidei studio Stephanum sibi nihil prorsus concedere, & Religionem ipsam vendicandam usque esse incolumi caritate, cujus patrociniū præferre contra Romani Pontificis decretum mos est & credulitas Hæreticorum. Iccirco patientiam insigniter labefactasset Firmilianus, in quo cum Prospero loco citato, *non patientia laudanda esset, sed miranda duritia*. Quid vero si Stephanus ad Firmilianum acerbius scripserit? quid si Hæreticum appellaverit? per me licet; magis, ac magis contendo, nunquam sibi licuisse præter modum irasci, ac plane furere.

Nec movet me quod proclive est objectu nimium excandescencia, qua si quis correptus alteri injuriam inferat, injustus tamen non dicitur, propterea scriptum est, *Irascimini, & nolite peccare*, quandoquidem Paullus ipse verba hæc Psalmi 4. expendens ita præceperit Ephes. 4. *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Ecquis serio affirmet, super Firmiliani iracundiam Solem non occidisse? Nempe is, qui illud sibi persuadeat, Rogatianum

sub lucem Cæsaream pervenisse; Episcopo vigilantanti, nec opinanti, diluculo, veluti solent comediarum, & tragoediarum Scriptores, literas reddidisse, quibus non in trascurso lectis, sed sæpius repetitis, immo & memoriæ mandatis, Rogatiano ad suos redire festinante, responso longiori, & ex tempore dato, nihil prorsus præpediente, aut senectæ imbecillitate, aut Legati interpellatione, aut quæstionis magnitudine, demum Rogatianum sub vespertas profectum fuisse, hinc Firmiliano, ira jam remissa, non amplius retractandi quæ scripserat fuisse facultatem. Annon qui sic conjiceret apologum magis ageret quam apologiam? Ita plane conjiciat oportet, qui solem super Firmiliani iracundiam occidisse inficiari velit. Qui secus conjicit cicatricem refricat, atque alia diverticula sibi quærenda sunt, aliæque flexiones. Quid tandem invenire possint, quo Pauli auctoritatem defugiant, & Firmiliani perfectionem factam, tectamque custodiant, plane non video. Sed quid ego græcos, latinosque Patres appello? Quid expendo rationum momenta? Quid docilibus, prudentibusque Lectoribus molestus sum? Sat mihi superque fuerat Dominica, & Apostolica tum præcepta, tum exempla indicasse, quibus & maxillam percutienti alteram præbere; & honorem nostrum salvo alieno, & maxime Sacerdotali, tueri jubemur, & maledictum pro maledicto reddere prohibemur. Quod de Paulo Petrum increpante subtextitur, assentior Harduino docenti; non Petrum Apostolorum Principem a Paulo re-

reprehensum, sed Cepham unum ex LXXII
Christi Discipulis.

Jam ad Magnum Basilium properemus vere dignum S. Firmiliani in Cæsariensi Pontificio Successorem. Qui Epist. 10. hæc de Occidentalibus Episcopis scribit ad Eusebium Samosatenum. *Mibi quidem illud Diomedis subit dicere. Ne preceris quoniam est Vir superbus, nam procul dubio cum lenius tractantur elati animi, solito insolentiores plerumque fieri solent. Etenim, si Dominus sit nobis propitius, quoniam alio adminiculo indigemus? Sin autem ira Dei permanferit, quale nobis auxilium ab Occidentalium supercilio, & fastu aderit? qui veritatem neque norunt, neque discere sustinent, verum falsis opinionibus præpediti illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarant, nempe cum iis, qui veritatem ipsis annunciant, contendentes, hæresim autem per se ipsos stabilientes. Ego sane ipse absque communi literarum figura volebam ad eorum Antesignanum scribere. Nunc dicat quis: Quid Firmilianum damnas, qui Basilium laudas? Mihi vero tam facile est utrumque absolvere, quam literas utrasque proscribere. Cur enim dubitem unius, & alterius nomine vulgatas epistolas pari censura vexare, cum pari vitio laborent? Sed ut mitius agam, epistolam recipio, & Magnum Basilium excuso; enim vero ajo, opportune, sed non acerbe Occidentales Episcopos ab eo perstringi. Quid enim Basilio lenius, aut tollerantius? quippe qui vehementer, ac perpetuo, & quidem injuria ab Adversariis fuerit exagitatus. Nihil enim*

prætermiserunt, quo infontem Pontificem, & de Ecclesia optime meritum in summam invidiam adducerent, nunc novæ illum cum Eustathio collusionis, nunc veteris cum Apollinari necessitudinis, nunc apertæ cum Catholicis simultatis arguentes. Creditus nunc Tritheita, quod Tres Deos admittere, nunc Pneumatomachus quod Spiritus Sancti Divinitatem inficere videretur. Ad hæc mala hoc illi etiam accedebat: A Neocæsariensibus popularibus suis uti hæreticus vitabatur, parumque abfuit, quin a suis ipsius Monachis vitaretur. Quæ omnia Sanctissimus Antistes ægerrime quidem, sed patienter ferens ad Occidentalium fidem, atque opem confugit; sed perperam; nam Damasus Papa, ceterique omnes Occidentales Episcopi, tot criminationum, quæ in Basilium ab Orientalibus offerebantur, fama permoti, omnino ab illo abstinebant, etiam a literarum officiis. Ecquis tam ferreus ut teneat se? Ecquid reliquum erat Basilio? nisi ut amice cum Samosateno Episcopo conquereretur de Occidentalium fastu, ac supercilio, de crudelitate, qua calumniatoribus suis fidem adhibebant; de animo inofficioso, quod nedum sibi non opitularentur, nedum ad visitandam Orientalem Ecclesiam neminem legarent, sed ne repetitis quidem literis suis responsum darent. Etenim nil quicquam amplius Epistola isthæc ad Eusebium designat. Sed malo, Arianorum præsertim perfidia, ingravescente Epistolam dedit LXXIV. ad Damasum, & Occidentis Episcopos petens, ut visitaretur Orientalis Ecclesia; id si
tum

tum fieri non possit, saltem ut consolatoriæ literæ mittantur. Sed nihilo felicius tum fuit Basilius, quam antea. Quare aliam conscripsit Epistolam, quæ est Num. LXXVII. & Petrum Præsbyterum Legatum mittit ad Damasum, & Occidentales, qua impediri se varie dicit, quominus, quod adeo optaret, ad eos adiret: deplorat calamitates, conqueritur de obsequiis non exhibitis, deprecatur calumnias, paratum se exhibet admonitionibus, & correptionibus, fraternam caritatem in mentem revocat, denique obsecrat, ut visitatione, & consolatione Ecclesias Orientales dignetur. Damasum, & ceteros Occidentales, ne tum quidem rescripsisse ingeminatæ querelæ anno posteriori satis indicant, uti ex litteris, quæ sunt primæ in additis, in quibus solos Occidentales puriores remansisse prædicat Orthodoxos, tantum abest, ut hæresis suspectos habuerit.

Sed hæc de Græco, Sanctissimoque Scriptore; nunc quæ de Latinis. Quod opponitur ex Hieronymo petitum exemplum est in speciem difficillimæ solutionis. Extat siquidem primum egregium illud Hieronymi dictum in Epist. ad Pamach. LXI. usu, & ratione probatum. *Nolo in suspitione hæresis quemquam esse patientem.* Dein, si perinde ut est reapse Hieronymi in scribendo acrimoniam diligenter inspiciamus, facile comperiemus unum fuisse veterum omnium Patrum dicacissimum, in quo nec Plauti sales, nec Horatii lepores, nec Juvenalis aculeos, nec Persii iram desideres. Neve rem actam agam, Lectorem ad Theophili Raynau-
di

di Tom. XI. de iusta, & iniusta librorum confictione remitto; in eo siquidem Vir multo omnium eruditissimus præcipua Hieronymi loca congeffit, quibus Ruffinum belle quidem, sed asperius vellicat. Et vere non diffiteor Hieronymi scommata ea esse, quæ si cum Firmiliani conviciis conferantur, facile hæc exæquent, sive etiam superent. Hinc alterutrum fiat oportet, seu utrique parcere, seu utrumque damnare. Attamen plurimis nominibus Hieronymus est absolvendus; plurimis item suppositus Firmilianus damnandus. Quippe multum interest, apertum, acerbumque inimicum remordeas, an Patrem tibi ex caritate exprobrantem. Tum etiam multum laceffit, an laceffens. Multum deinde a privato quodam homine, an ab habente publicam tibi obsistendi potestatem. Post, non paullum a simplici Præsbytero, an a Petri successore. Tum longe plus per calumniam provocatus, an quoquo nomine, saltem in speciem reus. Ad extremum plurimum interest in fidei, an in disciplinæ controversia. Quibus sedulo perpenſis, facile dignoscet eruditus, æquusque Lector, quantum sit Hieronymi causæ fidendum, quantum sit contra Firmiliani causæ desperandum.

Sed propius Firmiliano accedere videtur Bernardus, tum in libris de consideratione ad Eugenium Papam, tum in Apologia ad Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem. Ac primum in libris de Consideratione in Romani Pontificis incuriam, & Prælatorum malefacta acerbius invehitur, & in se-

fectatur vehementius . Deinde in Apologia , Monachorum Cluniacensium mores , acrius quam Monachum deceat , exagitat ; nimirum intemperantiam in conviviiis , cultum in vestimentis , luxum in Ecclesiis , atque Oratoriis , ut non immerito hæc Apologia summam Bernardo invidiam conflaverit , atque etiamnum nonnulli contendunt , vere mellifluum Doctorem Christiani fervoris terminos prætervectum fuisse . Sed tamen nemo minus supposito Firmiliano opitulatur , quam Sanctissimus juxta ac Doctissimus Clarevallis Abbas . Satis namque , superque foret dumtaxat illud animadvertere , Bernardum primo ex caritate in Eugenium Discipulum suum opus de Consideratione scribendum suscepisse ; post Eugenio ipso suasore , atque impulsore , produxisse , & confecisse . Ast alterum etiam accedit : Bernardus tam prudens , quam qui maxime , intellexit ipse per se , opus istuc aliquatenus contentiosum non omnibus carum futurum peræque ac Eugenio . Incirco delicatos occupavit Lectores , simulque sese purgavit paucis hisce quidem , sed plenis , & significantibus verbis . *Monebo te proinde non ut Magister , sed ut Mater : plane ut amans . Amens magis videar , sed ei qui non amat , ei qui vim non sentit amoris .* Instet quis cum ipso eodem Bernardo Epist. 395. ad Alvisum Atreb. Episc. *Non sic de caritate præsumendum , ut non etiam Sacerdotali Cathedræ deferatur .* Sed frustra , nemo siquidem unus fuit qui tantum Summo Sacerdoti deferret , quantum in hisce iisdem libris de Consideratione

detulit Sanctus Bernardus in cap. præsertim 8. lib. 2. quod ita exorditur. *Age indagemus adhuc diligentius quis sis (Eugenium alloquitur) quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos Magnus, Summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, Tu hæres Apostolorum, Tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Sunt quidem & alii Cæli Ianitores, & gregum Pastores: sed Tu tanto gloriosius, quanto & differentius præ ceteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos, tibi universi crediti, uni unus. Non modo ovium, sed & Pastorum. Tu unus omnium Pastor. Siccine tantundem detulit Stephano Firmilianus? Tum fortasse, cum inquit. Indignor ad hanc tam apertam, & manifestam Stephani stultitiam, qui sic de Episcopatus sui loco gloriatur, & se successionem Petri tenere contendit Stephanus, qui per successionem, Cathedram Petri habere se prædicat. Non semel vehementer sum stomachatus, audiens nonnullos, ceteroquin eruditos, uno & altero horum librorum capite abutentes perinde ac si disciplinæ remissio Cathedræ potestatem infringeret, quibus merito Cyprianus irridet de Cardin. Oper. Christi agens de Baptismo. Scribæ (inquit) & Pharisei in Cathedra Moysi sedentes, dum agunt quæ ad Cathedram pertinent per omnia plenitudine potestatis utuntur, & officium, non vita tantis effectibus honoratur.*

Obe.

*Obediunt Dæmones Exorcistis : Christum , inquiunt scimus , & Paullum novimus , & in nomine Christi , quem Paullus prædicat , adjurati egredimur , vos autem penitus ignoramus . Ecce in nomine suo nihil quæstuarii peragunt exorcistæ , nec se eis deferre ipsi Dæmones profitentur , sed nomen Christi etiam per lucrorum sectatores suæ gloriæ retinet potestatem . Discant porro delicatuli isti , qui vitium cum Persona , & mores cum dignitate confundunt ex Tacito lib. 4. Histor. Quomodo sterilitatem , aut nimios imbres , & cetera naturæ mala , ita luxum , vel avaritiam Dominatium tollerare . Vitia erunt donec homines , sed neque hæc continua , & meliorum interventu pensantur . Ceterum ad Bernardum quod attinet , Nicolaus Faber in Epist. ad Gerardum Vossium , qui hos libros de Consideratione Romæ seorsim edidit , & Clementi VIII. nuncupavit , affirmat Auctorem Bernardo fere æqualem eos appellasse *Deutoronium Summorum Pontificum* . Et quidem auspicato , nam ex monito Johannis Horstii ad Lectorem post Eugenium III. familiarissime iisdem libris usi sunt Nicolaus V. Pius V. Gregorius XIII. Urbanus VII. Gregorius XIV. & Clemens VIII.*

Nec majus Firmiliano præsidium affertur per Apologiam ad Abbatem Guillelmum , quandoquidem Bernardus ipse sese purgaverit in sex prioribus capitibus , sed plane egregie in fine Cap. VII. Nostros (inquit) de quibus conquesti estis , quod ordini vestro detraberent , satis quantum potui stilo corripui ; & me quoque ab hujusmodi falsa

spicione purgavi, ut debui. Sed quoniam dum nostris minime parco, nonnullis de vestris nimium, in quibus non decet, videor assentire, pauca quæ, & vobis displicere cognovi, & omnibus bonis vitanda esse non dubito, necessarium reor subungere: quæ quidem etsi fieri videntur in ordine, absit tamen ut sint de ordine. Nullus quippe ordo quidpiam recipit inordinatum: quod vero inordinatum est ordo non est. Unde non adversum ordinem, sed pro ordine disputare putandus ero, si non ordinem in hominibus, sed hominum vitia reprebendo. Et quidem diligentibus ordinem in hac re molestum me fore non timeo: quin immo gratum procul dubio accepturi sunt, si persequimur quod, & ipsi oderunt. Si quibus vero displicuerit; ipsi se manifestant, quia ordinem non diligunt, cuius utique corruptionem, idest vitia damnari nolunt. Ipsis itaque illud Gregorianum respondeo. Melius est ut scandalum oriatur, quam veritas relinquatur. Et in fine Cap. XIII. Quæ in vestris laudabilia sunt laudo, & prædico: si quæ reprebendenda sunt, ut emendentur, vobis & aliis amicis meis suadere soleo. Hæc non est detractio, sed attractio. In hoc primo refutando argumento paullo diutius, quam in reliquis sum immoratus; quod animadverti: Cypriani Adnotatores, cereroquin doctissimos, in notis ad hanc ipsam Firmiliani Epistolam, id solum enixe conari, ut probent: talem, ac tantam dicacitatem non officere Firmiliani Sanctitati. Officiat vero nec ne, eorum iudicium esto, qui nullo studio partium abepti mea, mihi que adver-

fan-

santium dicta eadem trutina pensarint . De Epistola Cypriani ad Pompejum non est hic differendi locus ; sed institutum est alterius dissertationis . Etenim cum in eodem argumento , eodemque fere stilo versetur ac Epistola Firmiliani , eadem prorsus censura expendenda est .

Tertium argumentum suppeditat Baluzius in notis ad ea verba *Pseudo-Christum, Pseudo-Propheetam, dolosum operarium* . Ad quæ Christianus Lupus in librum Tertulliani de præscriptionibus, mentem appellens , dubitare se ait in Scholiis suis an Epistola Firmiliani sit vera . *Tamen* , subnectit Baluzius , *nemo hætenus ante Lupum id sibi sumsit , ut dicere auderet eam esse falsam , aut de ejus auctoritate dubitaret . Et certe ista facilitas accusandi falsitatis scripta veterum Patrum valde temeraria est , & periculosa . Nam si cuique liceat inanes ejusmodi conjecturas sequi , nullum erit antiquitatis monumentum , quod iniquas suspiciones effugiat .* Hæc Baluzius .

Quæ Baluzii animadversio proba quidem est , sed importune pronunciata . Etenim ex Christiani Lupi dubitatione non minuuntur suspicandi causæ , sed augentur . Lupus namque , ut si quis alius Ecclesiasticarum rerum peritissimus , ob tria tantum verba suspicatus fuit , an hæc Epistola Firmiliani sit vera , quam Epistolam obiter tantum percurrerat ; quanto magis dubitasset , si sedulo , & ex instituto illam evoluisset ? veluti nos evoluimus . Propterea nec quisquam ante Lupum id sibi sumsit , ut falsam demonstraret . Ego ve-

ro, si per Baluzium licet, mihi sumsi, ut illam falsam esse, dicerem, probaremque. Num ego audacior quam ceteri? at tanto omnium justior, quod non secutus sum leves conjecturas; si tamen levia dicenda sunt, Pontificem Romanum ab Episcopo Catholico, & Sancto appellari imperitum, animosum, apostatam, schismaticum, hæreticum, hæreticis pejorem, pseudo-Christum, pseudo-Apostolum, dolosum operarium. Leves ne erunt conjecturæ tot mendaciorum cumulus; tot, tantorumque Scriptorum silentium tantum; Tot demum pronunciata, quorum quæ pias aures offendunt, quæ probos mores inficiunt, quæ schismati favent, quæ plane schismatica, quæ sapiunt hæresim, quæ veluti hæretica damnata. Si hæc levia habenda sint, quid tandem grave Baluzio esse potest? Verum si quæ nos coniecimus a Baluzio perlegerentur, forte fortuna, non adeo levia, nisi me valde amo, a viro doctissimo censerentur existimo; præsertim cum videam plurima veterum Patrum monimenta, quæ jamdudum Majoribus nostris vera, & nativa visa sunt, ob unam, & alteram conjecturam, eamque non gravissimam ab eruditis viris veluti notha repudiari. Quorum nonnulli S. Cypriani librum ad Novatianum ad spuria rejiciunt ob duplicem hanc conjecturam. Primum, quod non *Novatianenses*, sed *Novatianos* eos appellarit, qui Novatiani partibus studebant. Deinde quod apocalypsim bis sub nomine Sancti Johannis, quater nullo Auctoris nomine adduxerit. Quas tamen conjecturas Tillemontius, nec
 pror-

prorsus probat, sed nec plane damnat. An vero, quas de Firmiliani Epistola ipse protuli conjecturas nihilo plus istis pendendæ sint, non meum est judicare.

Quartum argumentum eo vergit, ut Baluzii sententiam confirmet, quod ut præstet consensionem præfert Adnotatorum, & Illustratorum Cypriani, Pameli præsertim [ut reliquos bene multos prætermittam] Rigaltii, Fellii, Pearsonii, ipsius Baluzii, ac Tillemontii, qui omnes Firmiliani dicteria uno ore excusarunt, & in æstum disputationis traduxerunt; a quorum opinione si quis recedat, verendum ei est, ne audacior habeatur aut confidentior quam ceteri.

Sed hoc effugium facile præcluditur. Tantam siquidem tantorum hominum consensionem appellare præstat, verius, quam Auctor Epistolæ ad Pompejum, *Vetustatem erroris*. Profecto satius fuisset, Cyprianicos Adnotatores, atque Editores Latinio cum Aldo consensisse, quominus hanc Epistolam evulgarent. Pamelius quidem Latinio aut major, aut suppar, fassus est, se illam fuisse omissurum, nisi jam pridem a Morellio edita foret. Baluzii vero, & Rigaltii auctoritas hoc loco me non nimium movet, quorum nonnihil intererat, has literas veras esse, atque vocari; quorum etiam subdolus, & vafer animus nullo negotio dignosci potest in adnotationibus ad hanc ipsam Epistolam. Quid dicam de Fellio, ac Pearsonio hominibus etherodoxis, & in Sedem Apostolicam communi, & acerbissimo odio æstuantibus.

Con-

Congruenter hic, & apposite dicere lubet cum Augustino lib. de prædîstinat. SS. cap. 14. *Quid igitur opus est, ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam hæc disputatio oriretur non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione versari, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur.* Et sane multum interest universa cuiuspiam Auctoris opera adnotes, an unicum monumentum excutias. Illud leviter, & per transfennam, ut ajunt, percurritur, hoc circumspicte, & elaborate præstatur. Sed & illud dicere juvabat: Rigaltium universam hanc Epistolam a Cypriano confictam esse non obscure, sed nec jure suspicatum fuisse, uti ex numero postremo Capitis I. Demum non illud nobis propositum est, ut hanc Epistolam rejiciamus ea dumtaxat ratione ducti, quod maledicus animus non bene cum Sanctitate conveniat; sed multa deinceps reliqua sunt argumenta, eademque nec levia, nec minora, ad quæ huic Epistolæ patrocinantibus omnino reponendum esset, tametsi ab illius Auctore maledici labem averterent.

Quod quinto loco opponitur per Baluzium eo gravius videri potest, quo magis obvium est. Succenset Baluzius Latinio, quod auctor fuerit, ne Firmiliani Epistola cuderetur in Aldiana editione, his verbis. *Neque propterea tenebris damnandum esse putassent illustre hoc antiquitatis monumentum, in quo sane bene multa sunt magni momenti, quibus hodie careremus cum grandi rerum nostrarum jactura, ut in simili argumento censuit Sirmondus edens*

edens in lucem libellum precum Marcellini, & Faustini adversus Papam Damasum.

Nunc cominus agendum; Tria siquidem in hac responsione vestiganda sunt, ut objectioni subseruiamus. Primum an illustre sit antiquitatis monumentum? Tum quænam sint hæc bene multa magni momenti? Post num impune, quin & laudabiliter vulgari potuerint? exemplo libelli precum Marcellini, & Faustini a Sirmondo editi. Principio igitur, quod Firmiliani Epistola illustre sit, per me licet, antiquitatis monumentum, id potius probat, non fuisse occultandum; at Firmiliani esse neutiquam probat. Fieri enim potuit, ejus Epistolæ confictorem multa de industria annexisse, quæ eorum temporum, quæ litteræ præferebant, antiquitati responderent. Eo etiam verosimilius, quo non ab aliis sane, quam a Donatistis, qui a Firmiliani ætate non longissime aberant, hæc Epistola confingi potuit. Ideo non est hic pluribus immorandum.

Quamobrem ad id, quod summum est, descendamus. Vide inquiunt, quæ, & quanta monumenta antiquitatis exciderent: de Eucharistia, quod est maximum in Ecclesia Catholica: de Conciliorum quotannis celebratione: de hæresi Cathaphrygum: de persecutione Maximini: de terræmotibus in Oriente: de Femina illa venefica, & pseudo-propheta: de Exorcistarum in Dæmones virtute: de pace perpetuo a Stephani Decessoribus cum Orientalibus servata: de Paschæ celebratione secus ab Romano ritu: de Afiorum

legatione ad Romanam Sedem : de hæresi multiplici ; ac de aliis quibusdam , quæ sane ignorarentur , si hæc Epistola confictionis convinceretur . Verum enim vero , qui sic arguunt , imponunt : etenim ut eodem ordine reponamus . De veritate Corporis , & Sanguinis Domini in Eucharistia aperte , & pluribi agit Cyprianus [quidquid Fellus reclamet] præcipue Epist. X. ad Martyres , & Confessores . Epist. LIV. ad Cornelium . Epist. LXIII. ad Cæciliū Epist. LXX. ad Januarium , & libro de Lapsis . De Conciliorum quotannis celebratione divinatio est Rigaltii , cui non minus , quam illi adstipulantibus repugnat tam modicus Synodorum numerus .

Pro hæresi Cataphrygum non opus est confugere ad Firmiliani Epistolam ? Ecquæ unquam hæresis bone Deus , a pluribus , majoribusque Patribus pertractata est ? III. Ecclesiæ sæculo ab Irenæo , a Tertulliano , a Clemente Alexandrino , & ab Origene . IV. vero a Concilio Nicæno , ab Eusebio præsertim , ab Hilario Pictaviensi , ab Athanasio , a Basilio , & a Philastrio . V. item retractarunt S. Epiphanius , Hieronymus , Augustinus , Isidorus Pelusiota , Socrates , & Sozomenus , Cyrillus , ac Theodoretus . Persecutionis Maximini meminit Euseb. l. 6. cap. 21. qui ibidem perhibet , Origenem occasione tam diræ tempestatis librum scripsisse de martyrio . Terremotus in Oriente ingentes fuisse refert Origenes in Johan. Femina veneficæ factum , quod uti præcipuum exscriptum fuit a Tillemontio , cum Prisca , & Maximilla confundi , quantum conjectura assequi po-

potui, superius adnotavi. Exorcistarum in dæmones virtutem diserte tradit Cyprianus contra Demetrianum. An ante Stephanum Romani Pontifices pacem cum Orientalibus perpetuo custodierint, actum est cap. superiori num. X. In iisdem notis abunde egimus de Quartadecimanis, de Afrorum legatione, & de multiplici priorum temporum hæresi, quæ nil quicquam proficere suppositæ Epistolæ, sed officere magis ostensum est. Quorsum ergo necessaria hæc Epistola ad servanda antiquitatis monumenta? Annon multo plura, & quidem inconcussæ fidei præstat substituere ad ea ipsa, quæ laudantur, confirmanda?

Quod postremo loco adducitur Sirmondi exemplum in editione libelli precum Marcellini, & Faustini adversus *Damasum*, quid conferre possit ad veritatem Firmilianicæ Epistolæ plane non video. Aliud quippe est, non fuisse occultandum tam illustre antiquitatis monumentum, atque item aliud hoc monumentum ejus esse, cujus esse perhibetur. Primum lubenti animo admittimus; alterum negamus de Firmiliano, dubitamus de Marcellino, & Faustino. Poterat itaque Firmiliani Epistola excudi, sed inter spuria; sin minus inter dubia connumerari.

Sextum argumentum invehitur in eas rationes, quibus Cap. I. coniecimus, nec ante Nicænum in Oriente, nec ante Donatum in Africa controversiam de Anabaptismo pertractatam fuisse. Nam Firmilianum ab Origene instructum, & Cyprianum a Tertulliani libris edoctum satis compertum

est. Ex quo illud ut minimum consequitur: vere ante Firmiliani, & Cypriani tempora apud Orientales, & Afros hoc Rebaptizantium dissidium extitisse.

Sed neque hoc argumentum tanti est, ut meam sententiam Cap. I. constitutam, ac demonstratam, nonnihil deiciat. Etenim si quis Origeni Anabaptismum affingit, veluti quispiam mihi videtur affingere, (nisi me hæc scribentem memoria fallit,) non id certo quodam monumento astringit, sed suspicione tantum attingit; nimirum ex Firmiliani contubernio, quo Origenes aliquando usus est. Ceterum si ejus opera excutiantur, quemadmodum Huetius omnium diligentissime excussit, nihil tale deprehenditur. Huetius inquam lib. 2. Origenianorum cap. 2, quod in quæstiones quatuordecim partitur, singulos Origenis errores expendit; quæstione item 14. quæstiunculas aliquas quasi per saturam complectitur; at neutro-
bi anabaptismum commemorat; qui tametsi apud Origenem deprehenderetur, non statim Firmiliano prudenter communicaretur; quandoquidem neque ab ipsis Orientalium anabaptismi ante Nicænum Assertoribus expresse adscribitur hic error Dionysio Alexandrino, præcipuo Origenis discipulo, quem iccirco Anomæorum Parentem appellat S. Basilius Epist. 41. & Arianismi fontem Gennadius lib. 2. de Dogmat. cap. 2. quibus tamen criminationibus vendicant Dionysium Athanasius, ac Hieronymus. Præterea multa occurrunt in Origenis lectione hæc falsa, illa suspecta, quæ Rufini perfidiæ adjudicanda sunt: non pauca item Origenis

nomine circumferuntur, quæ verius Origenistis sunt assignanda. Ad Tertullianum quod attinet, non abest ab injuria eorum opinatio, qui quod Cyprianus Tertulliani libris sit delectatus, Anabaptismum ab istiusmodi lectione hausisse autumant, ut propemodum existimandum sit: SS. Cyprianum, nedum Anabaptismum, sed & Montanismum ex Tertulliano suxisse; quando hæc una Tertulliano oblata est causa, cur Anabaptismo consenserit, quod in Montani partem abjerit. Nam Philastrius de Montanistarum erroribus agens, refert: Montanistas in Oriente rebaptizare consuevisse. Hinc duplex eruitur consecutio. Primum, Tertulliani sententiam de baptismo iterando Montanistarum figmentis fuisse accomodatam; cuius conniventiae magno est argumento ea Tertulliani protestatio de Bapt. cap. 14. *Sed de isto (inquit) plenius jam nobis in græco digestum est.* Quæ autem causa Tertulliano subesse potuit, cur græcum commentarium Homo Latinus ederet pro Anabaptismo? nisi ut Cataphrygum sententiam de iterando baptismo a Græcis Catholicis oppugnatam græco sermone oppugnaret. Quum vero exploratum sit, Firmilianum, atque Helenum, ceterosque Græcos Antistites uno, & altero Concilio Cataphrygum hæreses condemnasse, quis id sibi serio persuadeat? omnes illos Orientis Episcopos Firmilianum præsertim, atque Helenum huic errori Cataphrygum adhæsisse. Quid quod Montanistæ Tertulliani opem usque ab Africa implorarunt? si Orientalis Antistites, iidemque illustriores, atque

doctiores eorum causæ patrocinantur. Quid quod Tertullianus commentarium suum græce conscripsit? nisi ut cum Græcis Anabaptismo adversantibus disceptaret. Hinc alterum necessario consequitur: Romanis Pontificibus, Patribusque Orientalibus, si qua illis fuit in Oriente super baptismo contentio, non cum aliis sane fuisse, quam cum Montanistis, Philastrio perhibente, ac Tertulliano ipso indicante.

Postremum pro hujus Epistolæ veritate argumentum suppeditat ipse idem Baluzius, ait namque in suis notis. *Epistola Firmiliani inventa est in viginti sex Codicibus MS.*

Vere Baluzius nil sibi reliqui fecit, quo hanc Epistolam ut verum Firmiliani opus eruditus obtruderet. Epistola Firmiliani inventa est in vigintisex Codicibus MS. Quid postea? num iccirco vere a Firmiliano conscripta erit? Quæ est hæc consecutio? An Baluzium virum emunctæ naris præterire potuit, hanc conjecturam esse omnium levissimam? Quandoquidem plurima tum Augustini, tum Cypriani, ceterorumque Patrum nomine primitus circumferebantur, quæ tamen hoc tempore communi eruditorum calculo inter notha, & apocrypha recensentur, tametsi in sexcentis Codicibus MS. deprehendantur, immo & in excussis, atque recusis. Præterea non nihil miror, Erasmus, qui tot MS. Cypriani Codices versavit, Codicem ne quidem unum offēdisse, in quo tam jactatam Epistolam comperiret.

Laus Deo , ac Deiparæ Virgini Beatif-
simæ ; nec non Sanctæ Terefiæ, meæ
apud Deum Patrem principi , & certif-
simæ Patronæ , in cujus festo die ab-
soluta est hæc Dissertatio .

NOI REFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione , ed Approbazione del P. Fra Tomaso Maria Gennari Inquisitore , nel Libro intitolato : *In Epistolam S. Firmiliani Cesareæ Cappadocum Episcopi ad S. Cyprianum &c. Dissertatio F. Raymundi Missori Franciscani Conventualis*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica , e parimente per Attestato del Segretario Nostro , niente contro Principi , e buoni costumi ; concedemo Licenza a *Francesco Pitteri Stampatore* , che possi esser stampato , osservando gl'ordini in materia di Stampe , e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia , e di Padova .

Dat. 27. Nov. 1732.

- [Gio: Francesco Morosini Cav. Ref.
- [Alvise Pisani Cav. Proc. Ref.
- [Pietro Grimani Cav. Proc. Ref.

Q Agostin Gadaldini Segr.

IN EPISTOLAM
 S. CYPRIANI
 EPISCOPI CARTHAGINIENSIS
 AD POMPEJUM
 EPISCOPUM SABRATENSEM.
 CONTRA EPISTOLAM,
 ET
 DECRETUM
 S. STEPHANI
 PAPÆ

De non iterando Hæreticorum
 Baptismo.

DISSERTATIO.

NOV I cum Augustino lib. 2. de Bapt.
 cont. Donat cap. 1. quemadmodum so-
 leat contristare Lectorem, quum ab eo
 libro, quem gerit in manibus, quando
 in aliquem nodum quæstionis inciderit, in alium mit-
 titur, ubi ejus solutionem requirat, quem forte non
 habet. Iccirco appositum visum est exemplum Cy-
 prianicæ ad Pompejum Epistolæ hic exscribere.

Z

CY -

CYPRIANUS

POMPEJO FRATRI SALUTEM.

QUanquam plene ea quæ de hæreticis baptizandis dicenda sunt, complexi sumus in Epistolis, quarum ad te exempla transmisimus frater carissime, tamen quia desiderasti in noticiam tuam perferri quæ mihi ad literas nostras Stephanus frater noster rescripserit, misi tibi rescripti ejus exemplum, quo lecto magis ac magis ejus errorem denotabis, qui hæreticorum causam contra Christianos, & contra Ecclesiam Dei asserere conatur. Nam inter cetera vel supervacua, vel ad rem non pertinentia, vel sibi ipsi contraria, quæ imperite, atque improvide scripsit, etiam illud adjunxit ut diceret: *Si quis ergo a quacunque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam, cum ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum.* A quacunque hæresi venientem baptizari in ecclesia vetuit, id est, omnium hæreticorum baptismata justa esse, & legitima judicavit. Et cum singulæ hæreses singula baptismata habeant, hic cum omnium baptismo communicans universorum delicta in sinum suum coacervata congeffit. Et precepit nihil aliud innovari, nisi quod traditum est, quasi is innovet, qui unitatem tenens, unum baptismum uni Ecclesiæ vindicat, & non ille utique, qui

qui unitatis oblitus mendacia & contagia prophana
 & motiones usurpat. Nihil innovetur, inquit, nisi
 quod traditum est: unde est ista traditio? utrum ne
 de dominica & Evangelica autoritate descendens, an
 de Apostolorum mandatis atque Epistolis veniens?
 Ea enim facienda esse quæ scripta sunt, Deus testa-
 tur, & proponit ad Jesum Nave dicens. Non re-
 cedet liber legis hujus ex ore tuo, sed meditaberis
 in eo die ac nocte, ut observes facere omnia, quæ
 scripta sunt. Item Dominus Apostolos suos mittens,
 mandat baptizari gentes & doceri, ut observent
 omnia quæcunque præcepit. Si ergo aut in evange-
 lio præcipitur, aut in Apostolorum epistolis, aut
 actibus continetur, ut à quacunque hæresi ve-
 nientes non baptizentur, sed tantum manus illis
 imponantur in poenitentiam; observetur etiam &
 hæc sancta traditio. Si vero ubique hæretici nihil
 aliud quam adversarij & antichristi nominantur, si
 vitandi, & perversi, & a semetipsis damnandi pro-
 nunciantur: quale est, ut videantur damnandi a no-
 bis non esse, quos constat apostolica contestatione
 à semetipsis damnatos esse, ut nemo Apostolos infamare
 debeat, quasi illi hæreticorum baptismata probaverint,
 aut eis sine ecclesiæ baptismo communicaverint, quando
 talia de hæreticis Apostoli scripserunt, & cum non
 adhuc hæreticæ pestes acriores prorupissent, nec dum
 quoque Marcion Ponticus emerisset, cujus Magister
 Cerdon sub Hygino tunc episcopo, qui in urbe nonus
 fuit Romam venit, quem Marcion sequutus addidit
 ad criminis augmentum, impudentius ceteris &
 abruptius in Deum Patrem

creatorem blasphemare instituit, & hæreticum furorem sacrilegis armis contra ecclesiam rebellantem, sceleratius & gravius armavit. Quod si hæreses constat postmodum plures & peiores extitisse, & si retro nusquam præceptum est, neque conscriptum, ut hæretico tantum manus in poenitentiam imponatur, & sic ei communicetur, & si baptisina non nisi unum est, & intus est, & soli ecclesiæ divina dignatione concessum est, quæ ista obstinatio, quæve præsumptio, humanam traditionem divinæ dispositioni antepondere, nec animadvertere, indignari & irasci Deum quoties divina præcepta solvit & præterit humana traditio? sicut per Efsaiam prophetam clamat & dicit: Populus iste labijs honorificat me, cor vero eorum longe separatum est a me. Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Item dominus in evangelio increpans similiter objurgans, ponit & dicit: Rejecistis mandatum Dei, ut traditionem vestram statuatis. Cujus præcepti memor beatus Paulus, monet ipse quoque & instruit dicens: Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis verbis Domini nostri Jesu Christi & doctrinæ ejus, stupore elatus est, nihil sciens, discedendum ab hujusmodi. Præclara sane ac legitima traditio a Stephano fratre nostro proponitur, ut auctoritatem nobis idoneam præbeat. Nam in eodem loco epistolæ suæ addidit & adjecit, cum ipsi hæretici proprie ad se venientes alterutrum non baptizent, sed communificent tantum. Ad hoc enim malorum devoluta est ecclesia Dei & sponsa Christi, ut hæretico-

rum

rum exempla fectetur, ut ad celebranda sacramenta cœlestis disciplinæ lux de tenebris mutuetur, & id faciant Christiani, quod antichristi faciunt. Quæ vero est animi cæcitas, quæ pravitas, fidei unitatem de Deo Patre & de Jesu Christi Domini & Dei nostri traditione venientem nolle cognoscere? Nam si idcirco apud hæreticos ecclesia non est, quia una est, & dividi non potest: si ideo illic Spiritus Sanctus non est, quia unus est & esse apud prophanos & extraneos non potest: utique & baptisma, quod in eadem unitate consistit, esse apud hæreticos non potest, quia separari neque ab Ecclesia, neque a Spiritu Sancto potest: aut si effectum baptismi majestati nominis tribuunt, ut qui in nomine Christi Jesu ubicunque & quomodocunque baptizantur, innovati & sanctificati judicentur, cur in ejusdem Christi nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum Spiritum Sanctum? Cur ejusdem majestas nominis non prævalet in manus impositione, quam valuisse contendunt in baptismi sanctificatione? Nam si potest quis extra Ecclesiam natus templum Dei fieri, cur non possit super templum & Spiritus Sanctus infundi? Qui enim peccatis in baptismo expositis sanctificatus est, & in novum hominem spiritualiter reformatus, ad accipiendum Spiritum Sanctum idoneus factus non est? cum Apostolus dicat: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Si potest apostolus hæreticos Christum induere, multo magis potest Spiritum Sanctum, quem Christus misit accipere. Ceterum major erit mittente qui missus est,

ut incipiat foris baptizatus Christum quidem induisse, sed Spiritum Sanctum non potuisse percipere, quasi possit aut sine Spiritu Christus indui, aut a Christo Spiritus separari. Illud quoque ineptum cum nativitas secunda Spiritualis sit, qua in Christo per lavacrum regenerationis nascimur, dicant quod possit quis apud hæreticos spiritualiter nasci, ubi Spiritum negant esse. Peccata enim purgare, & hominem sanctificare aqua sola non potest, nisi habeat & Spiritum. Necesse est concedant illic esse Spiritum Sanctum, ubi baptisma esse dicunt: aut nec baptisma est, ubi Spiritus non est, quia baptisma esse sine Spiritu non potest. Quale autem est asserere & contendere, quod esse possint filii Dei, qui non sint in Ecclesia nati: Baptisma est enim in quo homo vetus moritur, & novus nascitur. Manifestat & probat beatus Apostolus dicens: Servavit nos per lavacrum regenerationis: si autem in lavacro, id est, in baptismo est regeneratio, quomodo generare filios Deo hæresis per Christum potest, quæ Christi sponsa non est? Ecclesia est enim sola, quæ Christo conjuncta & adunata spiritualiter filios generat, eodem Apostolo rursus dicente: Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, purgans eam lavacro aquæ. Igitur si hæc est dilecta & sponsa quæ sola a Christo sanctificatur, & lavacro ejus sola purgatur, manifestum est hæresim [quæ sponsa Christi non sit, nec purgari & sanctificari lavacro ejus possit] filios Deo generare non posse. Porro autem non per manus impositionem, qui nascitur accipit Spiritum
 San-

Sanctum, sed in baptismo Spiritum Sanctum renatus accipit, sicut in primo homine Adam factum est. Ante enim eum plasmavit, & tunc insufflavit in faciem ejus flatum vitæ. Nec enim potest accipi Spiritus, nisi prius fuerit qui accipiat. Cum autem nativitas Christianorum in baptismo sit, baptisma autem generatio, & sanctificatio apud solam sponsam Christi sit, quæ parere spiritualiter, & generare filios Deo possit, ubi & ex qua, & cui natus est, qui filius Ecclesiæ non est, ut habere quis possit Deum patrem, ante Ecclesiam matrem? Cum vero nulla omnino hæresis, sed neque aliquod schisma habere salutaris baptismi sanctificationem foris possit, cur intantum Stephani fratris nostri obstinatio dura prorupit, ut etiam de Marcionis baptismo, item Valentini & Appellis, & ceterorum blasphemantium in Deum Patrem, contendat filios nasci? & illic in nomine JESU CHRISTI dicat remissionem peccatorum dari, ubi blasphematur in Patrem, & in Dominum Deum Christum? Quo in loco considerandum est frater carissime, pro fide & religione Sacerdotalis loci quo fungimur, an constare Sacerdotis Dei ratio in die judicii possit asserentis & probantis in acceptum referentis blasphemantium baptismata, cum Dominus comminetur & dicat: Et nunc præceptum hoc ad vos est o Sacerdotes, si non audieritis, & si non posueritis in corde vestro, ut detis honorem nomini meo, dicit Dominus omnipotens, immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionem vestram. Dat honorem Deo,

Deo, qui unitatem & veritatem de divina lege venientem non tenens, hæresim contra Ecclesiam vindicat? Dat honorem Deo, qui apud eos qui in Dominum blasphemant, remissionem peccatorum dari judicat? Dat honorem Deo, qui hæreticorum amicos & inimicos Christianorum, veritatem Christi, & Ecclesiæ unitatem continere putat? Si sic honor Deo datur, si sic a cultoribus & Sacerdotibus ejus Dei timor & disciplina servatur: abijciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus diabolo ordinationem Evangelii, dispositionem Christi, majestatem Dei, divinæ militiæ Sacramenta solvantur, sacrorum cœlestium signa prodantur, cedat Ecclesia hæreticis, lux tenebris, perfidiæ fides, spes desperationi, ratio errori, immortalitas morti, caritas odio, veritas mendacio, Christus antichristo: & sic in dies singulos schismata & hæreses surgant, crebrius atque liberior excrecant, & serpentinis criminibus pullulantes adversus Ecclesiam Dei majoribus viribus venenorum suorum virus exprimant; dum illis advocacy quorundam, & autoritas præstatur & firmitas, dum baptisma eorum defenditur, dum fides, dum veritas prodit, dum id quod contra Ecclesiam foris geritur, intus in ipsa Ecclesia vindicatur. Quod si est apud nos frater charissime Dei timor, si tenor prævalet fidei, si custodimus Christi præcepta, si incorruptam atque inviolatam sponsæ ejus sanctitatem tuemur, si hærent nostris sensibus & cordibus verba Domini dicentis: Putas cum venerit filius hominis, inveniet fidem in terra?

ra ? quia fideles Dei milites , quia Deo fide & religione syncera militamus , commissa nobis divinitus castra fideli virtute servemus : nec consuetudo , quæ apud quosdam obrepserat , impedire debet , quo minus veritas prævaleat & vincat. Nam consuetudo sine veritate , vetustas erroris est : propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes quia & apud Ezram veritas vicit , sicut scriptum est : Veritas valet & invalescit in æternum, & vivit & obtinet in sæcula sæculorum : Hoc est apud eam non accipere personam , nec differentiam, sed quæ sunt iusta facit , nec est in iudicio ejus iniquum , sed fortitudo , & regnum , & majestas omnium sæculorum . Benedictus Deus veritatis , quam veritatem nobis Christus ostendens in Evangelio suo dicit : Ego sum veritas . Propter quod si in Christo sumus , & Christum in nobis habemus , si manemus in veritate , & veritas in nobis manet , ea quæ sunt vera teneamus . Fit autem studio præsumptionis & contumaciæ , ut quis magis sua prava & falsa defendat , quam ad alterius facta & verba consentiat . Cui rei prospiciens beatus Paulus Apostolus ad Timotheum scribit , & monet Episcopum non litigiosum , sed mitem & docibilem esse debere . Docibilis autem ille est , qui est ad discendi patientiam lenis & mitis, oportet enim Episcopum non tantum docere , sed & discere , quia & ille melius docet qui quotidie crescit , & proficit discendo meliora . Quod ipsum quoque idem Apostolus Paulus docet , præmonens , ut si alio sedenti melius revelatum fuerit , prior taceat .

In compendio est autem apud religiosas mentes & simplices, & errorem deponere, & invenire atque eruere veritatem. Nam si ad divinæ traditionis caput, & originem revertamur, cessat error humanus, & sacramentorum cœlestium ratione perspecta, quicquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, luce veritatis aperitur. Si canalis aquæ qui copiose prius & largiter profluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio noscatur, utrumne crescentibus venis, in capite siccaverit, an vero integra inde & plena procurrens in medio itinere destiterit? At si vitio interrupti aut bibuli canalis effectum est, quo minus aqua perseveranter continua ac jugiter fluere, refeito & confirmato canali ad usum, atque potum civitatis aqua collecta eadem ubertate, atque integritate repræsentatur qua de fonte proficiscitur. Quod & nunc facere oportet Dei Sacerdotes præcepta divina servantes, ut in aliquo sinutaverit, & vacillaverit veritas, ad originem Dominicam, & Evangelicam, & apostolicam traditionem revertamur, & inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Traditum est nobis quod sit unus Deus, & Christus unus, & una spes, & fides una, & una Ecclesia, & baptisma unum non nisi in una Ecclesia constitutum, a qua unitate quisquis discesserit, cum hæreticis necesse est inveniatur, quos dum contra Ecclesiam vindicat sacramentum divinæ traditionis impugnat. Cujus unitatis sacramentum expressum videmus etiam in Cantico canticorum, ex persona Christi dicent-

centis : Hortus conclusus , soror mea , sponsa mea , fons signatus , puteus aquæ vivæ , Paradisus cum fructu pomorum . Si autem Ecclesia ejus hortus conclusus est , & fons signatus : quomodo in eundem hortum introire , aut bibere de fonte ejus potest , qui in Ecclesia non est ? Item Petrus ipse quoque demonstrans , & vindicans unitatem mandavit & monuit nisi per unum baptismum solum unius Ecclesiæ salvari non posse . In arca , inquit , Noe pauci , id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam , quod & nos similiter salvos faciet baptismus . Quam brevi & Spirituali compendio , unitatis Sacramentum manifestavit . Nam ut in illo mundi baptismo , quo iniquitas antiqua purgata est , qui in arca Noe non fuit , non potuit per aquam salvus fieri : ita nec nunc potest per baptismum salvus videri , qui baptizatus in Ecclesia non est , quæ ad arcæ unius Sacramentum Dominica unitate fundata est . Observatur ita que a nobis & tenetur frater charissime , explorata & perspecta veritate , ut omnes , qui ex quacunque hæresi ad Ecclesiam convertuntur , unico & legitimo baptismo baptizentur , exceptis his , qui baptizati prius fuerant , & sic ad hæreticos transierunt . Hos enim oportet cum redeunt acta poenitentia per manus impositionem solam recipi , & in ovile unde erraverant a pastore restitui . Opto te frater charissime semper bene valere .

AD SYSTEMA DONATIANUM

AXIOMA I.

*Disputantes ob pertinacem opinionem omnia
invertunt.*

SI quam Homines disceptationem instituunt magis partium studio, quam veri inquirendi cupiditate, continuo omnia miscent; & perinde ac forensium litium actores, unum idemque jus ad sensum sibi servientem contorquent. Quod quidem est Hæreticis præter ceteros usitatissimum. Atque utinam tam nefaria ingeniorum scabies in solis Hæreticis consisteret, nec in Catholicorum etiam Scholas tanto impetu irrupisset. In quibus [mærens dico, atque etiam horrens], tot tantaque ingenia oleum nedum, & operam perdunt in rancidis, molestissimisque quæstinculis, verum etiam nemo unus deprehenditur, qui ad eas accedat, ut quod vero simillimum est inquireat, ac seligat; sed ut eas, quibus primo se deditit partibus, tanquam aras, ac focos quo jure quave injuria tueatur. Hinc illud omnium acerbissimum effectum est, tam pertinaciter illos in hac factiosa fallaciloquentia permanere, ut ad fidei dogmata stabilienda tempus deficiat, animusque. Annon Æthiopem lavant qui per quadringentos, & amplius annos immensa, atque infinita volumina utrinque prodiderunt? Ecquis a priori sententia
di.

discessit? Quid si discessisset? castra mutasset, non bellum. Et fane castra mutavit Ambrosius Catherinus, qui ab Angelico Doctore defecit. At cur mutavit? ob causam ambitionem verius quam literariam. Equidem ipse virum talem, ac tantum condemnare non ausim, sed nec plane absolvere; tantum quippe dedecoris, ac turpitudinis fieri potuit Catherino, quod Magistrum suum vere Angelicum per summam injuriam deseruerit, quantum iis quidem fieri existimo, qui tam obstinate Angelico, vel subtili Doctore in singulis illorum effatis, atque opinionibus adhærescunt, ut nefas putent vel latum unguem ab iis abscedere. Quibus proinde quadrat Tullianum illud de Pythagoreis lib. pr. de Nat. deor. *Quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, quum ex his quaereretur: quare ita esset? respondere solitos: ipse dixit. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.* Quibus tum Ethnicorum, tum Catholicorum exemplis maxime admonemur, quanto pervicacius Hæretici errores suos tueantur. Quos inter illud cum Augustino affirmare non dubitem: Donatistas dubio procul fuisse omnium Hæreticorum pertinacissimos, atque adeo ut Diabolo pertinaciores ab ipso eodem Augustino sint appellati Epist. 89. al. 167.

A X I O M A II.

Ob pertinacem opinionem disputantes , unum eundemque Auctorem in una , eademque re damnant , & probant .

Unum , idemque summum Tertulliani exemplum satis , superque foret ad hujusce Axiomatis veritatem confirmandam ; sed nec operæ pretium est ad Hæreticos , multo etiam minus ad Antiquiores confugere , cum aptissima nobis duo posteriora sæcula suppeditent ; non quidem in gregariis Scriptoribus , nec in qualicunque schola , sed in Viris doctissimis , præstantissimisque gymnasiis , iisdemque Catholicis , e quibus Sorbonica Accademia jure , meritoque summo præ ceteris in pretio habita est , & habetur adhuc . Hæc vero non semel unum eundemque Auctorem in una eademque re probavit , damnavitque . Ochamum certe veluti hæreticum olim damnaverat ; nunc vero uti Magistrum observat . Contra Henrici VIII. Angliæ Regis divortium a Catherina Austriaca probavit primo ; dein rejecit , quum non multos ante annos omnino oppositum statuisset pro Augustino Farnario cive Januensi . Ante declarationem , quam de Potestate Ecclesiastica sanxit Clerus Gallicanus Anno 1682. præcipua , ac perpetua Ecclesiæ Gallicanæ nota , filialis fuerat , ac plena obedientia erga Sedem Apostolicam , quam ut Matrem unicam , & falli nesciam , soli.

lique Deo subjectam Gallicani Patres, & Concilia uno ore confitentur. Eam tamen imminuere conati sunt in coetu Cleri Gallicani Parisiis coacti Anno 1682. Quod equidem magnopere non admittor; multa siquidem concurrebant, ex quibus pertinax opinio, qua ad oppositum statuendum sunt incitati, facile dignosci possit. Quid multa? Iidem ipsi Gallicani Episcopi, qui ei declarationi subscripserant, ultro palinodiam cecinerunt, & factum pro infecto se habere, non modica doloris, & poenitentiae significatione, apertissime professi sunt. Placuit in tempore ea tantum exempla in rem nostram adducere, ut quo clarius perspiciet Lector in Gymnasio totius terrarum orbis celeberrimo, quam mobilitatem secum ipsa pugnantem opinionis afferat pertinacia; eo etiam facilius sibi persuadeat, cui improbo, ac discrepanti usui Donatistis fuerit unus idemque Cyprianus.

*AD SYSTEMA S. AUGUSTINI CONTRA
DONATISTAS.*

A X I O M A I.

*Nemo unus est Auctor, cujus systema ad Hypothese-
sim non deflectat.*

QUam libet gravis, probatusque Auctor absolutum in scribendo systema praeseferat, ac profiteatur, sensim, & imprudens ad hypotheticum dilabatur oportet. Quam ego quidem
ne-

necessitatem tribus potissimum causis adjudico :
 Primum , quod nulla extet veritas tam perspicua ,
 tamque perspecta , cui ingenium hominum aliquan-
 do non obversetur . Tum quod firmior , atque ve-
 hementior ex hypothese , quam ex positione ab-
 soluta conficiatur argumentatio . Deinde quod ad-
 versa sententia tametsi minus probabilis , sive
 etiam falsa , communius tamen quam probabilior ,
 aut vera acceptetur . Quod attinet ad primam ,
 quam posuimus causam , maximo jam illud , per-
 petuoque usu coupertum est : nihil quicquam es-
 se , ac fuisse in quolibet doctrinæ genere tam ex-
 ploratum , cui non pauci aperte ac libere non re-
 pugnarint . Ex qua dubitandi , ne dicam rixandi
 libidine emerfit antiquissima illa Pyrrhoneorum
 secta , quorum seges usque eo hoc tempore aucta
 est , tantosque sibi spiritus sumsit , ut omnem jam
 nunc Europam pervaserit , universamque scientiam
 commacularit . Frustra autem verum illis aperire ,
 eosque in viam reducere contendas , nisi comiter
 cum iis agas , multa nimirum permittendo , quæ
 forent enimvero neganda , ut sic illos eorum pe-
 ne armis confodias . Quæcunque enim absolute
 pronunciabis , Pyrrhoneus absolute negabit .
 Quocirca optimam , ac firmissimam contra sce-
 pticum argumentationem conficies , si hanc du-
 xeris ab eadem ipsa , quam ille persequitur hy-
 pothesi : exemplo Christi Domini , quem quum
 falso criminati fuissent Judæi quod in Beelsebub
 Principe dæmoniorum dæmonia ejiceret , sic *ab in-
 versione* , ut Rhetores vocitant , seu *ad hominem* ,
 pla-

placet dialecticis calumniam repulit: Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? Qui enim adversantis tibi sententiæ absurda patefacias, nisi te ejusdem hypothese accomodes? Quod quidem tutissime agis; non enim affirmare putatur qui quicquam sub conditione asseverat.

Præterea multo acrius adversarium preme, atque urgebis, si illius hypothese potius quam tuis absolutis positionibus adhæseris. Plerumque enim veræ rerum notiones expeditius, clariusque gignuntur, si argumentum ducatur ab iis quæ nec sunt, nec fieri possunt; quod argumenti genus non modo a Scoto præceptum est, sed & probe usitatum. Etenim si illud demonstrare quis velit: omnipotentiam Deitatis appositum esse, non Trinitatis, id facile assequetur ab eo quod esse nequit, ita argumentando. *Si Deus non esset Trinus, esset adhuc omnipotens.* Qua de re BB.^{mo} Apostolo Paulo nil aptius visum est ad caritatis amplitudinem asserendam, quam multa, eaque præclara opera recensendo, quorum ille quædam nondum gesserat, sed nec postea ab illo gesta comperiuntur.

Demum operæ pretium est, conclusionem ducere ab hypothese, cum opposita sententia vehementi, tametsi vitiosa vulgi opinione combrobata est. Prætereo Mosis exemplum, quod Solem & Lunam duo luminaria magna appellavit, non quod ipsa per se ceteris sint astris majora, fixis præsertim, sed quod in speciem tantum ob ampliore discum, majoremque illustrationem vulgo majora sint, atque dicantur, quæ est Vitrichii

sententia merito explosa a Petro Mastricht in vendiciis veritatis Sacrae Scripturae in rebus philosophicis; quo in opere salebrose quidem, [aut ego fallor], sed tamen ad rem satis, inficiatur Mastricht, Solem & Lunam duo luminaria magna appellata fuisse ob respectum ad alia sydera, sed quod ipsa per se magna sint; Sol quidem major, & Luna minor, si invicem conferantur. Unum praeter omnibus succurrit exemplum Servatoris nostri Jesu Christi, qui Caesari tributum solvit, ne scandalum Ethnicis inferret, atque Judaeis, quibus non satis constabant nascentis Ecclesiae jura, & immunitas; quanquam ipse fassus esset, se suosque Apostolos a tributis pendendis immunes esse praeter ceteros homines. Multaque id genus de regno Christi, quae Defensor declarationis gallicanae maximi facit, minimi facienda sunt; quod tantum in hypothese aliena sint pronunciata; quam hypothese Defensor declarationis ne cogitatione quidem attigit. Eadem plane hypothese non unus ex latinis Patribus eum locum Gen. 6. A. 2. *Videntes Filii Dei Filias hominum quod essent pulchrae, acceperunt sibi uxores*, de Angelis bonis explicavit, quod haec sententia ab antiquissimis Patribus accepta plurimum conduceret ad homines feminarum consortio avertendos. Eodem tandem pacto ad confirmanda potissima Christianae fidei mysteria sybillinis libris usi sunt maximi Ecclesiae Patres. Plurimum igitur interest Criticorum Hominum id sedulo animadvertere, Scripturae, & Patres absolute loquantur, an ex hypothese? & quod proprius

prius ad meum attinet institutum, an in rebus gestis in causa Donatistarum idipsum præstiterit Augustinus? quod fuse, forte etiam diligenter per me explicabitur Theoremate II.

A X I O M A II.

Principes Scholæ Magistri in ipso Theologico Systemate magnam partem sunt hypothetici.

Si qua Scriptorum secta absoluto Systemati insistere debeat, sane Homines Theologi, Magistri præsertim videntur insistere omnino debere; qui tamen nihil minus quam ceteri identidem ad hypothesein convertuntur. Principes hic Theologicæ Scholæ Præceptores adducere præstat. S. Thomam Aquinatem, & Johannem Dunsium Scotum; alterum quæ Thomistica, alterum quæ Scotica pars duces habet & coriphæos, & sane non injuria. Quicquid enim in re divina pro eorum temporum inclinatione ordine, ac ratione tradi poterat, acute uterque, ac sapienter est affecutus. Nunc si quis illud mature perpendat: duo hæc præclarissima Methodicæ Theologiæ lumina præcipuum institutæ disciplinæ firmamentum ab Aristotelea philosophia mutatos fuisse, continuo in vitium eos omnes vocabit qui summa contentione jurant in verba Magistri; quod & prudentiæ, & veritatis amori omnino repugnaret, tametsi illorum Doctores Systemati absoluto reapse adhærescerent. Jam vero quanto

apertius repugnet, si iidem ipsi, quos Auctores habent pleraque quæ præcipiunt, ex hypothese id faciant. Id vero ex hypothese plerumque fecisse, unico, eodemque generali intuitu percipi potest: nimirum, universas pene positiones, quas illi statuunt, Aristotelis placitis applicare, quæ si corruant, & positiones nutare necesse est. Ecquem latet gravium prudentumque virorum, utrique Doctore præstantissimo non difficile futurum fuisse rem Theologicam dignius, atque etiam utilius pertractare ea plane formula, qua veteres Ecclesiæ Patres tum Græci, tum Latini eam pertractarunt; atque illud ipsum, quod a Magistro sententiarum acceperant institutum persequi, & expolire. Sed repugnabat temporum consuetudo; iis enim sæculis turbulentissimis Theologiam tradiderunt, quibus Europæi Homines Friderico II. Auctore Aristotelis Philosophiæ, quæ dudum ex Arabum lacunis emerferat, se totos dediderunt; & quod caput est novi precipitisque consilii, Sacrosancta Catholicæ Religionis mysteria ea methodo pertractare dedignabantur, quæ Aristoteleis placitis non responderet. Hinc potissimum factum est, ut quicumque sese retroactis sæculis contra Aristotelem exfereret, continuo velut hæreticus a Scholasticis Hominibus jactaretur, quod ejus Philosophi Doctrina pro more sæculi cum re Theologica implicita esset, & colligata. Ceterum eruditus quisque per se probe novit: Doctorem Angelicum græcorum quorumlibet Philosophorum sententiis fuisse optime imbutum, Epicuri

curi præfertim . Quod & in Scoto nullo negotio dignosci potest . Huic siquidem nil moræ fuit quo minus se Epicuri sectatorem aperiret in statuenda forma corporis organica . In iis vero , quæ ad abstractorum contemplationem pertinent , non obscure Platoni adhæsit . In Phisicis demum Pythagoreus semel atque iterum deprehenditur . Quamobrem merito vitio vertitur a claris, integrisque Viris Pyrrhonismus ille , qui , proh dolor ! in theologica disciplina invec-tus est ; Qui verius corrupto ac præpostero iudicio , quod de Procerum suorum systemate Affectuæ sequiores efformant,tribuendus est . Quod enim falso absolutum usquequaque opinantur systema , hypotheticum magna ex parte deprehenditur .

A X I O M A III.

Historici ipsi ad Hypothesin quandoque confugiunt.

Nihil tam in proclivi est,quam a rerum gestarum narratione ad fabulam dilabi . Conciones ferre omnes , quas Historici effingunt , ex caractere rerum , aut Personarum , quas ejusmodi Scriptores aut persequuntur , aut imitantur , desumptæ sunt . Sive partium studio , sive voluntate , seu ob factorum inscientiam , seu ob ingenii exercitationem,sive tandem ob prudentem œconomiam,multa augent , multa extenuant , multa invertunt , prætereunt multa . Quæ per Xenophontem conscripta est Cyri vita , tota quanta est Personæ hy-

pothefi accomodatur. Sed non defunt ex profanis scriptoribus, Romanis præsertim, qui non modo eleganter, ac sapienter, verum etiam accurate, atque incorrupte res a priscis hominibus gestas literis consignarint. Verum, si unum Cæsarem demas, habent & isti hypotheses suas. Hic rumorem sequitur, ille interpretatur, alter exscribit, inquit alter. Ita istiusmodi scriptores suis erroribus sunt obnoxii. Sed nos de sacris Historicis agimus, de quibus longe melius sentiendum est. Sed proh dolor! ex tot, tantisque Ecclesiæ rerum Scriptoribus, si Canonicos excipias, vix unum, aut alterum, aut ne vix quidem, deprehendas, qui cum Ethnicis Romanarum rerum Scriptoribus sit conferendus. Quod jampridem sapientissimus Canus lib. 11. Locor. Theologic. cap. 6. graviter, ut ille solet, his verbis declaravit. Quidam enim eorum (de profanis Historicis sermonem habet Canus) aut veritatis amore inducti, aut ingenui pudoris verecundia usque adeo a mendacio abhorruerunt, ut jam pudendum fortasse sit, Historicos gentium quosdam veraciores fuisse quam nostros. Dolenter hoc dico potius quam contumeliose, multo a Laertio severius vitas Philosophorum scriptas, quam a Christianis vitas sanctorum; longeque incorruptius, & integrius Suetonium res Cæsarum exposuisse, quàm exposuerint Catholici, non res dico Imperatorum, sed Martyrum, Virginum, & Confessorum. Illi enim in probis aut Philosophis, aut Principibus, nec vitia, nec suspensiones vitiorum tacent, in improbis vero etiam colores virtutum produnt. No-

stri

stri autem plerique vel affectibus inserviunt, vel de industria quoque ita multa confingunt, ut eorum me nimirum non solum pudeat, sed etiam tædeat. Postremo sacræ antiquitatis vestigator crebro sibi, ac diligenter proponat aureum illud monitum & *quicquid Græcia mendax audet in Historia*. Ego certe quod meum est Eusebii Cæsariensis Historiam de Orientalium, atque Afrorum anabaptismo commentitiam judicio, & nisi me valde amo, etiam demonstravi. Ad Eusebium tamen in suscepta controversia non semel confugiendum fuit; absolute, an ex hypothese? videant qui hæc legunt.

AD S. CYPRIANI SENTENTIAM

A X I O M A I.

Quicquid præcipuæ cujuscumque eximii Scriptoris virtuti repugnat, supposititium habendum est.

Pervulgata Rhetorum præceptio est: sententiam bene moratam esse oportere; nam morem explicat sententiam proferentis. Verissime Benius advertit ad part. 44. Poetic. Arist. *Sententiæ proprium esse insitum animi sensum apte, & convenienter exprimere, ita ut animus in illa veluti pelluceat, & mens auditoribus percommode declaretur*. Hinc communis quidem, sed prudentissima animadversio illa est: ita de Hominum sensibus judicare, quemadmodum illi loquuntur; nam mentis interpres locutio

tio est. Illud etiam inde consequitur: cujuscumque virtutis possessorem, non mente, animoque tantum, sed ore insuper eidem adhærescere; quandoquidem homines ipsi conscelerati, quod experimento confirmatum est, tametsi a virtute longissime absunt, verbis certe quidem inhærent. Quod ex virtutis pulchritudine oriri bene judicavit Cicero lib. pr. offic. Species enim honesti si oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret sapientiæ. Vix namque tam improbum hominem deprehendas, qui virtutem aliquam non præseferat, qua se præditum falso opinatur. Quod si perditissimis hominibus, atque Erronibus ipsis commune esse conspiciamus, quanto congruentius Viris honestissimis? quanto etiam justius, atque amplius sanctis, & Deo caris? Qui etsi christianæ cujusque virtutis fastigium attigerint, aliquam tamen invenias ita singulis præcipuam, ut merito characteristicam sit appellanda. Si quid ergo repugnans principi illi, ac singulari virtuti in SS. Patrum lucubrationibus invenire contingat, continuo veluti notum atque alienum rejiciendum est; illisque potius adjudicandum, qui eos sibi potissimum advocabant, quos corruptis, depravatisque moribus suis magis obversari intelligebant. Tum etiam facilius calumnia se prodit, quum veterum, & Catholicorum Patrum dicta, facta, aut scripta non aliunde ad nos devenerint, quam ex hæreticorum traditione. Tum certius adhuc, quum ad ea ipsa veluti ad singulare certissimumque asylum creberrime confugiunt. Idipsum in Donatis-

tis

stis cum BB. Cypriano primum est invenire . Princeps Cypriani virtus , & Augustino commendatior eximium sane fuit unitatis studium , quod in Novatianismi oppugnatione perpetuo declaravit . Primarium contra crimen , quod identidem Augustinus Donatistis exprobrabat schisma fuit , quod in Africa jandiu a majoribus suis excitatum , obstinatissime , ac per summum nefas fovebant . Ita princeps Cypriani virtus per primarium Donatistarum crimen commaculata est ; amor inquam unitatis ab schismatis libidine . Num sanus quisquam existat , qui sedulo rebus hisce perpensis , atque collatis , de fallacia non dubitet ? Esto sane magni nominis viro , compertæque virtutis id esse cum ceteris hominibus commune , ut labi , ac peccare possit ; peccaverit etiam , per me licet ; at nunquam in omnium oculis in eam virtutem peccabit , qua ipse ab omnibus celebratur ; quod si peccaverit , jam tum a pristina laude , & gloria excidisse injuria procul ducendus est . Intelligunt ne Cyprianicæ ad Pompejum Epistolæ assertores , quid tandem sit , Cypriano hanc Epistolam adjudicare ? *quæ periculum perniciosæ dissensionis habuit* magni Augustini judicio . nempe idem prorsus ac si Paullus Apostolus desidiæ in verbo Dei prædicando ; Franciscus Assisias publicæ superbix ; ac Johannes Eleemosinarius , ac Thomas Valentinus Episcopus notoriæ avaritiæ postularentur .

A X I O M A II.

Sanctissimorum Scriptorum stilus non tam ex locutionis charactere, quam ex charactere Personæ ducendus est.

Quod Simiæ præ hominibus sunt, idipsum plane sunt & Hypocritæ si cum solidæ, nec fucatæ virtutis hominibus conferantur. Illæ nonnisi gestum hominis exprimunt. Hi proborum hominum simile habent nihil præter speciem. In eo discrepant a simiis Hypocritæ, quod quum sint ex hominum genere, facile locutionis modum, qui bonis congruat fingere audeant, quanquam vera virtute sunt destituti; quum ut Cicero notavit i. Offic. sint omnium hominum nequissimi. Verum, tametsi extimam virtutis formam referre moliantur, non ita referunt, ut simulatione virtutis verum scelus usquequaque contegere valeant. Qui Catonem ita collequentem exaudiat, ut ejus sermo sit exitiosus Reipublicæ, dubio procul errabit qui se Catonem exaudiisse affirmet. Quid, quod stilus solum Catonem redolet? Quid postea? si hæc locutio Catoniani animi characteri refragatur. Porro id credendum quod est verosimilius; vero autem simillimum est, posse quemquam Catonianam locutionem æmulari; at longissime abest a vero, Catonem in apertam Reip. perniciem loqui potuisse. Quamobrem non Cato is est qui loquitur, sed Catonis Simia. Adsit, per me
li-

licet, Catonianæ locutionis character, nisi adfit Catonianus animus, nunquam mihi Catonianus sit sermo. Hoc Axioma quanti sit ponderis in vero indagando, vix verbis dici potest, neque enim certiozem ducem, non in literariis modo, sed in civilibus ipsis rationibus hominum prudentia sequi potest, siue Personas spectes, siue res ipsas. Si de Personis agatur, falluntur persæpe hominum prudentissimi; sin autem de rebus; maxima terrarum Orbis imperia collabuntur, quod ad hoc Axioma animus non appellitur. Unum & alterum unico quidem, sed maximo exemplo, quod est apud Appianum de Bellis Romanorum civilibus lib. 2. sub oculis pono. M. Antonius Triumvir Cæsare interfecto, quod Consul foret, ad Senatum orationem habuit, in qua singulare Romanæ libertatis studium patefecit. Senatus Antonii verbis fidem adhibuit, nec non Tullius ex tempore M. Antonium summis laudibus celebravit. Verum Antoniani animi character Antonianæ locutioni repugnabat. Antonii quidem animus idem atque Tarquinii; locutio vero Simia Catonis. At Cicero, ac Senatus locutionis characterem cum characterẽ Personæ permiscuerunt, atque ita sese, ac Remp. perdiderunt. Epistola ad Pompejum respondet characteri locutionis Cyprianicæ; sed multum abest a characterẽ Personæ Cypriani. Non itaque Cyprianum vides, sed Cypriani Simiam.

A X I O M A III.

*Si quidpiam in Scriptoribus occurrat , quod illorum Sententiæ pluries , ac serie propositæ ad-
versetur supposititium est.*

Vir fortis commendatur : homo perversus sustinetur : homo inconstans omnibus odiosus. Idem ipse J. C. Dominus noster Ephesinum Episcopum calidum , aut frigidum satius quam tepidum exoptabat . Qui mobilis est opinando , merito in Pyrrhonismi suspicionem vocatur ; & qui alterutri parti non consentit , utrique suspectus fiat oportet . Nihil Viro gravissimo indignius , nihilque turpius , quam serio , & vere pronunciata , temere , atque injuria revocare ; præsertim si in priori sententia confirmanda nervos omnes intendisset , & sapientum oculos , ac admirationem in se convertisset . Quod generatim dictum est , nullo negotio Cypriano aptari potest , qui maxima constantia , & gravitate Romanum Pontificem , quin & Stephanum ipsum , ut suo loco præstabimus , Summo in honore habuerat , & a Novatianensibus oppugnatum enixe vendicaverat . Plurimæ id genus observationes , quam super Patrum lucubrationibus Critici prodiderunt , vetant , quominus exempla in rem adducam .

AD S. OPTATI MILEVITANI SYSTEMA

AXIOMA I.

*Argumentum ab Auctoritate neganti in quaestione
facti, nisi obstet locus affirmans æquæ
auctoritatis, plurimum probat.*

SI controversia juris agatur, qui ab auctoritate neganti desumitur locus, nullius pene momenti habendus est; si autem facti, maximi. Hæc tamen loci negantis vis, & auctoritas certis cancellis concluditur. In eo primum sita est, ut Auctor, ex quo negans ducitur argumentum, fuse, & ex instituto eam quaestionem pertractarit. Tum, quod res ab Auctore prætermissa neutiquam prætermittenda foret, ita causa, quam ille agebat, postulante. Deinde si auctoritas affirmans nullius sit ponderis; puta, nisi aliunde quam ex hæreticorum lacunis profecta esset. Postremo inexpugnabilis erit, si omnino desit auctoritas affirmans; eorum præsertim, qui causam ex adverso pro se dixerunt. Tum etiam maxime, si Auctor, unde negans capitur argumentum, multo plura, longeque graviora adversus suam partem recensuerit, quæ sibi fuerint ab Adversariis objecta. Ne vero quisquam arbitretur, me eorum nomine, qui fuse, & ex instituto quaestionem facti pertractarunt, historicos dumtaxat intelligere, placet & istud ad-

vertere : potius quam Historicos causarum actores esse intelligendos , quippe qui non modo fuse ac diserte , quod solent historici , sed inquirendo , & disceptando de re gesta sermonem instituerint , quod minime historicis est usitatum. Homines emunctæ naris intelligunt ipsi per se, quorsum evadant istiusmodi cautiones ; nimirum vergunt ad S. Optatum Milevitanum , qui fuse quidem , atque ex instituto omnium princeps facti controversiam adversus Donatistas suscepit ; e quibus Parmenianus omnium primus pro parte Donati apologiam prodidit , quam Optatus confutavit. Unius autem & alterius tale , ac tantum de Cypriano silentium præter modum suspicionem auget , Epistolam Cypriani ad Pompejum ; immo & universa , quæ pro Anabaptismo de Cypriano circumferuntur fuisse a Donatistis post Optatum , ac Parmenianum conficta , fortasse paullo ante Augustini tempora , vel prioribus Augustini temporibus.

A X I O M A II.

Si duo Scriptores æquæ dignitatis unam , eandemque causam pertractent ; alter quidem absolute , alter vero in hypotbesi, præferendus est is qui absolute ei , qui in hypotbesi.

Vir optimus , & laudatissimus , qui facti questionem absolute agit diligentissimus ac vera.

facissimus jure quodam suo habendus est. Propterea nil sibi reliqui facit quo minus omnia, quæ adjacent rei gestæ, inquirat, perpendat, ac judicet. Secus qui in hypothese quæstionem instituit de facti veritate nihil propemodum vestigat, sed plurimum de qualitate. Quæstio sit: an Q. Ligarius Africæ Provinciam Tuberoni pro Cæsare postulanti denegarit? Paratus accesserat Cicero, quum Cæsar id neque per se sciret, neque aliunde audire potuisset, ut Cæsaris ignoratione ad salutem hominis miseri abuteretur. Sed quoniam diligentia inimici investigatum est quod latebat, confitendum erat, & ommissa controversia omnis oratio ad Cæsaris clementiam conferenda. Hic habes enimvero confitentem reum, quem nisi haberes jam quæstio ab absoluta positione recideret in hypothese. Sit nunc altera quæstio: an T. Clelius [quem obiter meminit Cicero in oratione pro Sex. Roscio] in conclavi cubans cum duobus Filiis adolescentibus, & mane jugulatus inventus ab iisdem Filiis suis sit interemptus? Finge vero tria. Primum: Judices non ad id mentem adjecisse quod Tullius memorat: aperto scilicet ostio dormientes eos repertos; quod Judicibus sapientissimis in causa potissimum fuit, cur Filios judicio absolverent, omnique suspicione liberarent [quod quidem nescio, an hoc tempore satis esset ad omnem parricidii suspensionem amovendam.] Jam tum oratio traducenda erat a statu demonstrativo ad conjecturalem; nil enim aliud succurrebat ad Filios defendendos, quam causas omnes afferre,

[si

[si quidem ulla afferri potuisset], quibus illis utcunque licuisset Patrem suum interimere. Quaestione sic constituta, quis in re tam ancipiti serio affirmet, Clœlium a Filiis occisum fuisse? propterea quod Filiorum Patronus bene factum tueatur id, quod ipse omnino ignorat, an fuerit factum. Pone nunc, Clœlii Filios, quo jure, quave injuria parricidii nomine a Judicibus liberatos. Pone & alterum, hos ante annos Virum sanctissimum, atque integerrimum extitisse, qui Clœlii interfecti certum quemdam hominem detulerit, & hunc quidem omnium nequissimum; qui ut tantum crimen a se amoveat, innoxios Clœlii Filios recriminatur, eumque rumorem spargit in vulgus, quo Judices adducti Clœlii Filios causam dicere ex vinculis cogunt. Fama proinde per verum Clœlii occisorem fraudolenter pervulgata, multisque conjectationibus confirmata, eo Filiorum Patronum adducit, ut orationem a statu conjecturali transferat ad qualitativum; idque sibi probandum sumat jure, vel casu Clœlium a Filiis occisum. Fac tandem judicio intercepto, post aliquot item annos iterum causam constitui. Duo faciunt contra Filios: veri interfectoris accusatio, & confessio Patroni ex hypothese. Duo item Filiis adstipulantur: hominis honestissimi testimonium, & nefaria accusatoris vita. Ecquis nisi injustus, & imprudens Filios parricidii accuset? eo dumtaxat adductus, quod jandiu in hypothese ab illorum Caussidico facta sit parricidii confessio. Idem prorsus Cypriano contigisse perspicuum est. S. Optatus

tus accusat rebaptismi Donatistas. Aliquanto post Donatistæ voces spargunt per famam, & populum SS. Cyprianum fuisse Rebaptizantium signiferum. Res in contentionem vocatur superstitie S. Augustino, qui Ecclesiæ, & Cypriani defensionem sibi dat. Ecclesiam in eo, quod juris erat absoluto systemate defendit: Cyprianum, in eo quod erat facti, defendit systemate hypothetico. An possit quisquam sine injuria post accusationem absolutam S. Optati, ob solam confessionem hypotheticam S. Augustini, Cyprianum Anabaptismi in simulare? quid dixi Anabaptismi tantum? dicendum fuerat & pervicaciæ, & inobedientiæ, & schismaticis, & schismatis tandem, si una hæc ad Pompejum Epistola Cyprianica esse affirmetur. Quid etiam dixi tantum: extare accusationem absolutam S. Optati? dicendum, & hic fuerat extare propemodum defensionem Cypriani absolutam, si quæ superiori Axiomate adnotavi, probe introspectantur.

THEOREMA I.

Ex Donatistarum Systemate Cypriani ad
Pompejum Epistolæ confictionem
referare.

PROPOSITIO I.

Calumnia Donatianæ Sectæ Firmamentum.

OMnes omnium generum hæretici mendaciis affluunt, & calumniis, quandoquidem sunt omnes Filii Dæmonum. Verum Donatistæ ex se-ctis universis nedum mendaciores fuerunt, sed & esse debuerunt; Fuerat siquidem calumnia unicum, idemque summum donatiani erroris firmamentum, qua sublata, & hunc corruere oportebat. Namque illud Donatistis erat propositum, ut Dei Ecclesiam apud se dumtaxat consistere mentirentur; quod ajerent: reliquos Christianos omnes fuisse a *Traditoribus*, ac *Thurificatoribus* pollutos, se vero incorruptos, & inviolatos permanfisse. Hinc eo processerunt, quo illos suscepti erroris ratio ferebat, nam a solis justis Sacramenta administranda esse affirmarunt. Sed illud repugnabat, quod identidem Augustinus objiciebat, & apud Donatianos plurimos deprehendi peccatores, quod argumentum fuisse non minus quam
diser-

diserte persecutus est, totis tribus libris contra Epistolam Pitiliani, cujus Epistolæ patrociniū suscepit Cresconius. Hujus autem responsum ita compendio excepit Augustinus. *Quod totum breviter ita dici potest. Conscientia dantis attenditur, non secundum ejus sinceritatem, quæ in illa videri non potest, sed secundum famam, quæ de illa seu vera, seu falsa est, quia videlicet ejus est hominis, qui etsi sceleratus occultus sit sufficit accipienti, quod bonæ sit existimationis, nondum cognitus, nondum judicatus, nondum ab Ecclesia separatus. Quamobrem magnopere intererat partis Donati suorum famam tueri, & Catholicorum nomen obscurare quo illud credulis, & imperitis imponerent, Donatianos tantum idoneos esse Sacramentorum Ministros, reliquos non item. Quæ deinceps calumnia uberrimam calumniarum, & mendaciorum segetem procreavit. Iccirco Augustinus in confutatione sermonis de baptismo a Donatistis compositi, duabus partibus constare ait *verborum strepitu, & calumniosis criminationibus*. Atque id perpetuum fuit Augustini institutum in compluribus illis, gravibusque libris ab illo confectis contra Donatistas, sophismatum refutatio, & calumniarum explosio.*

P R O P O S I T I O II.

Donatistæ calumnias suas ad Systema redegerunt.

SI Donatistarum calumniæ diligentissime excutiantur, & illud comperiemus: fuisse illas a vaferrimis Auctoribus certo quodam ordine structas. Rem attigit Augustinus, qui Donatistarum commenta *calumnias factiosas* vocitavit. Hujusce systematis quasi fundamentum, ac stabilimen liberrima fuit maxime obscuri, & ancipitis facti propositio, nimirum *sacrorum librorum traditio*, atque *Idolorum thurificatio* admissa ab Episcopis Catholicis jamdudum vita functis, & ut Augustinus observat non cognitis iis, qui tum vitam agebant. Super hac una sacrilegæ defectionis larva sexcentas struxere calumnias, quibus hæc cautio adjecta erat: id totum denegandi, quod sibi utcumque adversari, atque obesse animadverterent, tametsi dudum concessissent. Multa insignis hujusce impudentiæ exempla apud Augustinum deprehendas in breviculo collationis. Quod subjicimus dignum præ ceteris est quod recenseatur, & accurate observetur. Majores Donatistarum in celebri illa Carthaginiensi Collatione traditionis, ac thurificationis a Catholicis convincebantur. Quid ad hæc Donatiani? Personam ajunt, non obesse Personæ, nec privatam causam communi officere; nempe idipsum reponebant, quod sibi ab Augustino perpetuo objectabatur ad asserendam

dam Catholicorum impunitatem, atque innocentiam. Una hæc responsio Donatianum Systema funditus evertibat; id namque unum Donatistæ contendebant, nimirum: Catholicos omnes commaculatos fuisse per Majorum suorum a fide defectionem; quo ex facto illud consequi putabant: baptismum a Catholicis nec rite suscipi, nec rite dari. En quo tandem Donatistarum causa evaserat, scilicet: aut nullam esse Christi Ecclesiam, aut a solis Donatistis asservari. Qua re cognita Judex Imperatorius pro Catholicis sententiam tulit, nec Donatistæ [ut solebant] judicium interturbaverunt, sed illum jus dicere siverunt, & se damnari passi sunt. Tum Donatistæ videbantur rebus suis desperare; at illi majores spiritus resumentes, & ad novas calumnias confugientes, Cæsaris Delegatum criminati sunt, quod auro corruptus pro Catholicis pronunciaffet. Nec solum causæ meritum, sed & ordinem calumniose criminabantur. In ea ipsa collatione institerunt, ne causa forensibus formulis, sed sacris scripturis ageretur: Actum est ex sententia Donatistarum; qui nihil minus convicti iterum; at e contrario institerunt, ut ad fori formulas rediretur, quibus continuo Catholici obsecundarunt. Tum illi fori obtentu ampliorem contendendi, tempusque terendi occasionem nacti, testati sunt diem pertransiisse, judiciumque pro præscripto habendum esse. Atque ita sententiam suam feliciter instaurabant calumnias calumniis superstruentes.

Duo autem sunt genera calumniarum, quibus

universum Donatistarum Systema continetur .
 Alterum : veram sanctitatem falsa doctrina inquinare , quod egerunt cum Firmiliano , & Cypriano . Alterum : veram doctrinam falsæ sanctitatis insimulare ; sic omnino egerunt cum Marcelino , Osio , Melchiade , Macario , Cœciliano , atque aliis bene multis . Quod illis cum veteribus prospere cessit , cum cœvis non immutarent . Namque ubi duo sibi repugnare senserunt , sui dogmatis falsitatem , & Augustini doctrinam , confestim alteram altera obscurare aggressi sunt . Doctrinæ suæ falsitatem simulata sanctitate obduxerunt ; & veram S. Augustini doctrinam fictæ sanctitatis insimularunt . Utrique calumniæ ansam dederunt Augustini nondum baptizati , & vita liberior , & lapsus in Manichæorum hæresim . Quantum libet Augustini sanctitatem imminuerent , ejus tamen doctrina perstabat , atque vigebat ; hinc sibi idoneum visum est , quæ duo erant maxima in Augustini doctrina potissimum perstringere , orationis vim , & inventionis acumen ; sive enim eloquentiam in Augustino spectarent , sive dialecticam , utramque in illo facultatem ad fallendum appositam evulgabant . Quum vero hoc illis effugium perspicua sacrorum codicum auctoritate Augustinus intercluderet , reponebant illi : sacras Scripturas non scripto , neque clanculum , sed ore , atque in templo esse tractandas . Ita calumniarum præsidio validiores Catholicorum impetus sustinebant . Quæ duæ calumniosi Systematis rationes , & in repugnando ver-

versutia, & in oppugnando pertinacia, potissimum in causa fuerunt Augustino, cur tot, tantosque libros contra Donatistas conscripserit; in quibus, si eadem toties repetit, nil mirandum, quoniam Donatistæ ita responsiones suas immutabant, perinde ac si Augustinus nunquam ea recitasset, quæ iccirco iisdem fere verbis repeti oportebant.

PROPOSITIO III.

*Nil magis Donatistæ affectabant, quam
morum Sanctitatem.*

PRæcipua, quæ a Magistro Donato ad Donatianos pervenit hæreditas, hypocrisis fuit. Ille quidem satis improbe eximiis, quibus adeo pollebat, animi dotibus abusus est, quas ad Ecclesiam divexandam, suamque partem augendam, & confirmandam, proh dolor! convertit. His proinde Donati Dotibus adeo ejus asseclæ abripiebantur, ut illi divinos honores impertirent, eumque inauditis, & exuberantibus laudibus perpetuo celebrarent. Donatistarum Patronus quidam agens pro Donato apud Proconsulem, Ecclesiæ vindicem errorumque everforem Donatum asseruit. Quo in celebrando usque adeo progressi sunt, ut multa ab eo præter naturæ vim gesta prædicarent. Publicum errorem Donati vita pro-
vexit, ut si qua alia temperans, & præclara. Ejusdem exemplo Donatiani confirmati singulari
vi.

vitæ asperitate , & fucata morum conformatione tot maculas , tamque foedas obtegebant . Si quispiam suæ gentis Episcopus e dignitatis gradu deijci meritus esset , non illum deiciebant , suamque clementiam in eo patiendo personabant . Si forent in propatulo , tantam divinæ legis custodiam ostentabant , ut in Collatione illa habita cum Catholicis , cum his confidere renuerint veriti ne horum contubernio polluerentur . Ab illorum nonnullis Imperatoris edicto pæna expetebatur , qui Martyres continuo prædicabantur . Usque eo prætervecta est illorum jactatio , ut sese non animo tantum , sed & corpore immaculatos decantarent . Denique ad summum provecta est fictæ sanctitatis ambitio ; plebibusque vetitum fuit pro Donatianis exorare , quos propterea ironicis acclamationibus irridet Augustinus . Ad popularem hanc existimationem incolumem servandam unum oberat , nomen videlicet Schismaticorum ; at illi insolentius sese efferentes ultro se schismaticos profitebantur , tantum abest , ut erubescerent Schismatici esse , atque vocari ; neque enim aliud succurrebat ad publicas , easque justissimas reprehensiones infringendas , quam animosa impudentia .

P R O P O S I T I O IV.

*Nihil tam alienum a Donatistis, quam morum
sanctitas.*

SI Donatistas omnium mortalium nequissimos fuisse dicam, non mentiar, erant enim Hypocritæ. Et sane Hypocritæ præter ceteros confceleratos homines quam maxime odiofo Luporum nomine notati sunt, a quibus propterea veluti ab exitio cavendum monuit Divinus Magister. Hoc ipsum experimento, & vestigatione assecutus est Cicero lib. pr. Offic. a quo ita traditum est *Totius autem injustitie nulla capitalior est, quam eorum, qui tum quum maxime fallunt, id tamen agunt, ut viri boni esse videantur.* Itaque non injuria Augustinus Petilianum, Donatistarum primipilum, Lupum appellavit. Longum foret, ac præter hujusce Theorematis institutum singula Donatianorum flagitia proponere, & explanare. Satis superque erit, & ad præsentis positionis finem accomodatius, si Donatistarum facinora strictim, cursimque attingamus, & indicemus verius, quam exponamus. Quis enim satis enarret superbiam plane diabolicam, qua se Sanctos prædicabant, tametsi se improbos agnoscebant, tamque inverecunde de schismate gloriabantur; Catholicos contra malos dicebant, quorum nedum colloquium, sed & confessum refugiebant. Quis avaritiam commemoret primum

Donatistarum crimen? Quis luxuriam vel cum Sanctimonialibus sacrilegam, vel cum Virginitatibus intolerabilem, vel cum nuptis mulieribus flagitiosam, vel cum *innuptis*, *sed non incorruptis* inexplabilem, vel tandem cum viduis turpissimam impune recenseat? Quis autem tam ad explicandum facilis, ut Donatistarum iram, quin & furias, ita ut par est, enarraret? Parum illis fuerat armato militi obsistere, Episcopos Catholicos deterrere, & in ipso Concilio in furorem agi, nisi & Parricidam reciperent, & in Basilicas irumperent, easque cædibus fœdarent, nisi & Circumcelliones furiarent. Qui vero ceteris parcerent, qui in seipsos crudelissime sæviebant? Martyrii obtentu se excæcant, precipitant, enecant, suffocant. Quam adeo immanem, seu rabiem, seu desperationem, secum ipse Augustinus animo revolvens injuria procul Donatistas *pejores latronibus* nuncupavit. Unum præ ceteris legere præstat apud Augustinum inauditæ, & plusquam ferinæ immanitatis exemplum. Invidia jam tanta erant, ut ea excæcatos dixerit Augustinus. De impudentia & supra dixi, & idem dicendum. De pertinacia præcipuam propositionem instituimus. Prætereo Circumcellionum ingluviem, & ebrietatem; notiores enim sunt, quam ut debeant hoc loco recitari; at impietatem prætergredi minime possum. Impium fuit, Catholicos pro Paganis habuisse, Episcoporum in Septuagenarium e sede deiecisse, cum Apianis convenisse, suam fidem Gothis accomo-

das

dasse; impium itidem universum terrarum orbem damnasse. Sed magis certe quidem impium in Basilicas impetum fecisse, Altaria diruisse, Calices fregisse, & desertori Juliano nedum morem gessisse, sed & illum justitiæ vindicem prædicasse. At quam maxime impium, & plane horrendum, ac prodigiosum, Eucharistiam Canibus projecisse, ob quam tam nefariam impietatem signa iræ divinitus evenerunt, nam canes protinus rabie correpti sacrilegos Donatistas remorderunt. Denique vix, aut ne vix quidem, vitium ullum tam nefarium, tamque inusitatum reperies, in quo se non exercuerit Donatistarum improbitas.

P R O P O S I T I O V.

Donatistarum falsa doctrina, & modica scientia.

TAmetsi falsa doctrina est, non continuo scientiam omnem excludit. Origenis ac Tertulliani exempla hanc thesim confirmant. Donatistis enim vero utrumque defuit, & doctrinæ sanitas, & scientiæ suppellex. Rem sane supervacaneam, quin & suspectam aggrederer, si Donatianæ sententiæ errorem mihi refutandum susciperem. Satis hoc, superque præstitit Augustinus. Satis hæc hæresis per duo Concilia Romanum, & Arelatense I. convulsa est. Id potius demonstrari impune, atque opportune posse videtur, Donatistis nedum falsam fuisse doctrinam, sed & scientiam

tiam exiguam. Ex tam magno Donatianorum Antistitum numero præcipuum doctrinæ suæ periculum fecerunt Parmenianus, Petilianus, Gaudentius, Emeritus, ac Fulgentius, præter Episcopalem ordinem unus extitit Cresconius Grammaticus. His omnibus unus repugnavit Augustinus, unusque omnes refutavit, convicit, irrisitque; solumque Fulgentium curare videtur qui cum iccirco officiose agit. Idemque Parmenianum nihil eorum quæ assumebat probare tradit. Petilianum vero *maledicum* vocat *conviciatorem*, non *veridicum disputatorem*. Gaudentii argumentationes *falacissimas* vocat, *vanissimasque rationes*. In disceptatione habita Cæsariæ cum Emerito in majori Ecclesia, narrat, fuisse illum a se convictum, atque identidem obmutuisse. Fulgentio nimirum obsequitur, serioque respondet, cujus probationes in speciem validas fuisse testatur. Cresconius reliquis sagacior non sivit modicam sibi scientiam ab Augustino exprobrari; sed illum occupavit, ingenue fassus, se satis parum sacris literis eruditum, quam confessionem perbelle ridet Augustinus. Quum semel a Cresconio reprehenderetur de minus recta patronimici nominis declinatione, quod scilicet Donatistas non Donatianos Donati Affeclas appellaverit, & hic facete Cresconium ludificatur, eique morem gerit. Ex quo intelligimus omni tempore Grammaticos doctis, præclarisque viris insolentius insultasse, & scribillandi, & scriptitandi libidine, plerumque extra Chorum cantare consuevisse.

Ve.

Verum & illud animadvertendum occurrit: Catholicis item Episcopis curtam fuisse doctrinæ suppellectilem, demptis Optato Milevitano, & Augustino; cui conjecturæ magno mihi sunt argumento, & cunctorum silentium, & donatiani schismatis diuturnitas. Id clarius innuit disputatio Catholicos inter, ac Donatistas modo laudata; quam quum cupidius in Episcopali conventu in deliberationem adductam, Catholici omnes expeterent, & communi suffragatione statuerent, refragatus est senior inter Episcopos; quippe qui omnium prudentissimus, præteritisque periculis edoctus, suis fortasse minus ad agendum idoneis perspectis, nec paribus parti Donati, non nimium iis fidebat, quos proinde a disceptatione abstinere jubebat. Quod si demum acquievit, assignandum id est maximæ, in qua Augustinum habebat, existimationi, quem demum ad disceptandum delectum intellexit.

PROPOSITIO VI.

Donatianum Systema Impenetrabile.

PRæcipuus, idemque inextricabilis difficultatis nodus, quo Catholici omni tempore præpediti sunt in Donatianis rebus enarrandis explicandisque, in ordine situs erat inexplicabili, quo Donatistæ agebant, ac disputabant, Catholicis quidem formidato, sed minime comprehenso. Quem ordinem animadvertit, atque

etiam reformidavit Optatus Milevitanus. *Sic cuncta malignitate quadam* [Optatus ait] *ordinasse vos constat, ut in una specie operis species alias impleretis; nam omnia, quæ a vobis facta sunt, aut dicta quis poterit explicare?* Hinc non semel comperitur, Augustinus ipse, non ita intime, ut res postulabat, donatianum systema fuisse affecutus. Modo enim Donatianis Episcopis exprobrat Circumcellionum scelera; modo fatetur, iisdem Episcopis horum facinora displicuisse. Quæ judiciorum dissensio ex duplici tantum causa profecta est. Primum ex præstanti Augustini probitate, qui quum nonnullos Donatianos Episcopos de Circumcellionum immanitate conquestos exaudiisset, illorum querimoniam fidem adhibuit. Deinde ex perpetua rerum, tum verborum repugnantia, quam Donatistæ agentes, ac disputantes impudentissime ostentabant; cui quidem repugnantiam usque eo Catholicos consuefecerant, ut interdum doctiores ex nostris, eosdemque perspicaciores in sententiarum discrepantiam adduxerint. Ceterum Circumcellionum flagitia Donatianis Episcopis non modo improbata non fuisse, sed & mordicus propugnata, testis est idoneus, & conscius Fulgentius ipse, quicum, utpote ceteris Donatistis doctiore, mitius egit Augustinus. Ille vero dictis, & factis ex Sacris Codicibus comparatis vel mortem quam sibi Circumcelliones consciscebant, enixe propugnavit; cui valide repugnavit Augustinus. Verum enim vero res est intellectu difficil-

li.

lima, qui tandem fieri potuerit, ut homines, *umbram rigidae severitatis ostendentes* tot tantisque Circumcellionum inauditis, manifestisque criminibus consentirent; neque magnum quod ab Imperatoribus incommodum, neque gravius quod a Catholicis odium Circumcellionum causa illis obvenire poterant, aut persentiscerent, aut pertimescerent.

Sed nec illud percipi omnino potest, qua mente, quave audacia Cæcilianum a Romano Pontifice, a duobus Conciliis, ab Imperatore, ab Ecclesia universa, a Donatistis compluribus omni culpa liberatum acerbius insectarentur, vetus ac suppositum crimen perpetuo in eum conferentes, cujus expers totius Orbis oraculo iterum ac tertium pronunciatus fuerat. Majorem adhuc difficultatem afferunt præconia illa ut præclara, ita & sacrilega, quibus Donatistæ Julianum Christi desertorem cumularunt, si conferantur cum rigido illo fidei studio, quod Donatiani Episcopi tantopere præseferabant. Postremo, ne longius abeam, quonam tandem modo alienam fidem nancisci posse sperabant qui nemini custodirent? qui palam, solemnique ritu concessa e vestigio negarent?

P R O P O S I T I O VII.

Incomprehensum Donatistarum Systema referatur.

V Idear ego fortasse Lectoribus meis omnium audacissimus, qui rem omnibus imper-
viam referare aggrediar. Quis enim illustret quod
obscurum fuit Augustino? Si me rogant: Nemo
prorsus. Neque ego tam demens qui id mihi ar-
rogem. Quis Augustino perspicacior? Fateor.
Quis rerum Donatianarum aut scrutator magis,
aut magis conscius? Verissime dictum. Sed quis
Augustino aut sanctior, aut prudentior? Iccirco
quod scientia aperiebat, caritas occultabat;
quodve perspicacia fuggerebat, prudentia dissi-
mulabat. Augustinus namque, ut sequenti Theo-
remate explanabimus, hypotheticum systema,
& quidem ex sententia Donatistarum, utpote
utilius atque expeditius, prætulit absoluto; &
hoc fuit prudentiæ. Invertisset porro propo-
situm sibi systema si Donatistarum fraudes con-
fectatus esset, veluti confectatus est Optatus
Milevitanus, qui absolutum systema persequi-
tur; neque enim aliud in libris omnibus, quos
contra Donatistas conscripsit sibi proposuerat Au-
gustinus, quam schisma dirimere, & Dona-
tianos ad Ecclesiæ unitatem revocare; & hoc fuit
caritatis. Præterea, si quæ post ipsum ex sub-
dolo Donatiano systemate mala evenere, prospe-
xisset

xisset Augustinus, non dubito quin conniventiam ac dissimulationem suam temperasset. Sed nec dubito, si cuiquam alteri ante me donatianas fallacias vestigare quid opus fuisset, veluti mihi maxime opus fuit, quin ipse per se clarius fortitan, solidiusque idipsum assequi potuisset. Ita mihi Pater luminum adsit, qui revelat condensa, ut, ad cuius laudem hæc suscepta est disquisitio, ejus numine perficiatur.

Ab Cœciliani Episcopi Carthaginienſis ordinatione primo a Donato, post etiam a Donatistis oppugnata, initium sumſit schisma, atque hæreſis Donatistarum. Cœcilianum irritæ ordinationis postulatum Romæ apud Meltiadem Pontificem cauſam dicere cogunt. Meltiades cauſa cognita Cœcilianum innocentem, riteque ordinatum pronunciat. Donatiſtæ ſpe frustrati, itemque intelligentes, quantum ſuæ cauſæ apud Eccleſiam univerſam derogaret Romani Pontificis adverſa ſententia, Meltiadem ipſum irritè ordinatum cauſantur; quod dicerent a Marcellino, Idolorum quondam cultore, ordinatum fuiſſe. Ita Romani Pontificis judicium ſubter fugiebant. Interea ſeu primævi, ſeu poſteri Donati Aſſeclæ inceptam in Marcellinum calumniam perfecerunt, tantaque ſtruxerunt calliditate, ut eorum temporum Catholicis non penitus diſplicuerit; & ad hæc uſque tempora ſit propagata. Perfecerunt autem, Concilium ex integro conſingentes, quod Sinveſſanum dixerunt ex Episcopis plerisque Afris, ut nomina portendunt, coactum, & numero CCC.

fortasse ut Nicæno æquarent ; seu verius oppo-
nerent ; quo in Concilio novo, & inusitato judi-
cii genere, uno eodemque tempore Summus Pon-
tifex appellatur, convincitur, absolvitur. S.
Augustinus vere non minus quam libere hanc
Marcellini a fide defectionem *calumniam* vocat
Donatistarum. Satis etiam indicatur, Augusti-
ni temporibus Sinuessanæ Synodi acta nondum ex-
cogitata fuisse. Commenti sunt itaque Donatistæ
vel post Augustini obitum, vel statim post ma-
gnam Collationem Carthaginiensem : atque ita
commenti sunt, ut insignis calumniæ recens stru-
ctæ non nimium Catholicos tæderet. Primum
Marcellinus constituitur, atque Idolatriæ po-
stulatur. Tum ille negat factum. Post Testes
aducuntur. Postremo habent confitentem reum ;
atque hæc sententia pronuntiatur, si quidem sen-
tentia diceuda est an potius dimissio. *Iuste ore
suo condemnatus est, & ore suo anathema suscepit
maranatha, quoniam ore suo condemnatus est.
Nemo enim unquam judicavit Pontificem, nec
Præsul Sacerdotem suum, quoniam prima sedes
non judicabitur a quoquam.* En capitalis Dona-
tistarum fallacia maximo astu confecta. Catho-
lici præsertim Afri Marcellini lapsum ægre tulif-
sent, sed non ægerrime; neque enim facta ni-
mium curabant, quæ tamen plurimi faciebant
Donatistæ, qui ex ejusmodi factis jus eruebant.
Reliquum vero calumniæ facile probaretur, quum
demum de Pontifice septuagenario ageretur, me-
tu mortis perterritus, blanditiis, donisque cæsa-
reis

reis illeſto, a Præſbyteris, Diaconibusque ſuis derelicto, cum Petro lapſo, cum Petro pœnitente, ac tandem Summo Pontifice, qui a nemine mortaliū judicari poterat. Synodica hæc ſententia in Concilio frequentiffimo pronunciata Romano Concilio placuiſſet, Clero item, & Plebi univerſæ. Res enimvero accidit ex ſententia Donatiſtarum. Calumnia iſthæc tam concinne, tam ſagaciter compoſita fuit, ut Catholicorum poſteri cum Marcellini pœnitentiam, tum vero Synodicam ſententiam Concilii commentitii quotannis ſolenni ritu celebraverint; atque adeo celebrent; nil penitus advertentes: Donatiſtas Sinveſſana acta commentos, longe plus Romanæ Sedi eripuiſſe, quam donariſſe; obtentu ſiquidem damnati, itemque abſoluti Marcellini, immunitatem a quocumque humano judicio Romano Pontifici elargiuntur, cui tamen adimunt in fide conſtantiam. Quanquam ne immunitatem quidem jure Romani Primatus ei concedunt; ſed jure *Primæ Sedis*, quod jus in Sinveſſano decreto Eccleſiis quibuſcunque Patriarchalibus, Primatialibus, Arciepiſcopalibus, uno verbo Metropoliticiſ communicatur; nomine etenim *Primæ Sedis*, ab Afris præſertim, ejuſmodi Eccleſias deſignari, perſpicuum fecit eximius Controverſiarum Scriptor M. Antonius Cappel-
lus ex mea Conventualium familia in Diſſertatione de Appellationibus Eccleſiæ Africanæ ad Canones Mileritanos. Cujus appellationis commun-
tatem ſi Binius animadvertiſſet, fortaffe tot leves conjecturas pro vendicanda Sinveſſana Sy-

nodo prætermisisset. Neque enim certissimum Apostolicæ Sedis iudicium, & soli Deo subiectus Romani Pontificis Primatus tam levibus fundamentis innititur, ut semper suspecti, hoc vero tempore certissime apocryphi Concilii auctoritate indigeant. Pusilli animi argumentum est in causa tam gravi, tamque ampla plurimis gravissimisque momentis confirmata, tam levia confectari, quæ si accuratius expendantur, officiunt verius quam prosint. Annon hoc Sinvesani Concilii iudicium respondet præfationi ad Concilium III. Carthaginienſe ab iisdem Donatistis Santissimo Cypriano suppositæ? in qua non modo Episcopis *Primæ Sedis*, sed & minorum quarumlibet Ecclesiarum immunitas a quovis humano iudicio tribuitur, etiam ab œcumenico Concilio. Id enim Donatistis solenne fuit omnia ea comminisci, quibus & contra Romanorum Pontificum, Conciliorumque iudicium tergiversarentur. Quo vero pacto Apostolicæ Sedis sub Meltiade sententiam subterfugerint modo explanavi; qua item ratione Conciliorum, Arelatensis præsertim, iudicium a se depulerint, & modo indicavi, & nunc apertius refero.

Nescio an audacius, sed sane subtilius, feliciusque ab unius, & alterius iudicio, Meltiadis, dico, atque Arelatensis I. una eademque, nec multum dissimili calumnia evadere conati sunt. Rumor erat (Donatistarum verius quam Catholicorum) Stephanum R. P. decretum suum ad Cyprianum misisse, quo cautum erat, ne ab Hære-

re-

reticis baptizati iterum abluerentur. Quid huic
 rumorì superstruxerunt Donatistæ? Calumniam
 omnium acerbissimam, & hanc inter se finxe-
 runt fallaciam: Cyprianum Stephani decreto ac-
 cepto ad Pompejum Episcopum, ut suspicor sup-
 positum, Apostolici Decreti exemplum misisse.
 In quibus Cypriani ad Pompejum literis duo item
 comminiscuntur ejusdem generis ac duo superio-
 ra. Alterum pro se, pro Catholicis alterum.
 Decretum Stephani Papæ, quod Catholicæ fi-
 dei favebat, priori loco apponunt; illud vero
 tam preceps effingunt, tam inordinatum, tam
 incompositum, ut nullo negotio in ipsum Aucto-
 rem torqueri posset; sed in quo expressum fir-
 mumque Stephani præceptum perspicue habe-
 tur; quod & Romani Pontificis summam aucto-
 ritatem declararet, & Stephani successoribus per-
 gratum foret. Contra Donatistæ ex Cyprianicæ
 Epistolæ confictione tantum nacti sunt emolumen-
 ti, quantum sibi animo proposuerant; nimirum
 ut Romani Pontificis Decretum in una eadem-
 que causa refellerent, non illud Meltiadis tan-
 tum, verum & quodcunque adversus Donati-
 stas a Meltiadis successoribus olim sanciretur.
 Quod ut impune, & quam minima possent tur-
 pitudine admitterent, temporum longinquitati,
 multo etiam magis perturbationi fidentes, id in
 tempore excogitant: Cyprianum Pontificio decre-
 to accepto vehementer repugnasse, & modo pla-
 ne donatiano. Quod commentum ut eo faci-
 lius imprudentibus, credulisque hominibus, nec

admodum de antiquitate sollicitis imponerent, id monumentum effingunt; quod esset Cypriano usitatum, ac pene quotidianum, epistolam scilicet ad Episcopum Afrum, quod ut sibi facilius quisque persuaderet, Cyprianicam locutionem diligentissime æmulati sunt. Lenitatem porro, patientiam, æquanimitem Cypriani lædere oportebat, sed fūco fidei ac Religionis, tales tantasque maculas obtegere existimarunt; & sane tam specioso nomine prætexerunt; ex quo Donatistæ duo sunt consecuti. Et eximium sibi certissimumque Patronum, omnium maxime Afris recolendum, compararunt; & firmissimum, quod Catholicis afferebatur ab Sede Apostolica præsidium, debilitarunt.

Sub hæc erat & aliud, itemque gravissimum Donatistis diluendum, iudicium inquam Concilii Arelatensis I. quo Cecilianus absolutus, & Anabaptismus damnatus est. Quid igitur Donatistæ? Audendum fuit; Quid enim aliud facerent Donatistæ? Quocirca susceptæ calumniæ seriem nil quicquam deferentes continuo simulant: Cyprianum accepto Stephani decreto Concilium ex tribus Africæ Provinciis Carthaginem convocasse, in quo cunctis suffragiis hæreticorum baptismus rejectus est. Neque id satis habuerunt; quum non id tantummodo spectarent, ut Concilium Concilio opponerent; sed illud maxime, ut cuiuscunque Concilii auctoritatem eluderent; quod ut obtinerent, finxerunt, Cyprianum hac synodo coacta sic Patribus fuisse prefatum. *Audistis Col-
legæ*

legæ dilectissimi quid &c. Superest ut de hac ipsa re quid singuli sentiamus proferamus, neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adegit, quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis, & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquam judicari ab alio non possit, cum nec ipse possit alterum judicare. Sed expectemus universi judicium Domini nostri Jesu Christi qui unus, & solus habet potestatem; & præponendi nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro judicandi. Anne ista digna sunt Cypriano? An gravius quicquam confingi potuit ad judicium Concilii quantumlibet generalis subterfugendum? Non diffiteor Cyprianum a Donatistis simulationis nota accersitum fuisse ob magnificam illam, subdolanque denunciationem; sed tum demum veteri mendacio novam blasphemiam adjecerunt, quum injusti, ac perniciosi schimatis recitata ipsa eadem sententia ab Augustino convincerentur. Quid autem solliciti sumus de perpetua hac in Donatistis dictorum repugnantia?

Illud potius inquirendum videtur: quonam tandem præsidio ab justissima complurium Imperatorum indignatione sese vendicaverint. Quando quidem Cæsares tot tantarumque turbarum, quas Donatistæ in Ecclesia excitabant, tandem aliquando pertæsi, multimodis in Donatistas ani-
ma-

advertunt : in hoc capite , in illos relegatione ,
 in alios exilio , in alios confiscatione , in omnes
 multa . Hic enim vero Donatistis fulmen , ut
 ajunt , Jovi eripiendum ; & clava Herculi ex-
 torquenda erat . Nam quid ingenium contra vim
 moliretur ? Hic vero incredibilem , planeque hor-
 rendam Donatistarum versutiam perspicere libet ;
 & animositatem non intueri tantum , sed & ad-
 mirari . Donatistæ id suspicati , quod erat rei
 consentaneum ; se nimirum a Catholicis apud
 Cæsarem identidem delatos , duo ad rem archi-
 tectantur : alterum , quo Catholicos ab istiusmo-
 di delationibus , & ad Cæsarem perfugiis aver-
 terent : alterum , quo armato adhuc militi , si ita
 facto opus esset , non solum fortiter resisterent , sed
 & impune . Ut illud obtinerent docent primum
 ex sacris literis Christianis vetitum esse belligera-
 re , atque a Summis Potestatibus opem implora-
 re . Dein nil sibi reliqui fecerunt , ut Cæsaream
 gratiam aucuparentur ; quin usque eo præterve-
 cti sunt , ut iniquis , impiisque laudibus trans-
 fugam illum teterrimum , perditumque Julia-
 num celebrarint , apud quem unum justitiam de-
 prehendi prædicabant . A quo propterea , ut ma-
 gis magisque ecclesia Dei scinderetur , Donatistæ
 postliminio Donati , sibi que ereptis dudum Basi-
 licis restituti . Alterum item adoriuntur , quo
 commerita , quæ ab Imperatoribus metuebant
 supplicia , a se arcerent ; non amplius ad ver-
 ba confugiunt , sed ad verbera . Ad verbera in-
 quam , nam infinita ferocium , improborumque
 juve-

juvenum multitudo a Donatistis commota, atque instigata subito in agros erumpit, fustibus armata, non ferro, quod evangelica lege interdiceretur ferro dimicare; nullis certis sedibus consistens, sed hac illac per loca patentia discurrens, & in Rusticorum casas impetum faciens, Circumcellionum, seu Circellionum iccirco appellata *genus hominum agreste, & famosissimæ audaciæ*. Que Catholicis perditissimi ejusmodi homines intulerunt mala, quæ admiserunt scelera, incredibilia sunt, inaudita, infinita. Nulla ab oculis libido, nullum a manibus facinus, nullum ab illorum corpore flagitium abfuit. Latrocinia, direptiones, incendia, clades, scortationes, stupra, adulteria, ingluvies, ebriositas; uno verbo crudelitas latronibus incognita, Barbarisque inusitata; immanitas tandem brutis ipsis animantibus detestanda. Tot tantarumque ærumnarum, scelerumque cumulus, & colluvies ex sententia Donatistarum obvenit; Qui ut duplicem sibi propositum finem consequerentur, duplicem cautionem adhibuerunt. Primum licentiam illis ad omne facinus immoderatam largiti sunt, ut ea solum perficerent, quæ ipsi jussissent. Deinde Clericos suos iisdem Circumcellionum catervis præfecerunt, ut ea tantum juberent quæ ipsis placuissent. Circumcelliones vero dedita opera a Donatistis fuisse conductos, expressoque mandato ad Catholicos omnimodis divexandos instigatos fuisse, testatur & illud Optatus, & hoc sæpius Augustinus. In tanta rerum perturbatione Donatistæ tria semper disposuerunt

G g finem,

finem, modum, ac purgationem. Eo spectabant Donatistarum vota, ut una tot Carnificum crudelitate, & Catholicis Episcopis silentium imponerent, timoremque injicerent; & Cæsareis satellitibus valide repugnarent. Utrumque reapse obtinuerunt. Quod ad Catholicos attinet. *Usque adeo prorsus non solum laicis, vel quibuslibet Clericis, sed ipsis quoque episcopis Catholicis quodammodo proponebatur dura conditio. Aut enim tacenda erat veritas, aut eorum immanitas perferenda.* Augustinum præter ceteros reformidabant, iccirco Irati furiosa loquebantur, atque seductorem deceptoremque animarum Augustinum esse & privatim, & publice conclamabant; & ut lupum occidendum esse in defensionem gregis sui dicebant, & tractabant; omniaque peccata a Deo indubitanter esse credendum posse dimitti iis, qui hoc facere, ac perficere potuissent. Sed Deus Ecclesiæ suæ vicem miseratus malum tantum avertit. Jure optimo a Catholicis tam effrænatae violentiæ Donatistæ incusabantur; at hi negabant ad se pertinere quod fecerint Circumcelliones. *Fin-
gunt, se ignorare tale hominum genus, vel omnino
ad se non pertinere contra omnes homines ore impu-
dentissimo affirmant.* Quo circa opus fuit Catholicis non semel ab Imperatoribus suppeticas petere, veluti a Constantino, & Constante petierunt, sed impetratae nullæ fuerunt; nam Donatistæ fustibus suis *adversum leges Romanas tutos esse arbitrantur.* Et sane fustibus suis Constantino, & Constanti Augustis obstiterunt. Verumtamen ve
riti

riti ne copiae cesareæ expedirentur ad comprimendam cum Circumcellionum furias, tum Donatistarum audaciam, Circumcelliones Donatistis Auctoribus *non solum fustes tornare, sed etiam ferrum vibrare, & fundas circumagere didicerunt.* Fortasse rumor erat, armatum parari militem, quo Circumcelliones compescerentur, & justæ de Instigatoribus pœnæ sumerentur. Quid tum Donatistæ? Illi quidem sibi metuentes, remedium quibusque Catholicis inopinatum opportune excogitarunt. *Taurino Comiti scripsisse dicuntur, hujusmodi homines corrigi in Ecclesia non posse; mandaverunt, ut a supradiçto Comite acciperent disciplinam.* Tunc Taurinus ad eorum literas ire militem jussit armatum per nundinas, ubi Circumcellionum furor vagari consueverat. In loco Octavensi occisi sunt plurimi, detruncati sunt multi. Sub hæc Circumcelliones perterriti, non profligati manum suam confirmant, ferociusque erumpunt, acrioremque in Catholicos impetum faciunt. Re ad extremum adducta, totaque Africa Circumcellionum turmis misere infestata aperto Marte tot cladibus occurrendum erat. Donatistæ suorum criminum conscii, non ignorabant, qualem sibi, ac quantam tum Catholicorum, tum Imperatorum invidiam peperissent, horum consilium anteoccupant, crudelius quicquam, & plus quam immane molientes. Circumcellionibus utrum eligendi optionem dant; necari, aut ad Catholicam reverti. Sed hoc pusilli, & infidelis animi, illud excelsi planeque Christiani esse mentiuntur, at non esse

tam præclarum martyrium a Catholicis expectan-
 dum, quando quidem verendum erat, ne Catholi-
 corum contactu polluerentur, & martyrio fru-
 strarentur: satius esse, mortem sibi consciscere,
 non autem manus afferre, quod id nonnisi ferro,
 ac laqueo perfici posset sed ferrum Christianis
 vetitum, laqueum non quidem vetitum, sed
 Judæ proprium: quo martyrio, veluti altero ba-
 ptismo nefariis quibusve flagitiis eos mundatum
 iri pollicebantur. O insaniam inauditam, solisque
 dignam Circumcellionibus qui jam tum omnem
 humanitatem exuerant! Mortem eligunt volun-
 tariam, tam hilari, pacatoque animo, ut illis
 mori nihil magis esset quam jocus. Triplex eligunt
 mortis genus *per abrupta precipitia, per aquas*
& flammæ. Illud crebrius, hæc rarius. Tam
 horrenda, tamque inhumana machinatione Do-
 natistæ duo sibi opportunissima obventura spe-
 rabant. Primum Imperatorem de nova hac
 Circumcellionum immanitate certiores factum,
 a vindicta, si quam animo preconceperat,
 Circumcellionibus temperaturum, reisque ipsis
 remissurum. Deinde facile id sibi tum Cæsa-
 rem, tum Catholicos persuasuros, maximam
 illam calamitatem jandudum a Donatistis in
 Afros profectam, Donatistis inscientibus acci-
 disse; quod cum iis demum desperatis, insa-
 nisque hominibus ageretur, qui ne suæ quidem
 vitæ parcerent, quam nemo, ut sibi adimerent,
 persuaderet. Reliquum erat, ut Circumcellio-
 nes in tanta hac insania, & crudelitate con-
 fir-

firmarent; quod sedulo perfecerunt eosdem ut Martyres honorando. Hinc Augustinus: *Virunt ut Latrones, moriuntur ut Circumcelliones honorantur ut Martyres*. Postremo omnium maxime Donatistis oberat communio, quam Catholici Afri cum Occidente, atque Oriente servabant, ac totius Terrarum Orbis summa consensio circa hæreticorum baptismum, jam inde à Stephani Pape, temporibus, quas tum veteres, tum posteriores Catholicorum Doctores, Augustinus præsertim, atque Optatus primævis, sequioribusque Donatistis identidem objiciebant. Quo circa utrique illis quo afficiebantur incommodo callide non minus occurrendum fuit. Occurrerunt autem duplici calumnia. Jam illam de Cypriano tam prospere, quam affabre texuerant. Ubi vero intelligunt a Catholicis orientem atque Occidentem Cypriani auctoritati opponi, magno molimine tam firmum præsidium dejicere conantur. Supponunt itaque Firmiliani Epistolam ad Cyprianum, quod ex historia Eusebii acceperint: Firmilianum cum Cypriano consensisse. Illud etiam hauserant ex Eusebio de Concilio Iconiensi pro rebaptizantibus in Phrygia celebrato. Inceptam ab amico, necessarioque communi Eusebio Cæsariensi calumniam, Donatistæ pari astu perfecerunt. Fingunt itaque a Firmiliano Cypriani literis responsum datum; in quo Concilium Iconiense contra Cataphrygas celebratum, falso adversus quorumlibet hæreticorum baptismum statuuisse perhibetur; cui tur-

pi anacronismo Firmilianus ipse interfuisse in iisdem Firmiliani literis affirmatur. Quo pseudo firmilianico responso opinantur Donatistæ, satis provisum ei ignominia, qua in dies a Catholicis notabantur; nimirum Occidentalem non modo ecclesiam, verumetiam Orientalem Anabaptismo perpetuo repugnasse. Nec vero idipsum mentiri poterant Augustini temporibus, quando quidem Anabaptismus per Concilium C. P.^{num} I. toto Oriente eliminatus fuerat. Proinde ad calumniam omnium maxime usitatam revertuntur. Ajunt itaque, Orientales Episcopos contaminatos fuisse omnes Traditorum consortio; ne Johannem quidem ipsum Jerosolymorum Patriarcham excipientes. De Occidentalibus Hispanos per Osium, Gallos per Italos, Italos per Marcellinum pollutos esse prædicant. Ex quo duo se consequi posse arbitrantur: primum, ut turpissimam illam dederent maculam, quæ sibi ex negata cum Occidentis, tum vero Orientis communione inurebatur. Deinde, ut veram Christi Ecclesiam apud solos Donatistas consistere ex consequenti probarent, veræque fidei studiosos ad partem Donati adsciscerent. Cui quidem Donatistarum jactantia, atque impudentia intolerabili vel ipsi Ariani tametsi foederati, stomachabantur. Quod Fulgentius memorat epist. 9. de Fastidioso Ariano Auctore. Ut semel finiam Donatistæ tot, tantisque commentis, & Romani Pontificis, & Conciliorum auctoritatem, & Imperatorum potentiam; & Catholicorum, quin & totius Terrarum

Or-

Orbis invidiam vitare se posse existimarunt. Et reapse multo maxima ex parte vitarunt. Quæ sequuntur propositiones ad abstrusum illorum systema magis ac magis referandum conducunt; eæ tamen sunt quæ peculiariter sint pertractandæ.

P R O P O S I T I O VIII.

Donatiani Systematis Ordo admirabilis.

DOnatistæ, ut susceptum calumniarum systema perficerent, quatuor ordinarunt. Locum, tempus, res, ac personas. Quas quidem res tam affabre disposuerunt, ut illis ignoratis nullum sit Donatiani systematis iudicium. E contrario, si bene percipiantur, quam facillime dignoscetur.

P R O P O S I T I O IX.

Loci Ratio explicatur,

NUsquam Donatistis contingere poterat, ut mendaciorum suorum tabernam, fucatumque mercimonium auspicato magis quam in Africa aperirent, & venditarent. Jampri- dem hæc fama percrebuerat: Africanos Patres pluribus Conciliis coactis Hæreticorum Baptis- mum respuisse. Rumor hic, tametsi vero abesset, temporum tamen longinquitate fretus, Hominum vel prudentissimorum mentes turbaverat. Verum
quum

quum ea sit famæ conditio, ut rerum gestarum narrationem amplificet, aut etiam invertat, cum primævis Donatistis, solis, verisque Rebaptizantibus, & Beatissimum miscuit Cyprianum. Utcumque res haberet, Donatistæ numero Catholicos Episcopos præstabant, qui nihilo minus principio ob eximiam sanctitatis speciem Catholici habebantur, ii præsertim, qui proxime Donato Ecclesias administrarunt. Hinc nil mirum, ea quæ ab ejusmodi Episcopis, ovina pelle protectis, falso de Cypriano, priscisque Afris tradebantur de industria, imprudenter a catholicis Plebibus recepta fuisse. Eodem referenda de Agrippino rebaptizante traditio, ac de LXX. Episcopis, qui ante Agrippinum rebaptizasse feruntur. Quæ quidem tam procul vero confecta sunt, ut si fides illis sit adhibenda, omnino credendum sit, singulos illos LXX. Episcopos non amplius triennio Episcopatum gessisse, qui tamen ad unum omnes Historiam fugiunt. Ex quo facile intelligitur, quantum in rebus antiquis Donatistæ mentiantur, *ubi fallunt quos possunt*. Et illud animadvertendum annos ante quadraginta quam Donatistæ cum Augustino disceptarunt, pleraque Africæ Tabularia incensa fuisse; Quod seu casu obtigerit, sive Donatistarum perfidia, non nihil certe emolumenti ex insperata, communique calamitate Donatistæ acceperunt. Etenim, ut qui numero Catholicos vincerent, ejus tam perspectæ, quam deplorandæ incensionis obtentu, idoneam nacti opportunitatem quidlibet auden-

dendi, non est dubitandum quin non pauca pro se confinxerint monumenta, longe adhuc plura, quæ illis officerent, pessumdederint; ac demum omnia antiquitatis facta miscuerint; ea præsertim, quæ ad Cyprianum attinebant, de quo præclare Africana Ecclesia audiebat, & loquebatur. Afri quidem illi non pauci, qui Augustino perhibente serio affirmabant: BB. Cyprianum nunquam Rebaptizantibus adhæsisse, satis ostendunt: perspectissimum sibi fuisse, omnes illas epistolas Cypriani nomen præferentes, a fallacissimis Donatistis fuisse confictas.

P R O P O S I T I O X.

Temporum Ordo Recluditur.

N Unquam Donatistæ aut felicius, aut opportunius suam hæresim in Africa proferre, suamque sectam amplificare poterant, quam eo ipso tempore, quo protulerunt atque amplificaverunt. Cyprianica ætas minus idonea ad hæc molienda fuisset. Diocletiano imperante sub illius Imperii finem persecutio in Christianos omnium crudelissima exorta est, qua infinita Fidelium Christi multitudo vario cruciatuum genere sublata fuit. Ad hæc mala hoc illis accessit etiam, & quidem gravissimum. Imperatoris edicto Hebdomada ipsa, qua Dominicæ Passionis memoria recolitur, Ecclesias dirui, Sacrosque Codices incendendos tradi, jussum est. Quamobrem qui seu

H h

ti-

timore perculsi, seu tormentis fracti sacros libros tradiderunt *Traditores* in Africa vocati sunt. A quibus Cyrræ in Numidia Concilium celebratum est, præsidente Secundo Tigisitano Numidiæ Primate, in quo ob schisma vitandum Traditores recepti sunt, Anno Christi 303. Hoc porro *Concilium*, atque hæc *Translatio* Donatianum Schisma crearunt. Mensurio Episcopo Carthaginiensi vita functo, Cœcilianus illi sufficitur. At Lucilla natione Hispana, genere nobilissima, quod a Cœciliano dudum Diacono reprehensa fuisset, quod os Martyris nondum vendicati oscularetur, id rata, quod rentur nobiles Feminae, vindictam cum pietate posse consistere, in electum Cœcilianum schisma conflavit; quod ut ex sua accideret sententia *quadringentos folles*, quorum summa decem millium scutatorum probabilius esse potuit, Numidis Episcopis elargita est. Tum illi ut Cœcilianum exaugurarent, & specioso, quam maxime possent, titulo tantum facinus prætererent, id statim comminiscuntur: Cœcilianum ab Episcopo Traditore, nempe a Felice Aptungitano ordinatum fuisse. Hæc proinde accusatio, tametsi falsa; eorum temporum ratione habita, veram de Cœciliani ordinatione suspicionem injicere potuit; neque enim jus agebatur, sed factum. Post Carthaginiense Conciliabulum res in disceptationem adducitur. At Donatistæ susceptum Traditionis systema nil quicquam invertunt. Si quorum ex Catholicis Episcoporum vel iudicium refugiebant, vel doctrinam reformidabant,

bant, vel auctoritatem pertimescebant, continuo Traditionis nomen iis objiciunt. Ita fiebat, ut judicia multiplicarentur, tempusque protraheretur; nam tempori servire, tempusque producere solenne fuit Donatistis. Hac etiam temporis cautione callide, ac fauste usi sunt, ut singulos post cineres accusarent; ut aliena objicerent, eaque antiqua; quo difficilius a Catholicis defendi possent.

P R O P O S I T I O X I .

Rerum Series expenditur.

QUæ res Catholicis sex plurimum proderant, eadem & Donatistis gravissime oberant. Sacræ Scripturæ auctoritas; Romani Pontificis definitio; Arelatensis Concilii Judicium; S. Augustini doctrina; Imperatorum potentia; ac demum universus Terrarum Orbis. Donatistæ impavide talia, ac tanta Catholicorum præsidia oppugnarunt. Sanctas Scripturas extorquent, atque adeo corrumpunt. Apostolicæ sedis Auctoritati S. Cyprianum, qui Stephano, ut illi fingebant, est refragatus, & irritam, ut jactabant, Meltiadis Papæ ordinationem objiciunt. Arelatensi Concilio opponunt Carthaginiense III. S. Augustino Manichæorum hæresim exprobrant, vitamque liberius jandudum traductam, itemque dialecticæ fraudes, & eloquentiæ fucum. Imperatorum potentiam eludunt, tum falso dogmate,

quod assumunt : de Virorum Principum ope Christianis non imploranda ; tum vero furiosis Circumcellionum catervis . Totius denique Terrarum Orbis invidiam , uno eodemque dictorio : Ecclesiam nempe universam, præter Donatianam, immundam , pollutamque esse Traditorum consortio , aut contemnere Religio erat , aut spes magna vitandi .

P R O P O S I T I O XII

Personarum dispositio proponitur .

UBi Donatistæ immerito Cœciliano falsum alienumque crimen affingere ausi sunt , protinus calumniam ad alios , eosque summos viros portendunt . Meltiadi Papæ, calumniam intentant , quod Cœcilianum absolverit . Hispania illis repugnabat ; hinc Ofium Cordubensem clarissimum ex Hispanis Episcopum calumniantur . Reclamabant Galli, quorum partes erant & Romanum , & Arelatense iudicium vendicare ; Donatistæ nihil minus sibi fidentes quibuslibet Galliæ Episcopis infamiam inferunt . Atque ita in unius hominis, ejusdemque infantis falsa criminatione , multos lædebant , omnesque complectebantur . Nec minori sane impudentia opuserat ad inauditam illam , audacissimamque sententiam specioso quopiam nomine obtegendam : Universam Christi Ecclesiam apud solos asservari Donatistas .

PRO.

P R O P O S I T I O XIII.

Donatiani Systematis fastus, progressus, ac pernices recensentur ..

Donatistarum sententia undique præjudicata potissimum in causa fuit, cur insolita, atque intollerabili arrogantia rem suam agerent. Proinde tantum sibi arrogabant, ut quotiescunque cum Catholicis colloquendum esset, totiens ex Tripode loqui viderentur. Quin accusati non erubescunt, convicti spiritus non remittunt; Augustinus visus est, semel judicasse: Episcopos Donatianos mœnibus conclusos nunquam Urbibus excedere, quod essent impares tantæ ignominiaë ferendæ. Quæ interpretatio, non Donatistarum pudori, quippe queis nullus inesset; sed summæ Augustini honestati, cujus particulam aliquam in Donatistis residuam esse opinabatur, tribuenda est. Ceterum quod Donatistæ suis sedibus pedem non efferrent, id satius existimandum, eo consilio id effecisse, ut plebem suam in officio continerent; Neve Cæsarei Iudices occasionem nanciscerentur, aut illos in exilium mittendi, aut illis ad suos reditum intercipiendi; id eo etiam magis pertimescebant, quod aufugiendi facultate per Tribunum facta, nemo unus aufugit. Hanc ipsam apud suos permanendi pertinaciam Donatianis Episcopis in tempore exprobravit Augustinus. *Interrogate Christum; jubet vos fugere.*

gere . Interrogate Tribunum; permittit vos fugere . Si & ipsum Raziam (cujus exemplo Donatistæ abutebantur) interrogare possetis, respondebit vobis : non potui fugere . At revera (ut eo, unde egressa est evadat oratio) fastuosa erat & ipsa Donatistarum disceptatio , quam non nisi subtiliter , eleganterque instituebant ; omnis vero dicendi vis in conviciis , & contumeliis sita erat . Hinc Petilianus ab Augustino appellatur non veridicus disputator , sed maledicus conviciator .

Libet & quemdam in calumniis fastum notare , quas tam longe lateque protenderunt , ut calumniarum amplitudo facile Donatistarum arrogantiam æquaverit . De hac satis duabus superioribus Propositionibus actum est .

Ex hoc malo bicipiti quid nisi aperta , majorque perniciēs gigneretur ? Longum esset , ac laboris immodici insignem illam calamitatem , quæ ex Donatistis in rem Christianam redundavit , retexere . Quot innoxii , honestique Homines falsis criminibus notati ? Quot Viri Sanctissimi , doctissimique in perfidiæ , hæresisque suspicionem adducti ? Sed quid hæc præ horrendis , atque infinitis Circumcellionum flagitiis ? Attamen est aliquid , quod horumce Latronum crudelitatem , aut vincat , aut æquet quidem certe . Quid demum ? Donatistarum opera ; quæ Optatus respiciens Latronibus peiores asserere non dubitavit . Certe Augustinus luctuosissimum , quod ex Donatistarum dumtaxat verbis in Catholicos creabatur , exitium animo intuitus , ait Dona-
tistas

tistas lingua æmulari Circumcellionum fustes, ac fundas, ac ferrum. Tandem donatianam hæresim furiosam perniciem vocat.

P R O P O S I T I O XIV.

Donatistarum Pertinacia incredibilis.

DOnatistarum pertinacia statim post *Episcopalia judicia*, ubi Cœcilianum opprimere non potuerunt se exeruit. Quem illi tandem ad prædicti Imperatoris examen *pertinacissimis persecutionibus perduxerunt*. At Constantinus cognita causa, Cœcilianum innocentissimum, illos improbissimos judicavit. Verum tametsi *inconcussis documentorum firmamentis error ille convictus fuisset*, Auctores tamen in eo obduruerunt; *Sicut enim constantia non sinit hominem depravari, ita pertinacia non sinit corrigi*. Hinc non modo honeste, verum etiam necessario pœnis coerceri debuerunt, exilio præsertim. Illi vero *de coercitione iniquitatis suæ non solum confundi nesciebant, sed & laudari volebant, ignorantes cœcitate mirabili, vel animositate damnabili se scire dissimulantes, quod Martyres veros non faciat pœna sed causa*. Postremo donatiana pertinaciam incredibilem reapse fuisse sæpius, & perspicue tradit Augustinus, sed apertissime, verbisque gravissimis tum cum diabolo pertinaciores judicavit, quod a Constantini iudicio, ad quem Catholicos Cæsare ipso invito provocaverant, con-

convicti in sua perversitate remanserunt. Hinc putat Augustinus. Quod ipse diabolus, si auctoritate Judicis, quem elegerat, toties vinceretur, non esset tam impudens, ut in ea causa persisteret. Paulloante dixerat: schisma Novatianum pertinacissimam iniquitatem. Quid plura? Fortunius ipse Donatista suæ paris pertinentiam detestatus est.

P R O P O S I T I O XV.

Terribilis Donatistarum astutia, & fallaciloquentia.

Nihil Donatistas adortos esse, quod non maximo astu confecerint, hætenus perspicuum feci. Jam vero nonnulla, eaque præcipua tantæ calliditatis argumenta expendenda supersunt. Quinque præter ea, quæ superius explicari Donatiana versutia sibi animo constituerat. I. curandum fuit, ut veras a se criminationes averterent, propterea calumniantur ut lateant. II. ne structæ illos frustrarentur calumniæ; iccirco vetera objiciunt. Veteres accusant nomina reticendo, quo difficilius & illa exploderentur, & isti purgarentur. III. ut colloctionem jandiu expetitam cum catholicis effugerent, quam ut, quam maxime possunt, protrahant, caussantur, non licere cum Peccatoribus colloqui, sed conferre cum Catholicis ab Imperatore coacti, renuunt cum iis confidere. IV. ut Catholicos terrent; hinc vetant Catholicis Sepulturam: Epi-
sco-

scopum Septuagenarium exaugurant . V. demum ut tot , tantaque sua , suorumque flagitia religionis fūco prætexerent , flagitia flagitiis , & quidem majora minoribus addunt ? Altaria diruunt ; Calices frangunt : Eucharistiam Canibus projiciunt . Hinc illud consequēbatur , populum perterritum non admodum minora facinora animo attendere , quandoquidem longe majora obversabantur ; de his vero Donatistæ plebibus se purgabant , quod dicerent : hæc omnia polluta esse , ac proinde exauguranda . Quocirca quæcumque ab illis præ his minus gravia , tametsi reapse gravissima admittebantur , aut probanda erant , aut excusanda , aut æquo anima sustinenda quidem certe ; Quod omnino credendam esset : nihil a Donatistis suscipi , quod sine magno consilio , magnoque pietatis studio susciperetur . Quid multis opus est ? Immania ipsa , & inaudita flagitia , quæ a Circumcellionibus Donastitarum suggestu , stimulis , atque ope patrata sunt , divinitus accidere , Catholicosque debitas suorum criminum pœnas luere temere prædicabant .

Huic vero exploratæ tandem aliquando nequissimæ versutiæ Doctissimi Catholicorum Episcopi , Optatus præsertim , atque Augustinus verbo , & scripto strenue repugnarunt ; proinde opus fuit Donatistis linguam & calamum exerere . Exseruerunt enimvero , nec minori fraude ; ea siquidem alacritate sophismata contorquebant , qua dolos versabant ; quos propterea ita alloquitur Optatus Milevitanus : *lib. 3. pag. 357. si seductio-*

ni vestrae paullo tardius fuerit accomodatus assensus, etiam illa vobis argumenta non desunt, quibus facile etiam nolentibus quod vultis suadere possitis. Quos antea dixerat subtiles seductores. Nec sane minori acumine opus erat ejusmodi veteratoribus, qui sæpenumero absurda, secumque pugnantia loquebantur.

PROPOSITIO XVI.

Donatistæ Antiqua depravant Monumenta.

QUum primum Donatistæ apud Cæsarem, ad quem post Episcopalia judicia Catholicos provocaverant, causam dicere impetrarunt, lite contestata Ingentius Donatista Ziquensium Civitatis decurio confictionis epistolæ Alfii Cæcilianii adversus Felicem Aptungitanum accusatur convincitur, & damnatur. Post L. fere annos ab Ingentio damnato Donatistæ chartas, nescio quas, ad suam causam confirmandam Catholicis obtrudebant, de quibus ita Parmeniano reponit Optatus lib. i. pag. 345. *Sed quia audio aliquos de societate tua litigandi studio chartas habere nescio quas; quærendum est, quibus sit accomodanda fides, quæ cum ratione concordent, quæ cum veritate confabulentur. Vestrae si sunt aliquæ, mendaciis forte videantur aspersæ; Nostras chartas probant & conflictus causarum, & contentiones partium, & exitus judiciorum.* Nec modeste minus, ut mitissimum Episcopum decuit, Augustinus reposit

fuit Epistol. 43. al. 162. *Si proferunt chartas, proferimus chartas; si falsas nostras esse dicunt, hoc nos de suis dicere non indignantur.* Qui vero antiquas chartas non corrumpere qui contortis interpretationibus vel Sanctas Scripturas corrumpebant, veluti Parmenianus, qui quotiens *aquam* in Sacris Codicibus deprehendebat, totiens baptismum designari autumabat, quem explicandi modum non hallucinationem duxit Optatus, sed criminandi studium; namque ita Parmenianum urget. *Intelligeris enim studio criminandi sic palasse legem, ut, ubicumque Aquam Scriptam legeris, prestigiis quibusdam ad invidiam collegeris, & everriculo quodam malitiæ argumentorum intexto, ad te omnia, quæ sunt bona traxisti.* Quam vero reformidarent Donatistæ res ab illis cum Catholicis gestas tabulis consignari, inde potissimum argumentandum, quod in colloquio habito ab Augustino cum Fortunio Donatista Epist. 45. al. 163. Catholici postulaverunt, *ut a Notariis verba nostra exciperentur; Diu ab illo, vel ei consentientibus reluctatum est; postea tamen ipse Fortunius unus omnium Donatistarum docilis concessit.* Reliqui omnes renuebant, ne aditus illis scripta depravandi intercluderetur. In eo ipso colloquio nil dubitarunt Donatistæ Philippopolitanum Conciliabulum pro Sardicensi Augustino obtrudere.

COROLLARIUM

Ex XVI. adductis, probatisque Propositionibus assertum Theorema concluditur.

Prop. I. *Calumniæ Donatiæ Sæctæ Firmamentum*. Quicquid igitur hæresi Donatiæ astipulatur pro calumniâ habendum est. Cæciliani ordinatio firmamentum erat, non hæresis Donatiæ, sed schismatis. Epistola ad Pompejum firmamentum fuit, non schismatis, sed hæresis Donatiæ. In Cæciliano quæstionem facti, in Cypriano quæstionem juris collocabant. Utrumque falsum erat, factum, atque jus; falsum itaque utriusque firmamentum. Falsa irrita Cæciliani ordinatio, quidni falsa sit Cypriani ad Pompejum Epistola?

Prop. II. *Calumniæ ad systema redactæ*. Qui certa methodo rem suam agunt, id maxime operam dant, ut medium principio respondeat, & finis medio. Principium Donatiani systematis calumniâ fuit. Quidni calumniæ sint medium ac finis? Principio Cæcilianum Catholicis objecerunt, paullo post Cyprianum: illum perpetuo objecerunt, hunc ad Collationem usque Carthaginensem. Duo hæc præcipua calumniantis systematis capita quid sunt, si non hæc calumniæ sunt?

Prop.

Prop. III. *Donatistæ morum Sanctitatem affe-*
ctant. Fucata Donatistarum sanctitas in causa
 potissimum fuit, cur plerique omnes Africani
 Homines, gnavi etiam, & eruditi id sibi persua-
 derent: Sanctissimum Cyprianum idipsum sensis-
 se quod Donatistæ. Porro sententia isthæc in spe-
 ciem piissima, tam procul esse videbatur ab hæ-
 resi, quam erat reapse quibusve hæresibus infensa.
 Nec quodcunque sat erat acumen ad eam frau-
 dem introspectendam, quæ tam specioso, tamque
 constanti fidei studio obtegebatur. Hinc falso exi-
 stimarunt: Donatistas non jus propter factum,
 sed factum propter jus propugnare. Esto sane:
 posteriores ex Afris Catholicos non id a Donati-
 stis accepisse, sed a majoribus suis; majores vero
 acceperunt ab Episcopis suis, qui non modo ca-
 tholici habebantur, sed & umbram rigidæ seve-
 ritatis præseferabant. Eo pacto tam insigne men-
 dacium a majoribus in posteros derivavit. Hæc
 porro credulitas deceptricis sanctitatis, ac dece-
 ptæ pietatis effectus est.

Prop. IV. *Donatistæ omnium Hominum flagi-*
tiosissimi. Hæresim a Petri Cathedra damnatam,
 ab Apostolica Traditione convulsam, tot per-
 spicuis Sacræ Scripturæ testimoniis adversantem,
 totius Occidentis consuetudine improbatam,
 post etiam ab œcumenicis Conciliis interdictam,
 Doctori Maximo, itemque Martyri præclarissi-
 mo affingere, nequissimorum dumtaxat hominum
 facinus erat. Hæresis autem Martyrio non ex-
 pungitur, sed punitur ex Cypriani doctrina.

Quod Augustinus secus de Cypriano sentire videatur, nihil habet momenti, quoniam connivendo, & in hypotesi hoc dixit, non absolute, neque ex animi sui sententia, quod sequenti Thecremate planum fiet. Qui tot, tantaque flagitia in Africa admittere potuerunt, nil quicquam dubitandum, quin principi, clarissimoque totius Africæ lumini hæretica macula lucem eripere ausi fuerint. Nam quid perditis hominibus usitatus, quam magnæ existimationis Viros in præsidium sui sceleris advocare?

Prop. V. *Donatistis falsa doctrina, & modica scientia*. Sanam doctrinam non sustinentes nedum facile falsis assuefiunt, sed & necessario. At ex falsis ea seligunt, quæ majorem ostendant auctoritatem, majusque præsidium afferunt. Ea ratione Donatistæ ad Cyprianum confugiunt. Quod si doctrina non suppetat, Viros doctissimos, quo jure, quave injuria, sibi adsciscunt. Ita prope modum Donatistæ egerunt cum Cypriano.

Prop. VI. *Calumniarum Systema impenetrabile*. Una hæc ita prudens ut vera animadversio: Donatianum calumniarum systema impenetrabile fuisse, gravissimam, justissimamque suspicionem injicit: potissimum, quod illi habent in Pompeii Epistola, perfugium id genus esse, quod potiores calumniæ, quæ difficillime perspiciuntur. Sententiarum repugnantia, mentiendi facilitas, inveniendi acumen, calumniandi consuetudo, confirmandi impudentia Catholicorum mentes quaquaversum distrahebant; atque

que adeo ut sæpenumero id dicendum esset, non quod animus, non quod veritas, sed quod præfens Donatistarum versutia, & voluntas, quod res in causa postulabant. Quum de eo agatur systemate, quod antehac minus accurate expensum, & nemini, quod videam comprehensum fuerit, non admodum referre debet, ita de Cypriano existimatum, ut placuit hominibus callidissimis. Secus [aut ego fallor] evenisset, si quispiam alter Catholicorum Scriptor quo tempore Augustinus recta hæresim Donatianam oppugnabat, id sibi ex instituto sumsisset; ut pari studio Donatistarum technas exploraret, & literis consignaret. Quibus enodatis epistolam ad Pompejum Cyprianicam facere quid est aliud quam ad solem cœcutire?

Prop. VII. *Incomprehensum Systema refutatur.* Necessitas, quæ Donatistas urgebat, Concilium Concilio opponendi, & Episcopum Episcopo, in causa potissimum fuit, cur & Concilium Carthaginiense III., & Epistolam ad Pompejum confingerent. Verbo tenus Synodum Carthaginiensem Romanæ Synodo sub Stephano [quam commentititiam judico], & Cyprianum Stephano objiciunt; at revera & Carthaginiense III. Synodo Arelatensi I. & Epistolam ad Pompejum Miltiadis judicio apponunt. Neminem unum Eruditorum hominum latere arbitror: Donatistas ad facti quæstionem tuendam Synvesfanam Synodum commentos esse; tamque subtili astu commentos, ut universa Catholica Ecclesia ad novissimam

fima usque tempora imaginariæ huic Synodo fidem adhibuerit, eamque in Romanum Breviarium retulerit. Quid miramur ad juris quæstionem propugnandam alterum Concilium confixisse, & unam; itemque alteram Epistolam sub nomine Cypriani? Num dubitaverint Cypriani auctoritate abuti, qui & Imperatorum potentiam, & Catholicorum conatus furiosis Circumcellionum turmis eludere potuerunt? *Nam cum sint duo genera decertandi* [Tullio Auctore] *unum per disceptationem, alterum per vim*, cumque illud verbis hoc verberibus committatur, Quis dubitet de verborum falsitate in iis, qui non abstinent a verberum injuria?

Prop. VIII. *Donatiani Systematis ordo admirabilis*. Ordine plane admirando rem suam agentibus ab optimis quibusve exordiendum est. Omnium Afrorum Antistitum doctrina, & sanctitate præstantissimus Cyprianus jure, meritoque erat, ac vocabatur. Ab Cypriano igitur exordiendum fuit. Subtegmen suppeditavit Eusebius Donatistarum Patronus. Tum Donatistæ telam confecerunt. Enimvero tam certus, tam accomodatus hic ordo fuit, ut non modo suæ hæreseos initium sumferint ab Cypriano, sed & suas ipsas argumentationes in Cypriani calamo, atque ore reposuerint. Quæ quidem eadem ipsæ sunt, quas Donatistæ Catholicis obtrudunt, quasve Augustinus nedum refutat, verum etiam ludificatur.

Prop. IX. *Loci Ratio explicatur*. Qui Ana-
ba-

baptismi patrociniū Cypriano adjudicant, id sibi persuadeant oportet: hæreses perinde atque Arbores a peculiari unius, & alterius Provinciæ Cœlo gigni, ac propagari. Tertullianus omnium primus in Africa Anabaptismo fertur studuisse. Subinde Cyprianus ut qui Tertulliani doctrina magnopere sit delectatus, quem iccirco magistrum suum vocitabat, perinde ac si oscitans, & dormitans ejusdem libros perlegisset, non cautus, non circumspectus ut Cyprianum decebat, ut Montanistæ Scriptoris fama postulabat, venenum cum melle deglutivit. Miror equidem non modo etherodoxos, sed & Catholicos Scriptores, eosque præstantissimos tam turpiter de Cypriano conjicere. Post Cypriani Martyrium. *Illi ipsi Episcopi* [Hieronymus scribit dialog. cont. Luciferian.] *qui rebaptizandos Hæreticos cum Cypriano statuerant, ad antiquam consuetudinem revoluti, novum emisere decretum. Quid facimus? Ita & nobis Majores nostri, & illis sui tradidere majores.* Undenam hanc Afrorum Antistitum palinodiam Hieronymus accepit, Ecclesia ignorat, Historia fileat, Antiquitas non tradit. Nam quod S. Dionysium Alexandrinum S. Hieronymo præmittit Pamelius, & hic cum Baronio hallucinatus est; tametsi non video, quo jure sibi blandiantur, qui de pace Ecclesiæ reddita ab Novatianensibus interpretantur, quos ad Nicænum usque perstitisse, compertum est. Ceterum ex hac Hieronymi opinione duplex

pro hujusce epistolæ falsitate argumentum ducitur. Primo Hieronymus eodem prorsus modo conjicit de Cypriani, ceterorumque Afrorum Antistitum errore, ac de istorum retractatione; hæc autem nulla fuit; igitur & nullus fuit error. Jam vero liquet vel perspicacissimum Hieronymum Donatianis fallaciis in hanc credulitatem pertractum fuisse. Quonam tandem modo? eodem plane atque Afri ipsi pertracti sunt. Jam illa Cyprianici erroris fama in Africa percrebuerat. Ex qua alterum consequi necesse fuit; nimirum, quum post obitum Cypriani summum apud Afros silentium de Anabaptismo deprehendatur, id tantum conjiciendum fuisse: Afros Episcopos remelius perspecta a priori sententia ad unum omnes recessisse. Deinde quod nemo Unus tot Episcoporum post Cyprianum comperiretur Anabaptismum instaurasse; magno erat argumento, eos ipsos Antistites in quopiam Africano, & frequentiori Concilio palinodiam cecinisse, quod prudentissime opinatus est eximius Hieronymus, quem si quis existimet non rumore vulgi abreptum, sed comperto aliquo solemnique documento edoctum id prodidisse, continuo & illud sibi persuadet: Rebaptizantium res magis exploratas fuisse Hieronymo quam Optato Milevitano Donatianarum rerum Scriptori accuratissimo, & Augustino Donatianæ hæreseos oppugnatori acerrimo. Itaque Donatistæ Anabaptismum in Africa non excitant, sed excogitant. Quamobrem? ut irritam faciant Cæciliani Ordinationem. Annon unus aliquis ante
vel

vel post Cæcilianum ordinatus erat, in quem hæc
 itidem ordinationis suspicio cadere posset? Qui
 sibi hoc serio in animum inducit, nimium fabu-
 lis delectatur. Equidem sic existimo; si usquam
 alibi quam in Africa idipsum moliri Donatistis
 contigisset, dubio procul non dissimilem calum-
 niam fuisse structuros, & alium quempiam ex
 Occidentalibus Episcopis illustriorem BB.^{mo} Cy-
 priano substituturos fuisse. Verum enim vero
 [si qua Superis fors est apud Homines] inauspi-
 cato accidit Cypriano, ut omnium præclarissi-
 mus in Africa esset, atque haberetur; nempe
 apud eas gentes de quibus sapienter pronunciavit
 Cicero. *Mira semper fuit Afrorum calliditas.*

Prop. X. *Temporum Ordo recluditur.* Sa-
 crorum Codicum Traditio, quæ Cæciliani or-
 dinationem præcesserat, opportuna satis fuit
 donatiano Schismati fovendo; eademque plu-
 rimum idonea est *ad* hujusce epistolæ confi-
 ctionem revelandam. Cujus quidem epistolæ as-
 sertores ita ad complexionem adduco. Africani
 Episcopi ante Traditionem utrum Anabaptis-
 mum ejurarunt an non? Si quippe dicant; qua
 tandem spe Donatistæ eundem exsuscitarent?
 Sin minus; cur tantopere Catholici Donatistis
 succenserent? Tum aliud quæro. Si ejurarunt, ut
 enim vero ajunt, quum nemo unus ex Afris repu-
 gnaret, quis illos ad ejurandum adduxit? Decre-
 tum, inquiunt, Romani Pontificis. Cornelii,
 an Stephani? non quidem Cornelii; ut Eusebio
 placet, quippe quo cum magna Cypriano gratia

erat, & necessitudo. Non item Stephani, ut hæc præfert epistola, propterea quod in Stephani Constitutionibus apud Anastasium Bibliothecarium nihil tale habeatur, quod erat omnium maxime recensendum, quicquid sit de illarum, quæ recensentur, veritate. Obstat adhuc Epoca Pontificatus Stephani, quam nonnulli ad annos duos: alii ad annos quatuor, menses duos, dies viginti unum ex Damasi Chronico protrahunt, quæ sententia magis arridet Tillemontio, ac Pearsonio, nec non Adnotatori Maurino, cui solutior, & explicatior visa est; quod ita probe concurrant Stephani cum Afris; & cum Orientalibus concertationes. At dissidium cum Martiano Arelatenfi non concurrat cum dissidio Cyprianico; de quo fusius Theorem. V. At tria Concilia Carthaginiensia non concurrunt cum Vita Stephani Papæ, de quo Theorem. VI. Quocirca temporum ordo, qui Donatistis maxime favere videbatur, si bene expendatur, maxime obest.

Prop. XI. *Rerum Series expenditur.* Quinque illis rebus, quæ firmissimum Catholicis præsidium afferebant, una hæc ad Pompejum Epistola repugnare nonnihil poterat. Potuit namque primum Sacrarum Scripturarum auctoritatem ad Anabaptismum torquere, quod ita ab eximio Cypriano illarum peritissimo explicarentur. Tum potuit Romani Pontificis certissimum in fidei causis iudicium non leviter infirmare, ob repugnantiam ejus, qui Episcopus erat Ecclesiæ post Romanam *Eminentissimæ*, veluti Romanam, & Cartha-

Carthaginienſem Eccleſiam appellavit Auguſtinus . Deinde ejusdem Auguſtini Doctrinæ fidem derogare potuit ; quod Hypponenſi Epifcopo Carthaginienſem ; quod Epifcopo minori Africæ Primatem ; quod Viro optimo , & laudatiſſimo Martyrem ſanctiſſimum ; quod tandem Doctori maximo Doctorem ſummum obtruderet . Poſt : Concilii etiam auctoritatem in ſpeciem imminuere potuit , quippe tum in præfatione , tum in conſuſione innuat Concilia Carthaginienſia, quibus ipſe præſuiſſe putabatur , a quibus itidem Anabaptiſmus firmiter ſancitus perhibetur . Rurſus Imperatorum pro Catholicis ſtudium , & in Donatiſtas odium maxima ex parte temperare potuit , atque adeo debuit ; quod illis omnino credendum eſſet , ſi huic epistolæ fidem adhiberent : Beatiffimum Cyprianum Martyrium potius ſubiturum fuiſſe , quam ex Anabaptiſmi ſententia reſceſſiſſet ; nec proinde quicquam dubitandum , quin ſubituri forent Donatiſtæ Cypriani exemplo , & conſtantia confirmati . Poſtremo potuit & hæc una Epistoſa totius Eccleſiæ , ſi non auctoritatem effugere , invidiam ſaltem declinare . En quam Perſonam hæc epistoſa Cypriano aſſignat .

Prop. XII. *Perſonarum Diſpoſitio proponitur .*
 Quo pacto Epistolam ad Pompejum quibuſque Catholicorum propugnaculis ab Donatiſtis obje-
 ctam fuiſſe modo enunciavi , eadem ferme ratione de Perſonis judicandum eſt .

Prop. XIII. *Donatiani Systematis faſtus pro-*
 K k 3 *greſ-*

gressus, & *perniciēs*. Eos qui intolerabili fastu omnia sibi arrogabant, quibus & suas calumnias quam longe lateque possent efferrent, Viroſque honestiſſimos multimodis inquinarent, dubitandum non est, quin leniſſimo, & Catholico Cypriano hanc hæreſis, & pertinaciæ labem inuſſerint ad ſuam cauſſam dicendam.

Prop. XIV. *Pertinacia incredibilis*. Donatiſtarum pertinacia ita incredibilis erat, ut inexcusable. Hanc autem ſuæ pertinaciæ excuſationem comparare ſe poſſe arbitrabantur, quod non tam obſtinati viderentur, quam Cypriano devoti; cujus exemplo & Romani Pontificis decreto, & Concilio Romano, atque Arelatenſi ita ſe impune refragari poſſe præſeferrent, quemadmodum Cyprianus & Stephano, & Romano, quod jactatur, Concilio eſt refragatus. Præterea ſi una hæc ad Pompejum epiſtola animadvertatur, inſignis obſtinationis notæ in ejus Auctore deprehenduntur, quæ cum maxime Donatiſtis, tum minime congruunt Cypriano.

Prop. XV. *Terribilis Aſtutia, & Fallaciloquentia*. Tametſi, tot, tantæque Donatiſtarum artes aut nullæ eſſent, aut laterent; una hæc ad Pompejum Epiſtola reformidandam Donatiſtarum verſutiam ſatis ſuperque declararet. Hoc ſiquidem monumento rebus ſuis undique proſpicere potuiſſe, ex iis, quæ ſuperius collegimus, abunde patet. Tanto enim aſtu conſeſta eſt; ut nihil, quod ſuæ hæreſi adverſari poſſet, una huiusce Epiſtolæ propoſitione infirmari non poſſe
opi-

opinarentur ; hæc injuria , quotiens Cyprianica haberetur , veluti diutissime habita est . Fallaciloquentia jam tanta est , ut sophismatum acervus verius quam Epistola Apologetica videri possit . Eam itaque confer cum technis , fallaciisque Donatianis , continuo intelliges : aptius illis respondeat , an simplicitati , doctrinæque Cyprianicæ ?

Prop. XVI. *Antiqua depravant monumenta.*
Qualis , ac quanta ex hac propositione pro hujusce epistolæ confictione contra Donatistas eruat præsumptio , vel nobis tacentibus , nemo est , qui non videat . Quæ hoc Theoremate animadvertimus , longe probabiliora fient , si cum sequenti Theoremate , quod Beatissimi Augustini ope implorata , jam pertractandum suscipimus , conferantur .

THEOREMA II.

Ex vero S. Augustini adversus Donatistas
Systemate Epistolæ ad Pompejum
falsitatem demonstrare.

PROPOSITIO I.

*Augustinus refugit facti quæstionem, perstat in
quæstione juris.*

SI de facti quæstione agatur, non nimium fi-
dendum est Augustino, non quod fuerit mi-
nus diligens, sed quod magis cautus; nam-
que ita res postulabat; quandoquidem solemne
erat Donatistis facta factis adjicere, eaque anti-
qua, incerta, & implexa, quo Augustinum a
quæstione juris distraherent, in qua plurimum,
& quidem juste, ejus Doctrinam reformidabant.
Passim apud Augustinum deprehendere licet ejus-
modi cautionis exempla, in ¹ Collatione præser-
mti Carthaginiensi, in qua maximopere Donati-
stæ satagebant, ut Augustinum ab instituta de
Anabaptismo quæstione ad Traditionis disquisitio-
nem revocarent. Ita propemodum egit in altera
Collatione habita cum ² Fortunio Donatista.
Cla-

¹ Apud Labæum Tom. 2. Concil. ex edit Venet., & Aug. in
brevit. Collat.

² Epist. 44. ad Eleus. al. 163.

Clarius etiam quæstionem juris a quæstione facti fecernit, Traditionem inquam ab Anabaptismo, scribens : Emerito Donatistæ : *Alia enim quæstio est, utrum illa vera dicatis, quæ quidem nos multo probabilioribus documentis falsa esse convincimus, & in vestris magis ea ipsa quæ obicitis, tunc probata declaramus. Sed hæc, ut dixi, alia quæstio est, tunc aggredienda, & discutienda, cum opus fuerit. Hactenus de quæstione facti. Nunc de quæstione juris. Illud nunc adtendat vigilantia mentis tuæ, neminem contaminari posse ignotorum ignotis criminibus. Profecto, si unquam Augustino accuratius facta expendenda erant, tum accuratissime, & quum Episcopos Romanæ Ecclesiæ calumniis incredibilibus infectatus est Petilianus, Marcellinum scilicet, ejusque Præsbyteros Miltiadem, & Marcellum, & Silvestrum. Reponit vero Augustinus : ' Quid ergo jam opus est objecta ab eo crimina diluamus ? Ipse sceleratos, & sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo. Quid laborem probare defensionem meam ? cum ille nec tenuiter conatus sit probare calumniam suam. Atque ita caput illud absolvit. Prorsus qualescunque fuerint Marcellinus, Marcellus, Silvester, Miltiades, Mensurius, Cæcilianus, atque alii, quibus obijciunt pro sua dissensione quod volunt, nihil præjudicat Ecclesiæ Catholicæ Toto Orbe Terrarum diffusæ, nullo modo eorum innocentia coronamur ; nullo modo eorum iniquitate damnamur. Causam*

Ll

cur

3. Epist. 87. ad Emer. al. 164.

4. De unic. Bapt. cont. Petil. cap. 16.

5. Ibid.

cur istorum defensionem prætermiserit, ediderat capite superiori. ⁶ *Sed si eos contra istorum calumnias defendamus, quorundam Hominum causam videbimur agere, non Ecclesiae. Quippe supervacaneum putabat illorum purgationem suscipere.* ⁷ *Quocirca (inquit) quaecumque in nos, sive in nostros quasi parcendo, prætereundo dixisti, sine nominibus, sine testibus, sine ullis omnino argumentis, partim culpando quæ culpanda non sunt, non probando, supervacaneum est velle purgare. Quum autem Petilianus nimis præfracte obtruderet facta, Augustinus tam importunæ pervicaciæ impatiens hoc illi responsum dedit.* ⁸ *Quotiens tibi dicturus sum. Hæc si non probatis ad neminem pertinent; si autem probatis ad nos non pertinent. Tandem istiusmodi factorum pertæsus rationem affert, cur hæc despiciat, nimirum* ⁹ *ut quæstiones infinitas, atque superfluas de factis hominum, quæ rationem nostram nihil impediunt, auferamus. Dicat quis: Fortasse Augustinus ea refugiebat, quæ ignorabat. Esto sane; verum & illa declinabat, quæ maxime noverat. Quis enim Augustino notior quam Augustinus? Augustinum semel atque iterum Augustino objecerunt. Quid tum Augustinus?* ¹⁰ *sermonem ad Donatistas convertens, ita eos alloquitur. Ego Eccle-*

-
6. Ibid. cap. 15.
 7. Cont. lit. Petil. Donat. lib. 3. cap. 14.
 8. Cont. eundem. lib. 2. cap. 78.
 9. Epist. 87. ad Emerit.
 10. Cont. lit. Petil. lib. 3. cap. 11. et. 1.

Ecclesiæ causam volo, ut noveritis. Ille [Petilianus] ut meam. Superius etiam causam asseruerat, cur calumnias sibi a Petiliano affectas præteriret, atque despiceret. Simul [dixit] & illud opinor egisti, ut occupatus mea defensione susceptam causam etiam ipse defererem, atque ita hominibus non ad disputantium, sed ad litigantium verba conversis, obscuraretur veritas, quam dilucescere, atque innotescere formidatis. Ego itaque contra tale consilium quid agam, nisi mea potius defensione neglecta rem teneam de qua intentionem meam nullus meus criminatorem excutiat.

PROPOSITIO II

Augustini Systema in facti questionibus contra Donatistas Hypotheticum est, non Absolutum.

Constantia, qua Augustinus identidem Catholicorum facinora ab Donatistis objecta inficiatur, magno est argumento: non sibi perdifficile futurum fuisse illorum criminationes calumniæ convincere; contra defensionem hanc de industria prætermisisse; de factis aliquando dubitasse; quandoque etiam liberius, quam par esset, ea concessisse, prudentis id fuit œconomiae, sed nec alia ratione concessit quam hypothetica; quippe cui illud maxime propositum esset, ut probaret, tametsi vera essent & Catholicorum crimina, & Donatistarum chartæ, non statim inde con-

cludi licitum fuisse Donatistis schisma conflare, & unitatem Ecclesiæ conscindere. Hanc etenim ratiocinationem Donatistæ conficiebant: Qui a fide defecerunt nequeunt fidem præbere; atqui ii qui sunt a parte Cæciliani defecerunt a fide; nequeunt itaque fidem conferre; illorum igitur baptismus irritus est, ex consequenti iterandus. At Donatistæ utpote fallacissimi, non nimium laborabant in thesi probanda; porro plurimum impendebant in assumpto confirmando. E contrario Augustinus, hac fraude perspecta, sapienter factum existimavit, si assumptum negligeret, & in thesi perstaret; quod hanc videret quam facillime ex scripturis rejici posse, non item illud, cui nova semper facta adjiciebant, eaque obscura, & ignota, quæ tametsi falsa, longissimas moras interposuissent, & litis definitionem retardassent. Quamobrem non semel satius judicavit res gestas concedere; quod nihil quicquam thesi propositæ objicere animadverteret. Ex quo clarissime consequitur: Augustini Systema in quæstione facti plerumque hypotheticum fuisse, non absolutum.

P R O P O S I T I O III.

Augustini sententia de mente Cypriani hypothetica est, non absoluta.

Augustinus S. Cypriani mentem expendens in libris a se adversus Donatistas conscriptis,

ptis, Cyprianum Cypriano perpetuo opponit. Ex qua antilogia duo conſequebantur: alterum, non rite rejici hæreticorum, & improborum hominum baptiſmum: alterum, non eam eſſe hanc controverſiam, ut Eccleſiæ unitatem ſcindere liceret. Verum quum in duobus potiſſimum locis mitiſſimus Cyprianus ab ſchiſmate abhorreat, nimirum in conſuſione Epistolæ ad Jubajanum, & in præſatione ad Concilium III. Carthaginienſe, ex utroque argumentum ſumfit ad Donatiſtas convincendos, qui propter Baptiſmi controverſiam ſchiſma fecerant, adverſus Cypriani monitum, qui poſtquam ſuam cauſſam pro Anabaptiſmo peroravit, hæc ſubdit in Epistoſa ad Jubajanum: *Servatur a nobis patienter, & firmiter caritas animi, Collegii honor, vinculum fidei, & concordia Sacerdotii.* Et in Concilio III. Carthaginienſi ſic præſatur: *Supereſt, ut de hac ipſa re ſinguli quid ſentiamus, proferamus; neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes.* Ecquam expedi- tiorem planioremque viam inire poterat Auguſtinus ad ſchiſma Donatianum diſſipandum? quam ejus Doctoris auctoritatem Donatiſtis opponere, ad quem veluti ad certiſſimum Patronum, Arcemque munitiſſimam perpetuo confugiebant. Attamen non prætermiſit Auguſtinus id Donatiſtis ſignificare, ita demum ſe agere de Cypriano, ut illis conniveret, ſuamque diſceptationem non ex ſui ſententia inſtitutam eſſe, at ex hypotheſi Donatiſtarum; neque hoc expreſ-

fius declarare potuit; quod infra suis locis aperiemus.

PROPOSITIO IV.

Epistola ad Pompejum utrique Systemati repugnat.

Quemadmodum conclusio Epistolæ ad Jubajanum, & exordium Concilii Carthaginienfis III firmamenta sunt hypothetici Augustiniani Systematis, ita Epistola, de qua nunc agimus, ad Pompejum, tum absolutum, cum hypotheticum systema subvertit. De absoluto otiosum est verba facere; de hypothetico jam nunc differendum. Profecto Epistola ad Pompejum adeo præjudicata est, ut ne in hypothese quidem ab Augustino recipienda fuerit, qui omnino ejus epistolæ tractationem reformidabat. Quum primum hæc epistola nominanda fuit, nullum judicium tulit; en ejus verba. ¹ *Ad Pompejum etiam scribit Cyprianus de hac eadem re, ubi aperte indicat, Stephanum, quem Romanæ Ecclesiæ Episcopum tunc fuisse didicimus, non solum sibi ad ista non consensisse, verum etiam contra scripsisse, atque præcepisse.* Deinde ejusdem Epistolæ disquisitionem instituens, duo præstat. Nonnulla primum loca exscribit, quæ anabaptismum propugnant, simulque refutat: Tum ad ² illa

¹ August. lib. 5. cont. Donast. cap. 23.

² Ibid. cap. 25.

illa descendens, quæ in Stephanum irritatus effudit retractare noluit; quia & non opus est. Eadem quippe ipsa dicuntur, quæ jam satis discussa sunt; & ea præterire melius est, quæ periculum perniciosæ dissensionis habuerunt. Renuit itaque Augustinus hanc Epistolam pertractare, quippe quæ habuerit periculum perniciosæ dissensionis. Quum enim ea mense esset Augustino in suscepta de Baptismo disceptatione, ut schisma a Donatistis conflatum dissiparet, diligentissime cavendum fuit, ne ea pertractaret, quæ schisma excitabant, cujusmodi hæc sibi ad Pompejum epistola merito visa est. Hinc illud consequitur: Epistolam ad Pompejum non solum cum Epistola ad Jubajanum pugnare; sed & cum hypothetico S. Augustini systemate.

PROPOSITIO V.

Augustinus de mente Cypriani agens, hypotheticum Systema profitetur.

Augustinus e septem libris quos contra Donatistas conscripsit, quatuor integros libros impendit, ut probet nihil magis donatiano schismati adversari, quam auctoritatem BB.^{mi} Episcopi, & Martyris Cypriani. Id vero tam serio agit, tam etiam moderate, perinde ac si quæ ex Cypriano a Donatistis contra Hæreticorum baptismum objectabantur, vere Cypriani esse crederet, ac fateretur. Nec secus Augustino agendum fuit,
ne

ne schismaticis terga vertere videretur. Eodem autem consilio id egisse atque ego affirmo, discrete profitetur in suis retractationibus.¹ *Contra Donatistas* [inquit] *auctoritate BB.^{mi} Episcopi, & Martyris Cypriani se defendere molientes, septem libros de Baptismo scripsi, in quibus docui nihil sic valere ad refellendos Donatistas, & ad eorum prorsus ora claudenda, quomodo literas, factumque Cypriani.* Via plane regia incescit Augustinus, eas etenim munitiones adoriri oportebat, quibus hostis pertinacissimus sese propemodum vallaverat; porro Cypriani auctoritas firmissimum erat Donatistarum munimentum. Quo pacto doctissimus Bossuetius, Augustinum æmulatus, nuperos Protestantes adortus est. Inde vero conjicere tam Bossuetium, quam Augustinum quæ ex Hæreticis contra Hæreticos assumserunt, reapse vera existimasse, nec hominis Critici est, nec Viri just.

PROPOSITIO VI.

Augustinus dubitat de literis, & de facto Cypriani.

EX compluribus Cyprianicis monumentis, quæ ad Donatistas refellendos Augustinus assumit, primas obtinent conclusio Epistolæ ad Jubajanum, & præfatio ad Concilium III. Carthaginiense, quippe quæ recta feriant schisma donatianum. At Doctor perspicacissimus de utrisque du-

¹ lib. 2. cap. 18.

dubitavit. *De Epistola quidem ad Jubajanum, adtende [inquit, Cresconium alloquens lib. 3. cap. 33.] quid ingeram, quod vestrum evertat, & assumat errorem. Cum enim persuadere conaretur vel Sanctus Cyprianus, vel quicumque illam scripsit Epistolam hæreticos ad Ecclesiam venientes baptizari oportere &c. Una hæc, tametsi singularis, Augustini dubitatio centum dissolvit ejusdem Augustini affirmationes; quandoquidem istæ ad Systema hypotheticum respiciunt, nempe ad jus: illæ vero ad absolutum, videlicet ad factum, an ea Epistola sit Cyprianica? Nec proclivior fuit in Concilium Carthaginienſe III. nam contra Cresconium agens, lib. 1. cap. 32. & de objecto sibi a Donatistis Carthaginienſi Concilio responsionem afferens, ita se exseruit. Nam & Vos profertis Concilium Cypriani, quod aut non est factum, aut a ceteris unitatis membris, a quibus ille non divisus est, merito superatum. Quid multis moror? Augustinus non modo de Epistolis, sed & de facto Cypriani dubitavit; ita enim ait. Quanquam non desint qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendunt; sed sub ejus nomine a præsumtoribus, atque mendacibus fuisse confictum. Neque enim sic potuit integritas, atque notitia literarum unius quamlibet illustris Episcopi custodiri, quemadmodum Scriptura Canonica, tot linguarum literis, & ordine, & successione celebrationis Ecclesiasticæ custoditur, contra quam tamen non defuerunt, qui sub nominibus Apostolorum multa confingerent. Frustra quidem, quia illa sic commendata, sic celebrata,*

sic nota est : verum quid possit adversus literas , non canonica auctoritate fundatas , etiam hinc demonstravit impiae conatus audaciæ , quod & adversus eas , quæ tanta notitiæ mole firmatæ sunt , sese erigere non prætermisit . Ecquid gravius dici potuit ad clanculum mordendam Donatistarum versutiam , ac temeritatem ? Tum e vestigio duplicem causam affert , quare literas factumque Cypriani cum Catholicis receperit . Quod & stilus ejus habet quamdam propriam faciem , qua possit agnosci ; & quod ibi magis contravos nostra causa demonstratur invictior , vestraque separationis præsumptio . Potuit ne clarius designare sui Systematis hypothesein ? Deinde aperit , Donatistas ad Cyprianum tanquam ad Asylum confugere . Ac per hoc si perturbati tanquam ad aliquem portum sic ad auctoritatem Cypriani confugitis . Quo perfugio intercluso jam tum perire oportebat : si autem jam nec illuc confugere audetis , sine ullo luctamine naufragatis . Postremo sic suam de Cypriano sententiam concludit . Porro autem Cyprianus aut non sensit omnino quod eum sensisse recitatis ; aut postea correxit in regula veritatis ; aut hunc quasi nævum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere caritatis . Jam vero repetenda sunt Augustini dicta quo clarius hypotheticum maximi Doctoris systema ab absoluto seceramus . Primum dubitat de Epistola ad Jubajanum , & de Concilio Carthaginiensi , quæ dico propemodum erant ineluctabilia Augustini tela , quibus donatianum schisma jugiter jugulabat .

Nunc

Nunc qui de eo dubitat, quod sibi maxime prodest; annon de eo dubitarit, quod sibi plurimum obest? veluti plurimum obesse Catholicis hanc Epistolam ad Pompejum Augustinus ipse fateatur. *Nam illa quæ in Stephanum irritatus effudit periculum perniciosæ dissensionis habuerunt*, quæ iccirco renuit pertractare, & consultius ea præterire existimavit. Tum penitus integram de Cypriani factò, & literis traditionem in suspicionem audacissimæ confictionis adducit. Qui totum rejicit partem non accipit; Quocirca generali illa inficiatione & Epistolam ad Pompejum confictionis infimulavit. Nec solus dubitat, sed cum multis: *Quanquam non desint [inquit] qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendant*. Qui vero contra Donatistas id contenderent, nisi ex Afris Catholici, iidemque eruditiores, quibus propterea Augustinus ipse merito suam fidem accomodavit; sed Augustinus id systematis persequeretur, quod erat homini Theologo congruentius: illi quod Historicis; nempe hic hypotheticum, illi absolutum. Hinc si Epistolam ad Pompejum confictam pronuncio, cum quo tandem hoc audeo? cum Augustino scilicet. Ecquis vero Catholicorum vereatur hoc ipsum cum Catholicis sentire? Afriis præsertim, non multum a temporibus Cyprianicis disjunctis, rem suam contra Donatistas diligentissime agentibus, quibus cum id ipsum sentire non est veritus Augustinus; qui eorundem sententiam gravissimis conjecturis confirmavit; videlicet, quod ne Scriptura ipsa canonica

ejusmodi labe immunis fuerit , *contra quam tamen non defuerunt qui sub nomine Apostolorum multa confingerent . Frustra quidem , quia illa sic commendata , sic celebrata , sic nota est .* Maximam hic comparisonem assumit ; quapropter ? nisi ut id ostenderet , quod ejus maxime intererat . Hoc autem argumentum ab iis ducit quæ majora sunt , quin & maxima , ad ea , quæ minora : quamobrem ? nempe ut innuat : quamfacillimum fuisse unam & alteram Epistolam sub Cypriani nomine confingere , quod non defuerint perditum , & mendacissimi homines , qui magno molimine , quod difficillimum usque erat , adorti , *sub nominibus Apostolorum multa confingerent .* Ne vero quis angeretur in hujusce confictionis auctore inquirendo *confictum* inquit *a præsumentibus , atque mendacibus .* Nam qui clariorem notam his vocibus substitueret ? qui ne verbo quidem uno interjecto prædixerat in suppressæ retractationis hypothese , fortasse suppressam fuisse ab eis , *qui hoc errore nimium delectati sunt , & tanto velut patrocinio carere noluerunt .* Qui autem in Africa hoc errore delectati sunt præter Donatistas ? Ecquis Donatistis & ad fallendum instructior , & ad mentiendum paratior ? Ipsi enimvero ab Augustino reprehensi , quod canonicam ipsam Scripturam corrumpere ; quidni sine injuria ab Augustino postulentur , quod confinxerint factum , & literas Cypriani ?

At enim [dicat quis] Augustini dubitatio levissima fuit , & semiplena ; nam si graviter , ac plene dubitasset , jam illud de Cyprianico stilo

præ-

præterisset; & purgationem hujusce minimi erroris ad *falcem passionis* non retulisset.

Sed hæc assumptio infirmior est quam ut debeat pluribus verbis refelli. Jam enim edixi Axiomate II. ad mentem Cypriani: verum cujuscumque Scriptoris stilum non tam ex locutionis caractere, quam ex caractere Personæ deprehendi. Num vero Cyprianicæ locutionis stilus in his Epistolis, quæ Cypriano adjudicantur, reapse deprehendatur, non ausim Augustino repugnare; sed id tum mihi, tum quibusve Lectoribus omnino comperitum est: Cyprianicæ virtutis caracterem nequam deprehendi, quod me satis superque movet, quo minus Epistolas illas Cyprianicas existimem. Præterea Cyprianicæ locutionis per Augustinum affirmatio si conferatur cum altera causa, ob quam Augustinus *non negavit, illud sensisse Cyprianum*, videlicet; *quod ibi magis contra Donatistas Catholicorum causa demonstratur invictior*. fatendum erit: earum literarum per Augustinum receptionem ob Cyprianici stili conformitatem; esse potius anteoccupationem, quam concessionem; ne scilicet Donatistis, qui vehementissime auctoritate Cypriani, cui plurimum fidebant, ab Augustino urgebantur, subterfugendi daretur locus. Præstabat itaque Augustino eas literas a Donatistis Cyprianicas judicari, *cum appareat in literis Cypriani, communicata esse cum peccatoribus sacramenta, cum admissi sunt in Ecclesiam*; cujus e contrario sacramentorum communicationis cum peccatoribus negatio firmamen-

tum erat hærescos Donatianæ. Ad purgationem suppositi erroris per martyrium quod attinet, in ea sum sententia, ut firmissime judicem, Augustinum nec serio, nec dogmatice, sed ad scandalum vitandum, & ad morem Donatistis gerendum id pronunciaſſe: *ſi quid in Cypriano fuerat emendandum, purgavit Pater falce paſſionis*. Non enim fugiebat Augustinum aureum Cypriani dictum de Hæreticorum martyrio: *Non eſt illa corona fidei, ſed pœna perfidiæ*. Ad hæreticum autem conſtituendum multa concurrunt ex probatiſſima Cani doctrina lib. 12. loc. Theolog. cap. 9. prope finem. *Primum, errorem habeat oportet. Deinde ut is error catholicæ veritati contrarius ſit. Tertio loco certum eſſe neceſſe eſt, atque expeditum, errorem illum veritati catholicæ repugnare. Quarto, errori pertinaciam adjungi. Quinto, ut is error ſit poſt ſuſceptam fidei profeſſionem in illo, qui ſe Chriſto credere proſitetur*. Ex recensitis hiſce quinque conditionibus tertia, & quarta a nonnullis in Cypriano deſiderari videntur: nempe ab iis, qui affirmant: rebaptizantium errorem dogmatico Romani Pontificis decreto fuiſſe damnatum. At enim, ut Romani Pontificis decretum Fidelium univerſitatem obſtringat ab Eccleſia Catholica accipiatur oportet. O magnificam cautionem! Nempe lævus Augustinus, qui de per-vulgato Stephani Decreto mentionem faciens, ait *Stephanum, quem Romanæ Eccleſiæ Episcopum tunc fuiſſe didicimus, non ſolum ſibi (intellige Cypriano) ad iſta non conſenſiſſe, verum etiam con-*

tra

tra scripsisse, ac præcepisse. Qui autem jure præciperet? qui ut quibusdam placet, solus præcipere nequibat. Augustinus quidem de Stephani Decreto ex hypothese differit Donatistarum, sed tamen urget Donatistas ex Sententia Catholica; at neutiquam urgeret, si Africanæ Ecclesiæ acceptio, & confirmatio necessariæ fuissent. Præterea ecquis prudenter inficietur Catholicæ Ecclesiæ acceptionem? Quum Augustinus irrideat minimum numerum Episcoporum; qui Stephano adversabantur, (si quidem adversabantur, de quo dubitat Augustinus), præ tot millibus qui Stephano consentiebant; quum etiam non dubitanter affirmaverit: *Consuetudine teneri orbem terrarum.* Error itaque Cyprianicus aperte veritati catholicæ repugnabat. Forsitan dicat quis, fuisse sine pertinacia; quod vero similis existimandum sit: lenissimum Cyprianum, antequam martyrium subivit, a rebaptizantium sententia recessisse. Qui sic reponit divinat. Nam quo pacto perstet absoluta Cypriani fides cum tali, ac tanta Cyprianicæ palinodiæ dubitatione? Profecto Augustinus, tametsi ex hypothese quod Cyprianicæ docilitati congruentius erat opinatus, hujuscemodi interpretationi non magnopere confusus est; quum enim sub disjunctione dixisset: *Cyprianus aut non sensit omnino quod eum sensisse recitatis; aut hoc postea correxit in regula veritatis*, e vestigio subtexuit: *aut hunc quasi nævum sui candidissimi pectoris cooperuit ubere caritatis*; quod sane non subdidisset si Cypriani retractatio credi-

credibilior fuisset . Sed tam affabre in signis hæc in SS. Cyprianum calumnia ab audacissimis Donatistis constructa fuerat , ut ei , qui rebaptizantium errori Cyprianum adhæsisse crederet , continuo & pertinacia in errore credenda foret . Hinc post Decretum Stephani Epistola ad Pompejum ; hinc Epistola ad Firmilianum : hinc Firmiliani responsum : hinc Concilium Carthaginiense III. Num hæc videntur argumenta esse retractationis, an pertinaciæ ?

P R P P O S I T I O V I I .

Antilogia Cyprianica per Augustinum demonstrata Augustini Systema in hypothesis affirmans transfert ad absolutum negans .

SI Augustinus in disquisitione Cyprianicæ doctrinæ id solum præstitisset , ut Cypriani auctoritate donatianum schisma convelleret , jam tum S. Augustini systema de Cypriani sententia hypotheticum omnino fuisset . Verum, cum non tantum schisma , sed & hæresim donatianam ipsius ejusdem Cypriani doctrina Doctor præclarissimus convincere sit adortus ; jam inde consequitur : Augustinum quod ex hypothesis concesserat , absolute negare . Nam si secundo , tertio , quarto , & quinto libro e septem adversus Donatistas conscriptis , & lib. 2. contra Cresconium , nedum suppositas Cypriani pro anabaptismo

mo rationes refellit, sed & Cyprianum Cypriano, & quidem in eo quod ad Baptismum hæreticorum attinet; probat siquidem compluribus Cypriani sententiis, ex receptissimis ejusdem opusculis, literisque collectis, baptismum rite ab hæreticis conferri. Nunc quæro: an Augustinus Cyprianum evincat, vel ne? Si ajunt, jam Cyprianus secum pugnat: si negant, jam Augustinus Donatistis imponit; utrumque perabsurdum est. Pone vero quod est maxime veritati consentaneum, Cyprianum ab Augustino repugnantia convinci; tum alterum quæro: an Augustinus jocosè obiterque convincat; an serio, & ex instituto? si jocosè, certe Augustinus neque suam neque Ecclesiæ causam agebat; sin autem serio convicit, ut plane convicit; serio igitur Augustinus existimavit, Cyprianum videntem, prudentemque in sententiarum repugnantiam iterum ac tertium lapsum fuisse. Quid gravius? quid acerbius dici, aut excogitari potest & contra Cypriani doctrinam & in summum Augustini erga SS. Cyprianum obsequium? nisi id est, quod fit ratione consequens: Augustinum serio quidem Cyprianum repugnantia convincere; at nunquam serio existimare potuisse; Cyprianum tam aperte secum pugnassee. Quod si Cyprianicæ antilogiæ ab Augustino reſeratae crebram adjicias Augustini dubitationem de facto, & literis Cypriani, jam tibi hypothetica Augustini concessio in absolutam vertitur negationem.

COROLLARIUM

*Ex Hypothetico Augustini Systemate Epistola
ad Pompejum confecta concluditur.*

PROP. I. *Augustinus refugit facti quæstionem.*
Si de rebaptizantium errore agatur, facta omnia, quæ a Donatistis afferuntur contra Catholicam, ab Augustino omittuntur; atque ita omittuntur, ut in speciem concedantur; quanquam calumniæ sint. Hoc pacto Marcellini Papæ idolatria identidem ab Augustino concedi videtur, tametsi de Romano Pontifice, ac Martyre BB.^{mo} ageretur; quidni solum mentis errorem de Episcopo Carthaginienſi concederet? quem tandem illustri martyrio expiasse putabatur.

Prop. II. *Augustini systema in factis hypotheticum est.* Qui ex hypothese quidpiam permittit, non affirmat, sed dubitat. Qui sæpius, magnifque momentis dubitat, jam negat. Qui ex hypothese quæ maxima sunt permittit, annon permittet quæ sunt longe minora? Qui ex suppositione fatetur: a Marcellino thus idolis adul- tum; quid dubitet & illud fateri: unam, & alteram epistolam a Cypriano conscriptam?

Prop. III. *Augustini Sententia de Cypriano hypothetica.* Si quidpiam ex hypothese permittas, ex cujus hypothetica permissione præcipuum tuæ
causæ

causſæ præſidium aſſeratur, longe excuſabilior
 eris, quam ſi id permittas quæ tuam cauſſam,
 niſi peſſumdat, implicat quidem certe. Impli-
 cabant ſane Catholicorum cauſſam crebra, & fa-
 moſa quæ ab Donatiſtis obtrudebantur facta; de
 quibus non magnopere Auguſtinus laborabat,
 quod quæſtionem juris perſequeretur. Hanc vero
 juris quæſtionem Epistoſa ad Jubajanum, & præ-
 fatio ad Concilium Carthaginienſe III. Cypriano
 adſcriptæ non peſſumdabant, ſed recreabant.
 Concedendæ erant igitur ſatius quam documenta
 quæ officiebant; atqui hæc conceſſit; ergo &
 illa conſultius concedi oportuit.

Prop. IV. *Epistoſa ad Pompejum utrique ſyste-
 mati repugnat*. Aptiſſimum huiusce propoſi-
 tionis exemplum nobis Tullius ſuppeditat in ora-
 tione ad Cæſarem pro Rege Dejotaro. Quum
 apud Dejotarum hospitem ſuum Cæſar divertif-
 ſet, locus erat quidam, in quo erant ea compo-
 ſita, quibus Rex Cæſarem munerare conſtitue-
 rat. Huc Cæſarem e balneo, priuſquam accum-
 beret ducere volebat; Ibi enim erant armati,
 qui Cæſarem interficerent, in eo ipſo loco col-
 locati. En crimen. Purgat Cicero infidiis hiſce
 Dejotarum, quod quum inter Dejotari accuſa-
 tores medicus Regis adeſſet, aliquod veneni cri-
 men non finxerit, nec medicus quicquam
 de veneno dixiſſet; quod fieri potuit, primo oc-
 cultius in potionem, vel in cibo; deinde etiam
 impunius fit, quod quum eſt factum negari po-
 teſt. Finge nunc, ſcriptum aliquod deprehendi

Dejotari stilo elaboratum, in ea ipsa Regis Dejotari causa Cæsari oblatum; in quo id manifeste enunciat: qua nocte Cæsar apud Dejotarum est diversatus, venenatam potionem regio medico miscere iussu esse. An Tullius tam stupidus qui scriptum istud, Regis Dejotari chirographum esse vel ex hipotesi concedat? Id ipsum plane in causa Cypriani ab Augustino factum animadvertimus. Inter Catholicorum accusatores, quod Hæreticorum baptismum ratum haberent Cyprianus recensetur; at nihil de veneno, nihil inquam de schismate quin vehementissima schismatis detestatio, eximium, & singulare unitatis studium comperitur. Augustinus ad argumentandum sagacissimus Cyprianico isto, tametsi supposito testimonio ad donatianum schisma remordendum in tempore usus est; an tam facilis, & imprudens, ut e vestigio vel ex hypothese concedat, quod donatianum schisma maximo-pere fovet, augetque? num vero Epistola ad Pompejum periculum perniciosæ dissensionis habuerit, præstat Augustinum percontari.

Prop. V. *Augustinus hypotheticum de Cypriano Systema profitetur*. Si quispiam quid in hypothese permittat, non continuo id fatetur quod permittit; sin etiam & hypothesis rationem, & permissionis finem aperiat, ac profiteatur, jam tum propemodum aperte negat; quoniam qui hypotheticam concessionem testatur, absolutam per timefcit. Profitetur itaque se concedere in systemate hypothetico, ut locus supersit negandi in absoluto.

Prop.

Prop. VI. *Augustinus dubitat de literis, & facto Cypriani*. Si de eo dubites, quod iterum ac tertium concessisti gravissima dubitandi causa subsit oportet. Tum etiam longe gravior, si ex ejusmodi vel hypothetica concessione maximum sis consecutus emolumentum; sat enim tunc, superque declaras: longe tibi pluris esse velatae veritatis amorem, quam apertae utilitatis studium, & magnificae defensionis ambitio. Dubitavit sane Augustinus de literis, factoque Cypriani, nec solus dubitavit, sed cum multis, iisdemque Afris, atque Catholicis. Quis igitur dubitet cum Augustino dubitare? cum Afris, cum Catholicis, contra Hereticos, pro Episcopo, ac Martyre Beatissimo? Tum adhuc justius, quod Augustinus dubitavit, tametsi summum erat periculum, ne si Cypriani literas, ac factum pernegaret, fructum amplissimum, quem inde contra donatianum schisma consequeretur, aut interci-peret, aut imminueret, aut retardaret quidem certe. Tantum veritatis amor apud Augustinum poterat, ut si in alterutro aliquando peccandum esset, gravius ille quidem Cyprianicae famae imminutionem, quam donatiani schismatis diuturnitatem laturus fuisse videatur.

Prop. VII. *Antilogia Cyprianica per Augustinum demonstrata*. Qui probe norunt & eximiam Cypriani doctrinam, & magnam, quae de illa fuit apud Augustinum existimatio, id sibi minime gentium persuadebit: doctissimum sanctissimumque Cyprianum aliquando ab Augustino ir-

ridiculo haberi potuisse verum enimvero irridiculo habitus fuisset, si ad tam crebram, tamque apertam sententiarum repugnantiam ab Augustino fuisset adductus. Neque enim video quid risum movere hoc possit amplius; nam ut profana exempla, & philosophorum placita, & quotidianum usum prætermittam, in hac ipsa, quam nunc agimus causam, quum non semel Donatistæ in Collatione Carthaginensi sibi contradicere comperirentur, magnus Catholicorum risus de illis erat; atque omnium admurmuratio consequebatur. Repete nunc Augustiniani systematis œconomiam, Augustini confessionem, frequentem dubitationem dubitandi causas, ac demum acerbam causæ tractationem per demonstratam antilogiam; dein judica, an serio Augustino, quæ jactabantur de Cypriano pro Rebaptizantibus Epistolæ, Cyprianicæ essent, ac dicerentur.

THEOREMA ²⁸⁷ III.

*Ex libris S. Optati Milevitani assertæ
confessionis suspicionem
confirmare.*

PROPOSITIO I.

*Summum atque perpetuum S. Optati de Cypriano
silentium in quæstione de
Rebaptizatione.*

PARMENIANUS Donatistarum Carthaginiensis Episcopus, successorque Donati, unus idemque primus Donatiani schismatis, atque hæresis polemicam defensionem instituit, literisque mandavit. Hanc vero S. Optatus Milevitanus Catholicorum Antistes apud Numidas sex, aut si mavis, septem libris egregie refutavit hoc ordine, ut libro I. demonstret: Africanum schisma non a Catholicis, sed a Donatistis fuisse conflatum. II. Ecclesiam non apud Donatistas consistere, sed apud Catholicos. III. Non Catholicos vi, & flagitiis sententiam suam tueri, sed Donatistas. IV. Nonnullis sacræ Scripturæ locis, quibus Parmenianus abusus fuerat expensis, Donatistas remorder. V. Non esse Baptismum iterandum. VI. Sacrilega Donatistarum facinora enarrat, ac detestatur. VII. Tandem a Parmeniano objecta refellit. Totis vero septem
hisce

hisce nusquam libris Cypriani sententiam meminit de iterando hæreticorum baptismo, & sane si Cyprianus ita de Baptismo ab hæreticis ministrato sensisset, veluti a Donatistis jactatum est, Optatus illum iterum ac tertium meminisse poterat, quin & debuerat: sive in libro IV., in quo eum locum psalmi 140. expendit: *oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, quo versiculo tantopere Donatistæ abutebantur, quem a Cypriano, ceterisque Patribus Concilii Carthaginensis usurpatum fuisse liquet Epistola ad Episcopos Numidas num. LXX. Sive in libro V. in quo ex instituto Baptismus iterandum non esse ex sacris literis argumentatur. Seu tandem in lib. VII. in quo momenta a Parmeniano pro Rabaptizantibus adducta recitat, excutit, ac rejicit. Cui autem sano, solertique homini verosimile fiat: Parmenianum, qui se Cypriani Cathedram tenere prædicabat, maximo, quod ab Cypriano præsidium consequi poterat, carere voluisse, atque ita tacitum præteriisse, ac si reapse nullum fuisset? Pessime enimvero Parmenianus rationibus suis consulisset, si quod in causæ dictione optimum erat, & maximæ apud Afros auctoritatis omnino prætermisisset. Invalidam contra, diminutamque defensionem Optatus pro Catholicis instituisset, si objectas sibi a Parmeniano & vetustissimam totius Africae consuetudinem, & Cypriani in ea reparanda diligentiam, & in servanda constantiam, & complurium Cathaginienſium Conciliorum sanctiones ne verbo quidem attigisset

Po-

Pone vero Optatum in rerum objectarum confutatione Parmeniani orationi penitus subservisse, atque iccirco Cypriani mentionem subterfugisse, quia Parmenianus subterfugit; num pari œconomia Cyprianicæ doctrinæ memoriam præterire potuit libro primo? cujus quidem libri ea potissimum ratio proposita est, ut Donatianum schisma, undecunque potest, adoriatur, atque deiciat. Quid vero ad id consequendum aut validius, aut opportunius? quam conclusio epistolæ ad Jubajanum, & præfatio ad Concilium Cartheginiense III. quæ propterea sæpenumero adversus idem schisma Augustinus usurpat; Optatus quidem Cypriani nomine semel, atque iterum eo ipso libro utitur ad Donatianum schisma oppugnandum, atque in eo disputat: non Cæcilianum, sed Majorinum, ac Parmenianum *a Cathedra Petri, vel Cypriani* recessisse. Quod si Rebaptizantium coriphæus Cyprianus fuisset, jam tum reponeret Parmenianus: non se, nec Majorinum, sed Cæcilianum *a Cathedra Petri vel Cypriani* recessisse; namque ipsi in Cypriani sententia de hæreticis baptizandis perstiterant, a qua Cæcilianus discesserat; eo etiam justius, quod constarent Cypriani Epistolæ, & Concilium, nil vero quicquam da retractatione constaret. At neuter Cyprianum opponit, neque hic cum posset, neque ille cum deberet, utrumque igitur latuit integra de Cypriano Rebaptizante historia; quocirca non temere affirmo post S. Optati Milevi-

tani, ac Parmeniani Donatistæ tempora a Donatistis fuisse confictam.

P R O P O S I T I O II.

S. Optati historia de rebus donatianis in magna apud ipsos, Donatistas exiflimatione.

PRæclarum de hac re argumentum recenset Augustinus in Breviculo Collationis. III. diei cap. 19. ubi hæc habet. *Sed hinc repulsi (Donatistæ) velut aliquid validissimum prolaturi, petierunt Optatum legi, quod & ante petiverant; unde se probaturos dicebant: Cæcilianum ab Imperatore damnatum, & paucis interjectis: Optatum vero legi multo instantius flagitabant Recitatus est Optatus In quibus verbis Optati cum omnino nulla Cæciliani damnatio, sicut illi demonstraturos se esse promiserant, reperiri potuisset, iussit Cognitor, totam paginam recitari Quod cum recitaretur, Donatistæ dixerunt: hoc se non petiisse recitari, stomachantes adversus eos, qui risum tenere non poterant. Quum audiissent quam apertam contra seipsos paginam protulissent. Deinde cum illis verbis, quæ ipsi recitaverant, extenuasse dicerent Optatum damnationem Cæciliani, & exprimere noluisse, flagitatum est ab eis, ut aliunde manifestum legerent quod ab illo dicerent extenuatum. Quod cum minime potuissent aliquando transitum est. Duo hic perpendere lubet: & præcipuum, quo a Donatistis S. Optati historia*

ria

ria habeatur in pretio: & Donatiani animi mobilitatem atque nequitiam; siquidem quum primum multa, quam præconceperant spem, se frustratos animadvertunt, continuo eum ipsum calumniantur, quem *velut aliquid validissimum prolaturi, petierunt legi & multo instantius flagitabant*. Porro utrumque asserto huic Theoremati opitulatur: Alterum quidem, quod ingenui, veracisque scriptoris famam, quæ penes Donatistas de Optato vigeat, indigitet: alterum vero, quod nullo negotio ea ipsa Catholicorum adversus Donatistas argumentatio, in eos inverti possit, qui Epistolam ad Pompejum a Cypriano conscriptam ominantur. Nam quum ajerent Donatistæ: *Optatum extenuasse damnationem Cæciliani, & exprimere noluisse, flagitatum est ab eis, ut aliunde manifestum legerent quod ab illo diceretur extenuatum. Quod quum minime potuissent aliquando transitum est*. Nunc si quis dicat: Cypriani sententiam pro rebaptizantibus a Parmeniano, & adversus schisma ab Optato non extenuatam, sed penitus prætermissam fuisse, flagito & ipse; ut aliunde manifestum legant ante Parmenianum, atque Optatum quod ab illis dicunt prætermissum. Fortasse proferant Eusebium; at si sapiunt, cicatricem refricant; namque Eusebius ut primævis Donatistis viam stravit, ita sequioribus, atque Augustino coævis repugnat, quod singulari propositione demonstrabo. Deinde esto ita sane, ut perhibet Eusebius, undenam proferent tot, quæ circumferuntur

epistolæ? atque hanc potissimum ad Pompejum omnium acerbissimam? Undenam tot sub Stephano R. P. Concilia Carthagine celebrata? Reliquum est, ut vel ipsis fatentibus Donatistis Afrorum rumor de Cyprianico Anabaptismo posterior sit Optato, ac Parmeniano. Quorum alter alteram ad Tychonium pro Donatistis epistolam misit, in qua itidem maximum quod nactus fuisset in Cypriano præsidium tam alte reticet, ac si nullum fuisset; fuit igitur nullum.

P R O P O S I T I O III.

Optatus ipse in facti, & juris quæstione suas habet hypotheses.

TAmetsi adeo jactata Cypriani historia in hypothesei Donatiana ab Optato recensetur, nullam tamen sententiæ catholicæ negotium facefferetur. Verum ille ne in hypothesei quidem Cypriani factum, atque sententiam commemorat. Dicat quis: iccirco non commemorare, quod non hypotheticum Systema persequatur, veluti Augustinus est persecutus, sed absolutum. At reapse etiam Optatus in rerum gestarum narratione non unam habet hypothesin; libro siquidem primo objectum Macarii crimen in hypothesei concedit. Idem præstat lib. 2. ita ajens: *Fac illum peccasse.* Et lib. 7. *Dicamus & nos quod dicitis: reum fuisse Macarium,* quem tamen purgat in additione ad 3. lib. in fine. Quin &
in

in ipsa juris quæstione unam , & alteram hypothesin habet. Alteram lib. 4. sic enim habet. *Jam peccator quærendus est, cujus potuit vel oleum timeri, vel sacrificium repudiari. Cesset humana suspicio, utriusque partis præsumptio sileat. Quis sit peccator judicet Deus.* Alteram lib. 7. *sed fac & aliquos esse tota sanctitate perfectos* : non itaque Optatus abhorret ab hypotesi ; ergo quod neque supponendo Cyprianum meminerit , aper- tissimo est argumento hanc Cypriani infamiam ab Donatistis Parmeniano sequioribus prodiisse, nul- laque Africana historia fulciri, quæ falsitatis po- stulari non possit .

COROLLARIUM

*Ex tribus adductis, confirmatisque propositionibus
S. Cypriani innocentia in jure, atque
in facto concluditur.*

PROP. I. *Summum, atque perpetuum S. Opta- ti de S. Cypriano silentium.* Si totius Eccle- siasticæ eruditionis amplitudinem excutias, vix, aut ne vix quidem, alterum deprehendas monumentum, quod dissidentium utrarumve partium sententiam peræque confirmet, quem- admodum una eademque Cypriani doctrina, di- spari quidem respectu, sed pari momento Ca- tholicis item ac Donatistis adstipulabatur. Ca- tholicis quidem, quod schismatis fugam; Dona-

tistis autem, quod Baptismi probet repetitionem. Hinc si quum primum post Donatum, Donatistarum, & Catholicorum disceptatio per Parmenianum, atque Optatum literis demandata est, neutri in rem suam Cyprianum adducunt; neque illi ut lavacri geminationem, neque nostri ut unitatis custodiam tueantur, quid hoc est nisi maxima omnium Epistolarum, quibus egregie utrumque præstabatur, ignoratio? Qui autem cohæreat summa hæc de Cyprianicis literis, & facto inscientia cum vegeta recentique totius Africæ traditione de repudiato per Cyprianum hæreticorum Baptismo, de servato in tam aspera contentione ecclesiasticæ unitatis vinculo? Qui demum fieri potuit ut posteriores Donatistæ vere, atque ingenue Cypriani auctoritatem proferrent, quam nec priores protulere, nec ipse protulit Donatus in duobus Conciliis Romano, atque Arelateni? tametsi eximiam, ac singularem opem inde se nancisci sperare poterat, sive ad causam obtinendam; sive ad unam, & alteram damnationem retardandam. Consule primum ad S. Optati mentem Axioma.

Prop. II. *S. Optati historia magni ab ipsis habetur Donatistis.* Non dubium est, quin Donatistis illud omnino perspectum fuerit: S. Optatum milvitanum Catholicæ causæ adversus eorum partem strenue propugnasse. Ex quo haud facile percipi potest, quo demum animo Optati historiam ad suppositam Cæciliani damnationem astruendam in collatione proferrent. Quæ porro
damna-

damnatio donatiani schismatis firmamentum fuisset ; sed explorata optimi , tametsi catholici scriptoris veracitas in causa fuit , cur quispiam ex Donatistis eruditior sit hallucinatus , ceterique imprudentes consenserint . Et sane non leve præbuerat Optatus suæ veracitatis argumentum, quum de pseudo-Martyribus Donatianis sic effatus fuerat lib.3. *Invitus cogor hoc loco et iam illorum , quorum nolo hominum facere mentionem , quos vos inter Martyres ponitis . . . Quæ quidem vellem præterire , sed ratio veritatis non patitur .* Verum enimvero minus verax , minusque ingenuus Optatus fuisset, si propositam a Parmeniano S. Cypriani pro Donatistis auctoritatem de industria prætermisisset . Præterea minus providus, rei-que catholicæ studiosus minus fuisset , si quod ab Cypriano contra schisma a Donatistis conflatum , præsidium potuisset accipere , videns , & prudens culpando silentio dissimulasset . Quocirca propositio isthæc eodem recidit, ut tacito priorum Donatistarum testimonio ob importunum, perpetuumque silentium jactata illa de Cypriano traditio supposita sit , & post Optati tempora excogitata .

Prop. III. *Optatus ipse in facti , & juris questione suas habet hypotheses .* Si quidpiam per hypothese[m] permittas , verbo concedis , re negas . Quod si neque ex suppositione concedas, jam tum aperte negas . Recole duas superiores propositiones ad Corollarium , & Axioma II. ad S. Optati systema .

THEO-

THEOREMA IV.

Ex nonnullis aliis vetustissimis Scriptoribus
S. Cyprianum Rebaptismi macula
liberare.

PROPOSITIO I.

*Profundum Pontii de Cypriani Rebaptismo
silentium.*

Pontius S. Cypriani Diaconus, ejusque Vī-
tæ Scriptor antiquior juxta ac veracior, pa-
storalem S. Cypriani sollicitudinem ex ejus-
dem literis, atque opusculis eliciens, tacito in-
diculum præbet Cyprianicarum lucubrationum -
*Finge enim [inquit] tunc illum martyrii dignatio-
ne translatus. Quis emolumentum gratiæ per fi-
dem proficientis ostenderet? Quis Virgines ad con-
gruentem pudicitiae disciplinam, & habitum fan-
ctimonia dignum, velut frenis quibusdam lectionis
dominicae coerceret? Quis doceret penitentiam
lapsos, veritatem hæreticos, schismaticos unita-
tem, filios Dei pacem, & evangelicæ precis legem?
Per quem Gentiles blasphemii percussis in se ipsis,
quæ nobis ingerunt, vincerentur? A quo Chri-
stiani mollioris affectus circa amissionem suorum,
aut quod magis est, fidei parvioris, consolarentur
spe futurorum? Unde sic misericordiam, unde*
[pa.]

*patientiam disceremus? Quis livorem de venenata invidia malignitate venientem dulcedine remedii salutaris inbiberet? Quis Martyres tantos exhortatione divini sermonis erigeret? Quis denique tot Confessores frontium notatarum secunda inscriptione signatos, & ad exemplum martyrii superstites reservatos incentivo tubæ cælestis animaret? Nunc tria sunt observanda. Primum: ea hic a Pontio Cypriani opuscula enumerari, quæ fuerunt a Cypriano post proscriptionem conscripta. Tum: quæstionem de hæreticorum baptismo post Cypriani proscriptionem exortam fuisse. Deinde: nullam de hac baptismi iterandi gravissima quæstione a Pontio mentionem fieri. Video duas ut minimum tertiæ huic animadversioni ab Cypriani Rebaptismi assertoribus responsiones afferri posse. Dicant primum: potuisse hoc ipsum iis verbis complecti. *Quis doceret veritatem hæreticos?* Deinde consulto a Pontio prætermissum, sive quod Cyprianicæ gloriæ repugnaret, sive quod Pontius Cyprianicam palinodiam satis comperitam haberet. Quid aliud reponi possit [nisi me valde amo] plane non video. Utraque tamen responsio nullo negotio convellitur. Illa siquidem divinatio foret; hæc adulatio.*

Enimvero divinaret, qui ea verba. *Quis doceret veritatem hæreticos?* quæ de uno, eodemque Novatianismo vere, & proprie, omnique procul controversia, intelligi possunt, Rebaptizantibus communicaret; quin & falsus esset, quandoquidem nec Cyprianus ipse in communi hypothesi

hæreticos existimabat eos, qui hæreticorum baptismum ratum habebant, ut in Epist. LXXII. Ad Stephanum Papam & Epist. LXXIII. ad Jubajanum, & in præfatione ad Concilium Carthaginienſe III.

Quod si iccirco a Diacono amantissimo prætermiſſum dicant, ne Martyris Beatissimi, ſuique Præſulis carissimi nomini labem aliquam inferret, jam illud ſupponant oportet: Stephani decretum ab Africa univerſa receptum fuiſſe, atque ab uno Cypriano rejeſtum; namque ita omnino fingendum eſt; ut id conſequatur, veritum fuiſſe Pontium, ne Episcopi ſui famæ maculam injiceret. Ex quo alterum e veſtigio longe gravius acerbiusque conſequitur: nimirum BB.^m Cyprianum mortem oppetiſſe in errore a Romano Pontifice, atque ab univerſa Eccleſia damnato. Quocirca inani huiusce martyrii larvæ probe quadrent Cyprianica illa. *Hæretico nec baptiſma publicæ confeſſionis, & ſanguinis proficere ad ſalutem poteſt. Epist. LXXXIII. ad Jubajanum. Tales etiamſi occiſi in confeſſione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur... Eſſe Martyr non poteſt qui in Eccleſia non eſt.... Non erit illa fidei corona, ſed pæna perfidiæ... Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. lib. de Unit. Eccl.*

Alii itaque anfractus quærendi ſunt, atque alia diverticula. Id unum ſupereſt, ut *non incongruenter* cum Auguſtino Epist. 93. ad Vincent Rogat. al. 48. *de tali Viro exiſtimemus quod correxerit iſtam ſententiam, & fortasſe ſuppreſſum ſit ab eis,*
qui

qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocínio carere noluerunt. Ex quo illud fit ratione consequens: Pontium fuisse hoc errore nimium delectatum; suppressit enim omnium primus Cypriani retractationem; sed si tanto patrocínio carere noluit, cur saltem priorem Cypriani in hac sententia constantiam non attigit? Sed cuinam verosimile fiat, Pontium Virum integrum, & Diaconum fidelem, qui Cypriano exulanti comitem se, atque exulem voluntarium adjunxit, quod utinam [inquit] & in passione licuisset ... Qui multum, ac nimis multum de gloria ejus exultabat; plus tamen dolebat, quod remanserit. Cui nam, inquam, verosimile fiat in causa de baptismo, [si qua causa de baptismo agebatur] secus ab Episcopo Sanctissimo, & dilectissimo Magistro suo, post recens celebratum plenarium Africæ Concilium, sentire potuisse? Annon istud paralogismum sapit? Annon hoc monstri simile fuisset? Sin vero Diaconus obsequentissimus priorem sententiam correxit cum Episcopo sapientissimo, jam tum magis, ac magis injuriosius in Præsulem, Doctorem, atque adeo Patrem fuisset, si expetitam ab universa Catholica Ecclesia, si laudandam a toto Terrarum orbe, si necessariam ad martyrii emolumentum percipiendum Rebaptismi retractationem reticuisset. Postremo quid commendabilius Afrorum hominum memoriæ, ac posteritati mandari poterat? quam Concilium Carthaginense III. omnium quotquot retroactis temporibus in Africa celebra-

ta fuerunt, frequentissimum, & concordissimum, ab eo ipso Cypriano convocatum, atque absolutum; ut duo priora Carthaginienſia præteream. At qui Cyprianicus Historicus tria hæc pro Rebaptizantibus Concilia Carthagine habitata tacitus prætermisit, ac si nulla fuissent; quidni nulla enim vero sint, atque dicantur? Equidem sic existimo, quum Pontius, Parmenianus, atque Optatus, primus Cyprianicarum, alter Donatianarum, tertius Africanarum rerum peritissimus, nihil de Cypriano, nihil de tribus minimum Conciliis, nihil de dissidio cum Stephano R. P. monumentis prodiderint, si & sexcenti Scriptores Pontio, Parmeniano, atque Optato coævi res Cyprianicas conscripſissent, neminem unum fuisse futurum, qui hanc ipsam de geminando baptismo Cypriani sententiam per famam, & populum a sequioribus Donatistis elatam, literis consignaret.

P R O P O S I T I O I I .

*Anonymi Tractatus adversus Rebaptizantes
sententiam de Cyprianico Rebaptismo
commentitiam demonstrat.*

Liber de Rebaptismate Auctoris Anonymi, cui illud propositum est, ut probet: *Non debere denuo baptizari qui semel in nomine Domini N. J. C. sint tincti* Rigaltius ex Apographo Sirmondi primus in lucem protulit. Sirmondus autem

autem descripserat ex veteri M. S. Monasterii S. Remigii Remensis, ubi positus est consequenter post Epistolam Cypriani ad Pompejum. Inquit Baluzius in notis ad hunc librum. Ex quo non pauci Viri eruditi Homini Cypriano coævo adjudicarunt, & in Cyprianum ipsum conscriptum existimarunt. Sed perperam, quandoquidem multa in eo deprehenduntur, quæ Auctori longè sequioribus sunt verius accomodata: & longè probabilius in Donatum ipsum, quam in Cyprianum scriptus, sit judicandus.

Primum ex satis obvia Baluzii observatione. Quod illius Auctor testatur se diu post Apostolos scripsisse *post tot sæculorum tantam seriem*. Quod arbitratur Baluzius dici non potuisse ab eo, qui scripsisset ævo Cypriani. Ab excessu enim Apostolorum usque ad tempora S. Cypriani vix invenias sesquisæculum, multo minus tot sæculorum tantam seriem. At usque ad tempora Ursini, cui in Codice Vaticano tribuitur hic libellus, seu Ursicini, uti legit Sirmondus, præterierant plura sæcula.

Mihi vero accuratius libellum hunc perpendenti multo plura, nec minus gravia occurrunt, quæ etiam in causa sunt, cur adversus Donatum & Donatistas confectum putem, potius quam in Cyprianum. Nil namque vetat quin Donato congruentius quam Cypriano verba illa aptentur. *Ubi nullus alius fructus reperiatur, nisi hic solus, ut unus homo, quicumque ille est, magnæ prudentiæ, & constantiæ esse apud quosdam*

leves homines inani gloria prædicetur, & hæreticorum stupore præditus, quibus hoc unum perditionis solatium est, si non soli peccare videantur, errores, & vitia universarum Ecclesiarum correxisse apud simillimos sui, & compares celebretur. Clarius adhuc Donatianam hæresim de totius Ecclesiæ corruptione hisce verbis indigitat. Monstri simile est, ipsos Episcopos talia scandala, & turpitudinem Matris Ecclesiæ, si quam putant in hoc negotio esse, contra præceptum legis, & omnium Scripturarum nimis irreverenter cum sua ipsorum turpitudine, & periculo non vereri detegere, quanquam nulla sit in hoc, nisi in errore ipsorum, turpitudine Ecclesiæ Ita ut etsi paribus argumentis ex utraque parte congrederemur, tamen quia non poterat ad id, quod innovabatur sine dissensione Fratrum, & damno Ecclesiastico consistere, utique non debeat contra fas quod ajunt, & nefas, idest contra bonum, & æquum Ecclesiæ matri quasi macula inferri. Quin & olim sanctam Donatiani hujusce erroris damnationem, si ve per Arelatensem, si ve per Nicænum Concilium, seu etiam per C. P^{rum} I. non obscure indigitare videtur tum, quum ait: In quo genere quæstionis, ut mihi videtur nulla omnino controversia, aut disceptatio potuisset emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium auctoritate, & necessaria humilitate nihil innovare gestiret. Tum etiam clarius. Namque omne, quod anceps, & ambiguum, & in diversis sententiis prudentium, ac fidelium virorum constitu-

stitutum est, si contra priscum, & memorabilem
 cunctorum emeritorum Sanctorum, & fidelium so-
 lennissimam observationem judicatur, damnari
 utique debet, cum in re olim composita, & ordi-
 nata, quodcunque est illud, quod contra Ecclesia-
 rum quietem, atque pacem in medium producat,
 nihil præter discordias & simulates, & schismata
 allaturum. Acrius item Rebaptizantes remordet,
 atque apertius Donatistas designat quum expre-
 se hæreticos vocat, & aliquos desperatos homi-
 nes. Sed apertissime de aliis omnino ab Cy-
 priano, eique coævis Catholicis ex Africa Epif-
 copis, Catholicum hunc Apologistam intelligen-
 dum esse confirmat mirum illud, quod in
 Baptismi iteratione contingere prædicabatur;
 ut quam mox in aquam descenderunt, statim
 super aquam ignis appareat. Cujus mirificæ
 significationis famam ita Anonymus extenuare co-
 natur. Quod si aliquo lusu perpetrari potest sicut
 adfirmantur plerique hujusmodi lusus Anaxilai es-
 se, sive naturale quid est, quo pacto possit hoc con-
 tingere, sive illi putant hoc se conspiceri, sive
 maligni opus, & magicum virus ignem potest in
 aqua exprimere. Simile quiddam Guatiz sibi eve-
 nisse Horatius memorat lib. i. Serm. Sat. 5.

..... Debinc Guatia, lymphis
 Iratis extructa dedit risusque, jocosque :
 Dum flamma sine, thura liquefcere limine sacro
 Persuadere cupit.

Sic itidem non ultima pars fuit donatiana
 versutia res præter naturæ vires ab Donato,
 vel

vel Pontio , seu quopiam alio suæ partis gestas excogitare , & prædicare , ut perhibet Augustinus de unit. Eccl. cap. 19. Præcipua proinde caussa , quæ non paucos eruditissimos Homines adduxit , ut opusculum hoc adversus S. Cyprianum conscriptum putarent , singularis enimvero fuit Cypriani eloquentia , cui se ultro concedere Anonymus hic Auctor profitetur; inquit enim: *sed non tam ornate ut Tu, & compositæ* . Atqui singularem Donati eloquentiam quin & virtutes , seu ut verius loquar cum Tullio lib. 1. *Offic. virtutum simulacra* non semel celebrat Augustinus , præsertim Serm. 37. cap. 3. Quare posita , satisque , ut puto , demonstrata , reliquum est , ut ex hoc ipso Anonymo commentum de Cypriano rebaptizante evidentius aperiatur .

Ille quidem , qui post tot sæculorum tantam seriem , probabilius sæculo IV. si vere Ursini est , de quo Gennadius cap. 27. Tractatum hunc pro unico edidit Baptismo , sententiam istam de iterando Hæreticorum baptismo *novam*, suoque tempore subortam non dubitanter , nec semel affirmat . Initio namque libelli antequam o-
versiam aggreditur hæc præfert : *Ideoque nonnulla super hac nova questione scripta , & rescripta esse jactabantur, quibus utraque pars ad destruenda aliena summo studio nitebatur* . Ex quo tria ut minimum elicere lubet . Primum , quæstionem de Baptismo hæreticorum libere *novam* vocari ab Auctore IV. sæculi , ex consequenti non antea pertractatam ; quod temere prorsus affirmasset,

set, si tanto æstu apud Afros a SS.^{mo}, & maximo, & celebratissimo totius Africæ Martyre, Doctore, atque Episcopo tot literis datis, & acceptis, tot Conciliis celebratis propugnata fuisset. Alterum: inanem quemdam falsumque rumorem sparsum in vulgus de multis super hac disceptatione *scriptis*, & *rescriptis*: de literis fortasse Cypriani ad Stephanum, & Stephani ad Cyprianum, quem tamen rumorem non percrebuisse, sed potius fuisse interceptum, satis innuunt & tempus, & significatio ejus vocis. *Jaçtabantur*. Quanquam nil vetat, quominus de scriptis & rescriptis utrinque apologiis explicetur. Tertium: scripta hæc, & rescripta non modo a Donatistis, verum etiam a Catholicis ad æmulationem adductis fuisse jaçtata; quemadmodum fieri assolet in iis concertationibus, in quibus partium studium invalescit; nullam etenim causam tam justam, tamque bonam deprehendas, quin ab aliquo injuste, atque improbe defendatur.

Sub hæc si Anonymi lucubrationem diligentius introspiciamus, & illud comperiemus, quod nostræ hujusce disputationis veluti caput est, & summa. Occasionem scilicet investigabimus, quam nacti sunt Donatistæ, & confingendi Epistolam ad Pompejum, & inferendi Stephani Decretum. Tot, tantasque turbas Donatistæ perpetuo excitabant, ut Catholicis perdifficile usque foret singula Donatistarum sophismata, & commenta, aut verbis refellere, aut memoria retinere. Quocirca & ad suos in fide confirman-

dos, & ad hæreticorum cavillationes eludendas præcipua hæc illis cautio fuit, ut unico schemate eosdem imbuerent, nimirum illo quod continenter in omnium ore personabat: *Nihil innovetur; sed observetur id, quod ab Apostolis traditum est; & satis esse, ut Episcopus ab hæresi ad Catholicam revertentibus manus imponat.* Quo in schemate tria continentur. *Innovatio* ex parte Donatistarum. *Traditio* ex parte Catholicorum. *Manuum impositio* ad Catholicam redeuntibus. Quæ prorsus tria ab hoc ipso ingeruntur Anonymo. Primum etenim conceptis verbis nihil innovandum esse denunciat. *In quo genere quæstionis, ut mihi videtur nulla omnino potuisset controversia, aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium auctoritate, & necessaria humilitate nihil innovare gestiret.* Dein nonnullis interjectis argumentum ducit ex hypothesi: *Ita ut & si paribus argumentis ex utraque parte congrederemur, tamen quia non poterat id, quod innovabatur sine dissensione Fratrum, & damno ecclesiastico consistere, utique non debeat &c.* Ad Traditionem quod attinet, multimodis eam prædicat pro unico Baptismate. Quam primum vocat *vetustissimam consuetudinem, ac traditionem Ecclesiasticam.* Tum *Venerabilem Ecclesiarum omnium Auctoritatem.* Deinde *observationem antiquissimam.* Postremo. *tot annorum, totque Ecclesiarum, itemque Apostolorum, & Episcoporum auctoritatem.* At Donatistæ objectæ huic Traditioni mordicus detrahe-

hebant, humanamque jactabant, quod dicerent: sacrorum Codicum auctoritate eam esse destitutam. Hanc responsionem Anonymus in suo Tractatu occupavit plurimis ex sanctis Scripturis argumentis deductis. Quibus expensis e vestigio causam affert, cur ad Scripturas confugerit, videlicet, ne amplius mentirentur Donatistæ: Unicum Baptisma Verbi Dei Scripti præsidio minime fulciri. Quod tametsi verosimile foret, tamen Donatistarum innovationi consuetudinem illam præferre oportebat. En Auctoris verba, quibus opusculum absolvit. *Præterea existimo, nos non infirmam rationem reddidisse consuetudinis causam. Tueamur tamen, etsi posteriore loco id facimus; ne quis putet, nos unico articulo præsentem altercationem suscitare. Quanquam hæc consuetudo, etiam sola, deberet apud Homines timorem Dei habentes, & humiles præcipuum locum obtinere. De manuum tandem impositione meminerat initio libelli, quum dixerat: Illum, qui foris quidem, sed in nomine Jesu Christi, dominicum acceperunt baptismum, tantummodo imponi eis manum ab Episcopo, ad accipiendum Spiritum Sanctum sufficiet.*

Ex hæcenus adductis tria potissimum præstat animadvertere, ad eam, quam hic institimus quæstionem, maxime pertinentia. Primum: Catholicos in vendicando hæreticorum baptismo non nimium sacris Codicibus fuisse confisos; quod non tam liquido, ut illis placuisset, hæreticorum baptismatis rati habitio ibi-

dei comperiretur; quia contra non pauca occurrerent, quibus & profanum lavacrum, & oleum peccatoris, & aquam alienam penitus vitare jubebantur. Alterum, quod ex priori consequitur: unicum, idemque summum, atque tutissimum Catholicorum perfugium, solam fuisse Traditionem, quam jure, meritoque ad Apostolis profectam autumabant, quod *venerabili Ecclesiarum omnium auctoritate* munitam intuerentur. Tertium: non magnopere Catholicos laborasse in eo refutando argumento, quo se Catholicam vehementissime urgere Donatistæ ominabantur; quod dicerent: Spiritum Sanctum ab hæreticis donari non posse.

Quibus adnotatis parvo momento causæ, ac modus confictionis Epistolæ ad Pompejum dignosci possunt. Quis itaque confinxit? Nempe Donatistæ. Qua propter? ad Catholicorum munimenta dejicienda, suæque confirmanda. Quonam tandem modo? specioso scilicet nomine responsi redditi ab Stephano literis Synodici Concilii II. Carthaginienensis. Nam undique periculosum erat Stephani responsum de integro comminisci. Sive enim graves, exquisitasque rationes Stephani Epistolæ infererent; atque ita sententiam suam videntes prudentesque pessumdedissent. Sive inepta, planeque vitiosa argumenta conglutinaurent; sicque operam lussissent; pro magno siquidem, quod sibi inde pollicebantur emolumentum, irrisiones, dedecus, atque dispendium contraxissent. Quid igitur
tur

tur Donatistis agendum supererat, nisi id, quod erat in proclivi? Quæ momenta Catholicis tria plurimum favebant, vellent nollent, Stephani decreto appingenda fuerunt, quando quidem his demum rationibus occurrendum erat ab iis, qui adversam sententiam obstinatissime tuebantur. Et reapse tria Catholicorum momenta ab Anonymo adducta appinxerunt. Traditionem dico, novitatis fugam, & manuum impositionem. En Stephani decretum. *Nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam.* Excute universam Epistolam ad Pompejum; non demum aliud reperies, quam contortam, captiosam, miseram, petulantem, furiosam tandem, tametsi ad Cyprianicum stilum compositam, trium modo enunciatarum rationum confutationem. Quis dubitet secus factum a Donatistis atque ego argumentor; quum semel atque iterum Auctor hic Sæculi IV. quam liberrime, quin & Donatistas objurgans pronuntiavit: hanc de baptismo iterando sententiam novam prorsus esse, & ante ea tempora inauditam. Primo namque hanc de Baptismo controversiam *novam questionem* vocitavit. Subinde subtexuit: *Perquam utile est credere, & tot annorum, totque Ecclesiarum, itemque Apostolorum, & Episcoporum auctoritati cum bona ratione acquiescere: cum sit maximum incommodum, ac dispendium Sanctissimæ Matris Ecclesiæ adversus prisca consulta post tot sæculorum tantam seriem* NUNC PRIMUM repente, ac sine ratione insurgere

Quæ duo postrema temporis adjuncta. *Post sæculorum tantam seriem, nunc primum repente* factis temere ab Anonymo opposita fuissent, si in ea ipsa Africa, in qua ille degebat, dum hæc scriberet, Cypriani ævo tam vehemens, tamque acerba dimicatio super hac ipsa quæstione habita fuisset; & si tot, tantæque Cypriani literæ, ac Synodi per oculos, atque ora hominum circumlatæ fuissent. Quæ si vere Anonymo innotuissent, ille quidem, neque utiliter, nec laudabiliter rem suam egisset, nisi consulto, atque ex instituto earundem literarum, ac Synodorum tractationem sibi sumfisset, veluti Augustinus sibi sumfit in libris de Baptismo cont. Donat. Ea vero Anonymi verba *in re olim composita, & ordinata* recte ad Arelatense Concilium traducas, quod perspicue ab Anonymo designari superius ostendi Denique ad Cyprianum quod attinet, nil aliud quicquam ex hoc Anonymi tractatu elici potest, quam incertus quidam, futilisque rumor, quo *nonnulla super hac nova quæstione scripta, & rescripta esse jactabantur*. Quæ *scripta & rescripta* generali tantum, atque ancipiti appellatione notata, etiamsi ad jactatas Cypriani, Stephanique literas ultro citroque scriptas, & rescriptas, referantur, nihilo plus eruas quam tumultuosam quamdam prædicationem, primo a studio partium profectam, post a pertinaci opinione confirmatam, sed ab afro hoc, antiquissimoque Scriptore verbo indicatam, re despectam, quam
 iccir-

iccirco multo verosimilius traducas ad rudem indigestamque stropham de Cypriano, primo in Africa rebaptizante, ab Eusebio confectam, Anonymi temporibus peracerbam, & a posteris Donatistis Augustino aut supparibus, aut paullo prioribus maturatam. Illud vero non est silentio prætereundum: Anonymum hunc [quicumque demum is fuerit] hominem fuisse emunctæ naris, criticisque præceptionibus probe institutum; quippe qui cum librum, cui titulus, *Paulli prædicatio*, a Rebaptizantibus objectum sedulo expendens, non uno, nec vulgari argumento commentitium demonstret; quod iccirco placuit animadvertere, quod rumorem incertum de multis scriptis, & rescriptis floccifecerit; quod neutiquam fecisset, si tantum suo tempore invaluisset, quantum sequioribus temporibus, Augustini præsertim, invaluit.

P R O P O S I T I O III.

Eusebii narratio de Cyprianico Rebaptismo repugnat cum Afrorum Traditione.

Eusebius Antistes Cæsariensis, qui fabelam de Orientalium Anabaptismo Ariarum ergo omnium primus commentus est, alteram illi de Afrorum Rebaptismo, ut Donatistis morem gereret, attexuit; sic vero habet lib. 7. cap. 3. Πρῶτος τῶν τότε Κυπριανός, τῆς ἐκ καρχηδῶνα παροικίας ποιμὴν, ὃς ἄλλως ἢ διὰ λέξεως πρότερον τῆς πλά-

νῆς ἐκκαθαρμένους προσέειπεν δὲν ἡγεῖτο, quæ verba sic a Valesio latine redduntur: Primus omnium Cyprianus, qui tunc temporis Carthaginiensem regebat Ecclesiam, hæreticos nonnisi per baptisma ab errore prius purgatos admittendos esse censuit.

Porro Valesius in notis ad hunc locum probat: Eusebium lapsum esse, in eo quod scripsit: Cyprianum primum apud Afros hujusce sententiæ Auctorem fuisse. Quo tamen errore Eusebium purgare nititur Pearsonius ob male translata ab Eusebio priora verba πρῶτος τῶν τότε, dum non perciperet quo illud τότε referre debuit. Certe, inquit Pearsonius πρῶτος τῶν τότε aliud græce non sonat, quam *primus eorum qui tunc temporis extitere, vel florere*: Hinc Pagius Pearsonii versionem probat, quæ sic habet: *Primus omnium ea tempestate Cyprianus Carthaginensis Episcopus*.

Verum nec Pearsonii versio, nec Pagii confirmatio me abstrahunt a Valesii interpretatione, quam græcæ significationis, veritati propterea propiorem existimo, quod Nicephorus Calixti, qui quamplura ab Eusebio, veluti & a reliquis Græcis Scriptoribus est mutuatus, & in sua historia confarsit, in hoc præsertim cap. 7. lib. 6. in quo tertium, & quartum caput Eusebii ex lib. cit. complectitur, scribit & ipse: Cyprianum hanc de baptismo iterando sententiam omnium primum in Africam invexisse. Quod Nicephori testimonium me potissimum adducit, ut Valesia-

franam translationem præferam Anglicanæ: quod videam illud *πρῶτος τῶν τότε* non aliud græci hominis auribus sonare quam. *Primus omnium Cyprianus, quic id temporis &c.*

Accedit ratio ex dictione Eusebiana petita. Nam si Valesius Pearsonio Judice non vidit quo illud *τῶν τότε* referre debuit, minus etiam vidit Pearsonius quo referre debuit illud *πρῶτος*. Quod enim ad illud *τῶν τότε* respexisse Pearsonius existimavit, omnino lapsus est. Neque enim percipi potest quo pacto Cyprianus *ea tempestate primus omnium censuerit*: Hæreticos non nisi per Baptismum ab errore prius purgatos admittendos esse; quandoquidem Cyprianus apud Afros nil quicquam primus egerit sua tempestate contra hæreticorum baptismum, cujus causa primus dici possit; neque innovando, neque instaurando, neque opinando. Non quidem innovando; nam scripsisse fertur ad Jubajanum. *Apud nos autem non nova, aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab hæreticis ad Ecclesiam veniunt, quando multi jam anni sint, & longa ætas, ex quo sub Agrippino bonæ memoriæ viro convenientes in unum Episcopi plurimi hoc statuerunt.* Neque instaurando; nam rebaptizandi consuetudinem ab Agrippino ad Cyprianum nunquam fuisse interruptam, subdit e vestigio verbis adductis ex Epistola ad Jubajanum. *Atque exinde in hodiernum diem tot millia hæreticorum in Provinciis nostris ad Ecclesiam conversi non aspernati sint, neque cunctati, immo & rationabiliter, & libenter*

*amplexi sint ; ut lavacri vitalis , & salutaris baptismi gratiam consequerentur . Non denique antiquæ probatæque sententiæ novum quiddam saltem per opinionem superstruendo ; nam quo pacto primus opinaretur apud Afros , quorum nemo unus repugnabat ? Fortasse dicat quis : Omnium primus rebaptismum adversus Romanum Pontificem , reliquosque Occidentales Antistites africano rebaptizandi mori repugnantes , strenue propugnarit ; cujus ab eo susceptæ defensionis virtute , sedisque Carthaginienſis ratione jure , ac merito omnium primus ex Episcopis ſui temporis , dici , credique poſſit . Eſto ita ſane . Eusebius tamen non propterea *primum* vocat Cyprianum , quod validius , quod illuſtrius , quod firmitus , quod etiam ante alios hæreticorum baptiſma rececit ; ſed ob hanc unam expreſſam , perſpicuamque cauſſam ; quod *omnium primus cenſuerit hæreticos nonniſi per Baptiſmum ab errore prius purgatos admittendos eſſe* . Poſtremo omnes tres illæ de Cypriani primatu apud Afros ſuper Baptiſmo hæreticorum conjecturæ funditus evertuntur uno , eodemque Cyprianicæ epiſtolæ loco , quæ eſt num. LXX. ad Januarium &c. . Sic autem habet . *De qua re quamquam & ipſi illic veritatem , & firmitatem catholicæ regulæ teneatis , tamen quoniam conſulendos nos pro communi dilectione exiſtimatiſtis , ſententiam noſtram non novam promimus , ſed jampridem ab antecelloribus noſtris ſtatutam , & a nobis obſervatam vobiſcum pari conſenſione conjungimus , cenſentes ſcilicet , &*
*pro-**

pro certo habentes neminem foris baptizari extra Ecclesiam posse. Non ait censens, sed censentes; erat quippe hæc epistola Synodica, individuo nomine ab Episcopis Africæ Proconsularis ad Præsules Numidas conscripta, quibuscum sententiam suam conjungebant. Numidæ igitur idem per se ipsi sentiebant, atque Africæ Proconsularis Episcopi; & universi conjuncti idem prorsus atque Cyprianus. Quoniam itaque pacto Cyprianus omnium primus censuerit hæreticos nonnisi per baptismum admittendos esse, plane non video. multo etiam minus, quod ex omnibus epistolis, quæ extant inter Cyprianicas adversus baptismum hæreticorum, prior illa numeretur, quæ est ad Januarium num. LXX. quæ tamen non est Cyprianica, sed Synodica ab Episcopis XXXI. Africæ Provinciæ exarata, quam neutiquam scripsissent, nisi a Numidis consulti; ergo Numidiæ Præsules verius quam Cyprianus apud Afros omnium primi antiquam, atque robustam suæ gentis consuetudinem palam solemni monumento protulerunt, quam deinceps Cyprianus cum suis Coepiscopis confirmavit. Tam itaque concidit Pearsonii castigatio, quam contra exsurgit Valesii animadversio.

Nunc vero cominus Eusebianam historiam cum africana traditione conferamus, quamquam jam contulimus. Illa Cyprianum ostentat, hæc Agrippinum: Utri fides est adhibenda? Si me rogant, neutri. Utramque falsam judico, atque adeo falsam, ut una alterius falsitatem ultro,

citroque patefaciat. Eusebius, ut sæpe monui, calumniam de Cypriano omnium primus commentus est. Post Donatistæ receperunt, sed res ad experimentum adducta, non ita ex eorum sententia obvenit, ut illi animo præconceperant. Principio Donatistæ, quantum conjectura assequi possum, Cyprianum perpetuo objiciebant. Catholici contra Apostolicam Traditionem. Donatistæ, quamlibet Cypriani auctoritatem vel ipsis Catholicis consentientibus efferrent, nihilo fecius animadvertunt, hanc non eam esse, quæ robustissimam consuetudinem posset extenuare; iccirco delenda illis fuit ea novitatis macula, qua Cypriani auctoritas plurimum imminuebatur, quod ut perficerent homines veteratores, sub nomine Sanctissimi Cypriani tres epistolas confingunt, quibus Episcopus Beatissimus purgat se hac novitatis nota, & sententiam id temporis ab omni Africa custoditam, Africano Concilio ex Episcopis LXX. sub Agrippino Prædecessore suo coacto, adjudicat, quod Concilium ante longam ætatem celebratum affirmat; nam ita prorsus fingendum fuit, ut novam sententiam in Apostolorum ævum propemodum traducerent. Quæ propterea Synodus, si reapse, ut illæ præferunt epistolæ, habita fuisset, dubio procul esset omnium Africanarum antiquissima. At magna Synodus Cypriani, quæ est Carthaginensis III. a græcis ipsis sacrorum Canonum Collectoribus antiquior habita est, non modo Conciliis Africanis, sed & Antiocheno adversus Paulum

lum Samosatenum celebrato . Præstat audire Theodorum Balsamonem , ac Johannem Zonaram , quos offert ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ Ecclesiæ græcæ ex recensione Guillelmi Beveregii Oxoniū A. D. 1672. Balsamon quidem sic habet :

Αὐτὴ ἡ συνόδος πασῶν τῶν συνόδων προγεσέρα ἐστὶ . προτερῶς μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἢ ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γεγονῆα σύνοδῳ κατὰ Παύλον τὸν Σαμοσατεύς , ἣτις ὕπὸ Ἀυρηλιανῷ Βασιλέως ἠθροίσθη , αὕτη δὲ καὶ κείνης ἀρχαιότερα ἐστὶν . *Hæc est omnium Synodorum antiquissima ; fuit enim sub Decio ; & post eam illa quæ fuit in Antiochiæ Syriae adversus Paullum Samosatenum sub Aureliano Imperatore . Zonaras vero hæc tradit :*

Αὕτη ἡ Σύνοδος πασῶν τῶν Συνόδων προγεσέρα ἐστὶ . προτερῶς μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γεγονῆα Σύνοδῳ κατὰ Παύλον τὸν Σαμοσατεύς ἣτις ὕπὸ Ἀυρηλιανῷ Βασιλέως ἠθροίσθη αὕτη δὲ καὶ κείνης ἀρχαιότερα ἐστὶν . *Et hæc Synodus omnium antiquissima . Nam aliis quidem antiquior est ea , quæ Antiochiæ in Syria ante Paullum Samosatenum Aureliano Romanorum Imperatore celebrata fuit . Hæc vero vetustate illam quoque antecedit .* Non diffiteor , græcum utrumque Collectorem potuisse ad ea solum Concilia mentem adjicere , quorum extant certi canones , ac præcipuæ sanctiones , tametsi non video , cur e tot Orientalibus Conciliis , quæ super recta Domini-
ci Paschatis celebratione ante Carthaginien-
se III. habita sunt , quæ identidem meminit Euse-

bis, ne Palestini quidem Concilii, seu potius Cæsariensis; nec Asiatici, seu verius Ephesini, quorum acta extant adhuc, mentionem fecerint. Ut ut est de duobus hisce græcis Collectoribus longe posterioribus, Eusebius certe, qui omnium princeps Cyprianicam de rebaptismo sententiam confinxit, ac posteritati mandavit, velint nolint, cum Cyprianicis monumentis, seu verius cum afrorum rumore manifeste pugnat.

P R O P O S I T I O IV.

Ruffinus in factō Cypriani discrepat ab Eusebio.

Ruffinus Eusebianæ historiæ interpres ad alteram partem capitis 3. lib. 7. Eusebium emendat, qui innuere visus sit, hanc Cypriani contentionem cœptam fuisse sub Stephano, quam Ruffinus existimavit, consultius protrahendam esse ad Cornelii Pontificatum; Baronio in primis repugnante, ceterisque qui Baronium sunt consecuti. Anne Ruffinus temere prorsus hanc epocham Eusebianæ substituit, nullo antiquitatis monumento suffultus? Quid si eruditissimus Interpres aliquam Cypriani ad Cornelium, aut Cornelii ad Cyprianum epistolam, seu tale aliquid inspexisset? ex quo necessario id consequeretur, quod ipse autumabat. Certe Baluzius fatetur, se Cornelii ad Cyprianum Epistolam in duobus antiquis Codicibus deprehendisse, quam primus donavit in sua postrema editio-

tionē. Cujus exemplum hic exscribere lubet, quo commodius eruditi Lectores, qui Baluzium ad manus non habent, eam perlegant, atque expendant.

Epistola Cornelii Papæ ad Cyprianum.

„ **D**ilectionis tuæ non delectabilia, & contra
 „ fidei regulam scripta suscepi, in quibus
 „ nauseas recognovi; & venena sermonum ad-
 „ versus Catholicam per totum Orbem diffusam
 „ Ecclesiam horribilibus a te superferi zizaniis,
 „ non laudavi. Quæ peto velociter tollas, ac
 „ prædamnes. Quod prius quidem te facere
 „ oportebat, quam in mundo letale virus asper-
 „ sum simplicium, & innocentium interficeret
 „ mentes. Non ergo dignum est rebaptizare.
 „ Ergo eradica, & extrica, ut diximus, flo-
 „ rulentis sermonibus, atque dignis per poste-
 „ riorem epistolam priora scripta, quæ contra
 „ Catholicam fidem fervare censuerunt genimi-
 „ na viperarum. Non enim decet tantæ Urbis
 „ Antistitem, excellentissimumque Doctorem,
 „ ut dum putas hæresis baptisma prædamnan-
 „ dum, verum baptisma sermonibus maculare
 „ audias quæ doles contra Apostolum scilicet
 „ repugnare dicentem: Unus Deus, una fides,
 „ unum baptisma.

Equidem sic existimo, neminem unum esse
 eruditorum hominum, qui hanc epistolam com-
 mentitiam non judicet; sed tamen laudanda Ba-
 luzii

luzii diligentia qui eam publici juris fecerit ; non-
 nihil enim conducit , & ad Ruffini purgationem ,
 & ad calumniarum frequentiam magis magisque
 revelandam . Quid si omnia , quæ huic affinia
 interciderunt monumenta , & ad que Anonymus
 alludit , nunc patefierent ? Annon plurima occur-
 reret criticæ seges , ac materia ? quando tanta qui-
 dem suppetit post diutissimam omnium homi-
 num credulitatem , post ingeniosissimas , atque
 infinitas Donatistarum machinationes . Certe
 Ruffinus Eusebio contradicit . Utrique causa
 oblata est , illi quidem errandi , huic vero men-
 tiendi .

P R O P O S I T I O V.

*Summum, ac diuturnum Donatistarum, & Ca-
 tholicorum ante S. Augustinum de SS. Cy-
 priano, ac Stephano silentium.*

SI qua demum Stephani & Cypriani men-
 tio ab Afris facienda fuit , tum maxime ,
 quum primum certissimo Ecclesiæ discrimine ,
 summaque animorum contentione schisma do-
 natianum exarsit . Tunc enim vero utrique anti-
 quitatis rudera expiscari ; utrique suæ gentis
 consuetudinem ad suam partem traducere ; At
 neutri Cyprianum , Stephanumque proponere .
 Quid vero Catholicis auspicius contingere po-
 terat ? quid etiam expeditius occurrere ? quam
 illud reponere : causa finita est ; Petri Cathedra
 judi-

judicavit. Nihil innovetur, nisi id quod traditum est. Quid contra Donatistæ aut commodius, aut firmitus nancisci poterant? quam in uno, eodemque Cypriano talia, ac tanta munimenta obtinere; & immemorabilem totius Africæ consuetudinem; & sex ut minimum Conciliorum judicium; & Doctoris præstantissimi, ejusdemque Episcopi, & Martyris præclarissimi, nec non africanæ Ecclesiæ Parentis optime meriti, auctoritatem, doctrinam, sapientiam, & fortitudinem. An Donatus ipse, qui omnium afrorum, atque adeo omnium hominum sagacissimus erat, & vocabatur, tam iners, ac desidiosus fuit in summo contentionis æstu, ut quod maximum erat, minimi fecerit? Quid, quod a Meltiade Papa, Romanoque Concilio convictus, exiguum Episcoporum numerum, judiciorumque formulas caussatus est? quum contra posset Cypriani exemplum in obsistendo decreto Romani Pontificis in rem suam adducere. Quid quod ab Arelatensi I. a quo secundo damnatus fuerat, ad Constantinum provocans, & de sacrilega appellatione veluti rabidus, ac furiosus a Cæsare objurgatus, quinque africana Concilia unum sub Agrippino, quatuor sub Cypriano celebrata non protulit? Quid quod Cypriani repugnantiam adversus omnem occidentalem Ecclesiam ad se, suosque purgandum non proposuit? An reapse temperantiores fuerunt Donatus, ac Donatistæ nonnullis nostratibus Episcopis? qui confidentius, quam homines Catholicos deceat,

quotiens Romani Pontificis decreto obfistere au-
 si sunt, totiens Cypriani exemplum in medium
 afferunt, perinde ac si unitatis Ecclesiasticæ pro-
 pugnator acerrimus, summus jam nunc esset
 schismatis, ac turbarum patronus. Tandem ex-
 cute quamvis diligenter acta Synodica, literas ac
 leges Imperatorias, gesta proconsularia a Con-
 stantino Magno, quo imperante schisma dona-
 tianum erupit, ad Theodosium usque majorem,
 diuturnum summumque silentium deprehendes
 de hac rebaptismi causa, jampridem a Step-
 hano R. P. judicata, atque ab eximio Cypriano
 compluribus literis, ac totidem fere Conciliis
 propugnata. Quæ si vere, ita ut jactantur, ge-
 sta sunt, jam tum & Donatistas oscitantia con-
 vincas, & Catholicos imprudentia.

COROLLARIUM

*Ex hætenus adductis Scriptoribus Cyprianus
 Rebaptismi macula liberatur.*

EX quinque, quos modo expendimus Au-
 ctiores, tres afros habemus, orientalem
 unum, occidentalem alterum. Ex afris Pon-
 tius Cypriani Diaconus, eique coævus, res Cy-
 prianicas unus idemque diligentissime conscri-
 psit. Optatus, atque Anonymus, sive Ursi-
 nus, rebaptizantium res, & unius baptismi ra-
 tiones enarrarunt. Tam gravis, difficilisque
 causæ Cyprianus pars magna fuit. Nihil isti
 de

de Cypriano. Hos excipiunt Eusebius, Ruffinus, sequioresque Donatistæ, Eusebius agit primus de Cypriano secus a supposito Cypriano, ex consequenti secus etiam a cunctis Afris. Ruffinus pugnat non modo cum Afris, verum etiam cum Eusebio. Si tanto antiquiorum Patrum silentio, eorum scilicet, qui rem cominus, & consulto pertractarunt, tanta posterorum Scriptorum discrepantia accedat, quis jure, ac prudenter ei sententiæ fidem adhibeat, quam, si Cypriani Epistolas Augustino suspectas, seponas, non aliunde accepimus, quam ab homine Ariano, complurium mendaciorum consarcinatore, Donatistis adducto, Paullianis favente, & Cypriani de rebaptismo sententiam generatim atque implexe attingente, verius quam explanante.

THEOREMA V.

Concilii Carthaginensis III. confictionem
demonstrare.

PROPOSITIO I.

*Hujusce Concilii absurditas generatim
attingitur.*

Concilium Carthaginense, uti vocitant,
III. inusitata quædam, & monstrosa
S f 2 com.

complectitur. Episcopi fere XC. Carthagine conveniunt, ut controversiam de hæreticorum baptismo recens in Africa subortam judicent, ac dirimant. Nemo unus convocatorum Antistitum repugnat; sed communi consensione hæreticorum lavacrum veluti profanum, ac nullum rejiciunt. Hoc vero Synodicum judicium præcesserant non paucæ, nec leves dubitationes, quæ ex crebris complurium Episcoporum postulationibus Cypriano factis facile dignoscuntur. Erant & ex Præsulum Afrorum numero nonnulli, qui Cypriano repugnabant, & hæreticorum baptismata suscipiebant, uti ex ejusdem Epistolis, & ex actis hujusce Concilii. Quamobrem unanims hæc Episcoporum suffragatio cum priori jurgio minime convenit. Pleræque omnes suffragatorum sententiæ ex numero sunt donatianarum calumniarum. Multæ nugatoriæ, multæ contortæ: quædam quæ risum movent, quædam quæ ostentationem, quædam quæ iracundiam designant. Crescens a Cirta affirmat: Concilium initium sumsisse ex lectione literarum Cypriani ad Jubajanum, itemque ad Stephanum. Miratur hoc Augustinus lib. 6. de Bapt. cont. Donat. c. 15. quod in exordio Concilii nonnisi literæ Cypriani ad Jubaianum, & Jubaiani ad Cyprianum perlectæ perhibeantur. Cyprianus in præfatione ad Concilium ait: *censens scilicet, quod semel, atque iterum, & sæpe censuimus*. Quæ quidem declaratio tria ut minimum Carthaginensia Concilia huic præcedentia appell-

pellat. At Geminus a Furnis, & Junius a Neapoli unicum tantum præcessisse confirmant. Ille siquidem ait: *quod semel decrevimus*; hic vero: *quod semel censuimus*. Item Castus a Sicca, Libofus ab Agra, Felix a Buflaccenis, & Honoratus a Tucca in oppositam consuetudinem acriter invehuntur; quum tamen rebaptizandi consuetudinem ab Agrippino Carthaginiensi Episcopo acceptam, a Concilio LXX. Episcoporum confirmatam, & ab universa Africa per longam ætatem ad sua usque tempora custoditam Occidentalium mori opportune, atque utiliter objicere possent. Quæ rebaptizandi consuetudo si vere apud Afros viguisset, ut præferunt tres Epistolæ Cypriano adjudicatæ, profecto hujus Concillii Episcopi ineptissime quæstionem de consuetudine constituiissent; neque in eo disputandum erat: consuetudinem, quæcunque de baptismo hæreticorum fuisset, minimi pendendam esse; sed id potius contendendum: Africæ consuetudinem longe conformiorem esse divinis testimoniis, quam Romanorum consuetudo. Præterea nedum nova res est, atque inusitata, sed segniter, atque improvide facta, ut Synodus, ut si qua alia antiquissima, & frequentissima, in ea ipsa Carthaginiensi Urbe, pro ea ipsa causa celebrata, a posteriori Concilio omnino reticeretur, præsertim cum minora recensuisset. Tum nihil absurdius dici, aut excogitari potest, quam Beatissimum Cyprianum Duce[m], ac Signiferum fuisse istiusmodi conciliabuli

post dogmaticum R. P. decretum. Quid etiam magis deplorandum quam magnum Cypriani Concilium, veluti Sathanæ congregationem ab uno, & altero Concilio œcumenico fuisse proscriptum? Quid tandem aut Cypriano turpius, aut Ecclesiæ Catholicæ perniciosius contingere poterat? quam Doctorem præclarissimum, & Martyrem gloriosissimum, fundamenta jecisse schismatis, atque hæreseos donatianæ. Verum enimvero post duas hæreses terribilissimas, qua divini Verbi scripti, ac traditi auctoritas denegatur, illa capitalior est, ac pestilentior, quæ & Romani Pontificis, & Concilii œcumenici correctricem potestatem eliminat. Porro utraque ab hac Synodo eliminatur. Quocirca non magnopere mirandum, si schismatici, atque hæretici, si turbulenti, ac seditiosi homines, novarumque rerum cupidi, ad Concilium istud veluti ad arcem munitissimam, certissimumque asylum perpetuo confugiunt. Quo ne amplius se recipiant, præstat hujusce sentinæ propugnaculum non modo intercludere, verum etiam ejicere!

P R O P O S I T I O II.

*S. Augustini vebemens de hujus Concilii veritate
dubitatio.*

Quemadmodum Augustinus nonnisi in hypothesis Donatistarum, & ob prudentem
tem

tem dumtaxat œconomiam Cypriani literas recepit, ita & Concilium Carthaginienſe; quod una cum conſuſione Epistolæ ad Jubajanum veluti firmamentum eſſet hypothetici ſyſtematis, quod aſſuſerat adverſus ſchiſma donatianum. Ceterum quantum ſibi ſuſpectum fuerit, inde perſpicuo dignoſcere lubet, quod quotiens nominandum fuit Carthaginienſe Concilium, totiens ex Donatiſtarum traditione ſe illud accipere profiteatur. Cypriani ſiquidem literarum, & Concilii Carthaginienſis ſententiarum diſquiſitionem ſuſcepturus lib. 2. con. Don. cap. 1. non obſcure hoc indigitat ita exordiens. *Quantum pro nobis, hoc eſt pro pace Catholica faciant ea, quæ tanquam ex auctoritate Cypriani adverſus nos a parte Donati proferuntur*, & cap. 3. *Vos certe nobis objicere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani Concilium*. Paulo etiam apertius Donatiſtis attribuit lib. 2. c. 6. *Si autem* [inquit] *veſtra ſententia de Baptiſmo vera eſt, Cyprianus & ceteri, cum quibus cum tale Concilium celebrante perhibetis, cum eis qui &c.* ſed apertiffime nimiam ſuam exſerit ſuſpicionem lib. 2. cont. Creſc. cap. 32. *Nam & vos* [ait] *proferitis Concilium Cypriani, quod aut non eſt factum, aut a ceteris unitatis membris, a quibus ille non diviſus eſt, merito ſuperatum. Neque enim propterea ſumus Epifcopo Cypriano meliores* [ſi tamen cenſuit hæreticos denuo baptizari] *quia nos &c.* Nos vero Auguſtini ſuſpicionem non probamus modo, verum etiam gravibus qui-

328
quibusdam conjecturis tuemur, atque auge-
mus.

P R O P O S I T I O III.

*Concilium Carthaginense III. non concurrat cum
Epocha Pontificatus S. Stephani Papæ.*

OB unum hoc insigne, fortunatumque men-
dadium de tribus ut minimum celebratis
apud Carthaginem Conciliis pro abdicando hæ-
reticorum baptismo, vel ipsis Viris eruditissimis
pedetentim, atque inconsiderate in eorum tem-
porum ratione vestiganda incedendum fuit. Qui
ad obitum Lucii Papæ, & ad Valeriani perse-
cutionem respexerunt nonnisi annos II. menses
III. Stephani pontificatui concedunt. Qui vero
ad tria hæc Cypriani Concilia mentem appulere
annos IV. attribuunt; neque enim secus opi-
nandum fuit, ut africanæ disceptationes cum
Stephani Pontificatu concurrerent. Posterior sen-
tentia solutior, & explicatior visa est Tillemon-
tio, ac Pearsonio; at quæ ad eam confirman-
dam afferunt momenta, suspecta sunt, & si per
eos licet, meo quidem iudicio etiam falsa.
Afferunt enim Firmiliani Epistolam ad Cypria-
num, factumque Cypriani. Pace dixerim utrius-
que: numquam fuit viri critici res certas misce-
re, ut incertis aptarentur. Sed si incerta, &
suspecta cum certis, longeque probabilioribus
non conveniant, hæc tenenda sunt, illa exigenda.
Por-

Porro Firmiliani Epistola incerta erat, quippe quæ omnem fugiat antiquitatem; an vero me auctore suspecta, aut etiam falsa? videant qui hæc legunt. Certe literæ factumque Cypriani suspecta fuerunt Augustino, Afrisque Catholicis. Pontificatui contra Lucii Papæ, qui proxime Stephano præcessit in septem MS. Catalogis Bibliothæcæ Colbertinæ, nec non in serie Honorii Augustodunensis assignantur anni III. menses III. Stephani vero in primo anni VI. menses VI. In secundo an. VII. men. V. In tertio an. VII. men. V. In quarto an. IV. men. II. In quinto an. VI. men. VI. In sexto an. IV. men. II. In septimo tandem vocat Stephani locus. Quæ discrepantia supputationis satis indicat, Stephani pontificatum receptissimæ de Cypriani anabaptismo opinionioni fuisse accomodatum.

Antequam ad chronologicam argumentationem accedo, tempus, quo Lucius Papa Stephani decessor vivere desiit, definiendum est Bucherius de cycl. Victorii &c. Lucium obiisse tradit Coss. Licinio Valeriano III. & Licinio Gallieno Augusto II. anno scilicet 255.; Pontificatum vero cœpisse Coss. Gallo II., & Volusiano, nempe anno 252. post diem XIV. Septembris, qua Cornelius martyrium subiit, ex quo fit, non amplius duobus annis cum dimidio Ecclesiam administrasse. Cui quidem calculo adstipulatur Georgius Syncellus in chronographia. Confirmat Bucherii datum liber Pontificalis qui habetur apud Bollandum men. April. tom.

I. ; detrahit vero Bucherianæ supputationi menses quinque , dies septem . Cui respondet & aliud MS. apud Mabillonium Analect. tom. 3. Verum non una conjectura tam ampla computatio rejicitur a Pagio , & Pearsonio tum etiam a Tillemontio , quarum ea præcipua est : pauca admodum extare de Lucio apud Cyprianum , multo vero plura haberemus, si Lucius in Pontificatu biennium saltem absolvisset .

Verum hæc animadversio multimodis peccat . Quid enim si fuissent deperdita ? quid si laterent adhuc ? quid si reapse non plura fuissent ? ita rerum , temporumque ratione postulante . Porro illud sedulo ad memoriam , & inquisitionem revocandum est , quod a tribus hisce Scriptoribus accuratissimis video hic penitus prætermis-
sum . Pestis inquam , quæ ab anno 252. secundum Pagium invaluit , & per quindecim continuos annos ab Æthiopia in occidentem usque terræ partem propagata est testimonio Cedreni , Philostrati , & Zonaræ , quos affert Pagius contra Baronium , qui quod immodice Pomponio Læto recenti , futilique historico fidem tribuerit , ad annos dumtaxat decem immanem hanc luem produxit . Deinde Pagius auctoritatibus S. Dionysii Alexandrini , Zosimi , & Zonaræ dilucide probat : infandum hoc , teterrimumque morbum Scytharum , Persarumque in Romanum Imperium irruptionibus successisse ; iisdemque incursionibus Africam quoque direptam fuisse contendit . Et revera complures Christi fideles apud
Nu-

Numidas fuisse a barbaris in servitutem abductos, diserte perhibet Epistola Cypriani apud Pamelium LX. num vero a Scythis ut Pagius, an a Mauris, ut Pearsonius meo quidem iudicio rectius opinatur, ad rem non attinet; quum Mauri opportune in Numidiam irrumpere potuerint, quo tempore Provincias Romano Imperio subjectas, a Barbaris vastari noverunt. Quo fit, ut Cypriani responsum ad Numidas pro captivis redimendis, pestilentiam antecesserit; quam Epistolam Baronius scriptam autumat anno 254.; Pearsonius vero anno 253. Pagius tandem anno 252. Ex tribus hisce annis quemlibet eligas, undique consequens est, di-ram illam pestilentiam, quæ tandiu, tamque longe lateque grassata est, uno vel altero Lucii pontificatus anno Romanæ, aut Carthaginiensi Urbi ingruisse. Cœpit siquidem sub Gallo, qui Cornelium, atque Lucium exilio multavit; paulloque post in Urbe sæviisse argumento est Hostiliani mors, quem Gallus adoptaverat, sibi-que in societarem imperii adsciverat, Consullemque designarat; quem mox peste sublatum scribit Aurelius Victor in Epit. aut pestis obtentu a Gallo interfici jussum, opinatur Zosimus lib. primo Hist. Hinc nil mirum, [ut ad Pearsonii conjecturam revertar], ni Cypriano plura cum Lucio interfuerunt literarum officia; quandoquidem peste ingravescente, navigatio conquiescit, agricultura deseritur, fames consequitur, commercium intercipitur. Tum vero Episcopi quo-

tidianis, ac multiplicibus caritatis officiis non destinebantur modo, verum etiam distinebantur. Quos inter Cyprianus, ut si quis alius, suæ plebis amantissimus, quantum operæ, ac laboris insumserit, vivo tenus Pontius exarat. Tametsi non video ecquod amplius literarum commercium Lucium inter, & Cyprianum Pearsonius desideret, temporibus præsertim turbulentissimis; quando ipse quidem adversus Launojum probat ex Epistola Cypriani ad Lucium, non semel, sed bis Cyprianum ad Lucium scripsisse.

Nunc alterum proferunt, quo Lucii Pontificatum magis, magisque contrahant. Ajunt siquidem: Lucium inter Martyres connumerari a S. Cypriano Epist. ad Stephanum apud Pamel. LXVII. *Servandus est Antecessorum nostrum Beatorum Martyrum Cornelii, & Lucii honor gloriosus.* Atqui Valerianus quum primum imperium suscepit pacem Ecclesiæ reddidit; non igitur Lucius sub Valeriano, sed sub Gallo martyr occubuit. Certe Baronio, qui Lucii martyrium ex laudato Cypriani loco sibi omnino persuasit, e memoria exciderat Epistola S. Cypriani ad Antonianum apud Pamel. LII. in qua Cornelium purgans hæc ait. *Nonne inter gloriosos Confessores & Martyres deputandus? Etiam si majestas Domini protegentis, & bonitas Sacerdotem quem fieri voluit, factum quoque protexit, tamen Cornelius quantum ad ejus devotionem pertinet, & timorem, passus est quicquid pati potuit &c.* In exilio vero apud Centumcellas cum
gloria

gloria dormitionem accepisse tradit Damasi Chronicon, in quo & de Lucio hæc habentur. *Lucius annos tres, menses octo, dies decem: Fuit temporibus Galli, & Volusiani usque Valeriano & Gallieno II. Hic exul fuit, & postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est. Decessit tertio Nonas Martias Consulibus SS.* Nec refert Cornelium, atque Lucium in Actis Sanctorum, ac Martyrologiis Martyrum nomine consignari, quum Donati Chronici auctoritas major sit [ait Pagius] quam Actorum, & Martyrologiorum.

Tertium ad Historicos se recipiunt, ad Eusebium scilicet, Eutychium, atque Nicephorum; quorum primus menses octo: alter totidem non absolutos: tertius septem integros. Verum hæc epocha verbo trium, re unius est Auctoris, nimirum Eusebii, a quo duo reliqui sunt mutuati. Eusebium vero in re chronologica identidem labi, iidem ipsi fatentur Eusebiani Interpretes, atque Adnotatores. Qui autem præstet in rebus Romanæ Ecclesiæ singularem, eundemque multimodis suspectum græcum historicum, potius quam latinos consulere, eosque potissimum, qui ex instituto Romanorum Pontificum gesta, atque tempora, quam potuerunt accurate, tametsi paucis, posteris consignarunt, videant qui sapiunt. Hinc cum Damasi Chronicon, & liber Pontificalis longe plus quam menses octo, aut septem, Lucii Pontificatui adscribant, annon rectius existimandum, Eusebium menses quidem numerasse, annos vero aut ipsum per se, aut

amanuenses omisſiſſe ? Quod ſi antiquiora , atque
 illuſtriora expetuntur monumenta , en Cypria-
 nus ipſe in Epistoſa ad eundem Lucium apud
 Pamel. LVIII. quam ſic exorditur . *Et nuper
 quidem tibi Frater cariffime gratulati ſumus , cum
 te honore geminato in Eccleſiæ ſuæ adminiſtratione
 Confeſſorem pariter , & Sacerdotem conſtituit di-
 vina dignatio ; ſed & nunc non minus tibi , &
 Comitibus tuis , atque univerſæ fraternitati gra-
 tulamur , quod cum eadem gloria , & laudibus ve-
 ſtris reduces vos denuo ad ſuos fecerit benigna Do-
 mini , & larga proteſtio .* Quo in exordio tria mi-
 nimum ad rem deſignantur . Primum , S Cypria-
 num ſemel atque iterum ad Lucium Papam li-
 teras gratulatorias miſiſſe ; primo quidem de
 ejus ordinatione , ſecundo vero de reditu ad Ro-
 manam Eccleſiam . Tum , Lucium in exilium
 pulſum . Deinde , fuiſſe ab exilio revocatum .
 Nunc qui ſeptem , aut etiam undecim menſium
 intervallo Lucii pontificatum deſiniunt , an ne
 vident , an ne ſentiunt iſtiusmodi iudicium in-
 genii eſſe nimium feſtinantis , ne dicam precipi-
 tis ? Nam tam brevi perfici potuiſſe & Cypria-
 nicarum literarum repetitionem , & Lucii pro-
 ſcriptionem , atque reſtitutionem , redolet Tullia-
 nam illam exaggerationem de Pompeii felicitate ,
 cui etiam ventos , tempeſtatesque obſecundaffe ja-
 ctitabat Namque ita proriſus fingendum eſt , ut
 quinque minimum expeditiones ab Urbe Car-
 thaginem uſque , & viciffim Carthagine ad Urbem
 contigiſſe credantur : I. a Romana Eccleſia ad
 Car-

Carthaginienſem, qua Afros certiores facerent de Lucii ordinatione: II. a Carthaginienſi ad Romanam, qua gratulatorias, & communicatorias literas remitterent: III. a Romana ad Carthaginienſem, qua nuncius de recrudeſcente in Urbe perſecutione, deque Lucii exilio daretur: IV. a Romana item ad Carthaginienſem de Lucii poſtliminio: V. a Carthaginienſi ad Romanam pro gratulando de poſtliminio. Duas vero africanas expeditiones, quamlibetingas feſtinationem, & celeritatem, Romanis diuturniores fuiſſe, ipſa Cyprianicæ Epistolæ ratio demonſtrat; inſcripta enim eſt Cypriani, & Collegarum nomine, quemadmodum & prima quæ intercidiſt, propterea non ante fieri potuerunt, quam Cyprianus nuncium Roma acceptum Collegis ſuis Africæ provincie, fortaiſe etiam Numidiæ, ſignificaverat, eorumque reſponſa acceperat, quorum deinde communia officia ſuis literis complexus eſt.

Pearſonius qui probe intelligeret, ſententiam de uno, nec abſoluto Lucii pontificatus anno una hac S. Cypriani Epistola non modice infirmari, infirmiori conjectura conatus eſt confirmare ex ipſo epistolæ contextu petita; ſic enim habet: *Unde illic repentina perſecutio nuper exorta ſit.* Sane particula *nuper* exiguum temporis interval- lum designat. Neque id Pearſonio negare auſim, & quidem Cypriano Auctore in hac ipſa, quam ille affert epistolam. Sed illud Pearſonius non introſpexit, eo ipſo in loco quem adducit, sermo-

monem haberi de persecutione, qua & Cornelius ad Centumcellas fuerat sub Gallo asportatus, quæ propterea unum ut minimum ante annum exoriri potuit, atque adeo debuit. Neque abest ab usu Cyprianico, ut particula *nuper* tum ad exiguum, tum etiam ad longius temporis spatium denotandum usurpetur. Pro exiguo enimvero usurpavit initio hujus Epistolæ, pro longiori autem Epist. ad Stephanum, quæ Pamelio est LXVII. ubi verba facit *de Novatiano nuper retuso, & refutato, & per totum orbem a Sacerdotibus Dei abstento*, quem tamen ante triennium ab hujus Epistolæ missione retusum, & refutatum fuisse, recte Fellus observavit in notis ad Epist. Pamelio XLI. Quod si latinæ significationis vim, atque usum perpendamus, id continuo comperiemus, Erasmo præsertim observatore lib. primo de copia verborum cap. 150, ex temporis adverbii particulam *nuper* longius intervallum significare quam *dudum*, ac *jandudum*, brevius autem quam *olim*, & *quondam*. Quæ cum ita sint, non injuria existimandum, tres modo relatos græcos historicos nullo veteri, certoque fultos monumento, sed per oscitantiam dumtaxat Lucii Pontificatum intra septimum, octavumque mensem conclusisse; Pearsonium item, ceterosque, qui Græcos hosce auctores habuerunt, in eo culpandos esse, quod græcis potius, quam latinis Scriptoribus fidem adjece- rint; in eo autem tolerabiliores, quod Lucii pontificatum, tametsi satis paullum, longius pro-

produxerint. Fortasse, ut mitius agamus, vel Eusebius, ut dixi, mensibus recte numeratis, per inconsiderantiam annos prætermisit; vel Amanuenses mendo aliquo in autographo comperto prætergressi sunt; vel tandem Eusebiani correctores perspicientes hujus pontificatus epocham cum tribus Conciliis Carthaginiensibus sub Stephano celebratis, de quibus nihil quicquam dubitarunt, consistere non posse, rationem temporum inverterunt, recteque factum existimarent, si unum & alterum annum Lucio adimerent, ac Stephano adjicerent. Mirum, qualem, ac quantam perturbationem in supputandis annis Episcopatus Cornelii, Lucii, Sixti, ac Stephani hæc de tribus Carthaginiensibus Conciliis credulitas attulerit; profecto talem, ac tantam, ut ad illum qua ratione conciliandum novam, sed inanem antidotum commenti sint Viri ceteroquin ut docti ita & sagaces; vicariatum excogitarunt, quem Papebrochius Lucio sub Cornelio attribuit, & Henschenius Stephano sub Lucio adjudicat. Nec sane aliud succurrebat iis, quibus rata erant tria illa Concilia, magnæque difficultates in iis Epochis ordinandis obversabantur.

Nam quid ego dicam? ut a chronologicis hisce triciis, quæ Lucii Episcopatum involvunt mature me expediam. Enimvero ajo. apposite a Petavio de Doctr. Temp. lib. 13., atque accurate Lucii obitum consignari Anno Christi 255. Licinio Valeriano Aug. III. & Licinio Gallieno Aug. II. Coss. Quod ut confirmem movet me potissimum

pacificus Lucii decessus postquam *incolumis nutu
 Dei ad Ecclesiam reversus est*, ut ex Chronico Da-
 masi; quocirca Supremus Lucii dies in indiculo *de-
 positionis Episcoporum*, non vero in indiculo *deposi-
 tionis Martyrum* recensetur. Cypriani dictum in
 Epist. ad Stephanum apud Pamel. LXVII. *Servan-
 dus est enim Antecessorum nostrorum BB.^m Corne-
 lii, & Lucii honor gloriosus*, non id est, ut verum
 propriumque per sanguinem effusum martyrium
 designet; Nam ex modo loquendi illorum temporum
 [ait Pagius ad An. Chr. 253. num. V.] *Lucius
 vocatur Martyr, quia pro fide in exilium missus
 fuit, multaue pro ea pertulit; quod & de Ste-
 phano ejus Successore propter eandem rationem
 dicendum*. Non itaque probare possum Baronii
 conjecturam, qui quod Cyprianum severe, ac
 simpliciter exposuerit, martyrologiis omnibus
 repugnantibus Lucii mortem sub Gallo consti-
 tuit, quo imperante persecutio recrudit; ne-
 que enim perspicere potuit Cardinalis doctissimus
 qua demum ratione in Martyrum album Lu-
 cium referret, qui sub initium Imperii Valeria-
 ni obiisse tradebatur, nempe eo ipso tempore,
 quo Gallo e vivis sublato pax Ecclesiae reddita
 fuerat, & ad annum usque 257. quieverat.
 Quamobrem Lucius ab exilio revocatus, & ad
 Ecclesiam incolumis reversus, ut ex Chronico
 Damasi, & ex Epist. Cypriani LVIII. Confes-
 sor, non Martyr in pace occubuit an. 255. Va-
 leriano tertium, & Gallieno secundum geren-
 tibus consulatum, ex Pontificali Bucherii de Cyc.
 Vict.

Viêt., & ex altero Pontificali Bollandi ad
 mens. Apr. tom. primo, & in Catal. Rom. Pont.
 item ex alio libro pontificali apud Mabbilionium
 to. 3. Analeët. & alius tandem extat in Bibliothecæ
 S. Germani apud Tillemontium Not. 33. ad
 S. Cyprianum. Consentit Petavius de Doctr.
 Temp. lib. 13.

Nunc illud breviter attingendum quod ad insti-
 tutam chronologicam quæstionem explanandam
 nonnihil conducit; quonam scilicet anno Vale-
 rianus Lucium ab exilio reduxerit? Id vero as-
 sequi minime possumus, nisi & alterum statua-
 mus, quonam scilicet anni tempore Valerianus
 imperium obtinuerit? Non magna lis agitur apud
 Historicos de tempore, quo Valerianus dictus est
 Imperator; nam seu dum in Gallia versaretur
 Æmiliano superstite, ut Aurelius Victor sentit,
 atque Eutropius; seu post Æmiliani interitum in
 Urbem profectus, ut Zosimus sentire videtur,
 Imperator inauguratus fuerit, id utrinque conse-
 quitur: Valerianum seu æstate summa, seu au-
 tumno ineunte Romam advenisse anno 253.
 tumque a Senatu Cæsarem salutatum.

Nunc de Lucii ad suos reditu inquirendum
 est. Qui Lucii Pontificatum tantopere exte-
 nuant, id etiam fateantur oportet, hoc ipso an-
 no jam ad finem vergente Lucium reducem
 fuisse, vitæque functum. Eorum quidem judi-
 cio nihil vetabat, quo minus ad suos rediret;
 nam Valeriano ad Imperium evecto Ecclesia pa-
 cem obtinuit. At isti, mehercle, nihil referre

putant ad historicam veritatem rerum gestarum
 feriem ita ut fert natura distribuas, an de indu-
 stria. Qui Valerianum, ubi imperium adeptus est,
 rem Christianorum publicam item ac Romano-
 rum procurasse opinantur, fatius quidem, sed
 non verius Religionis studio obsequuntur, quam
 Imperatorum institutis; eorum præsertim, qui
 ante piissimum Constantinum imperarunt.
 Quos inter Valerianum ad civilem Reip. statum
 ordinandum mentem protinus, animumque
 adjecisse, & revera composuisse, præclarique
 sibi Principis famam propterea comparasse, tra-
 dunt & hoc Aurel. Victor, & illud Zosimus lib.
 1. Num vero tam operosa, tamque longe late-
 que patens Reip. procuratio intra duos, vel
 quatuor menses perfici potuerit? Num exulan-
 tium Antistitum revocatio, quibus adeo infensi
 erant, quibus pestilentiam tum sævientem cri-
 mini vertebant, ad rem Ethnicorum civilem
 pertinuerit? Num Lucii literæ hoc ipso anno
 Cypriano redditæ sint? Num tandem & Cypria-
 ni responsum hoc ipso anno Lucius accipere po-
 tuerit? judicent prudentes & eruditi. Ego quod
 meum est, si dixero talia, ac tanta, tamque
 morosa tam brevi perfici non potuisse, videar
 fortasse Lectoribus meis minus sollicitus, sed
 magis cautus. Enimvero ajo, tametsi rem qua-
 quaversus excutias, Lucium sospitem fuisse An.
 Chr. 254. & ad annum 255., quo secundum li-
 bros Pontificales vivere desiit, vere pervenisse.

Jam vero conferenda est Lucii mors cum Ste-
 phani

phani decessu; quod ut probe fiat utriusque ordinationis, atque obitus Epochæ, ut antiquior, ita & receptior ex Damasci Chronico est hic exscribenda, ubi si quid prætermisum supplendum, si quid erratum emendandum, si quid repugnans conciliandum. *Lucius annos tres, menses octo, dies decem. Fuit temporibus Galli, & Volusiani usque Valeriano III. & Gallieno II. Hic exul fuit, & postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reversus est, tertio nonas Martias Consulibus SS. Vere ait Bucherius post ea verba reversus est desiderari decessit. Hæc de Lucio, nunc quæ de Stephano. Stephanus annos quatuor, menses duos, dies viginti unum. Fuit temporibus Valeriani, & Gallieni a Consulatu Volusiani & Maximini usque Valeriano III, & Gallieno II. Tria hic deprehendi videntur errata. Primum quod hæc epocha initium sumat a Volusiano & Maximino, nempe anno 256. Secundum, quod Maximinum pro Maximo posuerit. Tertium, quod Stephanum obiisse dicat Coss. Valeriano III. & Gallieno II. Quod autem a Volusiano, & Maximo initium capere videatur, in causa fuit duplex Valeriani & Gallieni Consulatus, quem Valerianus ante quartum, & Gallienus ante tertium simul gesserant. Dicendum fane fuerat a Valeriano III., & Gallieno II. usque Valeriano IV., & Gallieno III. sed veritus fortasse, ne eorumdem Consulium repetitio perturbationem aliquam Lectoribus afferret, ait a Consulatu Volusiani, & Maximini; idest post Consulatum Volusiani, & Maximini, quem*

excepit Consulatus Valeriani secundus, & Gallieni, hunc vero Valeriani tertius, & Gallieni secundus. Id autem vere, & latine dici potuisse, otiosum est admonere. Tum quod *Maximinum* pro *Maximo* posuerit, erratum quidem, sed satis leve, ac proclive. Deinde turpi vertitur errori Consulatus Valeriani III., & Gallieni II., pro Valeriani IV., & Gallieni III. secundum Baronii emendationem, quam Pagius confirmavit. Verum enimvero qui ex Chronici sententia consulatum hunc emendatum existimant, turpissime labuntur. Nam idem Chronicon de Sixto Stephani Successore hæc habet: *Sixtus annis duobus, mensibus undecim, diebus sex. Cœpit a Consulatu Maximi, & Glabrionis usque Tusco, & Basso.* Consulatus autem Maximi & Glabrionis proxime præcessit Consulatum Valeriani IV., & Gallieni III. Quamobrem si constaret Baroniana emendatio, jam illud consequeretur, Sixtum ex Chronici mente ordinatum fuisse ante unum annum, quam Stephanus occubuit. Series itaque Consularis errore vacat, annorum Calculus non item; namque inter II. ac III. Valeriani Consulatum unicus annus intercessit. Neque tam supinus anachronismus nativo Chronici Auctori adscribendus est, sed externo, atque adventicio, qui seu fastorum Consularium minus peritus, seu Volusiani, & Maximi mentionem ibidem factam minus percipiens, & Consulatum Valeriani III. & Gallieni II. per inconsiderantiam positum existimans, nume-

meravit annos quatuor, menses duos, dies viginti unum, qui sane calculus, ab Volusiano, & Maximo initium capit, ac desinit in Valeriani IV. & Gallieni III. Consulatum. Nec verosimile fit, ut Scriptor nec fatuus, nec ineptissimus, Lucio superstitite Stephanum ordinatum existimarit. Illud vero vel me tacente necessario consequitur secundum hujusce libelli Auctorem, Stephanum non amplius quam menses quatuor Pontificatum administrasse. At reclamant Ecclesiasticæ Historiæ illustratores. Qui demum concurrent Afrorum cum Stephano super baptismo hæreticorum concertationes? Qui potuerunt tria Concilia Stephano sedente Carthagine celebrari? Enimvero ajo: concurrere non posse; tantum abest ut responsum reddam.

Jam nunc res in angustum est redigenda. Fac proinde Chronici auctorem lapsum fuisse, quem alterum illi substitutes majoris, aut supparis auctoritatis, qui verosimilius Stephani Pontificatum definiat? An Eusebium? quem secuti sunt Hieronymus in Chronico, & Syncellus in Chronographia. Profer igitur, per me licet, Eusebium. Hic vero lib. 7. cap. 5. non quatuor, sed duos dumtaxat annos Stephanum sedisse tradit, & anno 255. e vita excessisse, nimirum Valeriano III., & Gallieno II. Cofs. Hinc Eusebius a Damasi Chronico verbo discrepat, re convenit; neque enim tam laboro in ordinationis Epochæ vestiganda, quam mortis. At enim Anastasii Pontificalis Eusebio adversatur, &
Ste-

Stephani mortem ad Consulatum Valeriani IV., & Gallieni III. reponit. Quid si Pearsonius, qui idem sentit ac liber Pontificalis, ejusdem Auctorem parvipenderet? Et sane hæc non esse cum Eusebii auctoritate in præsentī controversia conferenda, judicium fuit Tillemontii ad Not. 36. in S. Cyprianum. Cui ultro subscripto, tum quod Hieronymus Eusebio assentiatur; tum quod in eo, quod maxime interest, assentiatur & Damasi Chronicon; tum etiam quod nullum firmum obsistat antiquitatis monimentum; tum tandem quod calumniam a se prætextam de Cypriano rebaptizante per se ipse patefaciat, quippe qui nec tot Cypriani Epistolas, nec tot Carthaginiensia Concilia prospicere potuerit; qui autem prospiceret talia, ac tanta Donatistarum commenta? Enimvero Tillemontio tanti fuit hæc Epocha Eusebiana, ut parum abfuerit, quin ei subscriberet; sed tria illum sunt remorata. Epistola Firmiliani, disceptatio de rebaptismo, & S. Stephani martyrium.

Primum Epistola Firmiliani ad Cyprianum perspicue tempus designat, quo scripta est, nimirum post viginti, & duos fere annos ab Alexandro Severo; hinc quum Alexander obierit an. 234., reliquum est, ut hæc Epistola scripta sit an. 256. post magnum Concilium Carthaginiense, & Stephanus hoc ipso anno supereset, & posteriori tantum anno e vita migrarit.

Sed Tillemontius testem minus idoneum non modo profert, verum etiam præfert. Quæ namque

quæ fides adjicienda sit nedum Epochæ, sed & integræ Firmiliani Epistolæ, fufè jam egi. Equidem in hoc nonnihil admiror, Tillemontium Virum ingenuum, & folertiffimum nihil quicquam de hac Epiftola dubitaffe. Eo etiam magis, quod Tillemontius fibi omnino perfuaserit, Dionyfium Alexandrinum non tantum Orientalium Antiftitum, fed & Cypriani fequeftrum apud Apoftolicam Sedem fuiſſe. Non fuit igitur operæ pretium, nec Cyprianica dignum prudentia, Rogatianum in longiffimas Asiæ partes ad Firmilianum allegare, nempe ad Epifcopum Stephano ſuſpectum, fortaffe etiam ob eam cauſſam inuiſum, quum tam minori temporis, operiſque diſpendio intra ipſius Africæ fines ad Dionyfium Alexandrinum literas dare poſſet. Sed tamen ad Firmilianum in Cappadociam nuncium allegaſſe creditur. Quamobrem? an ut poſt celebratum Concilium, Stephanique decretum ſuppeties peteret? Sed præpoſteræ fuiſſent. An, ut cum Firmiliano contra Stephanum foedus iniret? Sed hoc non erat pacifici, ac mitiffimi Cypriani, ſed hominis turbulenti, ac plane Novatianenſis. An ut Firmilinaum conſuleret? poſt Concilium ſcilicet. An denique ut Firmiliani confirmatione Synodicæ ſententiæ pondus adjiceret? Quid hæc præ Concilio XC. fere Epifcoporum? Verum enimvero quantumlibet hanc miſſionem excutias, nunquam percipies qua ſpe, quove conſilio ab Cypriano facta ſit; quippe quæ nil aliud præſeferat quam jactantiam, obſtinationem, turbas,

atque adeo schisma . Qui demum fieri potuerit, ut Rogatianus mense Septembri Carthagine profectus, ante hyemem ex Ponto eodem reverteretur, videant qui rem nauticam callent. Equidem ipse unum & alterum hominem maritimorum itinerum peritissimos consului, nec sine maxima felicitate id perfici posse affirmarunt. Novum, atque inusitatum, planeque admirandum, in duabus hactenus adductis literarum missionibus, atque in tertia mox adducenda, continuo ad Cæsarianam celeritatem, secundamque Pompeji fortunam confugiendum esse. Sed non ea est Firmiliani Epistola, quæ Cypriani mente investigata, atque hisce itineribus compositis, consistere possit. Ampliores, gravioresque plagæ sunt obligandæ, & valentiora remedia quærenda sunt; quæ tamen, [nisi me valde amo,] tam difficile est invenire, ut satius sit ei desperare, quam oleum, ut ajunt, & operam perdere.

Alterum argumentum adversus Epocham Eusebianam inde ducitur a Tillemontio, quod non cohæret cum celeberrima illa disceptatione, quæ super baptismo Hæreticorum habita est Stephanum inter, & Cyprianum. Profecto hæc Tillemontii animadversio nostram magis, quam illius sententiam confirmat. Neque ex incerto certum nanciscimur, sed ex eo quod probabilius est, recte quod minus probabile est rejicimus. Longe autem probabiliorem esse Eusebii Epocham, quam Pontificalis Anastasii ob majorem
illius

illius, quam hujus auctoritatem, vel ipso Tillemontio Auctore mox confirmabimus.

Tertium argumentum respicit ad Papæ Stephani Martyrium, quod minime constaret si ante annum 257. collocaretur, quo quidem anno persecutio per Valerianum Macriano instigatore excitata est; anno vero 255. integra pace Ecclesiam potitam fuisse diserte Dionysius Alexandrinus testatur apud Eusebium lib. 7. cap. 22.

Ratio isthæc a Tillemontio recitatur verius quam probatur; siquidem ipse Acta passionis S. Stephani, quæ extant apud Surium, quæque veluti certissima, atque indubitata recepit Cardinalis Baronius, tamquam notha, & a Metaphrasæ supposita exsufflat not. 3. ad S. Stephanum Papam. Ad verum S. Stephani Martyrium quod attinet, longe graviora sunt quæ ad illud inficiandum afferuntur, quam quæ ad vendicandum. Quid enim gravius afferri potest, quam, indiculus, qui inscribitur *depositio Episcoporum*? in quo Stephani memoria deprehenditur, in *depositione Martyrum* non item. Nec minoris habendum est Augustini de Stephani Martyrio silentium, ex quo multum quidem præsidii adversus Donatistas nactus fuisset, quandoquidem Doctor veracissimus Cypriani martyrium, quod in speciem Donatistis suffragabatur, maximis laudibus effert. Haud secus ab Augustino Vincentius Lirinensis Stephanum Papam præclare celebrat, sed passionem reticet.

Non inficior, Martyrologium quod Hierony-

mi nomine proditum est ad diem II. Augusti Stephanum quemdam Martyrem commemorare, sed in plerisque omnibus exemplaribus deest Episcopi nominatio. Ad hanc ipsam diem Romanum Frontinis Calendarium meminit S. Stephani Papæ. Quæ secuta sunt Gregorii Sacramentarium, & complura martyrologia, Stephanum Papam Martyrem appellant. At jure suspicor, Latinorum dipticis errandi occasionem a græco Menologio oblatam fuisse; quod Græci ad diem II. Augusti recolant S. Stephani memoriam. Quem Stephanum, cui is dies dictus est, non Romanum Pontificem, sed Protomartyrem Græcis esse, adnotavit Florentinius in Martyrologio Hieronymi. Postremo Bedæ, Usuardi, Adonis, & Vandelberti martyrologia nec non libellum Pontificalem, cum duobus indiculis *depositionis Martyrum*, atque *Episcoporum* conferre non ausim. His enim viri eruditi magnopere confidunt, illis non item; nam & idipsum, quod de Stephano tradunt, caput illi obtruncatum fuisse, memorant de Cornelio, quod tamen communi eruditorum calculo refutatur. Sapienter itaque Tillemontius pronunciavit: Acta passionis S. Stephani Papæ adeo a Martyrologiis diffidere, ut omnino fatendum sit, nihil nos certi habere de Martyrio S. Stephani Papæ. Nihil itaque tam firmum, atque adeo tam verosimile affertur, quod Eusebii, ac Hieronymi Epocham de Stephani Pontificatu deicere possit. Sed pervulgata illa opinatio de Stephani

cum

cum Afris diffidio, quæ posterorum mentibus penitus jam infederat, duorum Pontificum Epochas Lucii, atque Sixti, alteram antevertit, postposuit alteram, utramque extenuavit, ut unum Stephani Pontificatum utrinque produceret. De Lucii epocha jam satis dictum, nunc pauca de Sixti morte attingenda sunt.

De Sixto Stephani successore hæc Damasi Chronicon *Sixtus annis duobus, mensibus undecim, diebus sex. Cæpit a Consulatu Maximi, & Glabrioris usque Tusco, & Basso; & passus est VIII. Idus Augusti a Consulatu Tusci, & Bassi: Ad hæc Pagius. Duo illi anni per errorem additi, ob Consulatum Valeriani III. & Gallieni II., loco Valeriani IV., & Gallieni III. Sedit itaque tantum menses undecim. Eusebius in historia annos XI. pontificatui ejus assignat, cum menses totidem ei tribuendi fuissent. Quid si nunc Pagio reponam, duos illos annos, non a Chronico per errorem additos, sed ab Eusebio per inconsiderantiam omisos, & mensium numerum per errorem annis appositum? Annon Eusebius lib. 7. cap. 5. & 9. Auctor est, Dionysium Alexandrinum iterum ac tertium ad Sixtum Stephani Successorem literas dedisse in causa Rebaptizantium? Ad Stephanum autem semel tantum. Quo satis innuitur, diutius sedisse Sixtum, quam Stephanum; sed & illud peræque grave indicatur; Sixtum inauguratum fuisse ante Valeriani persecutionem; neque enim quisquam hoc sibi persuadebit, persecutionis tempore tot Epi-*

stolas ab Dionysio Alexandrino ad Sixtum scribi potuisse. Verosimilius itaque in septem catalogis MS. Bibliothecæ Colbertinæ primus, tertius, & quintus Sixti pontificatui assignant an. 2. men. 10. dies 23. Sextus, & Septimus an. 2. men. 11. dies vero ille 15., hic 8. Quartus vacat Secundus dumtaxat an. 1. men. 10., dies 23. At menses illos undecim, quibus Pearsonius, ac Pagius Sixti Pontificatum concludunt, unde sint expiscati, equidem ipse non video, sed neque ipsi docent. Sane quidem nonnisi ex ea propemodum fatali credulitate de rebaptismi quæstione, quæ tantum in causa fuit, cur trium Pontificum Epochas confidentius, quam par erat, permiscerent, totque, tamque jactatis & Cypriani literis, & Carthaginiensibus Conciliis accommodarent. Ceterum nullum afferunt certum atque illustre antiquitatis monumentum; si qua vero adducunt, sunt enim vero eodem furfure commaculata.

Jam porro ad institutam propositionem accedendum est; qua id mihi probandum suscep-
 ram: tria hæc Concilia Carthaginiensia cum Epochâ Pontificatus Stephani consistere non posse. Qua in re si severe, [ut Criticum decet], agere luberet, non amplius quam menses quatuor Stephani Sedi forent assignandi. Sed mihi certum est benigne agere, & annos II. cum Eusebio concedere. Age porro, benignius agamus, & Stephano non Valeriano III., & Gallieno II., sed Valeriano IV., & Gallieno III. Coss. e vita
 descendi-

descivisse dicamus, anno scilicet 257., non anno 255.; & quod nonnihil interest martyrio coronatum; etiam atque etiam contendo, nedum tria Concilia Carthaginiensia, sed neque hoc unum tertium, de quo potissimum lis est, cum Stephani Pontificatu posse concurrere.

Hanc itaque demonstrationem ex Epistola S. Cypriani ad Stephanum contra Martianum Arelatensem Pamelio LXVII. exordiri præstat; cuius quidem Epistolæ propositum dilucide Cyprianus edisserit in ejusdem exordio; sic enim habet. *Faustinus Collega noster Lugduni consistens, Frater carissime, semel atque iterum mihi scripsit, significans ea, quæ etiam vobis scio utique nuntiata tam ab eo, quam a ceteris Coepiscopis nostris in eadem provincia constitutis, quod Martiannus Arelate consistens Novatiano se conjunxerit &c.* Quæ narratio, tametsi laconica, multa tamen, eademque morosa complectitur. Quæ, ut distincte, ac singillatim percipiantur, harumce missionum quasi laterculum subjicimus.

Stephanus sub initium mensis Aprilis R. P. inauguratur.

Romana Ecclesia mittit ad Cyprianum in Africam literas Clericas cum nuncio de Stephani ordinatione.

Cyprianus Coepiscopos Africæ saltem Proconsularis ex Africæ more de Stephani ordinatione certiores facit.

Cyprianus suo & Collegarum nomine Stephanode ejus ordinatione gratulatur.

Ste-

Stephanus acceptis Cypriani literis, responsum reddit Cypriano cum literis communicatoriis.

Cyprianus ad Stephanum rescribit; atque ita duabus tantum Epistolis ultro citroque datis, & acceptis cum Stephano amicitiam init; non enim unica iniri potuit, ac resciri.

Singularis hujusce Stephani cum Cypriano necessitudinis fama vulgatur, Alpes prætervehitur, & ad Gallorum Antistitum aures defertur.

Faustinus Episcopus Lugdunensis scribit in Martianum Arelatensem ad S. Cyprianum, quem optat suum fore apud Stephanum sequestrum.

Faustinus diu expectato Cypriani responso Cypriano rescribit.

Cyprianus, repetitis Faustini literis adductus, ad Stephanum scribit de Martiano Arelatenfi.

Nunc si quis tot, tantaque itinera minori quam unius anni spatio perfici potuisse autumat, videat, ne nimium preceps habeatur; neque enim semper pervium ad navigandum mare; neque nuncii ad profectiorem semper parati; neque res eodem, quo narrantur ordine, & celeritate, gestæ fuisse credendæ sunt; ita ut, si quod vero similius videtur sit judicandum, una hæc Martiani Arelatenfis causa totum Stephani pontificatum non injura absumsisse videatur; perpetuæque Cypriani cum Stephano conjunctionis, & benevolentiae non leve tribuat testimonium. Ad quæ Launojus respiciens, duo astruit. Alterum *Si Cypriani ea sit Epistola, oportet eam scriptam esse,*

*esse antequam inter eum, & Stephanum oriretur
dissensio. Alterum, Ea quæ in his literis conti-
nentur, clare ostendunt, primo ejus Pontificatus
anno perfici ista non potuisse quæ Cyprianum ad
scribendum pepulerunt. Profecto illud, Pearsonio
teste, omnes admittunt; hoc, quod sciam, nemo
negat, nec video, quam prudenter quisquam ne-
garet; præsertim quod in communi hypothese
sub initium Pontificatus Stephani pax Ecclesiæ
nondum reddita fuisset. Quis enim existimabit
[non male dixit Launojus] Episcopos Gallicanos
sub ipsa persecutione, communi consilio aliquid mo-
litos esse, aut Stephanum post recens Lucii mar-
tyrium in eadem conditione positum sollicitare vo-
luisse; aut de his rebus componendis tum cogitas-
se, quum Valerianus in colligendis Celticis legioni-
bus versaretur, ut cum Æmiliano confligeret? Quæ
vero subdit adversus hanc Epistolam ad Step-
hanum argumenta, fatis a Pearsonio, tametsi ho-
mine etherodoxo, convulsa sunt.*

Verum ne in incertum vagemur, negotium
tam operosum certis cancellis concludamus. Fac
itaque, intra unum annum absolvi potuisse, con-
tinuo & illud fatearis oportet; anno primo Pon-
tificatus Stephani nullam eidem cum Cypriano
contentionem fuisse. Reliquus est annus secun-
dus, ex quo menses tantum quinque ad analysin
sunt revocandi, eam proinde sic accipe.

Mense Aprili exoritur quæstio de hæreticorum
Baptismo. Cyprianus ad controversiam hanc diri-
mendam convocat Concilium ex Africa Procon-
sulari.

Disceptatio de hæreticorum Baptismo recrudescit .

Cyprianus convocat Concilium II. Carthaginiense .

Literæ Synodicæ mittuntur Episcopis Numidis .

Stephanus item certior fit a Cypriano de Synodica sanctione adversus hæreticorum baptismum .

Stephanus Cypriano rescribit , cui mandat ; ne quicquam innovetur , præter id , quod traditum est .

Acriores turbæ fiunt , ob quas sedandas Cyprianus Concilium Carthaginiense III. indicit .

Calendis Septembribus celebratur magnum Concilium Cathaginiense .

Anne vides ? anne sentis ? talia , ac tanta quinque dumtaxat mensium intervallo neutiquam fieri potuisse . Adde , ex præfatione ad Concilium , non tria hæc fuisse Concilia , sed quatuor quæ tamen quotannis celebrari consuevisse , censuerunt Viri eruditi , sed multo liberalius , quam sinat tam modicus Synodorum numerus ; ita ut etiamsi Stephani Pontificatus Epocham ad tres , aut si mavis , ad annos quatuor protrahamus , difficillimum tamen sit quatuor Concilia cum duobus tantum annis componere . Cum duobus , dixi , non cum quatuor ; nam annus primus demendus est ob singularem necessitudinem , quæ Cypriano cum Stephano per eum annum intercessit . Demendus etiam annus quartus ex Epoch
ch a

cha Concilii Carthaginienſis , quod Calendis Septembribus habitum eſt ; Stephanus autem obiit die II. Auguſti anni poſterioris . Super eſt ut duobus annis intermediis ſecundo , ac tertio ſint celebrata , nempe ſingulis ſemeſtribus ſingula Concilia . Annon ita opinari ſapientiſſimo Cypriano injurioſum eſt ? tam enim crebra Conciliorum convocatio inepta eſt , importuna eſt , inutilis eſt . Quid enim aliud præſeſert , præterquam animum turbulentum , ac puerilem quamdam oſtentationem ? Uno verbo non fidei ſtudium , non veritatis amorem , ſed pertinacem opinionem . Num Episcopos , qui ſemel atque iterum Carthagine convenerant tam deſides erant , tam habetes , tamque obliſioſi , ut ſententiam , ſuo quidem iudicio , tam juſtam , tam piam , tamque perſpicuam , jampridem ſub Agrippino a Concilio , id temporis frequentiſſimo , ſtatutam , primo Conventui non introſpexerint , ſecundo introſpectam non explanarint , tertio explanatam non promulgarint , aut promulgatam non cuſtodierint ? ut propterea quartus cogendus fuerit ; ſed nihilo felicius , nam externa , & remotiſſima ſubſidia uſque a Cappadocia expetenda fuerunt . Audacter igitur quin falſo , ac fraudolenter Patres Concilii Carthaginienſis III. ad Numidas Episcopos hæc ſcripſerunt . *Sententiam noſtram non novam promimus , ſed jam pridem ab Antecſſoribus noſtris ſtatutam , & a nobis obſervatam , vobiſcum pari conſenſione conjungimus , conſentes ſcilicet , & pro certo tenentes , neminem foris*

baptizari extra Ecclesiam posse. Si non novam sententiam promebant, cur in Africa tam oppugnata? si non oppugnata, sed certam habitam, atque receptam, quorsum tot Conciliorum convocatio? Annon fatius fuisset, Patres Concilii Carthaginensis I. toto illo biennio Carthagine consistere? ne ad suos reversis confestim, aut paullo post quidem certe, Carthaginem remeandum esset, longeque a suis sedibus, ac plebibus perpetuo vagandum, non ut quicquam aliud, quam rem actam agerent. Prudenter non minus, quam vere monuit Johannes Jacobus Mascou lib. I. de factis German. historiam uno tantum gradu a fabula distare. Et sane, tametsi cetera deessent, unum hoc de tot Conciliis Carthaginensibus exemplum satis superque rem confirmaret. Quæ nunquam tuearis nisi crebro ad incertissimas conjecturas, ad corrupta documenta; atque ad hyperboles confugas.

P R O P O S I T I O IV.

Præfationis ad Concilium Cartbaginiense aliis III. nobis IV., octo Loca exscribuntur, totidem. que Criticis notis singulatim oppugnantur.

I.

Præf. Cum in unum Cartbagine convenissent calendis Septembris.

NOVUM Mirum, ac plane violentum sub cælo africano mense Augusto gravi, & crassissimo Concilia convocari. Gravissimam proinde causam subesse oportebat, cur tam insolens, tamque preceps Concilium tempore adeo importuno, atque incommodo cogeretur; nempe ut idipsum confirmarent, quod tribus superioribus Conciliis, & sex ante menses definitum fuerat. Deinde in Conciliorum Epochis diem, & Consulem omittere, videtur in more esse Donatistarum ex Aug. in Brevic. Collat. diei III. cap. 15.

II.

Episcopi plurimi ex Provincia Africa, & Numidia.

JAM sex ante menses Africæ, & Numidiæ Episcopi literas sibi Synodicas ultro, citro-

Y y 3 que

que dederant, in quibus summa consensione hæreticorum baptisma rejiciebatur. Jam semel cum Numidis in Africa Concilium celebrarat, ut ex Epist. ad Jubajanum. Qua demum causa, nisi cenodoxia, ac pertinacia iterum convenirent, æstibus præsertim maximis urgentibus, atque intolerabilibus?

III.

Et lectæ essent literæ Jubajani ad Cyprianum factæ, item Cypriani ad Jubajanum rescriptæ, de hæreticis baptizandis, quidque postmodum Cypriano Jubajanus idem rescripserit.

DUæ hic attinguntur Jubajani ad Cyprianum Epistolæ. Utraque lecta est in Concilio, sed neutra extat. Verum quum Jubajani Epistolæ solemniter ritu palam in Concilio sint recitatæ, miror cur actis conciliaribus non sint adjectæ. Quidni Jubajani saltem sedes, ac provincia indicarentur? sed ipsum Jubajani nomen nedum historiam præterit, sed & verum Cyprianum. Crescens a Cirta dixit. *In tanto cætu Sanctissimorum Consacerdotum lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Jubajanum, itemque ad Stephanum.* Hæc literarum ad Stephanum commemoratio discrepat a præfatione, in qua omnino prætermittitur.

IV.

IV.

*Cyprianus dixit Censens scilicet quod semel ,
atque iterum , & sæpe censuimus .*

HInc liquet , tria ut minimum Concilia
ante hoc postremum fuisse celebrata pro
repudiando hæreticorum baptismo .

V.

*Supereſt , ut de hac ipſa re ſinguli quid ſentiamus
proferamus , neminem judicantes ; aut a
jure communionis aliquem , ſi diverſum
ſenſerit , amoventes .*

SEcundum hujusce periodi membrum duplex
habet incifum : alterum , *Neminem judi-
cantes* : alterum , *aut a jure communionis ali-
quem , ſi diverſum ſenſerit , amoventes* . Porro
illud libertatem notat in ſententiis pronunciandis in
ipſa Concilii celebratione , qua perdurante Sy-
nodi Patres ſibi viciffim contradicere , & alterum
ab altero diſſentire , non tantum licet , ſed etiam
expedit ; hoc vero pertinaciam designat poſt
Synodicam ſententiam . Illud prudentiæ erat , ac
neceſſitatis ; hoc obſtinationis , & ſchiſmatis .
Demum illud Cypriani dignum ſapientia ; hoc
indignum Cypriani fide , ac docilitate . Poſte-
riora autem verba *Aut a jure communionis ali-
quem ,*

quem, si diversum senserit, amoventes, post synodica tantum sententiam referenda esse; inde liquet, otiosum prorsus fuisse, ac super-
vacaneum, Concilii Patres commonefacere; ne
communione privarent eum, qui in ipsa disce-
ptatione eam partem propugnaret, quæ amplio-
ri Patrum suffragatione postmodum proscribe-
retur. Nam quid ineptius dici potuisset ab ho-
mine Synodicarum rerum imperitissimo? Sensus
itaque verborum hic est: Neminem a jure com-
munionis amoventes, si post prolatum ab hoc
Concilio judicium, quisquam in pugnanti senten-
tia, quanquam Synodice damnata, permanse-
rit. Verum enimvero sensus iste perspicue fidei
adversatur, quandoquidem ea, quæ hic assumi-
tur ratio, Concilium ipsum œcumenicum, & ple-
narium complectitur; siquidem pervicaces, &
contradicentes, non ad Romanum Pontificem,
non ad Synodum generalem provocantur, sed
*ad judicium Domini nostri Jesu Christi, qui unus,
& solus habet potestatem, & præponendi nos in
Ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro ju-
dicandi.* Quod si unus, & solus J. C. potesta-
tem habet in die judicii de actu cujusque Episco-
pi judicandi, continuo & illud consequitur: D.
N. J. C. nemini sub cælo suam vicem mandas-
se, non Romano Pontifici, non Ecclesiæ ab ge-
nerali Concilio repræsentatæ; sed Episcopos ita
factos, comparatosque esse, ut nec alterum
judicare queant, nec ab altero judicari; sic enim
subditur: *Quando habeat omnis Episcopus pro*
li.

licentia libertatis, & potestatis suæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non possit; cum nec ipse possit alterum judicare. Sed hic locus posteriore nota vellicabitur.

At enim, inquiunt, in eo Concilio Carthaginensi, non fidei causa agebatur, sed disciplinæ, cui si quis Episcoporum obstitisset, non ea fuisset istiusmodi contumacia, ut anathemate castiganda foret. Hæc responsio eorum est, qui Cypriani anabaptismum pro certo habent, retractationem non item; quocirca hoc sibi infirmum, levissimumque confugium exquisierunt; ex quo duplicem ob causam aut abscedant, aut decidant oportet. Primum namque in eo errant, quod putant, eum Episcopum abstinendum non esse, qui in disciplinæ quæstione latæ per Romanum Pontificem, seu per Concilium Generale, sententiæ obsistit, eique cum pertinacia repugnat. Unum, idemque maximum Victoris Papæ cum Asiaticis exemplum, opinionem hanc abunde convellit. Eum siquidem Asianos Antistites *ab unitate Ecclesiæ prorsus alienos pronunciasse* diserte scribit Euseb. lib. 5. cap. 24. neque minis tantum immoratum adversus inane Valensii effatum censuerunt Baronius, & Pagius, & confirmat Illustris. de Marca lib. 3. c. 3. auctoritate Sozomeni lib. 7. cap. 19. Profecto si tantæ impunitas obsistendi, tamque licenter, tamque præfractæ, singulis Episcopis congrueret, jam illud consequeretur: non posse hoc tempore eum Episcopum a communione abscindi, qui Luna

XIV. mensis Martii Dominicum Pascha celebra-
ret ; qui baptismum ab hæreticis collatum tan-
quam irritum iteraret; qui tandem, Latinus cum
sit , sanctam Eucharistiam in pane fermentato
conficeret ; quando hæc omnia nonnisi ad disci-
plinam attinent.

Secundo non leviter hallucinantur, quum nul-
lo discrimine hanc de rebaptismo quæstionem
usquequaque ad solam disciplinam existimant
pertinere: esto sane, hanc baptismi repetitionem
Stephano comparate ad Cyprianum in sola disci-
plina versari visam fuisse; quod Cyprianus, &
qui cum eo rebaptizasse feruntur, forent reapse
ut hæreticis infensi, ita fidei studiosissimi, tu-
tiorisque in speciem baptismi assertores, quos
propterea Stephanus ob prudentem œconomiam
pati posset; num pari æquanimitate Cyprianus
perferre poterat Africanos illos Episcopos, qui post
Carthaginienſe judicium in Stephani sententiam
abiissent? Minime gentium. Quippe Stephanus,
& qui cum eo consentiebant, nedum unum,
aut alterum fidei dogma commaculabant, sed
& firmissimum, idemque princeps, atque ma-
ximum fidei fundamentum funditus evertebant;
siquidem eum baptismum ratum habebant, qui
jampridem Agrippino, & LXX. Episcopis; tum
Cypriano, tribusque Conciliis Carthaginensibus;
post magno Concilio Carthaginensi irritum fuit,
profanum, atque inane; non quidem speciosis
conjecturis, pretextisque probationibus, sed per-
spectissimis, ac luculentis [ut Cypriano videba-
tur]

tur] Sacrorum Codicum testimoniis . Porro qui fidei firmamentum pessumdare putabantur , in disciplina , an in fide peccare putarentur , eorum iudicium esto , qui rerum notiones probe percipiunt .

Benignius quidem ego quam Parisiensis Academia, quæ non in disciplina , *sed in fide Cyprianum errasse* pronunciavit , *non obstante glorioso Martyrio* : Nec mitius Natalis Alexander ad sæcul. III. dissert. 12. art. 4. *Denique si res fidei visa est, non fuit necessarium universæ Ecclesiæ Concilium , ut inexcusabiles essent Africani, & Orientales , qui hæreticos rebaptizabant; siquidem non excusantur qui errorem contra fidem a Sede Apostolica damnatum pertinaciter propugnant , etiam ante Concilii OEcumenici celebrationem , ut in causa Pelagianorum videre est , quibus spem Concilii Generalis ademit S. Augustinus .* Sed quid hæc ad Ecclesiæ Catholicæ , & in Spiritu Sancto congregatæ iudicium ? Ecclesia enimvero unius baptismatis confessionem C.^{pno} symbolo attexuit , cuius baptismatis unitatem ex cap. 4. ad Ephes. desumptam quod rebaptismi cum vindices , tum oppugnatores promiscue ad suam sententiam stabiliendam usurparent , perspicuo est argumento , hanc de baptismo iterando quæstionem fidei fuisse , non disciplinæ .

Instet quis: declaratio isthæc , quæcunque tandem ea sit , ferenda est , atque excusanda , quod reapse Cyprianica sit , & jandiu a Cypriano proposita in Epist. ad Antonianum Pamel.

LII., in qua obiter pristinam in lapsos severitatem a se remissam excusans, iisdem propemodum verbis eandem sententiam recudit . Ait namque . *Et quidem apud Antecessores nostros quidam de Episcopis istic in Provincia nostra dandam pacem mœchis non putaverunt , & in totum pœnitentiae locum contra adulteria clauferunt , non tamen a Coepiscoporum suorum Collegio recesserunt , aut Catholicae Ecclesiae unitatem , vel duritiae , vel censuræ suæ obstinatione ruperunt , ut quia apud alios adulteris pax dabatur , qui non dabat , de Ecclesia separaretur . Manente concordiae vinculo , & perseverante Catholicae Ecclesiae individuo Sacramento , actum suum disponit , & dirigit unusquisque Episcopus , rationem actus sui Domino redditurus .*

Hoc vero factum a Cypriano adductum , atque purgatum , tantum abest , ut affine sit superiori , quin contra maxime dispar est , ac dissimillimum . Hic sine ulla controversia de disciplina agitur : ibi ut jam dixi de fide . Nam quod lapsis Novatianus , quod mœchis Cypriani Antecessores indulgentiam denegarent , speciem habebat non exiguam , nec prorsus inanem salutaris severitatis ; quod contra Cyprianus lapsos ad pacem reciperet , clementiæ fuit opportuna , & Christi Domini præceptionibus accomodata . Lapsis tamen , quanquam ab Ecclesia rejectis , non omnis spes salutis adimitur , neque omnis ad veniam aditus intercluditur ; sed pœnitentiæ virtute relevantur , & ad pristinam pacem reducun-

cuntur . At hæreticorum baptismo ablutis , & salutari Ecclesiæ lavacro privatis , infantibus præsertim , ex afflicta Cypriano sententia , cæli janua obstructa est . Jam vero quæ necessitate medii ad æternam vitam obtinendam necessaria sunt , ambigere an ad fidem pertineant , nedum ineptum , sed & turpissimum est . Sed quæ spectant ad disciplinam provide , atque utiliter mutantur ex Cap. *Non debet de consang. & affin. Non debet reprehensibile judicari , si secundum varietatem temporum statuta quandoque variantur humana; præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex iis , quæ in veteri Testamento statuerat , nonnulla mutavit in novo.*

IV.

Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit .

CEnsuit Baronius , non obscure hic Stephanum designari; at Baronius non plene rem est affecutus; nam quod Stephanum designari dixerit hallucinatus est , verius dixisset : Romanum Pontificem ; verissime Meltiadem . Sed quod Romanum Pontificem designari dixerit a SS.^{mo} Cypriano , pace dixerim tanti Viri , mentitur ; neque enim dubitem compertum menda-

cium Baronio exprobrare , quandoquidem ipse non dubitavit BB.^{mo} Firmiliano exprobare . Primum siquidem , summamque Romani Pontificis potestatem super universam Ecclesiam pariratione ab Cypriano agnitam fuisse , atque hoc tempore agnoscit Romana Ecclesia planum faciam , idque fuisse , atque ex instituto peculiari lucubratione . Ad hunc locum quod attinet , duplex hic proponitur persona , altera Stephani , Cypriani altera . Si utramque auferamus , quam facillime sub mitissimi Cypriani persona furiosos Donatistas agnoscemus , veluti sub Stephani Persona Meltiadem Romanum Pontificem . Quæ donatiana versutia satis superque referatur tum rabida ista declaratione , tum nonnullis , qui in ea deprehenduntur in fide errores , inficiatur enim Romani Pontificis ex Cathedra docentis ἀσφαλείαν vel ipsa Ecclesia Catholica per maiorem Episcoporum numerum consentiente ; inficiatur item Romanæ Ecclesiæ Apostolicam Traditionem ; inficiatur tandem Concilii Œcumenici certissimum iudicium , & correctricem potestatem .

VII.

Quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis , & potestatis suæ arbitrium proprium , tamque judicari ab alio non possit , quam nec ipse potest alterum judicare .

R Epugnat apertissime Cyprianus in Epist. ad Stephanum adversus Martianum Are-
la-

latensem, in qua etiam, atque etiam Stephanum exorat; ut Arelatenſi ſede Martianum Novatianenſem dejiciat, eique alium ſubſtituat. Et in epist. de Baſilide, & Martiale Pamel. LXVIII. in qua Clerum, & Plebes in Hispania conſiſtentes præclare commendat, quod *Baſilidem, & Martialem libellis idolatriæ commaculatos, & nefandorum facinorum conſcientia vinctos Episcopatum gerere, & Sacerdotium Dei administrare vetuerint*, eiſque Felicem, & Sabinum ſubſtituerint. Præterea nulla foret apud homines ſocietas, aut difficiliſſima, aut perturbatiſſima, aut etiam iniquiſſima, quam Eccleſiaſtica Hierarchia, in qua revera eſſent quot capita tot ſententiæ; quot Episcopos tot Dynaſtæ, ne quid gravius dicam, ſi neque ipſi alterum judicare poſſent, neque ab altero judicari, ne quidem poſt plenarii Concilii judicium; tametiſi ea, quæ agebatur cauſa, recte ad fidem pertinebat, non ad diſciplinam. Iccirco ad hanc ſententiam hæc ſubdit Auguſtinus lib. 3. Con. Don. c. 3. *Opiniſſima utique in hiſ quaſtionibus, quæ non dum eliquatiſſima perfectiſſime diſcuſſæ ſunt.*

VIII.

*Sed expectemus universi judicium D. N: J. C. qui
unus, & solus habet potestatem, & proponendi
nos in Ecclesiæ suæ gubernatione, &
de actu nostro judicandi.*

Postrema hæc pseudo-Cyprianicæ sententiæ
pars desumpta videtur ex laudata Cypriani
epistola ad Antonianum. *Manente* inquit, *con-*
cordiæ vinculo, & perseverante Catholicæ Eccle-
siæ individuo Sacramento actum suum disponit, &
dirigit unusquisque Episcopus, rationem propositi
sui Domino redditurus. Nec absimilis est Con-
stantini Magni responsio ad libellos contra Catho-
licos Episcopos sibi ab Arianis oblatos, & a se
rejectos, ex Ruffino lib. 1. hist. cap. 1. sed utro-
bique de disciplina, non de fide lis agebatur;
quocirca prudentis erat, probique viri a judicio
temperare; nam in iis, quæ ad morum pertinent
informationem, atque ad usum Ecclesiasticæ
Disciplinæ non tam species effectus attenditur,
quam causa finis; hæc vero humanæ mentis a-
ciem omnino præterit, solique Deo, qui cor in-
tuetur, nuda est, atque aperta; cujus iccirco
unius judicio Episcoporum actus potiori causa
reservantur; quod ii, qui in Clero primas obtinent,
ita rem Ecclesiæ publicam administrant, ut
Religionis obtentu multa moliri possint, quæ seu
cenodoxiam, seu zelotipiam, seu philoneotin re-
doleant.

doleant. Tunc enimvero *actum suum disponit, & dirigit unusquisque Episcopus, rationem propositi sui Domino redditurus*. Ceterum si Episcopus a fide deficiat, Catholicæ Ecclesiæ, & Romani Pontificis iudicio subesse, necnon canonicis poenis tum depositionis, tum excommunicationis pluries, ac diserte perhibet Cyprianus, præsertim Epist. XXVII. ad Lapsos. Epist. LXIV. ad Epicetum. Epist. LXVII. ad Steph. Et Epist. LXVIII. ad Cler. in Hispan. Hæc igitur præfatio ad Concilium Carthaginiense eo longius abest a Cypriani doctrina, temperantia, ac sanctitate; quo propius accedit impudentiæ, pervicaciæ, atque hæresi donatianæ; & quidem Donatistarum erat Romani Pontificis, atque Ecclesiæ Catholicæ iudicium subterfugere, quod reapse iterum ac tertium subterfugerunt; non mitissimi, non docilissimi Cypriani, non Episcopi Orthodoxi, & Ecclesiasticæ unitatis præter ceteros studiosissimi.

P R O P O S I T I O V.

*Conclusio Epistolæ ad Jubajanum expenditur,
& confictionis arguitur.*

PRæfationi ad Concilium Carthaginiense maxime affinis est Conclusio Epistolæ ad Jubajanum, quam propterea illi subijcimus, eodemque Theoremate collocamus, commodumque est hic exscribere „ Nos quantum in nobis „ est propter hæreticos cum Collegis, & Coepi-

A a a

„ sco-

„ scopis nostris non contendimus , cum quibus
 „ divinam concordiam , & dominicam pacem
 „ tenemus , maxime cum & Apostolus dicat :
 „ Si quis autem putatur contentiosus esse , nos
 „ talem consuetudinem non habemus , neque
 „ Ecclesia Dei. Servatur a nobis patienter , &
 „ firmiter caritas animi , Collegii honor , vin-
 „ culum fidei , & concordia Sacerdotii . Pro-
 „ pter hoc etiam libellum de bono patientiæ ,
 „ quantum valuit nostra mediocritas , permit-
 „ tente Domino , & inspirante conscripsimus ,
 „ quem ad te pro mutua dilectione transmissi-
 „ mus. Hic enim vero impletur Davidicum illud
 psalm. 54. *Molliti sunt sermones ejus super oleum,*
& ipsi sunt jacula. Cunctanter itaque , & caute
 eundum est , incedimus namque per ignes sup-
 positos cineri doloso .

I.

*Nos quantum in nobis est propter hæreticos cum
 Collegis, & Coepiscopis nostris non contendimus.*

Nihil in speciem lenius, nihil reapse turpius dici
 potuit. Ex hac enim ficta lenitate permulta,
 & permagna consequuntur absurda. Neque enim
 Episcopis contendendum esset cum Collegis , qui
 hæreticos non oppugnarent , non conpescerent,
 non vitarent; qui hæreticorum fraudes , & con-
 venticula dissimularent , qui eorum libros in vul-
 gus edi sinerent , modo ipsi in fide , atque uni-
 t a-

tate Ecclesiæ Catholicæ permanerent ; eadem quippe recurrit assumptio : *non esse Episcopis propter hæreticos cum Collegis , & Coepiscopis suis contendendum* . Ad hæc id etiam accedit : disceptatio de hæreticorum baptismo suppositi Cypriani iudicio recte ad fidem spectabat , non ad disciplinam , quemadmodum superiori propositione abunde probavi . Quapropter Sacerdotalis erat fortitudinis cum iis Episcopis contendere , qui , ut hæc ipsa præfert epistola , *stuporem hæreticis patrociniis consensus sui augebant* . Utque epistola ad Pompejum obtendit . *Dat honorem Deo [Stephanus R. P.] qui hæresim contra Ecclesiam vindicat ?* Epistolam vero ad Jubajanum conscriptam esse post Stephani decretum perspicue ostendi cum Pamelio in Dissert. ad Epist. S. Firmiliani . Verum enimvero iste pseudo-Cyprianus adeo abhorret a contentione , ut difficile dictu sit : an magis cum Collegis , & Coepiscopis suis , quam secum ipse contendat .

II.

Cum quibus divinam concordiam , & dominicam pacem tenemus .

R *Isne teneatis amici ?* Isne divinam concordiam tenuisse credendus est , qui furiali ad Pompejum Epistola principem Ecclesiæ Catholicæ Episcopum est infectatus ? Isne dominicam pacem servavit , qui non septies , nec se-

ptuagies septies a Stephano laceffitus, sed femel tantum nihil innovare iuffus, non rependit benedictionem pro maledicto, sed e contrario Principem Populi fui maledixit? At enim epiftola ad Pompejum confcripta fuit poft Epiftolam ad Jubajanum. Quid porro? Annon Cyprianus illius exemplum ad Pompejum tranfmifit? ad hunc fi quidem fcribens ita exorditur: *Quamquam plene ea, quæ de hæreticis baptizandis dicenda sunt, complexi fumus in epiftolis, quarum ad te exempla tranfmifimus.* Epiftola vero ad Jubajanum ex iis, quæ hæreticorum baptifmum oppugnabant, fuit omnium abfolutiffima, quippe quæ in Carthaginienfi Concilio pro Cypriani fuffragio recitata fuerit; igitur & cum ceteris, ac præ ceteris ad Pompejum tranfmiffa. Quid tum Pompejus? Certe, dixerit, Cyprianus longe aliud re præftat, ac verbo pollicetur. Annon Pompejus cum Rege Pſalte recinere potuit? Cyprianus dixit: Pax, pax, & non eſt pax.

III.

Cum & Apoftolus dicat: Si quis autem putatur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.

EGregium monitum, planeque Apoſtolicum, ſed importune uſurpatum, atque infelicius uſitatum. Nam quum proxime poſt hanc Epiftolam ad Pompejum ſcribendum fuit, ſubito,

to, & graviter exarsit. Quid si contentiosus fuisset? quid si contendendi consuetudinem habuisset?

IV.

Servatur a nobis patienter, & firmiter caritas animi, Collegii honor, vinculum fidei, & concordia Sacerdotii.

MOntes aureos pollicetur, sed mature fidei tesseram frangit. Stephanus suppositus obedientiam exquirat, non patientiam. Cyprianus suppositus obedientiam denegat, & patientiam profitetur. Quid dixi patientiam? proficitur & longanimitatem. O lepidum juxta ac magnificum sponforem! Is patienter, & firmiter caritatem animi, Collegii honorem, vinculum fidei & concordiam Sacerdotii servavit scilicet, qui ubi primum ad alterum Coepiscopum literas dare oportuit, eas literas dedit, quæ a probris non abstinere; quæ fidei veritati jam tum Catholicæ Ecclesiæ judicio adversarentur; quæ Petri Successori nedum obfisterent, verum etiam irriderent, ac succenserent; quæ tandem, Augustino teste, periculum perniciosæ dissensionis haberent.

*Propter hoc etiam libellum de bono patientiæ,
quantum valuit nostra mediocritas permit-
tente Domino, & inspirante
conscripsimus.*

INfirmæ virtutis est, fractique animi extraneis
hisce subsidiis indigere ad patientiam servan-
dam. Ita plane Cicero profitetur, sese mentem
ad Philosophiam adjunxisse ad animum ægrotum
relevandum, *quod is esset Reip. status, ut eam
unius consilio, atque cura gubernari necesse esset.*
Hæc enim est ea animi ægritudo, quæ Tullium
hortata est, ut se ad hæc conferret. Cujus, in-
quit, *si majorem aliquam levationem reperire
potuissem, non ad banc potissimum confugissem.*

Expendamus itaque libellum de patientia ve-
re a SS.^{mo} Cypriano conscriptum. Equidem exi-
stimo Tractatum hunc a Cypriano confectum
tempore persecutionis, Neque alio consilio con-
fectum, quam ut suis spiritus adderet ad perse-
cutionis vim tolerandam. Sic enim habet prope
medium. *Quibus præter varias, & assiduas col-
luctationum pugnas, & in persecutionum quoque
certamine patrimonia relinquenda sunt, subeundus
carcer, portandæ catenæ, animæ impendendæ,
gladius, bestię, ignes, cruces, omnia denique tor-
mentorum, ac pœnarum genera fide, & virtute
patientię perferenda.* Et causâ perorata ita ora-
tio-

tionem concluditur. *Hujus patientiam Fratres dilectissimi in persecutionibus, & passionibus nostris cogitemus.* Quod si tempore persecutionis Decii, aut Valeriani hæc oratio habita est dubio procul nonnihil præcessit, aut successit disceptationi de baptismo hæreticorum. Satis etiam compertum est: persecutionem sub Cypriano bis fuisse grassatam, primo Decio imperante, secundo imperante Valeriano; nam quæ post Decium, seu submersum, seu interfectum, sub Gallo recrudit persecutio, Romanam tantum, non Africanam Ecclesiam divexit. Ecquando satius, atque opportunius hæc adhortatio fieri potuit, aut debuit, quam tempore alterutrius persecutionis? præsertim quum alter extet S. Cypriani Tractatus de exhortatione Martyrii ad Fortunatum. Fuisse autem in more Cyprianico persecutione sæviente Clerum, plebemque suam ad Martyrium adhortari, tradit Pontius in ejus vita. Hinc quum duplex Cypriano Episcopo exorta sit persecutio, consequens est, Cyprianum semel atque iterum ut minimum de Martyrio subeundo ad suos verba fecisse, præter ea, quæ Martyribus, & Confessoribus recreandis, & confirmandis scripsit in secessu. Quod si non ex instituto, sed patientiæ bona, ac necessitatem amplificans, persecutionis meminit Cyprianus, id eo factum existimo, quo reliquis incommodis, quæ humanam vitam circumstant, commemoratis, martyrii terrorem imminueret; siue quod rumor tantum, idemque incertus in

Afri-

Africa esset de excitata per Valerianum persecutione, *de qua multa varia, & incerta opinionibus ventilabantur*, ut ex Epist. LXXXII. ad Successum. Ceterum si revera Cyprianus occasione nacta ex jurgio cum Stephano, & Monobaptismi assertoribus fervescente, libellum, hunc de patientiæ bono composuisset, ac postmodum eas, quæ circumferuntur, ad Pompejum literas dedisset, non suis admodum, sibi vero ne quidem modice consulisset. Non hercle suis, quibus non verba salutis tantum, Scribarum more, ministranda fuerunt, sed & scandalum avertendum; nam Episcopus ex Dominicis, atque Apostolicis præceptionibus verbo, & exemplo forma gregis sit oportet. Quin nec sibi paullulum, rebusque suis prospexisset, non famæ, non conscientiæ, non dignitati. Quis enim offensionem, atque indignationem de eo homine non conciperet, qui se non modo magnificis verbis divinam concordiam, & dominicam pacem cum Collegis tenere profiteretur; non modo patienter & firmiter sese caritatem animi, collegii honorem, vinculum fidei, & concordiam Sacerdotii servare prædicaret; verum etiam ad tam domesticam, tamque singularem patientiam magis, ac magis confirmandam, libellum de bono patientiæ conscriberet? sed qui quum splendide, & copiose de patientia disse-ruerit, ubi primum promissa perficiendi, & patientiam exercendi non gravis causa suborta est, immemor, ac pertæsus eorum omnium, quæ pro-
mi-

scripserat, illico stomachatur, injuriam imaginariam persequitur, æstuat, excandescit, furiis agitatur. Annon hæc verius congruunt Thrasoni illi Terentiano, quam clementissimo, ac magnanimo Cypriano? Hic enim vero nativam, ac spirantem Christianæ patientiæ faciem efformans, hos præter ceteros colores addidit, atque hæc lineamenta. *Ipsa est, quæ iram temperat, quæ linguam frenat, mentem gubernat, pacem custodit... incendium simultatis extinguunt... facit contra injurias, & contumelias mites; docet delinquentibus cito ignoscere... ne ad vindictam doloris nostri querula festinatione properemus... Impatientia in Ecclesia hæreticos facit.* Jam vero Epistola ad Pompejum excutienda foret, & cum hac conferenda, quæ mox excutietur; neque cum hac tantum, sed & cum nonnullis Cypriani Epistolis, atque Opusculis conferetur. Nunc illud silentio prætereundum non est, hanc ad Pompejum Epistolam adeo patientem visam fuisse maximo juxta ac prudentissimo Augustino, atque adeo divinam concordiam, & dominicam pacem quaquaversus spirantem, ut quum hæc illi pertractanda foret, ita dicendum fuerit. *Jam illa, quæ in Stephanum irritatus effudit, retractare nolo, quia & non opus est. Eadem quippe ipsa dicuntur, quæ jam satis discussa sunt; & ea præterire melius est, quæ periculum perniciosæ dissensionis habuerunt.* Tædet me, atque adeo pudet, quum de Cypriano agitur ita me comparare, ut quam patientiam in ejus opusculis ma-

xime admiror, in ejusdem operibus maxime desiderem .

Nunc ea subest difficultas , quæ cum gravissima enimvero est , tum gravio-rem , ac liberio-rem responsionem desiderat. Qui demum [dicat quis] fieri potuit , ut Donatistæ præfationem ad Concilium Carthaginien- se , & conclusionem Epistolæ ad Jubajanum confingerent ? quæ recte , firmiter , penitusque illorum schisma referiebant , prosternebant , atque exstinguebant ; quas propterea ad Donatistas convincendos , eorumque schisma profligandum , tertio quoque verbo usurpavit Augustinus . Fateor , nodum hunc esse adeo implexum , ut non sine novo , atque inusitato molimine explicari queat . Age nunc : lora sint jugi fatalis , explicanda sunt tamen ; si non alio pacto , vel more herculeo .

Enimvero ajo , utrumque monumentum a Donatistis fuisse confictum , tantoque astu . ut nec secus confingi potuerit ; nec ullo suæ sectæ discrimine confictum sit . Duobus hisce membris omnis hæc absolvitur responsio .

Quam demum fidem nactus fuisset utriusque pseudo-Cyprianicæ declarationis confictor , si alteram fabulam secus inceptasset , alteram secus conclusisset ? servanda fuit , quoad potuit , episcopalis temperantiæ , & Cyprianicæ lenitatis imago . Satis , superque patebat eximium , ac singulare Ecclesiasticæ unitatis studium , quod perpetuo quibusque rebus prætulit Cyprianus . Dissimulandus erat , quam poterat , accuratius , ani-

mus donatianus ; ast ille erat ejusmodi, ut quantumlibet clandestinus, sese ultro proderet : eo consilio, ut Afrorum hominum credulitate confirmata, si res ac tempus ita postulasset, qui iterum ac tertium Cyprianum mitissimum effecerant, aliquando furiosum efficerent; veluti in Epistola ad Pompejum effecerunt. Denique res eo jam evaserat, ut Donatistæ longe plus emolumenti suæ adjicerent hæresi ex Cypriano rebaptizante, quam incommodi suo schismati ex Cypriano pacifico. Verum si rem diligentissime intropiciamus, non magno negotio & illud comperiemus: Donatistas ita rem suam gessisse, ut nihil prorsus incommodi ex una & altera pseudo-Cypriani declaratione in illorum schisma derivare potuerit. De præfatione ad Concilium Carthaginense satis jam disserui, satisque probavi, falsam esse; atque adeo a fidei Catholicæ regulis abhorrentem; de conclusione vero Epistolæ ad Iubajanum, libere pronuocio: eam non item Donatistas cogere in angustum, atque Cypriani adversarios; nimirum non tam directo, non tam aperte, non tam jugiter. Quid enim ibi scriptum ponitur Cyprianus? *Nos quantum in nobis est propter hæreticos cum Collegis, & Coepiscopis nostris non contendimus.* Quæ sane verba si Cyprianum conferas cum Stephano, ceterisque Collegis, qui cum Stephano consentiebant, magnam speciem præseferunt circumspeditionis pacis, atque concordiae. Verum quid hæc ad Donatistas? Numquid Donatistis contentio erat

cum Catholicis de baptismo hæreticorum ? Minime omnium ; sed cum Catholicis lis erat illis de baptismo Catholicorum ; quin si illorum iudicium spectes [falsum certe , atque impium] contendabatur de baptismo hæreticorum cum hæreticis ; hæreticos namque , immo & Paganos Catholicos infamabant ; tantumque apud se Ecclesiam consistere prædicabant ; graviterque Catholicis succensebant , quod suam partem Catholicorum nominatione portenderent . Hanc quidem valentio rem fraudem , minimeque ferendam arrogantiam Augustinus animadvertit ; qui ne amplius Donatistæ huc se reciperent , cuniculos Catholicis periculosos , Donatistis tandiu tutos , sedulo investigavit , firmiterque interclusit . Quamobrem in id præcipuam intendit operam , ut probaret pluribus , ac pluribi , J. C. Ecclesiam non interiisse , sed apud Catholicos continenter asservari , æternumque servatum iri ; Quod si Majorum vitio interiisse credenda foret cum Donatistis , nedum penes Catholicos , ac Donatistas , quin & ante ipsum Cyprianum in omni Africa deperditam fuisse continuo credendum esset . Qua doctrina præmissa , ac demonstrata , valide , atque opportune Donatistas urgebat , quos Cyprianico illo consilio eo adducebat , ut alterutrum eligerent ; aut a schismate recederent , aut se quoque extra Ecclesiam positos faterentur . Hoc porro Donatistis gravissimum erat , illud grave quidem , sed longe tolerabilius . Ex quo duo perspicere libet , que ul-

tro

tro se produnt. Alterum: Augustinum Ecclesiæ causam optime, ac firmissime pertractasse. Alterum: Donatistas ante Augustinum Epistolam ad Jubajanum commentos esse; nempe eo tempore, quo Donatistæ nihil non sibi arrogabant; neque Catholicorum doctrinam magnopere reformidabant; necdum Pater misericordiarum Augustinum miserat, ac patefecerat. Ceterum, ad Augustinum quod attinet nonnisi ex hypothesi hanc ad Jubajanum epistolam recepit; quod ejus conclusio ad Donatianum schisma dissipandum mirifice prodesset. Fieri ne ullo modo potest, ut etiam absolute receperit? ut talia ac tanta, quæ continet absurda, fraudulentiam dico, jactantiam, levitatem, contortiones, uno verbo mendaciorum acervum, non introspekerit? Ille vero & probe introspexit, & quantum potuit, prout causæ ratio ferebat, etiam negavit; Quandoquidem omnis causa in duas tantum partes diducebatur, schisma, atque hæresim. Epistola ad Jubajanum alterum expugnabat; alteram propugnabat; sed hanc firigide, illud vehementer. Proinde Augustino ex una eademque Epistola id fuit eligendum, quod præstabat; præstabat autem schisma, quam hæresim per eam Epistolam convelli. Ea siquidem argumenta, quæ profert hæc Epistola, non tanti erant ut facile dilui non possent, quæ & quam facillime diluit Augustinus; conclusio contra ejusdem Epistolæ ea erat, quæ si a versatili, acutoque ingenio tractaretur, non parum donatiano schismati incommodi, nec

parum Ecclesiasticæ unitati afferret emolumentum. Nunc etsi maxime donemus, extremam hujusce Epistolæ partem plurimum Augustino contulisse ad Donatianum schisma convincendum, non continuo consequens est, fuisse ab Augustino absolute receptam. Etenim si in absoluto systemate de eo dubites, quod tibi maxime prodest in hypothetico, jam tum absolute negas. Ita plane egit Augustinus de Epistola ad Iubajanum tum maxime, quum eam assumit ad hæresim donatianam evertendam lib. 2. cont. Crescon. cap. 32. *Ex hac ipsa Epistola [inquit] ad Iubajanum, adtende quid ingeram, quod vestrum evertat, & absumat errorem. Cum enim persuadere conaretur, vel Sanctus Cyprianus, vel quicumque illam scripsit Epistolam, hæreticos &c.* Dubitavit igitur de hac Epistola, atque ita dubitavit, ut si verba spectes non potuerit clarius; si tempus, & causam, non potuerit gravius.

THEOREMA VI.

Epistolam ad Pompejum, ceterasque super
baptismo hæreticorum, ex earumdem
contextu, confictas probare.

PROPOSITIO I.

*Communia bujusce Epistolæ absurda
generatim attinguntur.*

PLeraque omnia, quæ ex Epistola perperam
Firmiliano adjudicata primo, ac secundo
capite dissertationis prioris protulimus absurda,
nullo negotio in hac ipsa ad Pompejum Epistola
perspicere libet. Eadem quippe causa est, idem
scopus, ingenium idem, idemque furor. Siqui-
dem Stephanus utrobique vellicatur, atque in-
juriosius habetur; cujus decretum iisdem fere so-
phismatis ejusdem Donatiani furfuris, iisdemque
fere contumeliis oppugnatur, ac irridetur. Qua-
propter qua illam trutina pensavimus, non in-
commode solertes, justique Lectores ea ipsa hanc,
de qua nunc agimus, per se ipsi librare poterunt.
Id si fecerint, non diffido [nisi me valde amo]
quin ex illius collatione cum hac ad Pompejum,
hanc perinde atque illam suspectam sint habitu-
ri, tametsi plura & majora, quæ hanc circum-
stant prætergrediantur.

PRO.

P R O P O S I T I O II.

Epistolæ ad Pompejum absurda speciatim reserantur, & ad certa capita rediguntur.

MEns erat eodem prorsus ordine hanc Epistolam expendere, quo alteram Firmiliani jam expendi, videlicet, singulis Epistolæ contextus sententiis appositis criticas notas subijcere, ne quid reliquum esset nostræ inquisitioni. Sed non una, nec levis me causâ prohibuit. Primum quod ob sententiarum conformitatem cum Epistola Firmilianica identidem mihi res acta agenda foret. Tum quod si multa, atque inter se dissimilia farciantur, Lectorum attentio distrahitur, & memoria distinetur. Deinde quod plures mihi causæ subsint, cur ea via incedam, quæ compendiaria visa est, an autem vere, exitus declarabit. Jam altera excusa est dissertatio, instat Typographus, sollicitant Amici, incitant Eruditi; tempus vero acrius urget, quod me deficit plura, ac majora conantem, quam ut sinant & mei traditas ingenii, & insolita hyemis asperitas, & quotidiana nobilium Adolescentum institutio, tam denique incommoda tempestate non integra valetudo, sive quod ei minus consulam, sive quod epidemico rheumati cedendum fuerit. Itaque maturandum fuit, & bacchanalibus hisce diebus Epistola ad Pompejum incidit expendenda; auspicato fortasse,

tasse quod ea demum sit, quæ Tullio in Bruto
furere, & bacchari videri possit. Nunc ut eo
 revertatur propositio, unde digressa est, univer-
 sam Epistolam duobus capitibus complector;
 nimirum Stephani decreto & pseudo-Cypriani
 secum, & cum vero Antilogia: pergamus jam ad
 primum.

P R O P O S I T I O III.

*Stephani Decretum expenditur, confictumque
 demonstratur.*

OMnia prorsus momenta, quibus hætenus
 probavi, nullam fuisse Cypriano cum
 Stephano, nullam Stephano cum Orientalibus,
 nullamque apud Afros sub Stephano super hæ-
 reticorum baptismo concertationem, item pro-
 bant, nihil a Stephano sanciri potuisse; fictitium
 proinde adeo pervulgatum decretum illud ha-
 bendum esse, quod singulari hujusce Epistolæ
 testimonio Stephani nomine circumfertur. Id por-
 ro tale est. *Si quis ergo a quacunque hæresi ve-*
nerit ad nos, nihil innovetur nisi quod traditum
est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam: cum
ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes non
baptizent, sed communicent tantum. Nunc enim-
 vero idoneum est generatim primo, dein pecu-
 liariter commentitii decreti naturam investigare,
 & sensa recludere.

Ad naturam quod attinet, non levi est argu-
 mento, decretum istuc Romanæ Ecclesiæ inco-

gnitum fuisse . Tum quod ab Anastasio inter Stephani constitutiones non numeretur , [quæcunque tandem eæ fiat, quæ numerantur.] Tum quod nec in suppositis Stephani actis apud Surium, & Baronium; ne quidem in veris apud Breviarium Romanum appositum fuerit . Quod tamen, utpote præ ceteris, quæ a sanctis Stephani Decefforibus, ac Successoribus edita sunt, multimodis illustrius, omnium maxime apponendum fuerat . Tum etiam quod in Chronico Damasi nihil tale commemoratur, sed unica tantum attingitur Stephani constitutio de vestibus Sacerdotum, ac Levitarum . Nam quod Auctor Synodici meminerit cujusdam Romanæ Synodi sub Stephano contra Rebaptizantes in Africa celebratæ, minimum valet; neque enim magna ei libello tribuitur fides ab eruditis; neque aliunde rescire potuit præterquam ex hac ipsa, de qua nunc agimus Epistola . De variis Decreti sensis duo sunt, quæ præsentem animum, & acre ingenium desiderant, primum, ac postremum .

Primum illud est, quod prioribus Decreti verbis continetur . *Si quis ergo a quacunque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi &c.* Nullo pacto fieri potuit, ut Stephanus R.P. a quacunque hæresi revertentem baptizari vetuerit. At reclamant Decreti Vindices: Earum dumtaxat hærefum baptisma Stephanus probavit, quod cum SS.^{me} Trinatis invocatione fuisset administratum. Ita ferme dicere præstat ei, qui decretum istuc Stephano adjudicat; quid enim aliud dicendum super-

supereſt ? Sed non ei qui Cyprianum veraciſſimum habet , doctiſſimum , prudentiſſimum , ſanctiſſimumque ; quin ei potius , qui Cyprianum ſtolidum habet , mendacem , atque malevolum : Nam quid ad hæc Cyprianus ? *A quacunq; hæreſi venientem baptizari in Eccleſia vetuit , ideſt omnium hæreticorum baptiſmata juſta eſſe , & legitima judicavit . Et cum ſingulæ hæreſes ſingula baptiſmata habeant , hic cum omnium baptiſmo communicans univerſorum delicta in ſinum ſuum coacervata congeſſit .* Videturne Stephanus Cypriani judicio , eum tantummodo probaſſe baptiſmum , qui in Chriſti nomine collatus fuiſſet ? At enim hallucinatus eſt Cyprianus . Nugæ , ne dicam ſcelus . Nempe is hallucinatus eſt , qui crebris literarum officiis Stephani mentem introſpexerat : qui Stephani Epistolam ad ſe miſſam unus omnium mortalium accepit , atque perlegit : qui ſuam cauſſam ſtudioſe , ac viribus integris agebat , non opinionis pertinacia , non inani oſtentatione , ſed fidei ſtudio , ſed veri inquirendi amore . Præclariffimum totius Africæ , quin & totius Eccleſiæ lumen hallucinatum eſt ſcilicet ; non hallucinantur poſt tot ſæculorum tantam ſeriem homines creduli , qui tantum Cypriano concedunt , quantum Cyprianus clariſſimis quibuſque viris antecellit . Nempe ii non hallucinantur , quibus quum certiſſimum ſit de Chriſti baptiſmo a Stephano aſſerto , non continuo ceſſant magna ingeniorum contentione prolixè , ſatiſque moleſte illud inqui-

rere: an Stephanus reapse omnium hæreticorum baptismum nullo discrimine probaverit? Ii ut semel finiam, non hallucinantur, qui velint nolint, alterutrum fateantur oportet: Cyprianum aut calumniose Pompejo imposuisse; aut Stephano juste, & religiose obstitisse; porro utrumque est perabsurdum. Reliquum est ad absurda vitanda, ut Stephani decretum item atque Epistolam Cypriani, ab iisdem conficta existimeamus, quorum plurimum intererat, hanc Epistolam Cyprianicam haberi; quo impunius, atque audacius Apostolicæ Sedis iudicium subterfugerent, & simulata Cypriani constantia veram donatistarum obstinationem protegerent. Et sane nullam veri speciem præfert, grassantibus adhuc toto Oriente teterrimis hæresibus Montani, ac Sabellii, quorum priori Tertullianus ex Afris jampridem adhæserat, quorum impium lavacrum ab invocatione SS.^{mæ} Trinitatis abhorrebat, Stephanum R.P. de hæreticorum baptismo quæstione suborta id consilii cœpisse, quod litem non dirimeret, sed redintegraret; atque id decretum condidisse, quod ad solum Novatianensium baptismum respicere poterat, in Africa præsertim: Monstri simile est: calumniam hanc de Stephani decreto tam longe lateque protrahi, ut ad Helenium, ac Firmilianum in Orientem, a Stephano primo, dein etiam a Cypriano, nullo hæreticorum discrimine habito, transmissum fuisse, sint qui affirmant. Nimirum ad eos Episcopos, quibus si qua erat de baptismo controversia, non
alia.

alia sane esse potuit, atque adeo debuit, quam cum Montanistis, & Sabellianis; fortasse etiam cum Paullianistis [si modo Stephano sedente hoc hæresis Sabellianæ germen eruperat] quorum sacrilegam tinctionem tam pronum erat respicere, quam ejus formulam intueri. Quod si ita Stephanus pro asserendo Orientalium baptismo Heleno ac Firmiliano iratior fuisset, ut perhibet Eusebius, annon comperti erroris, sin minus imprudentiæ convictus fuisset per duo priora œcumenica Concilia Nicænum, & C. P^{num}? Nimirum sibi me hercle blandiuntur qui satis Stephano consultum putant, si verba illa *a quacunque hæresi* de eo tantum explicent baptismo, qui Evangelica forma sit ministratus. Vehementer obsistit is, quem sibi effingunt Cyprianum. Neque ullo pacto Romani Pontificis ἀσφαλείαν sartam, tectamque custodient, si hanc ad Pompejum Epistolam serio Cyprianicam duxerint. Iccirco Fellus, ceterique Etherodoxi, ad eam ipsam enervandam tantopere hoc decreto abutuntur; quod neutiquam facerent in re viri non simplices, neque imperiti, si res tam liquido constaret, ut nostris videtur. At si mihi auscultent, omnemque ad Pompejum Epistolam confictam affirmant, Stephanus in portu navigat. Si secus faciant, longe difficilior erit Stephani decretum, quam Honorii responsum quacunque macula liberare.

Alterum hujusce decreti sensus minus etiam implexum, sed peræque absurdum præferunt

ea verba . *Cum ipsi hæretici proprie alterutrum ad se venientes , non baptizent , sed communicent tantum .* Quid Catholicis cum hæreticis rei est ? Numquid nobis disciplinæ usus ab hæreticis mutuandus ? Quid hæreticis illustrius ? Quid contra Ecclesiæ Dei injuriosius ? Audiant nunc Cyprianum suum . *Ad hoc enim malorum devoluta est Ecclesia Dei, & Sponsa Christi, ut hæreticorum exempla sectetur , ut ad celebranda Sacramenta cælestia disciplinam lux de tenebris mutuetur, & id faciant Christiani quod Antichristi faciunt.* Num & hic denuo hallucinatur ? Bone Deus ! Quid hominis est Pompejanus iste Cyprianus ? qui non quandoque , ut bonus Homerus , at semper dormitat , tum præsertim , quum maxime videtur experrectus . At enim , inquit Baronius , Cyprianus ab hæreticis rebaptizantibus provocatus fuit ad æmulationem . Profecto Baronius istiusmodi conjecturam cum hac sui Cypriani oppugnatione non contulit , quam si contulisset , non dubito , quin Cardinalis doctissimus juxta ac sagacissimus secus conjecisset . Eo etiam magis ab hoc judicio abstinuisset , si ingenuam Cypriani confessionem in Epist. ad Cornel. Pamel. LV. in memoriam revocasset . *Neque enim [ait] ad Catholicæ Ecclesiæ majestatem pariter , ac dignitatem pertinere debet , quid apud se hæreticorum & schismaticorum moliatur audacia .* Quin contra judicasset , si id animadvertisset , quod erat maxime obvium , nimirum : Cyprianum non ab Novatianensibus ad æmulationem provocatum , sed Agrippini , complurium-
que

que Antecessorum exemplis , atque statutis confirmatum , hæreticorum baptismum respuisse ; ut in tribus Epistolis ad Januarium, ad Quinctum & ad Jubajanum proficetur , duarum vero priorum exemplum ad Stephanum misisse , diserte meminit in Epist. ad eundem Steph. Pamelio LXXII. Quamobrem nihil erat , quod Stephanus de Cyprianico rebaptizandi consilio tam gravibus , tamque manifestis argumentis innixis , levissimam hanc suspensionem confectaretur , tamque absurdam , ac plane horrendam proponeret imitationem Episcopo , ac Doctori præclarissimo , & hæreticis inimicissimo . Verum enimvero nec Stephanus proposuit , nec unquam eam proponendi illi oblata est occasio .

P R O P O S I T I O IV.

*Pseudo-Cypriani secum , & cum vero Cypriano
Antilogia proponitur .*

Nihil homini novo , & industrio ridiculum magis accidere potest : nihil viro forti , & innocenti gravius : nihil viro summo , & clarissimo indecorum magis : nihil Episcopo primæ Sedis indignius : nihil tandem Doctori eximio turpius potest accidere , quam mendacii redargui , & sententiarum repugnantia convinci . Hoc ipsum penitus Cypriano contingeret , si hæc illi adjudicaretur Epistola , subiecta referat Antilogia ; quæ non tam ad causam de unico baptismo res-
pi-

piciet; [id enim fuisse, ac valide ex vero Cypriano præstitit Augustinus tum quinque posterioribus libris con. Donat. tum lib. 2. cont. Cresc. a cap. 31. ad 38.] sed ad præcipua fraternæ caritatis, catholicæ unitatis, atque episcopalis dignitatis officia; a quibus hunc Pseudo-Cyprianum discessisse non solum veri, sed & suppositi Cypriani sententiis, aperte, ac palam faciet.

I.

Epist. ad Pomp. *Desiderasti in notitiam tuam perferri quæ mihi ad literas nostras Stephanus Frater noster rescripserit, misi tibi rescripti ejus exemplum, quo lecto magis, ac magis ejus errorem denotabis.*

ERror, qui Stephano objicitur de probato hæreticorum baptismo ad disciplinam spectabat, an ad fidem? Si ad disciplinam cur vocat errorem? ergo ficto, vafroque animo scripsit ad Magnum Epist. LXXVII. *Nemini præscribentes, quo minus statuat quod putat unusquisque Præpositus, actus sui rationem Domino redditurus, secundum quod Beatus Apostolus Paulus in Epistola sua ad Romanos scribit, & dicit: Unusquisque nostrum pro se rationem dabit. Non ergo nos invicem judicemus. Idipsum profitetur in Epist. ad Jubajanum, & in exordio Concilii Carthaginienfis. Sin autem ad fidem spectabat,*
ut

ut semel atque iterum probavi; utque ipse innuere videtur in Epist. ad Quintum Pamel. LXXI. continuo & illud consequitur, Stephanum R. P. Romanam, quin & Catholicam Ecclesiam, cuius Episcopi Augustino Auctore multo maxima ex parte Afris repugnabant, Cypriani iudicio in fide errare potuisse. Hec vero quantum abhorreat a Cyprianica doctrina, perspicuum faciam peculiari, integraque Diatriba simul atque Dissertationem hanc, quæ jam ad finem vergit, absolvero. Post hæc si ea verba: *magis, ac magis ejus errorem denotabis* magis ac magis expendamus, magis item, ac magis horumce verborum non unum errorem vere denotabimus. Quoniam, si Stephani error *magis, ac magis* Pompejo denotandus erat, Cypriano monente, igitur jam antea uterque Stephani sententiam erroneam judicaverat; simulato igitur, falsoque animo hæc ad Stephanum scripserat. Ceterum scimus, quosdam quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter Collegas pacis, & concordie vinculo, quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata, retinere. Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unusquisque Præpositus, rationem actus sui Domino redditurus. Quorsum ergo affectatæ illæ, crebræque declarationes? Nemini præscribentes, aut præjudicantes, quo minus unusquisque Episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui libe-

ram potestatem ex Epist. ad Jubajan. Neminem judicantes, aut a jure communionis aliquem, si diversum senserit, amoventes. Ex præfat. ad Concil. Carthag. Jure igitur optimo, ac verissime Donatistæ reponebant Augustino loca isthæc adversus illorum schisma proferenti: Mentiebatur Cyprianus, & simplices Collegas in verbo capere cogitabat, ut cum se diversum sentire prodidissent, tunc contra quam promiserat excommunicandos esse censeret. Quis dubitat, quin ita egisset cum reliquis Coepiscopis, quum perspectum sit ita plane egisse cum Stephano? Cui primo quidem scripserat: nec nos cuiquam vim facimus, aut legem damus. Tum ejus mente comperta, tantum illi irascitur, quantum hæc verba disignant: Magis ac magis ejus errorem denotabis, qui hæreticorum causam contra Christianos, & contra Ecclesiam Dei asserere conatur. Dolose igitur, atque adeo perfide opinandi libertatem, quin & agendi, Collegis obtrudebat, quos ubi a se dissidere intelligeret, pacis immemor, fidei nescius, vendictæ cupidus, qua re cumque potest, invidiam iisdem creat, veluti Stephano omnino creavit; cujus unius errorem denotari vult, tametsi Stephanus in eadem sententia esset, in qua Romana, & Occidentalis, in qua Catholica perstabat Ecclesia.

II.

Nam inter cetera , vel superba , vel ad rem non pertinentia , vel sibi ipsi contraria , quæ imperite , atque improvide scripsit .

SI quis est, qui hæc dictoria Cyprianica existimet, relegat quæso Epistolam Cypriani ad Rogatianum de Diacono in Episcopum contumelioso apud Pamel. LXV; quæ si non continuo a Diacono ad Episcopum contumeliosum traducenda esse videatur, relegat Epistolam ad Florentium Pupianum Pamel. LXIX, in qua Cyprianus Pupiano Episcopo diras interminatur, quod Cypriani obtrectatoribus aures, ac fidem accomodarit. Ex plurimis, quibus Florentium impetit, pauca delibemus. *Quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio ad cognitionem suam Præpositos, & Sacerdotes vocare?* Annon ad cognitionem suam Præpositos, & Sacerdotes vocat, qui Petri Successorem Romanæ Ecclesiæ antiquissimam consuetudinem strenue propugnantem superbiæ damnat, vaniloquentiæ, repugnantæ; inscientiæ, atque imprudentiæ? Numquid humilis habeatur amplius Cyprianus, qui Principem Episcopum, maximumque Sacerdotem summa injuria superbiæ dictionis redarguerit? Ille enim vero humilis adeo fuit, ut nil quicquam veritus sit sese humilem prædicare. Quum enim sibi superbiæ notam Pu-

pianus exprobrasset, ita se purgat: *Humilitatem meam & Fratres omnes, & Gentiles quoque optime norunt, & diligunt. Neve istuc inani vertetur ostentationi, non paucis interjectis hæc subdidit. Nec hæc jactō, sed dolens profero, cum te Judicem Dei constituas, & Christi.* Repetenda memoria sunt quæ ex Epist. ad Pompejum exscriptimus. *Nam inter cetera vel superba &c. Quis hic loquitur? Cyprianus. Itane vero Cyprianus? Ille nimirum Cyprianus, qui in Epist. ad Corn: LV. ita præcepit. Nam cum scriptum sit: neque maledici regnum Dei consequentur; & iterum Dominus in Evangelio suo dicat: Qui dixerit Fratri suo fatue: & qui dixerit racha, reus erit in gehenna ignis; quomodo possunt censuram Domini Salvatoris evadere, qui talia ingerunt non solum Fratribus, sed & Sacerdotibus? quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quisquis Sacerdoti ejus, & ad tempus hic judicanti non obtemperaret, statim necaretur.* Dein plura, & præcipua ex sacris literis monita, & exempla confectatur, quibus non modo veros, & sanctos; verum etiam indignos, atque umbratiles Sacerdotes colere, & venerari jubemur, eademque persequitur utraque epistola paullo ante laudata. Prius me ex hac vita dejicient, quam ut in eam sententiam me adducant, ut credam, Cyprianum aliud præcepisse, atque aliud egisse; ac propterea iis Scribis, & Phariseis annumerandum esse, de quibus monuit Christus Dominus. Matth. 23. *Omnia ergo quaecunque dixerint vobis servate, &*
fa.

*facite : secundum opera vero eorum nolite facere : dicunt enim , & non faciunt . Equidem agnosco Cyprianum officiosum : ignoro Cyprianum contumeliosum . Ille mihi verus esto Cyprianus , qui sit corde simplex , eloquio temperans , in Christum Domini venerabundus , qui nullum face-
 fat periculum perniciosæ dissensionis : Uno verbo qui nihil præcipiat , quod non idem faciat . Ille mihi suppositus esto ac συνεφάνης , qui Principem populi sui maledicit , qui alligat onera gravia , & importabilia , & imponit in humeros hominum , digito autem suo non vult ea movere . Huc ea refer , quæ identidem in Epistolæ contextu de Stephano effutiuntur , cujusmodi ea sunt . Illud quoque quam ineptum est Cur in tantum Stephani Fratris nostri obstinatio dura prorupit ? Dat honorem Deo qui unitatem , & veritatem de divina lege venientem non tenens , hæreses contra Ecclesiam vindicat ? Dat honorem Deo qui hæreticorum amicus , & inimicus Christianorum , Sacerdotes Dei veritatem Christi , & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat ? eadem quippe trutina ac duo priora sunt castiganda .*

III.

Sacerdotes Dei veritatem Christi , & Ecclesiæ unitatem tuentes abstinendos putat .

VUlnus immedicabile , Quod Chironia nec manus levaret , ut ait Vergilius . Si vere Stephanus Episcopos Rebaptizantes abstinendos

putasset , & catholica communione privandos ,
 firmissime teneo, mitissimum , atque optimum
 Cyprianum ob maximum , quo ille flagrabat ca-
 tholicæ unitatis amore , non in pertinaci opinione
 permansurum fuisse , quin potius eam correctu-
 rum : Stephanum non exasperaturum , sed leni-
 turum : sin minus turbas jam jam effervescentes
 extincturum magis , quam concitaturum : certum
 denique Cypriano futurum quidpiam aliud fa-
 cere , ut hoc ne faceret ; omnia denique ab Ste-
 phano perpeti , & perferre , ne denunciati , ac
 imminentis schismatis culpa in se , suosque trans-
 ferretur . Alioquin id propemodum existiman-
 dum esset : Cyprianum pertinacius præjudicatæ
 huic opinioni adhæsisse , quam concordie sacer-
 dotalis , & catholicæ unitatis custodiæ , pro qui-
 bus ille servandis perpetuo , ac maximopere ad-
 laboravit . Præjudicatam dixi Cypriani opinionem,
 cujus non unum , nec exiguum præjudicium jam
 tum per se ipse quam facillime dignoscere debue-
 rat ; quod res non amplius integra esset . Roma-
 nus Pontifex obsistebat : Romanæ Ecclesiæ con-
 suetudo , quam ab Apostolis profectam aut cre-
 dendum erat, aut suspicandum quidem certe, ad-
 versabatur : Episcopi omnes Transmarini repu-
 gnabant : Ex Afris , ut dictum est , non omnes
 consentiebant : Ex tot Orientalibus pauci ad-
 modum annuebant , si modo quisquam annue-
 bat : Rebaptizandi ritus in more fuit hære-
 ticorum , qui omnium primi otiosam hanc , se-
 cundamque tinctionem excogitarunt ; vel ante
 Agrip.

Agrippinum , quemadmodum Montanistæ in Oriente , vel post Agrippinum veluti Novatianenses in Africa : ipsum tam frequens Agrippini Concilium , satis Augustino suspectum , interruptam Africæ consuetudinem , nec levem Afro- rum repugnantiam non obscure indigitabat : idipsum designabant tot tantaque Cypriani Concilia : momenta denique , quæ ad Rebaptismum probandum ex sacris litteris afferebantur , non ea erant quibus Viro docto , & prudenti magnopere fidendum esset ; quippæ quæ non modo Ministri fidem , sed & sanctitatem desiderare viderentur ; quibus propterea diutius , ac perniciosius , quam suppositi Rebaptizantes , abusi sunt Donatistæ , non tantum ad fidem , verumetiam ad Ministri sanctitatem asserendam . Nunc talia , ac tanta præjudicia , quæ Cypriani opinionem circumval- labant , quæve Cypriani cogitationi , atque ani- mo jugiter obversabantur , si quis conferat cum anathematis interminatione , cum schismatis pe- riculo , cum summa Cypriani docilitate , cum maximo unitatis , & concordiae studio ; & instet adhuc , tot tantisque causis Cypriano propositis , atque expensis , potuisse nihilo secius hanc ad Pompejum , & illam ad Firmilianum Epistolam conscribere ; aut ego desipio , qui hoc non credam , non feram , non patiar ; aut ille nugatur , qui in puro putoque versatur paralogismo . Fac porro ita rem evenisse , ut hæc præfert Epistola annon verendum fuit Doctori Catholico egregiæ fidei , magnique consilii , ne suæ contumaciæ hoc schif-
ma

ma verteretur ; quandoquidem idem ipse docuerat : *Non aliunde hæreses obortas , aut nata schismata , quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur : Nec unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos , & ad tempus Judex vice Christi cogitatur* [de Cornelio R. P. verba facit :] *Cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa* [Episcopos intelligit , Clericosque ,] *nemo adversum Sacerdotum Collegia quicquam moveret .* Epist. ad Cornel. Pamelio. LV.

IV.

Fit autem studio præsumptionis , & contumaciæ ; ut quis magis sua prava , & falsa defendat , quam ad alterius recta , & vera consentiat .

IMpudentissima exprobratio. Ecquem tandem impetit ? Stephanum scilicet , Virum integerrimum , Episcopum omnium Principem , Petri Vicarium vel ipsius Cypriani testimonio. Quanto justius , & congruentius hæc sententia in Autorem suum inverti potest ? Verissime enim fit studio præsumptionis , & contumaciæ , ut quis magis sua prava , & falsa defendat , quam ad summi Episcopi recta , & vera consentiat . Nam quæ sententia prava , & falsa fuerit , quæ vera , & recta ? Ecclesia declaravit . Atque adeo jam tuum declaraverat ampliori Ecclesiæ consensione , & consuetudine ; Quum ab Apostoli Petri mar-
ty-

tyrio ad Cyprianum duo tantum necdum integra
 sæcula fluxissent; quum consuetudinem non re-
 baptizandi robustissimam dixerit Augustinus;
 quum hæc ipsa consuetudo in causa fuerit uni &
 alteri œcumenico, & plenario Concilio, cur re-
 baptismum confingerent; quum Romana Eccle-
 sia ad Apostolicarum Traditionum custodiam ju-
 giter, atque accuratissime advigilarit, maximo,
 & certissimo erat argumento: consuetudinem
 non rebaptizandi eam fuisse, cujus initii memo-
 ria non extabat, quæ propterea ab Apostolis
 exordium cepisse affirmabatur jure, meritoque.

Qui vero probet maledicus hic Auctor, fieri
 studio præsumptionis, & contumaciæ, ut Ste-
 phanus Afris rebaptizantibus non consenserit?
 Numquid Stephanus nimium sibi arrogabat, qui
 Romanæ Ecclesiæ consuetudinem Africanæ, [si
 qua erat in Africa rebaptizandi consuetudo,] fir-
 miter anteferebat? Numquid contumax Stephe-
 nus in Cyprianum? cui nihil quicquam subjicie-
 batur, cui si Augustino probante *præcepit*, con-
 sequens est præcipere potuisse, & si causam spe-
 ctes, etiam debuisse. Numquid contumax Ro-
 manus Pontifex in Episcopum Carthaginensem,
 quod huic non obsecundarit? quod in hujus sen-
 tentiam non jerit? quod huic tandem non parue-
 rit? Equidem stomachor, atque indignor, quum
 isthæc, utinam conferre, sed invertere cogor,
 & permiscere. Sed magis etiam, magisque sto-
 machor quum tam insulsa, tam temeraria, tam
 superba, tamque intolerabilia, mitissimo ac

modestissimo Cypriano tribuuntur . Pergamus porro. Arguitur Stephanus qui magis sua prava, & falsa defendat, quam ad alterius recta, & vera *consentiat* . Quomodonam inquit *sua*? Stephanus non sua defendebat, sed quæ erant Ecclesiæ Romanæ, quæ totius Ecclesiæ Occidentalis, quæ plerumque, ut verius puto, omnium Orientalium Antistitum . Illud vero quam fidenter, quam præfracte *prava & falsa defendat* . Quo demum Auctore hæc autumat? An ex sententia Ecclesiæ Catholicæ, quæ ex parte longe majori contradicebat? quæ proinde tota quanta erat contradicebat. An ex Sacrarum Scripturarum testimoniis? quorum interpretationibus veluti frigidis, & contortis Optatus, & Augustinus irrident: quorum sententiam nedum rectam veramque esse, verum etiam probabilem esse, negarunt; quin & malam, & falsam esse recte, & vere demonstrarunt.

Dicat quis ex Terentio in prol. Eunuchi. *Responsum, non dictum esse, quia læsit prior*. Stephanus Cypriano vim faciebat, Stephanus illi legem dabat . Quis hæc ferat nisi stupidus, & bardus? O lepidas vendicias! Non id quærendum erat: an Stephanus Cypriano vim fecerit, aut legem dederit? sed an vim facere, & legem dare potuerit? Quod si potuit; cur Cyprianus non paruit? ni potuit; cur non risit? quid illi opus fuit ad contumelias, & maledicta descendere? At enim Stephanus Cypriani animum non leviter offenderat, quem cum ceteris Episcopis, quibuscum id ipsum sentiebat, abstinendum

dum putaverat. Quæro: jure, an injuria abstinendos putavit? si jure, cur suæ causæ fidebat? si injuria cur desperabat? *Nemini tamen præscribendum erat* [ut suis illum verbis remordeam ex Epist. ad Jubajan.] *quo minus unusquisque Episcoporum quod vult faciat; faceret & ipse quod vellet, habens arbitrii sui liberam potestatem, quam si habuit, nil verendum fuit, non indignandum, non furendum, non turbæ excitandæ. Sed quantum in illo erat propter hæreticos cum Collegis, & Coepiscopis suis non contenderet, multo minus cum Episcopo Primario, & Petri Successore, cum quibus divinam concordiam, & dominicam pacem tenere profitebatur, nescio an simpliciter; maxime cum & Apostolus dicat: Si quis autem putatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Felix faustumque fuit Cypriano *ἰαμβιλον* istum contendendi consuetudinem non habuisse. Proh superum, atque Hominum fidem! quid si habuisset? sed pergit *λογέμπορα* noster. *Servatur a nobis patienter, & leniter caritas animi, Collegii honor, vinculum fidei, & concordia Sacerdotii.* Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? idipsum scilicet quod Horatius subdidit in Art. poet. Parturient montes, nascetur ridiculus mus. Disce hunc vel ab ipso exordio Epistolæ ad Pompejum, in quo veluti compertum affert: Stephanum *superba, vel ad rem non pertinentia, vel sibi ipsi contraria imperite, atque improvide scripsisse.* O patientiam! o lenitatem! o insignem animi caritatem! O Collegii

honor ubinam es? prope adest, intuerere: *Cur in tantum Stephani Fratris nostri obstinatio dura prorupit? Fit autem studio præsumptionis, & contumaciæ, ut quis magis sua prava, & falsa defendat, quam &c.* Si sic honor Collegio defertur, o miserum Collegium! apage a te honorem hunc, quo tam inhumane caput tuum proscinditur. Ego ne tam demens, qui tam magnifice promissum *vinculum fidei* exigam ab eo, qui unanmem Catholicæ consensionem floccifecit? qui concordiam Sacerdotii ab eo repetam, qui sibi interminatum anathema, qui schisma, quod jam jam imminabat, fusque deque habuit. Quid est cur reliqua persequamur? *Propter hoc etiam libellum nunc de bono patientiæ quantum valuit nostra mediocritas, permittente Domino, & inspirante conscripsimus.* Mentiris homo ita impatiens, ut maledicus, non tu eum conscripsisti, qui non dicam patientiam colere, sed ne quidem docere posses; sed ille enimvero conscripsit, qui nihil docuit, quod non idem faceret. Ille, ille conscripsit, qui non ad suum dedecus revelandum, sed ad Gregem sibi carissimum relevandum, & confirmandum in fide, & caritate, in eo tractatu hæc ait. *Impatientia in Ecclesia hæreticos facit patientia ipsa est, quæ iram temperat, quæ linguam frænat ... pacem custodit ... incendium simultatis extinguunt ... contra injurias, & contumelias mites facit: Docet delinquentibus cito ignoscere ... ne pondere injuriarum ingentium ... ad vindictam doloris nostri querula festinatione properemus.* Ille in quam con-

scri-

scripsit, qui honorem Sacerdotibus habendum, qui poenas in hos contumacibus irrogandas, opusculis, literisque suis iterum ac sæpius vehementissime persuasit, nativisque coloribus delineavit.

PROPOSITIO V.

Reliquæ de Hereticis baptizandis Epistolæ strictim, cursimque expenduntur.

R Eliquum est, ut ad insignem hanc rebaptizantis maculam, quæ penitus jam insedit, atque inveteravit in nomine Cypriani, omnino delendam, eas, quæ præter hanc ad Pompejum, & alteram ad Jubajanum, hæreticorum baptismo refragantur, Cypriani Epistolas diligenter non minus, ac singulatim expendamus. Verum quum istæ eodem ferme atque illæ veneno infectæ sint; quum maxime inter sese dissidere ob antilogiam demonstraverim, si dicam, jam me illas expendisse, non mentiar. Sed præstat paucis rem persequi, cui perficiendæ non magno molimine opus est. Primum, si reliquas Epistolas generatim attingamus, Agrippini exemplum, & Concilium de rejecto hæreticorum baptismo, non solum in Epistola ad Jubajanum, verumetiam in duabus, altera ad Episcopos Numidas, altera ad Quinctum deprehenditur. Id vero ad complexionem adducit Augustinus lib. 3. cont. Donat. cap. 12. *Ceterum inquit, si permanebat ab Agrippino usque ad Cyprianum consue-*

tudo baptizandi ab hæreticis venientes, ut quid facta sunt a Cypriano de hac re Concilia? ut quid eidem Jubajano dicit, non se rem novam facere, aut repentinam, sed ab Agrippino constitutam? Cur enim Jubajanus de novitate turbaretur, ut eum per auctoritatem Agrippini sanari oporteret, si ab Agrippino usque ad Cyprianum hoc tenebat Ecclesia? Cur denique tot ejus Collegæ in Concilio dixerunt, rationem, & veritatem consuetudini præponendam, ac non potius dixerunt, eos, qui aliud facere vellent, & contra veritatem, & contra consuetudinem facere? Neminem unum esse arbitror, qui id sibi persuadeat, non alium quam Cyprianum hac argumentatione mendacii, repugnantiae, atque imprudentiae ab Augustino convinci. Convincuntur quidem tres simul Epistolæ falsitatis, & contrarietatis; at non vincitur Cyprianus; sed ii tantum præsumptores, atque mendaces convincuntur, a quibus sub Cypriani nomine sententiam hanc fuisse confictam complurium Afrorum testimonio perhibet Augustinus Epist. XCII. ad Vinc. Rogat. al. VI.

Deinde ne peculiarem earumdem literarum tractationem penitus omisisse videamur, percurramus saltem, siquidem illas sedulo excutere non vacat, sed neque oportet. Itaque in Epistola ad Numidas, ut ab illa exordiamur, quæ ordine prior est, hæresis donatiana perinde ac suppositus veterum Afrorum rebaptismus, apertissime vendicatur; neque enim ad ratum firmumque baptismum habendum sola Ministri fides astringitur, sed

sed & sanctitas. Sic vero legitur : *Scire autem & meminisse debemus , scriptum esse : Oleum peccatoris non ungat caput meum , quod ante in psalmis præmonuit Spiritus Sanctus , ne quis exorbitans , & a via veritatis exerrans , apud hæreticos , & Christi adversarios ungeretur . Sed & baptizato quam precem facere potest Sacerdos sacrilegus , & peccator ? cum scriptum sit : Deus peccatorem non audit : sed qui eum coluerit , & voluntatem ejus fecerit , illum audit .* Donatistæ impudentissimi Sacrarum Scripturarum contortores ad baptizantis sanctitatem asserendam duplicem hunc locum , alterum ex psal. 140 , alterum ex Johan: 9. tam frigide , quam mordicus usurpabant . Utramque illorum interpretationem perbelle irridet Augustinus ; *oleum* namque *peccatoris* a quo Psaltes monet abstinendum , non oleum esse peccatoris baptizantis , aut sub vitæ extremum ungentis , sed peccatoris adulantis , verba , quæ his proxime præcedunt , dubio procul ostendunt : *Corripiet me justus in misericordia , & increpabit me .* Deinde quod subditur *Deus peccatorem non audit* , verba sunt , non Christi Domini , sed Cæci nati , qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat , sed ei oculi cordis nondum patebant , inquit Augustinus cont. Epist. Parmen. lib. 2. cap. 8. quod confirmat exemplo Balaam Num. 24. Quin & Dæmones ipsos , tametsi non ad salutem , sed tamen a J. C. servatore exauditos , & ex sententia in gregem porcorum missos fuisse , habet Luc. 8. Qui enim ad Deum convertantur , nisi a Deo exau-

exaudiantur . *Non utique* [subdidit ibidem Augustinus] *desineret esse peccator , nisi prius exaudiretur peccator .* Cyprianum vero , & non quem Sycophantam hic ab Augustino irrideri nec credo, nec suspicor. Prohibet me vel levissime hoc suspicari fides, ac doctrina Cypriani . Adducit me contra, ut referam Donatistis quod omnino Donatianum est, id, quod parti Donati solemne fuit, ac plane singulare, nimirum Ministri sanctitas ad Baptismi rati habitationem; quæ subdole quidem, sed aperte satis in hac ad Numidas Epistola affirmatur .

Nunc ad Epistolam ad Quinctum accedo, in qua non pauca , nec exigua mihi obversantur absurda . Unum præ ceteris proponere præstat , quo consuetudinem a Catholicis objectam infringi putavit , quibus iccirco ita reposuit . *Non est autem de consuetudine præscribendum , sed ratione vincendum .* Nam nec Petrus , quem primum Dominus elegit , & super quem ædificavit Ecclesiam suam , cum secum Paullus de circumcisione postmodum disceptaret , vindicavit sibi aliquid insolenter , aut arroganter assumpt , ut diceret se primatum tenere , & obtemperari a novellis , & posteris sibi potius oportere . Nec despexit Paullum quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset , sed consilium veritatis admisit , & rationi legitimæ , quam Paullus vindicavit , facile consensit ; documentum scilicet nobis & concordie , & patientiæ tribuens , ut non pertinaciter nostra amemus , sed quæ aliquando a fratribus , & Collegis nostris utiliter , & salubriter

*ter suggeruntur, si sint vera, & legitima ipsa
 potius nostra ducamus. Quod genus tandem est
 istud argumentationis? Petrus in causa circum-
 cisionis primatum suum non opposuit; igitur nec
 unius baptismi assertores consuetudinem opponant.
 Quid consuetudini rei est cum primatu? Repo-
 nat quis: enimvero multum. Ægre tulit Cypria-
 nus, Stephanum ratione contempta ad solam
 confugere consuetudinem; hoc vero eo facere
 Stephanum existimabat, quod primatus aucto-
 ritate munitus, rationum momenta adducere
 dedignaretur. Qui sic putat somniat, non con-
 jicit; nam qui tandem Cyprianus ægre ferret
 Stephani sententiam, quam ignorabat? ignoras-
 se autem inde liquet, quod speraret Cyprianus,
 Stephanum sibi consensurum, quemadmodum
 ex Epist. ad Stephanum ipsum. *Hæc ad conscien-
 tiam tuam Frater carissime, & pro honore com-
 muni; & pro simplici dilectione pertulimus, cre-
 dentes etiam tibi pro religionis tuæ, & fidei veri-
 tate placere quæ & religiosa pariter, & vera sunt.*
 Epistola vero ad Quintum scripta est ante Epi-
 stolam ad Stephanum, in qua sic lego: *diligen-
 ter expressum est in Epistola, quæ ad Quintum
 Collegam nostrum in Mauritania constitutum, su-
 per ea re scripta est.* Frustra etiam quis ea verba
 referat ad unum aliquem afrorum Antistitum;
 titulorum quippe splendorem Africani Episcopi
 sedulo refugiebant, quod jam a nobis observa-
 tum est; solaque *Senioris* appellatione pro ætatis
 ratione contenti erant. Unus erat Carthaginien-
 sis.*

Episcopus, qui ceteris Africæ proconsularis Episcopis præerat, fortasse etiam Numidiæ jure primatiali; at jure isto id temporis potiebatur Cyprianus. Quicum ergo nisi secum ipse disceptaret de primatu? Finge tamen, & alios fuisse non solum extra, verumetiam intra Africam Primates, qui Cyprianicæ sententiæ adversarentur, num continuo constabit comparatio primatus Petri cum Episcopis sedium primatialium? qui si constet jam de Ecclesia Hydra facta est; & sane Hydram faciunt etherodoxi, qui Petri primatum unius Romani Pontificis proprium, atque præcipuum quibuscumque Episcopis communicant.

Unum adhuc superest effugium, quo tam perturbata argumentatio quomodocunque purgari posse videatur, nimirum si dicatur: veritus fuisse Cyprianus; ne sibi seræ ad Christum conversionis, brevisque Episcopatus obtentu a quopiam Collega fide, atque Episcopatu seniore, in hac de rebaptismo quæstione solo consuetudinis robore præscriberetur. Quæ conjectura iis verbis innititur: *ut diceret se primatum tenere, & obtemperari a novellis, & posteris sibi potius oportere.*

Quamquam id permitto, quod hoc tempore in magnam adducitur contentionem, Paullum scilicet Petro in faciem restitisse, non Cephæ; secus docet S. Clemens Alexandrinus teste Eusebio lib. 1. cap. 12; secusque habent latini Codices græcique non pauci,] non continuo consequens est, Petri primatum apposite ad hanc argumentationem

nem conficiendam assumi . Nam quo pacto Petrus sibi a Paulo novello , & postero in causa , quæ apertam simulationem referebat , obtemperari contenderet , quando hæc quidem simulatio non erat in more , institutoque Apostolico , quæ si fuisset , nihil quicquam eam Paullus fuisset admiratus , multo etiam minus abominatus . Quo tandem pacto objiceretur a Petro consuetudo de ea re , quæ antea nunquam obtigerat ? Finge vero , [ut semper conniveam] , non semel antea hoc ipsum contigisse , num propterea *novellus* & *posterus* Paullus haberi potuit , qui unum tantum post annum a Christi ascensione in Apostolorum album relatus fuit ? numquid repetita per eum annum ejusdem fictionis observantia vim consuetudinis obtinere potuit ? ad quam proinde Cyprianus mentem adjungens , non joco , sed serio hanc duceret argumentationem : Petrus etiam si Primatu insignitus , Paulo tamen novello , & postero fingendi consuetudinem , quæ integrum fere annum obtinuerat , non opposuit ; igitur nec Stephanus eundem primatum consecutus non rebaptizandi consuetudinem mihi novello , & postero jure objiciat . Qui sic argumentatur ineptit , qui Cyprianum sic argumentatum existimat , nec sibi consulit , nec Cypriano .

Postremo quæ duæ supersunt de hæreticis baptizandis Epistolæ , altera ad Stephanum , ad Magnum altera , puram putamque referunt hæresim donatianam , quippe quæ non solum baptizantis fidem postulant , verumetiam Sacerdo-

tum offerentium sanctitatem ; etenim in Epistola ad Stephanum Pamel. LXXII. hæc habentur: *Oportet enim Sacerdotes , & Ministros , qui altari & sacrificiis deserviunt , integros , atque immaculatos esse , cum Dominus Deus in levitico loquatur & dicat : homo , in quo fuerit macula , & vitium , non accedet offerre dona Deo . Item in Exodo hæc eadem præcipiat , & dicat : Et Sacerdotes , qui accedunt ad Dominum Deum sanctificentur , ne forte derelinquat illos Dominus . Et iterum: & cum accedunt ministrare ad altare Sancti , non adducant in se delictum , ne moriantur .* Iccirco Donatistæ eatenus sese efferebant , ut non animo tantum , quin etiam corpore se immaculatos prædicarent ex illo Levit. 21. *Homo in quo fuerit macula , & vitium , non accedet offerre dona Deo .*

Epistola ad Magnum ita agit de Novatianensium baptismo , perinde ac si Magnus Novatianenses pro hæreticis non haberet , sed tantummodo pro schismaticis . Quæ Magni dubitatio cum nova , tum etiam importuna est : nova , quod Cypriani sententiæ dudum sub Cornelio patefactæ de hæresi Novatiani plane contradicat : importuna , quod principalis tot disceptationum , totque Conciliorum causa , fortasse etiam unica , hæresis fuerit , & schisma Novatiani , quandoquidem non alia tum Africam hæresis divexabat , quæ Magno in causa foret , cur Novatianensium baptismum suscipiendum putaret . Quæ deinde afferuntur ex libro Num. cap. 16. testimonia , ita pertractantur , ut sacrilegis Dona-

na-

413

natistarum direptionibus ab Optato recensitis viam
sternant. Hactenus quæ nostram de Cypriano
sententiam propugnant; nunc quæ oppugnant.

THEOREMA VII.

Momentorum, quæ adversantur, explosione
sententiam nunc demonstratam confirmare,
& concludere.

PROPOSITIO UNICA.

*Pro Epistola ad Pompejum Cypriano adjudicanda
adducuntur argumenta, eademque singula-
tim refelluntur.*

I. **I**N libello, qui ad *Novatianum hæreticum*
inscribitur hæc Cypriani de hæreticis ba-
ptizandis sententia liquido dignoscitur; sic enim
dicitur: *Sacramentum baptismatis, quod in sa-
lutem generis humani provisum, & soli Ecclesiæ
cælesti ratione celebrare, per os suum præostendit.*
Quamquam plerique omnes eruditi libellum hunc
incerto adscribunt Auctori, quæ tamen afferunt
ad id probandum momenta, non magni fecit Til-
lemontius, in Not. 37. ad S. Cyprianum. Ut do-
nemus ita esse, non continuo & illud jure infi-
cientur, cujuspiam alterius Auctoris esse Nova-
tiano coævi. Quod si permittant, unum hoc ve-
tustissimam, receptissimamque sententiam de dif-
fidio inter Catholicos super baptismo hæretico-
rum,

F ff 3

rum, & quidem temporibus Cyprianicis, satis superque confirmat.

Respondeo, tametsi eam Epistolam ad Novatianum Cyprianicam esse affirmarem, dubitari adhuc posse, an ea verba *soli Ecclesiae* sint Cyprianica? Nec injuria in dubium revocarentur, quandoquidem assuta omnino videntur; quod neutiquam ibidem esset de hoc argumento agendi locus. At si omnino agendum erat, quum adversus Hærefiarcam ageretur, semper ex communiore sententia Ecclesiae Catholicae agendum fuerat. Ego vero ex hoc ipso, qui adductus est locus, verosimilius conjicio, libellum hunc Cyprianicum non esse, quippe qui conscriptus videatur simul atque Novatianus schisma excitavit; Quoniam ita exorditur. *Cogitanti mihi, & intolerabiliter animo æstuantem quidnam agere deberem de miserandis fratribus, qui vulnerati non propria voluntate, sed diaboli sævientis irruptione, adhucque, hoc est, per longam temporum seriem agentes, pœnas darent; ecce ex adverso obortus est alius hostis, & ipsius paternæ pietatis adversarius hæreticus Novatianus.* Quum vero Novatiani schisma idem ac Stephani Pontificatus initium habuerit: continuo & illud consequeretur Cyprianum jam tum Cornelio recens ordinato, sententiam suam de hæreticis baptizandis impune, atque adeo laudabiliter exseruisse. Porro istuc [si unum demas Ruffinum] eruditorum mentes summa consensione aspernantur. Sed illud multo absurdius consequeretur: Cornelium, quem Novatia-

tianus irritè ordinatus ab Romana Sede deicere totis viribus adnitebatur ; cuius contra in Petri Cathedra successio ut ab universa fraternitate firma , & rata haberetur , Cyprianus enixe postulabat ; consequeretur , inquam : Cornelium falsa , & periculosa Cypriani sententia comperta , eam omnino dissimulasse , eoque consilio rem Ecclesiæ publicam penitus neglexisse , ut ne suam quoquo modo exturbaret . Eum itaque ad Novatianum libellum si Cyprianicum non esse per me ipse probavi , jam Cyprianicum esse , vel omnibus agentibus , per me ipse nego . At enim cuiuspiam alterius ab Cypriano scriptoris esse potuit , ejusdemque Africani . Quid mea si vel Romani ? Cypriani causam ago , non cujuslibet incerti , ignotique hominis , ex cujus calamo , ut obiter ita & casu , aut inconsiderate , duo illa verba *soli Ecclesiæ* excidere potuerunt . Postremo manet alta mente repositum SS. Optati atque Augustini judicium de singulari Donatistarum versutia , & audacia , qui enimvero usque adeo ausi sunt , ut nedum vetera monumenta , quæcunque illi arripere potuerunt , verumetiam Sacras Scripturas contaminarint . Ceterum in iis opusculis , quæ dubio procul Cyprianica sunt , [quantum diligenti inquisitione assequi potui ,] nihil tale deprehenditur , ne in libris quidem Testimoniorum , quorum quinque capita , videlicet 25. 26. 27. 65. 116. de Baptismo agunt , duo vero expresse de hæreticis 78. 93. etiamsi ejus sententiæ insinuandæ nullus Cypriano appositior daretur locus .

II. Consuetudinem rebaptizandi eos, qui ab hæresi ad Catholicam revertebantur perpetuo apud Afros viguisse perspicuum facit Canon VIII. Synodi Arelatensis I. quo ita sancitum est. *De Afris, quod propria lege sua utuntur ut rebaptizent, placuit, ut si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum symbolum, & si perviderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, ut accipiat Spiritum Sanctum. Quod si interrogatus non responderit hanc Trinitatem, baptizetur.* Quem canonem ex quibusdam satis antiquis Codicibus Nicolinus, Et Binius exscripserunt. Mos itaque rebaptizandi is erat, qui ab Arelatensi Concilio dici potuerit *lex Afrorum propria*. At ejusmodi non fuisset, nisi ante annos quinquaginta h. e. temporibus Cypriani apud Afros viguisset; vixit igitur.

Neminem unum esse arbitror, qui inficietur, Rebaptismum a Donatistis assertum, a Patribus Arelatensibus certo quodam canone fuisse confictum. Gravissimum testem habemus Augustinum, nec semper falsum Eusebium. Eum vero canonem iisdem prorsus verbis conceptum atque illum exhibent nonnulli Codices perantiqui, ac proinde usquequaque inviolatum esse, si dubitem, aut etiam denegem, non injurius fuero; nam Binius, qui indidem exscripsisse putatur non habet *Afris*, sed *Arianis*. Mihi porro neutrum arridet. Non *Arianis* tum quod nusquam legerim, eos rebaptizare consuevisse, quin potius

trius quandoque rebaptizari ob adulteratam evangelicam formam tradit Theodorus Lector lib. 2. Collectan. Et supplementum Gregorii Turo-
 nensis cap. 8. nec non Breviarium fidei adversus Arianos apud Sirmondum fol. 132. Tum etiam quod nec Synodus Arelatensis Arianorum res per-
 tractarit, nec Nicæna Donatistarum. Sed ne *Afris* quidem probo ex Harduino ad hunc Cano-
 nem, quem sic adnotat. *Neque ullum video appel-
 lari codicem, præter unum Silianum, in quo lega-
 tur de Afris, quemadmodum Surius edidit, quem
 Binius, & alii sunt secuti. Tamen in Epist. sinodi-
 ca de Afris, vel de Africa exhibet Codex M.S. Pi-
 thoei, qui nunc est Colbertinus 1951. Quamobrem
 verosimilius autumo nec Donatistis legendum es-
 se; five quod nondum ea esset Donati pars, quæ
 ejusmodi notaretur nominatione; five quod invi-
 dioso nomine exasperanda non fuerit, sed magis
 lenienda, ut synodico judicio ad pacem revocare-
 tur, cui judicio plurimi ex dissensione consenserunt
 ait Aug. in Brevic. Collat. 3. diei cap. 19. Sed in
 ea sum sententia ut putem, priorem ejus loci par-
 tem mutilam esse, atque ita restitui posse. De
 iis *Afris* qui propria lege sua utuntur ut rebapti-
 zent. Nam si *de Afris* omnino legendum sit, at-
 que intelligendum extra Synedochem, non tantum
 historiæ adversatur, quæ Epistolam profert Con-
 stantini Magni ad Chrestum Episcopum Syracu-
 sanum apud Eusebium lib. 10. hist. Eccles. cap. 5;
 sed & ipsis Donatistis, quorum Episcopus, &
 antiquior Patronus Parmenianus Donati Successor*

fatetur ad Arelatense oppidum & Episcopos Judices,
 & partes ex Africa convenisse, Cæcilianum scilicet,
 atque Donatistas; ubi omnia suis credidit, qui
 nihil victi potuerunt nisi de Judicibus conqueri ex
 Aug. cont. Epist. Parmen. lib. i. cap. 6. [Ea verba omnia
 suis credidit, qui vel, cui nihil victi, corrupta videntur
 tum in editis, tum in MSS. Codicibus] extat etiam in
 Codice Theodosiano leg. 4. Honorii lex adversus Rebaptizantes, qui non Afrorum,
 at Donatistarum nomine designantur. Donatistæ enimvero
 propria lege sua utebantur, ut rebaptizarent; quibus usque
 eo placuit pertinax illa de hæreticis rebaptizandis opinio,
 ut lex accepta fuerit; vel ipso confitente Fortunio Episcopo
 Donatista, quicum Augustinus palam, sed tamen sedate,
 ac libenter disceptavit, ut ex Epist. 44. ad Eleus. al. 163. in qua ille hæc sub finem
 disputationis dixisse narratur. Ibi plane ille senex dixit jam
 formam esse factam, ut quisquis ad eos fidelium venerit,
 baptizetur, quod eum invitum, & cum dolore animi dicere,
 quantum poterat, apparebat. Ceterum rebaptizandi ritum
 temporibus Concilii Arelatensis, neque consuetudinem,
 neque legem Africæ propriam fuisse, inde liquet, quod
 rebaptizandi initium factum est a Donato post Cæciliani
 ordinationem, occasione accepta a traditione Sacrorum
 Codicum imperante Diocletiano. Quod si Donatus Carthaginiensem
 Cathedram cupide minus appetiisset, neutiquam tam insolens,
 tam rabida, tamque perniciosa rebaptizandi libido in Africa
 emerisset. Iccirco

Auctor Anonymus libri de Baptismo, quem diu post Cyprianum, & donatiano schismate grassante floruisse animadverti, ritum hunc rebaptizandi in Africam inductum, novum appellat, ac repentinum.

III. Quamquam Anonymum istum, quem nunc meminimus, Cypriano coævum fuisse perperam contendunt viri eruditi non pauci, ex iis tamen, quæ ille tradit, facile intelligitur fama, quæ jam tum constabat, de dissidio Stephanum inter, & Cyprianum super baptismo hæreticorum. Sic enim perhibet. *Si contra priscam, & memorabilem cunctorum emeritorum Sanctorum, & fidelium solennissimam observationem judicatur, damnari utique debet, cum in re olim composita, & ordinata, quodcunque est illud, quod contra Ecclesiarum quietem, atque pacem in medium producat, nihil præter discordias, & simulates allaturum.* Quorsum vergunt verba illa: *in re olim composita, & ordinata* nisi ad Stephani decretum, & Cypriani repugnantiam?

Huic difficultati brevissime occuri, fortasse etiam satis, Prop. 2. Theor. 4. ubi fuse, atque opportune de hoc Anonymi Tractatu disputatum est; nunc sane latius, ac diligentius est enodanda. Jam illud ibidem animadverti, verba isthæc apte, congruenterque de Arelatenſi Concilio explicari posse. Auctor siquidem censet, *in hoc genere quæstionis nulla omnino potuisset controversia, aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium*

auctoritate, nihil innovare gestiret. Frustra quidem hæc referas ad tempus, dissidiumque Cyprianicum, namque omnem ferme Africam catholicæ sententiæ obstitisse opinaris. At commodè referas ad Synodum Arelatensem, quam plenariam, atque œcumenicam fuisse abunde probavi in priori dissertatione. Quam Synodum Anonymus respiciens apposite, ita ut vere, objicere potuit Donatistis venerabilem Ecclesiarum omnium auctoritatem. Verum quum non semel, nec injuria antea affirmarim, numerum longe majorem Ecclesiarum, quibus ratus erat hæreticorum baptismus universam Ecclesiam Catholicam merito repræsentare; ne plus æquo dubio hujusce Anonymi effato fidere videamur, præstat aliud reponere, longe verosimilius, ejusdemque Anonymi sententiæ magis accomodatum; quod ut clarius fiat, periodus, quæ proxime consequitur exscribenda est; sic vero habet. Namque omne quod anceps, & ambiguum, & in diversis sententiis prudentium, ac fidelium virorum constitutum est, si contra priscam, & memorabilem cunctorum emeritorum Sanctorum, & fidelium sollemnissimam observationem judicatur, damnari utique debet, cum in re olim composita, & ordinata &c. sententia hæc non est nova thesis, sed expositio, & confirmatio assumptionis, quæ proxime antecedit. Si unusquisque nostrum contentus venerabili Ecclesiarum omnium auctoritate: Si dicendi copiam spectes, quæ huic Anonymo arridebat, hæc est mera circumlocutio; namque idem prorsus fuit as-
se-

ferere *venerabilem Ecclesiarum omnium auctoritatem*, ac *priscam*, & *memorabilem cunctorum emeritorum Sanctorum*, & *fidelium solennissimam observationem*, cui qui repugnat *damnari utique debet*, cum in re olim composita, & ordinata repugnare non liceat. Proindeque nullum hic diffidium inter catholicos olim compositum, atque ordinatum appellatur; sed *venerabilis Ecclesiarum omnium auctoritas*, sed *prisca*, & *memorabilis cunctorum emeritorum Sanctorum*, & *fidelium solennissima observatio*. Uno verbo sola consuetudo appellatur, sola Apostolorum traditio; Non Cypriani, Afrorumque diffidium, non Stephani contrarietas, sed solennissima observatio omnium Sanctorum Patrum, qui ab Apostolis ad Donatistas Ecclesiam administrarant. Non Romanæ Ecclesiæ, non Transmarinarum, sed *omnium Ecclesiarum* auctoritas appellatur. Quanam ergo ratione eum locum ad Cypriani Epistolas, referas, de quibus, si quis apud Afros rumor fuit, hunc Anonymus reapse despexit? ut loco suo demonstravi, tantum ab est, ut confirmarit.

IV. Septem illas pro rebaptismo Epistolas, quæ extant inter Cyprianicas, vere Cypriano adjudicandas esse stilus arguit plane Cyprianicus; qui propterea in causa fuit Augustino Epist. 93. ad Vincent. Rogat. al. 48, cur non negaret illud sensisse Cyprianum, quod & stilus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci. Profecto potissimum Criticis subsidium stilus affert ad vetera monumenta suis Auctoribus assignanda, &

suppositis inficienda . Quod si non præcipua stili ratio habeatur, continuo pleraque omnia antiquitatis monimenta misceantur oportet.

Nunquam mihi in mentem venit stili robur in rebus criticis infirmare; sed tum demum præcipuam stili rationem habere præstat, quum gravius quidam non vetat quominus habeatur; videlicet quum locutionis character non refragatur characteri personæ, ut jam adnotavi Axiom. II. ad mentem S. Cypriani. Nam si mihi quidpiam obtrudas Augustiniano stilo compositum, quod Donatianismo; aut quidpiam aliud Athanasiano, quod Arianismo suffragetur; si hoc Athanasio adscribam & illud Augustino, amens sim. Quod enim peculiaris utriusque locutionis character quoquo modo suadet, hoc ipsum multo vehementius, longeque rectius utriusque Personæ character dissuadet. Verum enimvero non magis ab iis hæresibus abhorruerunt Augustinus, atque Athanasius, quam Cyprianus a schismate; ita ut si Cypriani characterismus, [quod ajunt Rhetores,] sit efformandus, profecto non aliunde petendus sit quam ab incredibili, planeque singulari unitatis amore. At Epistola ad Pompejum perspicuo Augustini testimonio *periculum habuit perniciosæ dissensionis*; & reapse tam turbulenta est, tamque seditiosa, ut schismaticum animum vel Augustino tacente, abunde per se ipsa declaret. Quod Augustinus eas literas receperit, prudentis fuit œconomix; neque enim easdem recipiendi hæc illi fuit causa principalis, *quod & stilus ejus habet quamdam*
pro-

*propriam faciem, qua possit agnosci, sed & quod
ibi magis contra Donatistas nostra causa demon-
stratur invictior, illorumque separationis præsumptio.
Unam vero, & alteram causam non magni fecisse,
inde liquet, quod e vestigio subtexuit. Porro autem
Cyprianus aut hoc non sensit omnino... aut hoc postea
correxit in regula veritatis... correxisse autem istam
sententiam non inveniri, jam prædixerat ibid. cap.*

*IO; congruentius ergo, & Cypriano honorificentius
si dicatur: Cyprianus non sensit omnino, quod
eum sensit recitant Donatistæ. Nam ad stilum
quod attinet, non solum Donatistæ homines acu-
ti, vafri, & veteratores, nec omnis dicendi fa-
cultatis expertes, Donatus præsertim, eas lite-
ras ad Cyprianicum stilum compositas confingere
potuerunt; sed & ego, qui sum plane homo ni-
hili, Epistolam Cyprianicæ locutioni responden-
tem, [audacius dixero, aut confidentius quam
deceat hominem ineptissimum,] effingere me
posse non diffido.*

IV. Si Auctori Epistolæ ad Pompejum, qui-
cunque tandem ille sit, contumaciæ vertis, quod
Stephano non obtemperarit; si schismatis suspi-
cioni, quod Stephanum superbum, imperitum,
improvidum, ineptum, hæreticorum Patronum
appellaverit, quid demum dices de Sancto Co-
lumbano Præsbytero Scoto, qui longe vehemen-
torem, multoque acriorem Epistolam Bonifa-
cio IV. seu verius III. conscripsit. Quod si inge-
nio rixoso, nec irritato parcis; quidni parcas
animo laceffito, ac multimodis exulcerato? Ille

ne-

nedum duos Romanos Pontifices, Vigilium, ac Bonifacium, alterum defunctum, superstitem alterum nominatim violavit; verumetiam Cathedram Apostolicam. Non enim tantum dixit: *Vigila Papa, vigila; quia forte non bene vigilavit Vigilus*, sed & illud adjecit. *Doleo de infamia Cathedræ S. Petri*. Tum illud. *Dolendum enim, ac deslendum, si in Sede Apostolica fides catholica non tenetur*. Hic porro unum Stephanum eadem ferme causa adoritur. Uterque ea libertate, qua nos Christus donavit. Quod si eam Epistolam Sancto Columbano adscribis, cur hanc Cypriano abjudicas? Quamobrem aut utrumque damna, aut utrumque libera.

Equidem si Epistola S. Columbani ad Bonifacium Papam in eodem esset vitio atque Epistola ad Pompejum, nihil quicquam dubitarem utramque abjudicare. Si contra Epistolæ ad Pompejum eadem foret causa finis atque Epistolæ S. Columbani, libenter utramque, studioseque vendicarem. Verum quum tantum inter unam, & alteram intersit Epistolam, quantum inter fidei studium interest, & schismatis libidinem, non integrum est æqua uti facilitate. Nam si S. Columbani ad Bonifacium Papam Epistolam quaquaversus excutias, nihil deprehendas, quod summum religionis studium, singularem erga Petri Cathedram reverentiam, & præcipuum in Bonifacium amorem non redolet. En epistolæ inscriptio *Totius Europæ Ecclesiæ capiti, pastorum pastori, Bonifacio Patri Palumbus*,
qui

qui & Columbanus nobis est. Si qua vero acerba videntur, atque injuriosa, sunt enimvero non re, sed in speciem. Tum quod dubitanter dixerit; *quia forte non bene vigilavit Vigilus*; & conditione apposita: *Si in Sede Apostolica fides Catholica non tenetur... Si vos deviaſtis de vestra fiducia.* Tum quod non ex sua, sed ex aliorum sententia ista pronunciavit; ait siquidem: *Vigilius, quem caput scandali isti clamant... Multi dubitant de fidei vestrae puritate.* At qui clamabant? qui dubitabant? Non alii sane quam schismatici Istriæ, ac Tusciæ Episcopi, qui per summam injuriam Bonifacium ipsum, ejusque Decessores Vigilium, ac Pelagium in hæresis crimen vocabant, quod Synodum V. approbarint, ac Tria illa Capitula rejecerint; tametsi in ea Synodo S. Gregorio Magno perspicue testante Epist. 37. lib. 3. *de Personis tantummodo, non autem de fide aliquid gestum est.* Quo fit, ut S. Columbanus reapse improbarit, quod erat maxime probandum; sed vir alienigena, Orientalium, atque Italicarum rerum minus peritus, de quibus nihil præter auditum habebat, quum in Italia degeret, & crebras in Romanos hosce Pontifices ab Episcopis Schismaticis criminationes exaudiret, Religioni duxit Bonifacium admonere, eique denunciare, quantum *dolendum*, & *desplendum* esset, *si in Sede Apostolica fides Catholica non teneretur.* At ille nihilo secius ita professus est. *Ego enim credo semper Columnam Ecclesiæ firmam esse in Roma.* Demum si quid asperius, & quam par est vehementius in his literis occur-

rat, donandum est acri, sed tamen SS.^{mi} Scriptoris ingenio, quem apposite doctissimus Baronius ob invictum animi robur, stilique acrimoniam *Regum terrorem* vocitavit. At Cyprianus mitissimus, & pacatissimus parilem secum conniventiam refugit, ac detestatur. Cujus lenitatem, ac mansuetudinem usqueadeo perspectam habemus, & SS.^m Patrum præconiis comprobata, ut vel Fellus ipse Demetrianum, qui oblatrare dictus sit a Cypriano, hominem Cypriano amicissimum fuisse dicat; quod omnino Cyprianicæ benignitati adversetur præclaros Viros acerbe accipere. Proh Superum, atque Hominum fidem! Quid hominis est hic Fellus, qui quum de Cypriano cum Demetriano agente tam probe existimasset, tam contra improbe de uno eodemque sentiat Cypriano cum Stephano acerbissime agente. Nisi id est quod suspicor. Haud potuit Cypriani humanitas sibi constare, si parum liberaliter hominem ethnicum in Deum blasphemum, & in Ecclesiam contumeliosum, sed tamen nobilem habuisset. Sibi vero constitit, quum Stephanum virum integerrimum fideique studiosissimum, & quod maxime inreres, Petri Successorem, indigne adhibuit; perinde ac si sat fuerit Romanum Pontificem dixisse, ut homuncionem dicas, terræque ludibrium. Annon Fellus Suem confert cum Minerva? Anne videt, anne sentit Fellus quam insignem maculam uno hoc, eodemq; tam præpostero judicio Cyprianicæ suavitati inurat? qua item foeda labe suam doctrinam commaculet? quod
tan.

tandem in Cathedram Apostolicam virus evomat acerbitalis suæ? Quamquam non est quod tanto-
pere de Fello conquerar, quandoquidem & Ca-
tholici Scriptores Fello adstipulantur; sed illum
perfidia postulo, hos oscitantia; & si dicere fas
est, etiam pervicacia.

V. Pearsonius ex postremis verbis Epistolæ S.
Cypriani ad Martyres in metallo constitutis. Pa-
mel LXXVII. *Ut qui caritatis, & pacis vinculo
copulati contra hæreticorum injurias, & pressuras
Gentilium simul stetimus, pariter in Regnis cæle-
stibus gaudeamus.* Conjicit To *contra hæreticorum
injurias simul stetimus* de abdicato hæreticorum
baptismo esse explicanda.

At Pearsonius divinat, nugatur, ac maledicit.
Primum divinat, quod ad baptismum hæretico-
rum traducat, quæ longe commodius hæresi No-
vatianensi aptari possunt. Tum etiam nugatur,
quod ea epistola Cyprianus universam fraternita-
tem alloquitur, & appellat, Virgines quoque, ac
pueros, uti ex contextu; quos tamen si existe-
mus in partem consilii Episcopalis adversus hære-
ticorum baptismum fuisse vocatos, perridiculum
est; nec video, tametsi vocari potuissent, quo pa-
cto *contra hæreticorum injurias simul stetissent*, ni-
si forte Pearsonius hæreticorum nomine Stepha-
num, ceterosque Catholicos Episcopos designari
malit, quam Novatianenses. Deinde Cypriano
aperte maledicit; cui obstinationem in errore ab
universa Ecclesia damnato tacite appingit. Quum
enim liqueat, eam epistolam a Cypriano in exsi-
lio,

lio, & sub vitæ finem conscriptam fuisse, ut innuunt ea verba : *Nisi me ob confessionem nominis relegatum præfiniti termini arcerent*, jam inde consequitur, istiusmodi errorem cum vita conclusisse.

VI. Si acrimonia, & excandescencia, quibus Epistola ad Pompejum aspersa est, in causa tibi sunt, cur illam Cyprianicam non facias; quidni Epist. ad Jubajanum Cypriano adscribis? quippe quæ Cypriani modestum, temperatumque animum undique referat; & in qua gravissimo Magni Augustini iudicio lib. 5. cont. Don. cap. 1. *Tota causa Donatistarum penitus naufragavit*: Quam iccirco si e medio fustuleris, vide, ne omnium firmissimum Catholicorum præsidium de industria dejicias, naufragamque Donatistarum causam videns, prudensque restaures.

Hujusce Epistolæ auctoritati satis me fecisse arbitror Prop. 5., in qua abunde, [aut ego fallor,] explicui animum Cyprianicum, non quem illa refert, sed quem præsefert. Contuli cum Epistola ad Pompejum; quam collationem si mente animoque revolvās, continuo non simplicem, non ingenuum Cyprianum habes, sed magnificum sponsores; sed molestum jactatorem. Quod vero totam causam Donatistarum in ea Epistola naufragare Augustinus affirmavit, in hypothetico systemate hoc dixit, non in absoluto; namque ad hominem, [quod ajunt,] argumentatur. Quod si in absoluto pronuntiasset, nihil quicquam de ea dubitasset; nec tam Donatistarum, quam Cypriani causa, donatianæ firmamentum, naufragasset.

Nec

Nec tantum caussa, sed & prudentia, sed & doctrina; nam apertissimæ repugnantia in una eademque Epistola ab Augustino convincitur. Ceterum quum absolute Augustino agendum fuit, invictum, ac munitissimum Catholicorum in Donatistas propugnaculum, non fuit Epistola ad Iubajanum, sed factum Maximianistarum; Hoc sanequidem Augustinus quibusque Catholicis hunc in modum vehementissime commendabat:

Quapropter Carissimi, quamquam multis modis convictus error iste superetur, nec ulla qualicunque ratione; sed sola impudentia pertinaci resistere audeat veritati: tamen ne memoriam vestram documentorum oneret multitudo, hoc unum Maximianistarum factum tenete, hoc in eorum fronte configite, hoc eis ad comprimendas dolosas linguas in ora coartate, hoc tanquam tridenti telo velut tricipitem bestiam eorum calumniam trucidate.
Cont. lit. Petil. lib. 2. cap. 27.

VII. Ut donemus ita esse ut contendis, Epistolam scilicet ad Iubajanum commentitiam esse, si & illud contendas suppositam esse Epistolam ad Pompejum, suppositum Stephani decretum; suppositas item tres Epistolas ad Quinctum, ad Stephanum, ad Magnum, intelligis ne quorsum tua hæc evadat severitas? nimirum, ut tantum deroges Romani Pontificis primatui, quantum illæ deferunt Epistolæ; quas propterea Pamelius appositas judicavit ad summam Apostolicæ Sedis auctoritatem confirmandam, præsertim si Cyprianicæ sint, atque habeantur. Quæ si cor-
H h h 3 ruant,

ruant , & tantum hoc præsidium collabatur oportet .

Huic etiam argumento satis me fecisse arbitror posteriori capite ad Epistolam Firmiliani. Sed in re præsentī tale aliquid repetendum, quidpiam etiam adjiciendum. Certum est illud iterum observare , quicquid emolumenti summæ Romani Pontificis potestati ab hisce literis afferri possit , continuo afferri , tametsi ab hæreticis confictæ dicantur. Perspicuo namque , magnoque argumento sunt, eam fuisse de R.P.IV. Ecclesiæ Sæculo apud Catholicos sententiam , quam ne Donatistæ quidem , Apostolicæ Cathedræ maxime infensi , ausi sunt imminuere ; quam ita firmam, ratamque agnoverunt , ut illam Magno Cypriano , quem sibi maximum Patronum adsciverant, adscribere non dubitarint. Verum enimvero commode hic dixerim , nec minus vere cum Trojano illo Laocoonte . *Quicquid id est , timeo Danaos vel dona ferentes* . Inimicorum dona item atque insidiæ suspecta. Equidem satis mirari non possum, plerosq; Controversiarum Magistros, eoque doctiores, ac perspicaciores tam facile monumentis hisce acquiescere, ut satis Romani Pontificis certissimo judicio consultum putent , si unum & alterum Romanum Pontificem de iis erroribus , qui illis vulgo affinguntur, utcumque purgent ; ceterum Accusatorum rationem omnino negligant. Nihil ne referre putant ad Apostolicæ Sedis potestatem , Cyprianum SS.^m Episcopum, summumque Doctorem, dogmatico Roma-

mani Pontificis decreto mordicus obstitisse? luculentis sacrarum Scripturarum testimoniis serio illud confutasse? sibilis tandem, diſterius, quin & contumeliis inquinasse? Esto sane, Stephanum nihil peccasse, catholice sensisse, fidem propugnasse, quid porro? Num continuo caussa finita est? Nequaquam, sed illud peræque grave definiendum restat: an Cyprianus qui repugnavit, existimarit, se impune repugnare posse? An ineluctabilis, & falli nescia Romani Pontificis in fidei quæstionibus decernendis potestas, comperita enimvero fuerit Episcopis Africæ, Numidiæ, ac Mauritanicæ, qui Synodo Africæ plenaria dogmaticum Stephani decretum expunxerunt, atque exhibilarunt? An tandem ita liceat hoc tempore Episcopis Apostolicis decretis refragari, ut licuit sæculo III. SS.^{mo} Episcopo Carthaginensi, quamquam Petri Cathedræ omnium maxime addictissimo? Apage a Petri Cathedra subsidium isthuc futile, ac periculosum: suppetias tam præposteras Donatistis remitte, qui dolis versandis omnium mortalium aptissimi, fecerunt & Marcellinum perfidum, & Cyprianum contumacem; alterum, ut Meltiadis ordinationem irritam facerent: alterum, ut Meltiadis iudicio impune reniterentur; utrumque ut sibi prospicerent, ut Romani Pontificis iudicium, ut Concilii plenarii auctoritatem subterfugerent. Quis porro dubitet ejuscemodi epistolas Donatistis attribueret, quæ si diligentius introspectantur, & inanis quædam Cyprianici stili larva excipiat, multa de-

deprehendas quæ Cypriano indigna sunt, sed quæ non Donatistis. Uno verbo purum putumqueprehendas errorem, schisma, ingeniumque donatianum.

COROLLARIUM GENERALE.

Donatistæ peritissimi calumniarum Artifices, nedum veterum monumentorum, sed & Sacrarum Scripturarum corruptores ad suum schisma provehendum Sinuessanam Synodum confinxerunt, quidni ad suam hæresim stabilendam complures literas sub S. Cypriani nomine confinxerint?

Augustinus disputans adversus Donatistas refugit factorum discussionem, quæ si quandoque expendenda sibi suscepit, in hypothetico systemate id egit, non in absoluto. Suam ipse perspicue profitetur hypothesein. Quum vero ad absolutum non semel vergendum fuit, nunc hanc, nunc illam Cypriani Epistolam in suspicionem confictionis adducit. Si sua mens de Cypriani facto atque Epistolis referenda fuit, omnino dubitat, nec solus dubitat, sed cum multis, cum Afris, cum Catholicis; tametsi Epistolæ, factumque Cypriani donatianum schisma convellerent, nec admodum emolumenti donatianæ hæresi afferrent.

S. Cypriani de hæreticis baptizandis sententia Donatistis tum in Romano, tum in Arelatenſi Concilio ita ignota fuit, ac si nulla fuisset. Quidni vere fuerit nulla? Parmenianus Donatistarum
Epi-

Episcopus in Sede Carthaginiensi , & suo quidem iudicio S. Cypriani successor omnium primus rebaptismum scripto propugnant. Nihil de Cypriano rebaptizante . Optatus Milevitanus Parmenianum refutat ; at de tam postmodum iactata Cypriani sententia ne verbum quidem. Silentium hoc tantum, tamque importunum S. Augustini, compluriumque ex Afris Catholicis suspicionem auget de commentitiis S. Cypriani facto, atque Epistolis .

Pontius Cypriani Diaconus nihil de hac Cypriani sententia, nihil de tot ob eam tuendam Conciliis celebratis . Anonymus scriptor sæculi IV. nusquam meminit Cypriani ; sed hanc de Rebaptismo sententiam novam, ac repentinam appellat. Eusebius ante omnes loquitur de Cypriano secus a supposito Cypriano . Ruffinus secus ab Afris; atque ab Eusebio. Hæc de Cypriano Rebaptizante historia ab homine Ariano, ac Donatistis fæderato, primo exorta est .

Concilium Carthaginienſe III. absurdis abundat; Augustino suspectum, turpi laborat anachronismo . Ejus præfatio disciplinam pessumdat, Ecclesiam perturbat, fidem commaculat . Epistola ad Jubajanum Augustino suspecta . Ejusdem Conclusio scriptoris oscitantiam, mobilitatem, ostentationem, atque imbecillitatem declarat .

Epistola ad Pompejum adeo maledica est, ut probum hominem dedeceat; adeo cum prioribus pugnans, ut virum sibi constantem desideret ;

adeo seditiosa, ut omnino schismatico congruat Scriptori, nihil quicquam Catholico Episcopo: Reliquæ vero, quæ pro rebaptismo, Cypriani nomine afferuntur Epistolæ, ita factæ, comparateque sunt, ut rebaptismi obtentu donatianam hæresim & schisma subdole, atque abs re insinuent.

Momenta quæ pro his Epistolis, Conciliisque Cypriano vendicandis afferri possunt aliud nullum firmamentum habent, quam inveteratam credulitatem, supinamque inconsiderantiam.

Et hæc satis ad Laudem Omnipotentis Dei, ejusque Matris Immaculatæ, nec non S. Cypriani, quem ex animo oro, atque obtestor; ne me Clientem sibi obsequentissimum dedignetur, quem sui Vindicem ineptissimum non est dignatus.

F I N I S.

N O I

NOI REFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. Fra Tomaso Maria Gennari Inquisitore, nel Libro intitolato : *In Epistolam S. Cypriani Episcopi Carthaginensis ad Pompejum : Dissertatio F. Raymundi Missorii*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a *Francesco Pitteri Stampatore*, che possa esser stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 28 Marzo 1733.

[Gio: Francesco Morosini Cav. Ref.

[
[Pietro Grimani Cav. Proc. Ref.

Agostin. Gadaldini Segr.

NOS FR. VINCENTIUS.

DE COMITIBUS A BERGOMO ARTIUM,
ET SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTOR,

*Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Con-
sultor, in Romana Sapientia Theologus Pu-
blicus, ac Totius Seraphici Ordinis Mi-
norum Conventualium post S. Patriar-
cham Franciscum Minister Gene-
ralis LXXXIII.*

OPus, cui titulus. *In duas Celeberrimas Epi-
stolas, SS.^m Firmiliani, & Cypriani ad-
versus Decretum S. Stephani Papæ I. de non
iterando Hæreticorum Baptismo Dissertationes
Criticæ Fr. Raymundi Missorii ab Admodum
Rev. Patre Magistro Josepho Maria Platina
Theologo Publico Patavino de mandato nostro
revisum, examinatum & ut imprimi possit ap-
probatum, quantum ad nos spectat, ut publicæ
lucis fiat, facultatem concedimus. Datum in
Conventu nostro Civitatis Matheræ in S.^a Vi-
sitatione IV. Id. Decembris.*

Fr. Vincentius a Bergamo Minister Generalis.

Locus † Sigilli

Fr. Alexander Terzi Secretarius, & Assistens
Ordinis, ac Provincialis Angliæ.

Missori, Raimondo Felice Vivenzio

In duas celeberrimas epistolas SS. Firmiliani et Cypriani adversus
decretum S. Stephani Papae I. ... disputationes criticae

Venetia 1733

Bamberg, Staatsbibliothek -- J.e.q.291#2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11706052-4